EDIȚIA SOCIETĂȚII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA CU ASISTENŢA SOCIETĂŢII FILOZOFICE S PETERSBURG ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE PSIHOLOGII JURNAL, fondat de prof N Ya Grotom și A A Abrikosov AN XXIII Editat de L M Lopatin Cartea a V-a ( ) NOIEMBRIE-DECLUB- MUYAEOYO G V MOSCOVA Tipul o-litografia Asociației I "N Kushnerov și Pimenovskaya st , Sob iom Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " CONŢINUT Pagină Despre idealul social (Continuare) P Novgorodtseva Despre psihologia aplicată în Germania și America G Chelpanova Spiritualismul ca sistem monist de filozofie L Lopatina Concepția filozofică a lui Salomon Maimon (Sfârşit) B Yakovenko La întrebarea naturii intuiţiei lui I Kholopov Experiența construirii unui sistem filozofic bazat pe conceptul de economie N Aleksev Critică și bibliografie I Pliant bibliografic ^ C Materiale pentru statistica jurnalului Anunturi Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " Despre idealul social ') III Absolut și relativ în punerea în aplicare a idealului social Necesitatea îmbinării absolutului și relativului în conceptul de progres social - Radicalism moral și conservatorism moral; coincidența lor într-o evaluare incorectă a stadiilor relative de progres - Fals absolutism și relativism legitim După ce am stabilit natura supraistorice a idealului absolut, am explicat sensul acestei determinări în sensul că idealul absolut rămâne întotdeauna cerințele: "Aceste cerințe nu pot fi îndeplinite pe deplin și, prin urmare, implementarea ei poate fi exprimată doar prin formula de dezvoltare infinită Pe toate căile și pașii acestei dezvoltări se manifestă o luptă pentru absolut; dar de fiecare dată această strădanie se încheie doar cu o aproximare relativă a idealului Așa este legea progresului istoric, încât calea către absolut trece prin grade relative de exaltare, prin manifestări parțiale ale principiului moral Dar tocmai de aici rezultă justificarea acestor grade relative și manifestări parțiale ale binelui Cât de bine explică ^ Vlad Solovyov, în însăși esența legii morale necondiționate, ca principii sau cerințe, "există deja recunoașterea unui element relativ în domeniul moral Căci este clar că este necesar) Întrebări Phil și Psych , KN IYu Întrebări de filosofie, KN $ Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV ideea de perfecțiune se poate aplica numai imperfectului; obligându-l să devină asemenea unei ființe superioare, această poruncă presupune stări inferioare și grade relative de exaltare" Necesitatea unor astfel de stări inferioare și grade relative, care decurge cu deplină claritate din determinările logice, devine și mai evidentă dintr-o considerație concretă a progresului social O sarcină deosebit de dificilă este stabilită aici principiului moral: nu numai să reînvie o persoană individuală, ci și să umilească și să supune elementele recalcitrante ale vieții/sociale, pasiunile violente ale maselor, contradicțiile ineradicabile și conflictele care se manifestă în comunitatea "Lumina și întunericul, dragostea și vrăjmășia, îndatoririle și pasiunile se luptă mai mult aici decât într-o inimă umană separată Toate acestea determină un proces extrem de dificil și lent de ascensiune spre ideal Nu se poate insista suficient asupra importanței acelor propoziții filozofice care decurg din definiția fundamentală a idealului absolut Totul aici depinde de înțelegerea corectă a combinației dintre absolut și relativ în progresul social Atât confuzia, cât și separarea completă a acestora sunt teoretic eronate și practic periculoase Numai idealul absolut poate servi drept ultim scop pentru fiecare pas relativ; a face acești pași separat de idealul general, a-i izola și a-i închide în sine înseamnă a lua cerințe temporare și trecătoare, poate eronate și false, pentru definitive și necondiționate Doar în lumina începuturilor ideale superioare nevoile temporale primesc justificare, dar pe de altă

parte, tocmai prin prisma acestei legături cu absolutul, fiecare treaptă temporală și relativă își are valoarea sa, ca una dintre verigile în ascensiunea spre ideal Cerere) Vlad Solovyov, Justificarea binelui Poli Sobr op Vol VII, p Biblioteca "Runivers" OBIECTUL PUBLIC IDEAL din aceste Forme relative de perfecțiune necondiționată înseamnă a distorsiona natura atât a absolutului, cât și a relativului și a le amesteca Ideea că progresul moral este doar o ascensiune de la ceea ce este mai imperfect la cel mai puțin imperfect și totuși infinit departe de a fi perfect este un adevăr filozofic elementar Și totuși, cu ce mare dificultate este asimilat în practică acest adevăr! Conștiința obișnuită tinde să adăpostească farmece și speranțe care nu își au locul în realitatea empirică În ciuda tuturor experiențelor istoriei, din nou și din nou este plină de credință în posibilitatea de a găsi Forme necondiționat perfecte capabile să aducă cu ele o renaștere completă Iar cercul așteptărilor vesele și al dezamăgirii îndurerate se schimbă invariabil, în care șirul disperării și indiferenței duce adesea cu el toate achizițiile unui moment de credințe și speranțe strălucitoare Filosofia opune acestei alternanțe de stări înșelătoare cu adevărul ferm al conștiinței morale / despre calea nesfârșită a ascensiunii spre ideal Uitarea acestui adevăr, însă, dă naștere în practică nu numai stărilor de spirit înșelătoare, ci și credințelor false care împiedică progresul Credința în posibilitatea realizării perfecțiunii necondiționate îi îndeamnă pe unii să rupă brusc cu trecutul și să solicite o tranziție imediată la noi Forme, în timp ce alții se agață cu tenacitate de trecut și împiedică schimbarea lui pe motiv că noile Forme propuse nu vor oferi perfecțiune necondiționată Ambele direcții opuse - radicalismul moral și conservatorismul moral - cresc din aceeași rădăcină; ambele se bazează pe presupunerea falsă că o idee morală absolută poate fi întruchipată într-un sistem relativ De fapt, între ideea absolută și stadiul cel mai înalt atins al întrupării sale, va exista întotdeauna o distanță infinită; dar ar trebui sa serveasca * Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV t nu la o negare necondiționată a stadiului atins și nu la îndoieli cu privire la posibilitatea progresului, ci la căutarea celui mai înalt și îmbunătățirea acestuia Ambele direcții - radicale și conservatoare - după cum reiese din definiția lor, cu toate diferențele lor, pot converge în condamnarea etapelor relative și de tranziție ale progresului: una pentru a se ridica imediat la un viitor perfect, cealaltă pentru a păstra prezentul neschimbat Dar dacă prima direcție mărturisește adesea un mare entuziasm, a doua este în cea mai mare parte doar o manifestare a indiferenței morale Și de aceea această negare sceptică a stadiilor superioare de dezvoltare, care pornește din dorința de a rămâne pe treptele inferioare, ca mai experimentate și mai familiare, merită o condamnare specială Pentru aceste trepte inferioare, cele superioare ar fi trebuit să servească drept scop al aspirațiilor, între timp, conservatorismul sceptic observă în ele doar neajunsuri, care, combinate cu inexplorarea și noutatea lor, par să le lipsească de orice semnificație În acest caz, avem de-a face cu un sofism evident: practicile sceptice ale vieții, în loc să-și critice propria realitate, pentru a o îmbunătăți, critică imperfecțiunile inevitabile ale realității altcuiva și ale realității superioare, pentru a o respinge pentru ei înșiși , ține-te de această etapă, care este în esență și mai îndepărtată de ideal Acest tip de conservatorism trebuie condamnat necondiționat din punctul de vedere al idealului moral Respingerea sceptică a aspirațiilor progresiste, sub pretextul că oricum nu vor elimina toate dezastrele, este o consecință a acelei

tendințe eudemoniste, care pune liniștea vieții sociale mai presus de morală preferă progresul și somnul liniștit spiritului activ și solicitant Dar din punctul de vedere al idealului moral, nu pot exista fluctuații între obișnuit și chiar stabil Biblioteca "Runivers" OBIECTUL IDEALULUI PUBLIC imobilitatea cavalerească a vieții și căutarea progresivă, deși neliniștită, a unor noi începuturi Legea morală G indică o singură cale către realizarea ei, calea căutării și străduirii eterne Iar exemplele istorice confirmă clar avantajul căutărilor "neliniștite" față de pacea nemișcată Lumea antică greacă a lăsat ca lecție tuturor popoarelor viitoare imaginile eterne ale Spartei și Atenei, care exprimă clasic opusul inerției protectoare și al reformismului îndrăzneț Sparta, care chiar și în secolele de mai târziu a fost un model de constanță și al căruia s-a păstrat doar gloria unei cetăți inexpugnabile împotriva tuturor eforturilor timpului, și Atena, care, după o expresie străveche, "și ei înșiși nu cunoșteau pacea și nu le-a permis altora să rămână calmi" și pe care le-au lăsat exemplare neprețuite în toate domeniile creativității umane -astfel sunt aceste exemple eterne de conservatorism imobil și întreprindere plină de viață apreciind " Direcțiile radicalismului moral și conservatorismului moral, definite aici în termeni generali, au o serie de expresii și nuanțe diferite Pentru a clarifica esența acestor direcții, este necesar să ne oprim asupra unor fenomene specifice Exemplele de radicalism moral nu sunt neobișnuite Ei sunt destul de des întâlniți cu gânditori care cred cu ardoare în atotputernicia ideilor lor și ridică aceste idei la nivelul valorilor necondiționate Exemple excelente ale unei astfel de credințe în puterea necondiționată a anumitor principii relative sunt teoriile politice din secolul al XVIII-lea, pe care au vrut să se bazeze credința în avantajele absolute ale statului de drept Așa este teoria democrației în care, după Rousseau, s-au gândit Biblioteca "Runivers" P NOVGORODTSEV pentru a găsi o soluție completă la problema unei structuri de stat drepte Așa este teoria separării puterilor, în care au văzut și secretul artei politice, un fel de piatră filosofică, cu ajutorul căreia Formele rele sunt transformate în cele bune În prezent, aceste principii au căpătat semnificația unor principii politice temporare, care sunt considerate extrem de importante, dar deloc necondiționate Indiferent de diversele principii cu care idealul statului de drept a fost asociat alternativ, chiar acest ideal în ansamblu, considerat anterior limita absolută a progresului social, este acum redus la gradul de bine relativ al culturii morale Secolul al XIX-lea a fost deosebit de bogat în experimente de acest gen, care, aparent, ar fi trebuit să ne învețe să nu acordăm valoare necondiționată structurilor temporare Dacă în fața ochilor noștri se repetă aceeași eroare în raport cu socialismul, anarhismul și alte contururi ideale de presupusă perfecțiune, atunci după toate învățăturile istoriei și elucidarea filozofiei, acest lucru poate fi încă justificat teoretic Credința în semnificația necondiționată a construcțiilor binecunoscute, care duce la radicalismul moral, în cea mai mare parte, este combinată cu o condamnare ascuțită a existentei Forma și alte idealuri Dar contactul cu viața obligă pe cineva să comute adesea aceste sentințe dure, să suporte condițiile reale, să ajungă la un compromis exigenţele vremii Apoi radicalismul dezlipește pecetea dogmei infailibile, găsește căi de realizare practică a scopurilor sale și intră inevitabil în domeniul relativului Este exact ceea ce s-a întâmplat cu doctrina suveranității naționale și a statului de drept, iar sub ochii noștri se întâmplă cu socialismul Am descris

procesul unei astfel de transformări a doctrinei democrației și a statului de drept în studiul meu: "Criza modernului Biblioteca "Runivers" OBIECTUL PUBLIC IDEAL Dar se întâmplă și ca moraliștii radicali să rămână pe tărâmul utopiilor și abstracțiunilor și să judece totul dintr-un punct de vedere absolut Într-un astfel de caz, beneficiile relative ale culturii morale își pierd toată valoarea în ochii lor Insistând asupra realizării depline a principiilor absolute, ca fiind singurele capabile să vindece până la capăt toate nenorocirile vieții, ei neagă orice altceva, ca necorespunzând normei absolute Dar a mărturisi un astfel de absolutism nu înseamnă a te condamna la inacțiune, la evadarea din complexitatea reală a vieții? Poate că cele mai bune exemple ale unui astfel de moralism abstract sunt învățăturile lui Carlyle și Tolstoi Există multe în comun în atitudinea lor față de politică, față de sloganurile și modalitățile ei, iar acest lucru comun este creat de radicalismul lor moral Ei resping formele relative de dezvoltare culturală, neagă etapele necesare prin care curge istoria, neagă aspirațiile progresive ale grupurilor sociale avansate Parcă orbiți de lumina celei mai înalte perfecțiuni, ei nu vor să vadă acele avantaje relative care justifică parlamentarismul și socialismul și toată politica progresistă în general "Totul până la capăt, până la ultimele concluzii, oricât de străine sau neplăcute ar fi pentru noi Totul sau nimic" *) - spune Tolstoi Dar tocmai acest maximalism moral îl face pe el și pe Carlyle să nege lumea valorilor relative și a succeselor parțiale în viața socială Și această negare îi apropie involuntar de direcția morală conservatorism Este binecunoscut modul în care Tolstoi a provocat bucurie în tabăra conservatoare prin condamnarea reformelor politice și a mișcării de eliberare la sfârșitul anului În mod similar, Carlyle cu simțul său al dreptății * Pentru evoluția corespunzătoare a socialismului, vezi prezentul lucrare, capitolul II i) Scrisoare către Congresul slav de la Sofia Colecție completă op Ed al -lea, M T XX, p Biblioteca "Runivers" p NOVGOROTSEV negarea ameliorărilor relative s-a dovedit de mai multe ori a fi una cu conservatorii englezi *) Astfel, radicalismul moral intră în contact cu direcția opusă conservatorismului moral și, în egală măsură, creează obstacole în calea progresului social Este imposibil să nu ne amintim aici cuvintele simple și convingătoare rostite de Roosevelt în timpul recepției sale la Sorbona: "Visătorul nepractic este mai degrabă cel mai mare dușman decât predecesorul și conducătorul reformatorului realist, care, poticnind și greșind, ci pentru într-o anumită măsură și într-o formă practică, realizează speranțele și dorințele celor care se străduiesc pentru un viitor mai bun Vai de acel oraseolog abstract, vai de acel idealist care, în loc să pregătească terenul pentru omul de acţiune, se întoarce împotriva lui când iese în faţă şi-l împiedică în munca lui* *) Conservatorismul moral are, de asemenea, diverse nuanțe și nuanțe, de la cele mai simple manifestări ale instinctului de autoconservare până la cele mai înalte vise ale fermității de nezdruncinat a presupusei perfecțiuni sociale Conservatorismul de primul fel, în forma sa mai josnică, este mai mult zoologic decât moral Direcția conservatoare este însă departe de a fi epuizată de aceasta: chiar și aici sunt posibile anumite etape de ascensiune, deoarece din motive egoiste și egoiste se face o trecere la motive sociale și ideale În acest din urmă caz, conservatorismul capătă caracterul unui gardian al echilibrului atins și este evocat de teama de schimbări periculoase Dar în formularea sa teoretică este întotdeauna combinată cu o incapacitate de a Vezi Bulgakov, Despre moralismul social (T Carlyle) Culegere de articole: "Două orașe", M p T I, p) Adrese Roosevelt,

africane și europene New-York și Londra Cm Cetățenia într-o republică (o adresă la Sorbona) p Biblioteca "Runivers" OBIECTUL PUBLIC IDEAL firul binelui relativ al culturii Teama de noutate este însoțită aici de certitudinea că familiarul și stabilit este mai bun decât neobișnuit și necunoscut În esență, se presupune aici că noile Forme ar trebui transmise numai sub condiția perfecțiunii lor absolute și că toate îmbunătățirile relative nu au preț În practică, această viziune este cu atât mai inutilă și lipsită de viață cu cât este pătrunsă de scepticism fără speranță În secolul al XVIII-lea acest punct de vedere a fost bine exprimat de juristul german Gustav Hugo Afirmând că toate Formele sunt în mod inevitabil asociate cu un fel de neajunsuri, el a constatat că este mai bine pentru fiecare popor să rămână cu ceea ce este obișnuit A fost cea mai simplă și mai elementară expresie a conservatorismului, justificând tot ceea ce există printr-un singur Fapt al existenței sale și reductibil la filosofia Pangloss-ului lui Voltaire: "tout est bien puisque tout est" Mă duc* De parcă ar fi trebuit ca parlamentarismul să aducă cu sine fericirea cerească!Dar indiferent de această viziune superficială și miop, în care mult mai mult neînțelegere decât înțelegere filozofică, conservatorismul este uneori îmbrăcat într-o formă mai profundă de neîncredere fundamentală în oameni și în viaţă, în capacitatea omenirii de a progresa Exemple remarcabile ale acestui conservatorism mai profund sunt teoriile reacţionare de la începutul secolului al XIX-lea, printre care învăţătura lui Joseph de Maistre ocupă pe bună dreptate primul loc Joseph de Maistre nu crede în nicio formă socială progresistă, nu crede în eforturile progresiste ale oamenilor El neagă orice creștere conștientă a moralității sociale "Oamenii respectă și ascultă activ în adâncul inimii doar ceea ce este ascuns, Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV asemenea forțe întunecate și puternice precum morala, obiceiurile, prejudecățile, ideile dominante care ne țin în puterea lor, captivându-ne și dominându-ne fără știrea și consimțământul nostru Sunt de netăgăduit și puternici, pentru că sunt întunecați și misterioși Dar în stăpânirea acestor forțe întunecate și misterioase, ca și în întregul curs al naturii, Joseph de Maistre nu a văzut manifestarea unor procese benefice omului, ci, dimpotrivă, dominația răului și a vrăjmașiei "Unde în toată natura poate fi găsită aplicarea legii liberale și umane a dreptății, nu știu În economia generală a naturii, anumite ființe trăiesc inevitabil și se hrănesc cu altele Efortul principal al întregii vieți este că organismele mai înalte și mai puternice le absorb pe cele inferioare și slabe " x) Legea fatală a răutății și a vrăjmașiei, legea exterminării reciproce domnește asupra oamenilor dar cea mai înaltă necesitate Oamenii sunt pedepsiți pentru vinovăția păcatului originar, la care toți participă Pedeapsa veșnică *este așadar o mare lege între făpturile vii Întregul pământ, beat de sânge, este un mare altar pe care sunt jertfite toate viețuitoarele) ordinea cea mai înaltă a lumii guvern, care necesită sacrificii purificatoare Cu o asemenea viziune asupra cursului istoriei omenirii, nu există loc pentru speranțe strălucitoare pentru viitor, pentru aspirații creative Însuși conceptul de progres istoric și creativitate morală este negat Omul este lăsat să se plece în fața căi imperceptibile legii lumii și încearcă doar să nu te sufoci în această mare de sânge și dușmănie Despre Joseph de Maistre, Eclaircissement sur le Sacrifice Vezi prezentarea doctrinei lui de Maistre în articolul domnului M-ev, Russkiy Vestnik, , mai-iunie Vlad Solovyov a folosit acest articol în articolul său despre slavofilism pentru a compara doctrinele lui de Maistre cu conservatorismul lui Iv Aksakov și Katkov (Poli lucrări colectate T

V) /) Joseph de Maistre, Soirees de St Petersburg Biblioteca "Runivers" OBIECTUL IDEALULUI PUBLIC Singura sarcină a celor care stau în vârf este să înfrâneze cu măsuri severe manifestarea răutății generale, să pedepsească și să oprească voința de sine pernicioasă a oamenilor, să salveze corabia, gata constant să meargă la fund, de către inexorabil forța puterii *) Un asemenea conservatorism pesimist capătă uneori caracterul unui fel de romantism estetic Cel mai remarcabil exemplu al unei astfel de direcții a gândirii conservatoare îl găsim la scriitorul nostru rus K Leontiev Și aici vedem aceeași lipsă de credință în progres și în viitor; și aici întâlnim aceeași convingere în dominația forțelor întunecate, misterioase și irezistibile Dar Leontiev a preferat din punct de vedere estetic acea sferă largă și formidabilă a acestor forțe, care distinge vremurile vechi, Evul Mediu Cu pasiunea romantică a unui estet, este atras de acele epoci tulburi când personalitatea era temperată și maturizată pe conflicte crude cu despotismul și arbitrariul, pe aventurile periculoase ale unei vieți neașteptate Și, dimpotrivă, este respins de acel alt fel de aservire, care, în Forme îmblânzite, își ascunde adevărata esență: aceasta este influența opresivă a vulgarității și mediocrității, care încurcă și distruge personalitatea Visează la un timp vechi fericit, la secole trecute, iar pentru acele popoare care încă păstrează o legătură cu trecutul, știe un singur sfat: amâna, îngheța viața "Trebuie să înghețăm Rusia măcar puțin, ca să nu putrezească " Trebuie remarcat faptul că anxietatea pentru viitor pătrunde uneori în starea de spirit a gânditorilor mai mari și chiar mai înalți, care într-un astfel de caz visează să inventeze mijloace conservatoare puternice Uneori, gânditorii, care trăiesc în tăcerea contemplațiilor lor și privesc cu frică ritmul rapid al istoriei, sunt în mișcare) În literatura rusă, conservatorismul lui Pobedonostsev reprezintă multe asemănări, care decurg și din pesimismul profund și neîncrederea în om Vezi caracterizarea strălucită a lui Berdyaev: "Nihilismul pe motive religioase*" în colecția de articole: "Criza inteligenței ruse*" Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV conducându-și oamenii către un viitor complex, misterios și nevăzut, așteaptă cu teamă decăderea și moartea Uneori, într-adevăr, descompunerea și moartea unei forme sociale date sunt în față, iar gândirea se rafinează involuntar în planuri de mântuire Nu este ușor să ne înțelegem cu perspectiva că întregul căruia îi aparținem poate fi în pericol de dezintegrare sau de sfârșit Se dorește oprirea cursului rapid al vieții, abaterea lui fatală, se dorește să inventeze niște Forme puternice și stabile care ar putea salva întreaga societate de dezvoltarea dezastruoasă și pericolele de moarte În forma clasică incomparabilă găsim expresia acestei dispoziții la Platon Acesta este un conservatorism visător și utopic special care dorește să creeze o formă de viață neschimbătoare și perfectă, care să protejeze oamenii de toate pericolele și să excludă gândul la orice fel de schimbare Dar speranța de a crea o astfel de Formă este zadarnică: nu există astfel de mijloace în puterea umană care ar putea opri inevitabilul proces de dezvoltare; și dacă s-au găsit astfel de mijloace, ♦ ar trebui respinse din punct de vedere moral Căci nu există nicio modalitate de a demonstra că pentru societate, și chiar pentru întreaga omenire, problema morală este rezolvată altfel decât pentru persoana umană individuală Și pentru o persoană individuală, se rezolvă în așa fel încât o existență demnă și valoroasă din punct de vedere moral să fie preferată unei existențe lungi și calme Pentru idealismul moral nu poate exista altă soluție Din acest punct de vedere, viața aparține

unei persoane nu pentru a trăi pur și simplu, ci pentru a trăi într-un mod demn, pentru a-și îndeplini chemarea morală Dacă un individ, ca un întreg popor, ar păstra viața sau independența cu prețul unor crime rușinoase, sau chiar al renunțării la sarcinile sale vitale, aceasta ar putea prelungi existența fizică, dar ar însemna o morală Biblioteca "Runivers" OBIECTUL IDEALULUI PUBLIC moarte În același mod, păstrarea societății prin refuzul dezvoltării și îmbunătățirii ulterioare ar părea inacceptabilă Am subliniat că radicalismul moral coincide uneori cu conservatorismul moral Oricât de surprinzător ar părea la prima vedere, având în vedere complet opusul fundamentelor lor inițiale, totuși, acest lucru este ușor de explicat prin comunitatea ambelor direcții ale filosofiei sociale într-un singur punct principal Ambii cred în posibilitatea unei realizări totale a idealului absolut în domeniul fenomenelor relative Ideea dezvoltării necruțătoare și efortului etern, care decurg din însuși conceptul de ideal absolut în aplicarea sa în lumea realității, rămâne străină de ambele vederi Desigur, în timp ce unul dintre ei crede într-un paradis pământesc, celălalt caută doar mântuirea dintr-un iad pământesc Dar ambii creează o ficțiune de perfecțiune imobilă, ca ideal al progresului social, și ambii neagă ideea de dezvoltare și, odată cu aceasta, ideea de libertate Între timp, idealismul moral pune aceste idei în prim plan În locul conceptului odată pentru totdeauna [al idealului realizat, el propune ideea implementării lui treptate și nesfârșite El înlocuiește visul perfecțiunii de neclintit a vieții cu ideea îmbunătățirii ei neschimbate și ia această idee în sine nu ca o profeție sau previziune, ci ca pe o cerință a unei idei morale Progresul social este considerat aici nu ca o lege a dezvoltării istorice, ci ca o sarcină morală Cu o idee vagă a naturii idealului absolut, ambele direcții considerate - atât radicalismul moral, cât și conservatorismul moral - combină o lipsă de înțelegere a valorii bunurilor relative Conștient sau inconștient, ambele direcții cad în legăturile absolutismului fals și, deși, în principiu, ele resping adesea Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV dau începuturi absolute, îndreptând toată pasiunea propovăduirii lor către lumea fenomenelor relative, sunt practic complet impregnate de spiritul absolutizării ilegale și al dogmatismului infailibil Acest absolutism fals, care urmărește să găsească și să realizeze Forme imobile în domeniul dezvoltării relațiilor, trebuie să i se opună acel relativism practic legitim, care este inevitabil asociat cu alegerea căilor și mijloacelor de realizare a idealului absolut Aici trebuie să subliniem încă o dată cât de important este să îmbinăm corect conceptele de absolut și relativ în ideea dezvoltării progresive Și mai ales trebuie insistat că absolutismul scopului cel mai înalt coexistă perfect cu relativismul mijloacelor practice Când trecem de la definirea unui scop necondiționat la problema implementării acestuia, este necesar să studiem condițiile specifice și relațiile existente Idealul social nu poate fi realizat în aceleași forme în rândul popoarelor mature cu o cultură înaltă și printre triburile sălbatice, abia avansând pe calea cetățeniei Realitatea istorică prezintă cea mai mare varietate de situații, în raport cu care trebuie să difere și drumurile politicii practice Aici, totalitatea tuturor acelor științe care studiază relațiile cauzale ale vieții sociale trebuie să vină în ajutorul filozofiei morale: economia politică, jurisprudența și istoria trebuie luate în considerare și aduse la soluționarea problemei complexe a progresului social Fără cunoașterea relațiilor reale - așa este vechiul adevăr politic - cele mai bune aspirații vor rămâne fără rezultat Mai

mult în plus: perseverența în scopuri fără o alegere adecvată a mijloacelor poate fi contraproductivă și poate provoca nenorociri acolo unde sunt așteptate îmbunătățiri și binecuvântări Toate acestea sunt observații practice elementare care nu necesită explicații Dar ceea ce este foarte necesar să afli Biblioteca "Runivers" OBIECTUL IDEALULUI PUBLIC fir, iar ceea ce este atât de des uitat în practică este inadmisibilitatea însăși ideea de mijloace infailibile, necondiționate și atot-vindecătoare Înaintea mărimii infinite a idealului, mijloacele relative, schimbându-se de la epocă la epocă, trebuie reduse la nivelul metodelor condiționale, experimentelor tehnice, căilor de încercare Să te grăbești pe aici cu rețete infailibile, cu programe care salvează pe toată lumea, asta numim fals absolutism În domeniul recepțiilor și mijloacelor, o anumită alegere și spațiu sunt deschise oamenilor; aici se poate si ca mai multe cai sa conduca catre acelasi scop, unele mai incet, altele mai repede, unele mai proaste, altele mai bune Relativismul în alegerea mijloacelor se dovedește a fi pur justificat din acest punct de vedere Totuși, nu trebuie uitat că acele științe din care derivă cunoașterea modalităților practice au, în acest caz, o valoare pur auxiliară: ele trebuie să fie un arsenal de mijloace pentru acele scopuri care sunt indicate de Filosofia morală Primatul aparține obligației morale: relațiile cauzale sunt luate în conformitate cu acest principiu cel mai înalt și călăuzitor Numai în această condiție se justifică relativismul practic: libera alegere a mijloacelor trebuie făcută în limitele care se presupune că sunt un scop necondiționat Din cunoașterea și înțelegerea acestui scop ar trebui să se procedeze în construcția practică A construi un sistem de definiții morale în ordine inversă, a pleca de la condiții și cauze și apoi a trece la principii și scopuri - așa cum a insistat pozitivismul asupra acestui lucru, de altfel - înseamnă a pune întrebarea pe un teren complet fals: aici există o pericolul unei perversiuni complete a problemei morale În loc să i se ofere o formulare largă și principială, ea riscă să se blocheze în sfera restrânsă a unei anumite experiențe și în considerentele meschine ale vieții practice Un astfel de relativism deznădăjduit ia orice temei de la morală Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV aspiratii "Relativitatea trebuie să aibă grade: nu ne putem imagina lumea răspândită ca pe un plan înaintea noastră, o lume lipsită de perspectivă și profunzime; dar ce poate da această perspectivă dacă nu recunoaşterea absolutului?" *) Rupându-se de norma cea mai înaltă, absolută, care dă lumina călăuzitoare pentru toată practica, relativismul se poate transforma în oportunism fără principii, cădea în aservirea forţei a circumstanțelor existente și a Faptelor realizate Din aceasta numai lumina idealului cel mai înalt îl salvează pe om și chiar dacă acest ideal nu dă în sine căile pe care se face mișcarea, ci luminează aceste căi, el indică unde și de ce să se facă du-te Știința cehă despre căi și mijloace, oricât de bogată în indicații puternice și descoperiri miraculoase, își pierde semnificația morală IV Conținutul idealului social Idealul absolut în domeniul fenomenelor sociale Personalitatea ca scop absolut al progresului social Derivarea idealului social din principiul personalității Principiul universalismului liber Relația acestui principiu cu cele mai comune formule ale idealului social, democrat și socialist Manifestarea idealului absolut în progresul istoric Imposibilitatea identificării idealului social absolut cu forme istorice specifice Semnificația pașilor istorici în lupta pentru ideal eu Prima definiție a idealului absolut, așa cum am menționat mai sus, este cererea de îmbunătățire nesfârșită Din această definiție de bază, am extras o serie de

propozitii esențiale și directoare care clarifică nu numai natura aspirațiilor ideale, ci și natura conexiunii lor cu lumea realității ') S A Kotlyarevsky, Despre relativ și absolut (articol din "Colecția filozofică", dedicat lui L M Lopatin M n, p ioo) Biblioteca "Runivers" DESPRE IDEALUL PUBLIC Este clar, însă, că această definiție nu poate fi oprită Fiind de bază și călăuzitoare, este în același timp abstract și general, având o aplicație în toate domeniile în care se manifestă ținta spre perfecțiune Nu numai spre bunătate, ci și spre adevăr și spre frumos, ca și spre valori necondiționate, o cale fără sfârșit conduce o persoană Însă în fiecare dintre aceste domenii, străduința spre ideal primește propria sa expresie specială, conform esenței scopului călăuzitor care se manifestă în ele Sarcina noastră este să definim idealul absolut aplicat domeniului fenomenelor sociale, iar la acesta trebuie să trecem acum Modul în care se rezolvă această problemă trebuie, evident, legat de definiția de bază a idealului absolut Dacă esența sa, conform poziției stabilite anterior, constă în cererea de perfecțiune infinită, atunci în aplicarea vieții sociale această cerință trebuie să găsească pentru sine un astfel de scop care să poată absorbi puterea străduinței infinite și să apară ca o imagine a absolutului Dar un astfel de scop nu poate fi decât o personalitate umană vie, care în efortul său nesfârșit reflectă participarea sa la legea absolută a binelui În domeniul fenomenelor sociale nu poate exista altă normă mai înaltă decât cea care ar trebui să ghideze o persoană în viața personală Sfera atribuțiilor aici se extinde, dar norma de bază rămâne aceeași După cum remarcă pe bună dreptate Vlad Solovyov, "multe norme morale, în sensul propriu al cuvântului, nu pot exista, la fel cum nu pot exista multe bunuri supreme sau multe morale" x) Astfel, conținutul idealului social trebuie stabilit în legătură cu morala de bază normă, ce) Vlad Solovyov, Justificarea binelui Poli col op T VP, p Întrebări de filosofie, carte i Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV este conceptul de personalitate în semnificația sa necondiționată și vocația infinită Intrând într-o uniune socială și pornind pe calea progresului social, individul nu își pierde semnificația necondiționată Societatea nu poate deveni pentru ea scopul cel mai înalt, căruia trebuie să fie supusă moral, ca un simplu mijloc Nu este greu de arătat că conceptul de societate nu are alt sens etic decât cel pe care îl derivă din principiul personalității La urma urmei, conținutul principal al acestui concept se rezumă la faptul că societatea este o uniune de persoane În consecință, valoarea unei societăți este în întregime determinată de calitatea unităților sale constitutive Luând valoarea morală de la un individ, o luăm astfel de la o totalitate de persoane și, dimpotrivă, recunoscând semnificația morală pentru persoane, trebuie să o recunoaștem și pentru unirea persoanelor, deoarece se afirmă pe unitatea idealului inerente acestora Dar societatea are și o altă definiție: interacțiunea indivizilor este fixată în anumite forme de viață comună, ca, de exemplu, în instituții și obiceiuri, care primesc, parcă, o existență independentă și o forță independentă de indivizi Totuși, este evident că și în această definiție societatea depinde de interacțiunea indivizilor care își imprimă voința și conștiința asupra formelor vieții sociale Și este la fel de evident că nu în aceste Forme, cu variabilitatea și convenționalitatea lor, ar trebui să vedem o reflectare directă a idealului absolut, ci în persoanele vii și conștiente, care, în străduința lor nesfârșită pentru ideal, influențează și schimbarea în Forme externe Pentru cei care, invers, acordă prioritate principiului social și derivă din acesta toate sarcinile individului, nu există altă

cale de ieșire decât să x) Vezi excelentele definiții ale lui Chicherin, Filosofia dreptului M , p   să cunoască trăsăturile unei substanțe morale independente din spatele societății sau, cel puțin, să atribuie comunicării un caracter primar și necondiționat, independent de indivizi și dominându-i cu puterea unei norme superioare La această ultimă concluzie recurg şi teoriile pozitive moderne, declarând principiul solidarităţii drept izvor al tuturor îndatoririlor morale şi normelor sociale Pe baza pozitivismului, o asemenea concluzie este mai ales ilegitimă, întrucât din faptul solidarităţii se extrage noţiunea de ideal şi datorie Dar, pe orice altă bază, este greșit să ridici comunicarea la rolul de principiu primar și necondiționat: aceasta înseamnă subordonarea personalității acesteia, ca instrument sau mijloc, și crearea unei ficțiuni a unui organism social care are o existență morală independentă Întreaga dificultate a chestiunii relației dintre individ și societate provine tocmai din faptul că acestea sunt considerate un fel de substanțe autosuficiente și opuse Este clar că sinteza principiilor personale și sociale este în acest caz pur mecanică: relația lor este concepută în imaginea limitării reciproce externe a forțelor care se ciocnesc Această viziune mecanică trebuie înlocuită cu una organică: individul și societatea trebuie privite ca crescând din aceeași rădăcină O astfel de rădăcină nu poate fi decât un spirit uman viu, care dă viață uniunilor de oameni Dar asumând principiul personalității ca punct de plecare al idealului social, cum putem trage din aceasta definiția căilor și sarcinilor progresului social? Cum vom deduce din acest principiu acele îndatoriri și eforturi care leagă individul de societate și societatea de individ? Nu este conceptul de personalitate prea slab și insuficient pentru a stabili totalitatea principiilor pozitive cuprinse în ideea unui ideal social? *   Toate aceste întrebări și îndoieli nu pot fi eliminate dacă înțelegem personalitatea ca un principiu abstract și de sine stătător care nu recunoaște nicio conexiune și normă mai presus de sine Pentru individ în acest sens, societatea este de prisos și inutilă; aici nu se poate vorbi despre vreun ideal social Dar un astfel de individualism absolut, care proclamă conștiința personală drept începutul și sfârșitul aspirațiilor morale, depersonalizează și devastează de fapt personalitatea, o izolează în nemărginirea arbitrarului subiectiv, o privează de orice sprijin în lumea înconjurătoare *) Concluzii destul de diferite se obțin în cazul în care se pleacă de la o considerație concretă a personalității în plenitudinea definițiilor sale morale Apoi, în sine, se dezvăluie o luptă pentru general și supra-individual Atunci se deschide oportunitatea atât de a stabili o legătură între indivizi, cât și de a deduce fundamentele unui ideal social Aprofundând în natura morală a omului, găsim în el astfel de aspirații care depășesc cu mult limitele conștiinței subiective Infinitatea cerințelor impuse unei persoane de legea morală indică ideea unui ordin obiectiv superior Așa cum lumina care mă luminează mă leagă de sursa sa cea mai îndepărtată, soarele și, în același timp, luminând tot ce este în jur, îl face accesibil pe contemplatorul lumii înconjurătoare, tot așa și legea morală, de care sunt conștient, mă duce dintr-o existență separată și mă face înrudit cu ceilalți Legea morală dezvăluie individului legătura sa ideală cu societatea și, prin urmare, această lege nu reprezintă doar apartenența conștiinței subiective: este și o normă generală, manifestându-se sub forma unei forțe reale în interacțiunea persoanelor, în creativitatea lor morală comună !) Vezi mai multe

despre asta în V Biblioteca "Runivers" OBIECTUL IDEALULUI PUBLIC : Semnificația acestei interacțiuni a fețelor devine și mai evidentă dacă facem un pas mai departe în sensul clarificării plinătății specifice a conștiinței personale Personalitatea nu reprezintă doar o esență generică abstractă, repetându-se uniform în indivizi separați și, ca bază rațională comună a unei ființe umane, fiind singura legătură între acești indivizi Ea poartă în ea însăși o combinație de două principii, generalul și special, și ambele principii o apropie de ceilalți Oamenii ajung la părtășie atât ca urmare a conștientizării apropierii și comunității lor, cât și ca urmare a dezvoltării lor individuale În această dezvoltare individuală nu trebuie să vedem nicio abatere de la calea comună a rațiunii, de la legea morală unică Înaintea chipului Absolutului, înaintea plinătății infinite a tuturor posibilităților și idiosincraziilor, individul este sfințit în vocația sa individuală și în același timp este adus în legătură cu ceilalți de nevoia unei sinteze superioare Conform explicației gânditoare a lui Hegel, baza unei norme sociale nu este un abstract, ci o unitate concretă a persoanelor, care leagă diferențele și trece prin ele Acesta nu este doar un moment care este același pentru toți indivizii și îi unește cu această unitate proprie, ci tocmai legătura generală a diferențelor În conformitate cu aceasta, o persoană găsește în societate nu o simplă repetare a sarcinilor sale de viață, ci o completare a puterii sale în lupta pentru ideal Viața ei oscilează între doi poli - efortul pentru autoafirmarea individuală și gravitația către necondiționat și supra-individual Ea poate îndeplini scopul comun pentru toți numai în felul său, doar într-o anumită expresie particulară, dar cu atât mai mult trebuie să simtă nevoia de unitate cu ceilalți în numele celei mai înalte plinătăți a vieții Cu cât ne dăm seama mai clar că o persoană este o individualitate de neînlocuit, nerepetabilă și unică, cu atât mai clar este nevoia unei combinații specifice Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV fără diferențe individuale pentru a atinge scopul ideal Cu atât mai evident devine lanțul continuu de concepte, pornind de la principiul personalității și conducând prin interacțiunea persoanelor la conceptul de ideal absolut Indicarea conexiunii necesare dintre individ și legea morală - fără de care morala însăși devine de neconceput - este marele merit al lui Kant Dar, pe baza filozofiei kantiene, este imposibil să deducem din această indicație toate consecințele legate de ea și, mai presus de toate, este imposibil să deducem însuși conceptul de societate Ambele principii etice de bază - atât principiul personalității, cât și ideea legii morale - sunt înțelese de Kant în așa fel încât trecerea de la principiul personal la cel social rămâne neclară Apriorismul lui Kant, care a închis pentru el legătura dintre legea morală și lumea motivelor naturale umane, a închis și pentru el acea viziune holistică a personalității, în care aceasta este luată în totalitatea caracteristicilor sale individuale: în conceptul de personalitate, s-a subliniat principiul general și abstract al rațiunii, iar momentul de particularitate și originalitate a fost eliminat ca neavând semnificație morală și sancțiune rațională În conformitate cu aceasta, legea morală, care unește indivizii, a fost înțeleasă nu ca o legătură superioară, combinându-i prin prisma diferențelor lor și în numele unei unificări superioare, ci ca un principiu care este același pentru toate ființele diferite și le unește cu această unitate proprie, cu negarea acelor diferențe în care sunt diferite între ele Norma de socialitate derivată de Kant - "tărâmul persoanelor ca scopuri" - înseamnă o nouă manifestare a persoanelor în interacțiunea diverselor lor personalități, dar doar o repetiție

cantitativă a pretențiilor lor omogene Dar în acest fel însuși conceptul de societate este distrus: gândirea nu depășește limitele individului în generalitatea sa abstractă și completitatea sa originară "Împărăția persoanelor, ca scopuri * nu spune nimic despre nesfârșit   despre manifestarea diferenţelor individuale, despre sinteza superioară care le domină, despre solidaritatea necesară a aspiraţiilor lor disparate Aceasta este aceeași persoană, luată în izolarea sa interioară și repetată de multe ori în sensul ei autosuficient și necondiționat În contrast cu aceasta, trebuie spus că legătura persoanelor între ei și cu societatea nu poate fi decât tinderea spre o mai înaltă unitate Cu această ultimă considerație, legea morală nu mai este înțeleasă doar ca o normă de comportament personal, ci și ca bază a unei vieți morale comune, care leagă pe toți împreună cu un scop comun - lupta pentru un ideal absolut Într-un asemenea caz, legea autonomă a voinței personale trece prin ea însăși în norma morală a comunicării, iar aceasta din urmă devine baza vieții personale, nodul în care converg diferențele individuale Aceste diferențe sunt astfel împăcate printr-o conexiune superioară, care, ca o combinație de contrarii, ca unitatea lor morală, are și mai multă semnificație pentru comunicarea persoanelor decât asemănarea nevoilor și scopurilor lor *) Se clarifică astfel necesitatea trecerii de la individ la societate și de la legea autonomă a voinței personale la idealul social Conceptul de societate astfel instituit poartă în sine un indiciu nu numai al unei noi cantități, nu doar al unei simple înmulțiri și repetare a indivizilor în esența lor abstractă, ci și al unei noi calități, al unei noi unități concrete, rezultată din combinarea dintre indivizi diferiți) Exact același lucru trebuie remarcat cu privire la toate cele mai recente definiții de acest fel, dintre care formula lui Stammler este un model: "Gemeinschaft frei wollender Menschen") Vezi cărțile mele: "Kant și Hegel în învățăturile lor despre drept și stat M , p -dar și i$ și "Criza conștiinței juridice moderne^ ςτρ - p Novgorodtsev alitate în cea mai înaltă sinteză Dar trebuie subliniat încă o dată că, dacă societatea, în comparație cu individul, nu este o simplă cantitate, ci reprezintă o nouă calitate, atunci nu este nicidecum o nouă substanță independentă A crea o asemenea substanță din totalitatea interacțiunilor sociale este la fel de greșit ca și a descompune această totalitate într-o legătură mecanică de atomi, într-o simplă sumă de indivizi Societatea este reală numai în persoane, iar în acest sens sensul substanțial îi aparține doar unui individ: dar, pe de altă parte, în societate, indivizii își găsesc noua manifestare, necunoscută pentru ei din experiența personală izolată Doar această viziune ajută la ieșirea din cele două extreme ale filosofiei sociale, care adesea s-au cauzat una pe cealaltă Din lupta pentru atomizarea mecanică a societății, gândirea trece adesea la ideea substanțialității sale organice Revolta individului împotriva legăturilor sociale, revolta conștiinței individuale în apărarea autocrației sale i se răspunde, de obicei, arătând spre puterea supremă a societății, către ființa sa mistică divină Dar acestea sunt extreme pe care filosofia morală trebuie să le respingă Acum putem trece la determinarea conținutului idealului social După cum sa explicat deja mai sus (x), rezolvarea filozofică a acestei probleme nu poate fi menită să indice un program specific de acțiune Ceea ce este în joc aici este de a stabili ideea direcției corecte a progresului social sub forma unei cereri necondiționate care este valabilă întotdeauna și pretutindeni Și întrucât, conform celor de mai sus, această idee trebuie să fie

derivată din conceptul de personalitate în străduința sa pentru un ideal absolut, atunci acesta este punctul de plecare pentru rezolvarea problemei noastre i) Vezi § I Biblioteca Runiverse DESPRE IDEALUL PUBLIC În schimb, cu vechile teorii, care introduc diverse condiții particulare și bunuri relative în conținutul idealului social, trebuie spus că nu ar trebui să aibă loc nimic de acest fel Nici cea mai bună aranjare a puterii, nici cea mai justă distribuție a bogăției, nici mulțumirea și fericirea universală, nimic din aceasta nu corespunde conținutului necondiționat al normei, a cărei definiție o căutăm Și puterea, și bogăția și fericirea, toate acestea sunt bunuri externe și relative, având valoare de mijloace pentru atingerea unor scopuri mai înalte Pentru a nu introduce astfel de valori relative în definiția idealului, trebuie să limităm conținutul acestuia la acele limite care se presupune că ar fi conceptul de personalitate Dar acest concept trebuie luat în întregime, cu toate aspirațiile ideale inerente personalității Când luăm în considerare personalitatea în manifestarea ei socială, vedem că ea vine în față cu cerințele de libertate și egalitate Analiza filozofică ne convinge că aceste cerințe nu sunt produse întâmplătoare ale vreunei epoci anume, ci decurg din însăși ideea demnității morale a persoanelor / Semnificația necondiționată a unei persoane presupune libertatea ca expresie firească și necesară a ființei sale morale: fără libertate nu putem concepe o persoană Pe de altă parte, deoarece trebuie să recunoaștem această esență morală cea mai înaltă în fiecare persoană, cerem egalitate în raport cu toți oamenii Să-ți imaginezi progresul social fără a depune eforturi pentru realizarea acestor principii - egalitatea și libertatea - este de neconceput și nu este surprinzător dacă cu mult timp în urmă, din vremea filosofiei grecești, cerințele de bază ale dreptului natural se bazau pe aceasta Dar din conceptul de personalitate decurg nu numai pretențiile sale, ci și îndatoririle sale Intrând în comunicare cu propriul soi, o persoană nu-și poate nega drepturile altfel decât prin negarea propriei sale esențe și a drepturilor sale Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV De aici se naște obligația recunoașterii reciproce În principiu, obligațiile sociale sunt prezentate individului nu de vreo ființă moral superioară decât ea, de o ființă - societate sau stat, - ci de propria ei lege, dorința ei inerentă pentru o normă ideală Această străduință, în măsura în care aduce oamenii în comuniune unii cu alții, se bazează, așa cum am văzut mai sus, nu numai pe pretențiile lor omogene, ci și pe caracteristicile lor individuale Drept urmare, obligațiile sociale au caracterul nu numai al restricțiilor reciproce, ci și al completării reciproce a indivizilor Sensul ideal al comunicării nu este epuizat de principiile dreptului formal, care asigură fiecăruia pe ale lui: mai mult decât atât, se exprimă în cerințele celei mai înalte legi morale, care unește oamenii cu spiritul de solidaritate și iubire și leagă forțele lor disparate într-o aspirație culturală comună Astfel, în conceptul de personalitate provin în mod egal atât pretențiile sale de egalitate și libertate, cât și datoria de solidaritate și unitate cu ceilalți Și de vreme ce nici o singură persoană nu poate fi exclusă din această unitate în idee, ci în toată lumea și în toată lumea trebuie recunoscute aceleași drepturi la egalitate și libertate, atunci de aici rezultă definiția idealului social, ca principiu al unificării universale ! pe principiile egalității și libertății Întrucât cerem ca individul să fie respectat întotdeauna și pretutindeni, datoria de recunoaștere reciprocă nu poate fi limitată de nicio limită sau distincție Nimeni nu ar trebui exclus din ideea de unitate universală Principiul necondiționat al

personalității conduce în mod necesar la ideea unei solidarități universale, universale Reducând începuturile pe care le-am primit la o formulă scurtă, idealul social poate fi definit drept principiul universalismului liber Acest concept exprimă imediat egalitatea și libertatea persoanelor și universalitatea asocierii lor, deoarece toate acestea sunt combinate în ideea de asociere liberă, Biblioteca "Runivers" OBIECTUL PUBLIC IDEAL lidaritatea tuturor Dar ideea nu este în cutare sau cutare formulă, care poate părea mai mult sau mai puțin reușită, ci în natura definiției Dacă să luăm definiția lui Vlad Solovyov: "societatea, ca un consimțământ liber intern al tuturor *, sau o altă expresie a acelorași principii, sensul tuturor acestor definiții este ca, în stabilirea obiectivelor ideale ale progresului social, să nu se piardă dependența principiului social M pe principiul necondiționat al personalității, și împreună pentru a sublinia semnificația independentă a aspirațiilor sociale în plinătatea conștiinței personale Nu este greu de arătat că principiul universalismului liber reprezintă acea limită firească spre care gravitează involuntar gândirea timpurilor moderne Dacă luăm cele mai răspândite două Formule ale idealului social, care au primit atâta faimă în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, Formulele Democrate și Socialiste, atunci în profunzimea lor se pot descoperi aceleași principii de egalitate și libertate a persoanelor, precum și cele necesare dezvoltarea acestor principii conduce la ideea de solidaritate universală pe baza recunoașterii reciproce Formulele menționate mai sus și-au găsit expresia în două dintre cele mai remarcabile lucrări politice ale timpurilor moderne în ceea ce privește puterea lor de influență: Contractul social al lui Rousseau și Manifestul comunist al lui Marx și Engels; mutarea puterii de la puțini la toți, celălalt este transferul de la puține la toate mijloacele de producție Dar în spatele acestor condiții concrete se află scopul real ideal al acestor construcții și în ambele cazuri este același: este realizarea libertății și egalității persoanelor Formula lui Rousseau, după ce a găsit este firesc; o nouă completare în Kant, turnată în ideea de comunicare civilă la nivel mondial; formula lui Marx și Engels din "Manifestul Comunist" a primit însăși valoarea de principiu Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV principiul unității internaționale, afirmat pe relația ideală a persoanelor, unde "dezvoltarea liberă a fiecăruia va fi o condiție pentru dezvoltarea liberă a tuturor" Rousseau și Kant, Marx și Engels definesc corect scopul absolut al comunicării Greșeala lor a constat doar în faptul că se considerau în posesia unui prim mijloc absolut în acest scop: în teoria democratică, un astfel de mijloc se presupune a fi democrația, în teoria socialistă - socializarea mijloacelor de producție Dar aceste mijloace sunt începuturi istorice temporale care sunt destul de potrivite și absolut necesare în determinarea unor programe specifice într-o epocă sau alta, dar nu determină deloc esența idealului absolut Doar începuturile, cu adevărat generale și necondiționate, corespunzătoare ideii unei străduințe nesfârșite pentru perfecțiune, pot servi la definirea acestei ființe Examinând conținutul idealului social pe care l-am stabilit, trebuie să ajungem la concluzia că acesta nu conține într-adevăr nimic relativ, istoric, concret Și de fapt conceptul de unitate pe baza egalității și libertății oferă doar o formulă generală pentru aspirațiile progresiste Definiția specifică a libertății față de ceva și a egalității în ceva nu se referă aici Aceste ultime întrebări sunt întrebările epocii istorice date, care își primesc rezolvarea în legătură cu condițiile actuale ale vieții sociale Dar indiferent de

aceste definiții specifice, care se schimbă în funcție de timp și loc, un singur spirit comun trece prin toată diversitatea lor, care este creată de fundamentul ideal al istoriei și acesta este spiritul personalității creatoare cu cerințele sale de bază de egalitate si libertate Dacă se spune uneori că aceste idei de egalitate și libertate în sine sunt rodul unei dezvoltări ulterioare și dacă prin această indicație doresc să infirme ideea semnificației absolute a acestor principii, atunci trebuie remarcat că aici Biblioteca "Runivers" OBIECTUL PUBLIC IDEAL se repetă una dintre neînțelegerile obișnuite ale modului pozitiv de a gândi Procesul de clarificare treptată a adevărurilor cunoscute în conștiința umană este luat ca dovadă a variabilității acestor adevăruri în esență Dar în acest fel s-ar putea nega și caracterul absolut al adevărurilor științifice Adevărul matematic: de două ori doi patru sau legea logică a identității erau obligatorii pentru un om înainte de a formula regulile calculului aritmetic sau de a clarifica fundamentele gândirii logice După cum notează pe bună dreptate B A Kistiakovsky, "o anumită prescripție morală nu poate fi deschisă decât la un moment dat, formulată într-un fel sau altul și apoi aplicată în diverse societăți Dar însuși sensul său este complet independent de cutare sau cutare aplicație Faptul că unii Ashanti și Zulu, că copiii sau idioții nu știu nimic despre asta, îl preocupă la fel de puțin ca un precept moral, precum faptul că animalele nu știu despre el sau că nimeni nu a putut încă să știe când solarul nostru sistemul era o masă haotică de atomi" *) În legătură cu întrebarea noastră, trebuie să spunem că principiile egalității și libertății, precum însuși conceptul de personalitate din care decurg, sunt desigur înțelese de omenire doar în perioadele ulterioare ale dezvoltării sale Și totuși, nu mai puțin decât o străduință inconștientă, ca cea mai înaltă călăuzire a minții, efortul pentru afirmarea individului în drepturile sale originare distinge fiecare pas progresiv, fiecare efort moral al voinței umane Și dacă realitatea istorică de dinainte, ca și acum, este adesea o încălcare gravă a drepturilor personale și o negare a demnității umane, dacă în legile pozitive în sine, așa cum sunt scrise de oameni cu putere și putere, contradicții cu) Vezi excelentul său articol: "Categorii de necesitate și justiție* (Revista "Life * , iunie, p -) Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV principii ideale, aceasta nu face decât să sublinieze natura ideală a principiilor călăuzitoare ale progresului, dar nu le elimină deloc semnificația morală necondiționată Conceptul de normă morală absolută, așa cum este bine explicat în filosofia morală, nu înseamnă universalitatea recunoașterii sale incontestabile și nu inviolabilitatea sa reală Acesta este absolutismul nu al Faptului, ci al ideii, nu al manifestării, ci al esenței, nu al conținutului concret, ci al principiilor abstracte Absolutismul legii morale aparține acelei baze necondiționate a datoriei universale, în legătură cu care nu poate fi gândită decât În lumea fenomenelor sociale, o astfel de bază a legii morale este conceptul de personalitate, care, în absolutitatea sa, pare a fi o limită neschimbătoare care ghidează progresul moral Gradele de apropiere a acestei limite sunt foarte diferite, dar aceeași tendință se manifestă mereu în ele - de a găsi un conținut concret pentru o lege morală necondiționată, de a manifesta puterea unui impuls infinit într-un act temporar În schimbarea concepțiilor morale, oricât de variate ar fi acestea, este întotdeauna posibil să găsim o reflectare a acestui scop infinit, o străduință către această normă absolută Și, de fapt, primele priviri ale cetățeniei, în măsura în care le putem judeca după puținele informații

care au ajuns la noi, sunt deja întipărite de începutul publicității, iar progresul publicității este de neconceput altfel decât sub condiția unirea şi emanciparea indivizilor Oricât de restrâns ar fi cercul oamenilor către care se extinde această aspirație progresivă, totuși, undeva și cumva trebuie să se manifeste Chiar dacă se manifestă prin atragerea egală a persoanelor către serviciul comun, având în vedere pericolele constante amenințătoare din afară, o asemenea folosire a unei persoane pentru binele comun este imposibilă fără inspirație, fără entuziasm; iar aceste sentimente pot fi trezite în conștiința personală Biblioteca "Runivers" OBIECTUL IDEALULUI PUBLIC numai prin întărirea legăturii conștiente și a solidarității individului cu mediul înconjurător, doar prin ridicarea personalității în sine În Grecia antică, așa cum se poate observa mai ales din exemplul istoriei Atenei, drepturile civile au fost extinse la noi și noi grupuri de populație, deoarece erau atrași de serviciul militar Iar în Evul Mediu, îndatoririle oficiale și sarcinile fiscale în favoarea statului au stat la baza atragerii anumitor moșii în curie sau parlamente, pentru înzestrarea cetățenilor cu drepturi de reprezentare Dar ceea ce are loc într-o epocă mai civilizată apare în Forme rudimentare și în stadiile incipiente ale dezvoltării Ubi societas, ibi jus - unde este societate, este lege; iar dreptul este de neconceput fără elementele de egalitate și libertate, chiar dacă numai în manifestarea lor cea mai îngustă și mai modestă, la fel cum este de neconceput fără recunoașterea reciprocă a indivizilor, fără începutul solidarității Dar dacă avem motive să afirmăm că în trecut progresul societăților umane a fost ghidat de o aplicare din ce în ce mai largă a principiilor de solidaritate, egalitate și libertate, atunci este și posibil să se prevadă în viitor că idealul universalismului liber va rămâne întotdeauna limita absolută a aspiraţiilor către care realitatea se va strădui neatingând-o niciodată Este imposibil de imaginat că procesul de unire a persoanelor pe baza egalizării și eliberării lor se va încheia vreodată, că va veni vremea când nu se va putea face un pas mai departe în acest sens Și asta nu numai pentru că cerințele individului sunt nelimitate, ci și datorită faptului că în esența acestor cerințe există o anumită contradicție După cum am explicat într-o altă lucrare de-a mea, "conceptul succesiv de individualitate se ciocnește de principiul ecuației universale, așa cum dezvoltarea consecventă a conceptului de egalitate întâmpină un obstacol în cererea de individualizare Dezvoltarea nemărginită a libertății ar duce la inegalitate generală; fără- Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV realizarea condiţionată a egalităţii ar avea drept consecinţă suprimarea completă a libertăţii "x) Dar aceeaşi discrepanţă există între pretenţiile indivizilor şi obligaţiile acestora în raport cu societatea Odată cu dezvoltarea conştiinţei morale, sentimentul de a fi legat de cresc normele de comunicare și solidaritate, dar în același timp și revendicările individuale; în personalitate se propune un moment de originalitate și particularitate, iar acest lucru complică relațiile dintre indivizi: sarcina reconcilierii lor devine, ca urmare, mai complexă și dificil *) Toate aceste considerații oferă temei pentru a afirma că nu va fi niciodată posibil să se realizeze un echilibru necondiționat al cerințelor care decurg din conceptul de individ și să se realizeze până la urmă idealul unei societăți libere Eliberarea, egalizarea și unificarea persoanelor are loc nu în condiții de imobilitate și pace, ci în mijlocul creșterii necruțătoare a vieții, cu legături, diferențe și originalități din ce în ce mai mari Niciuna dintre aceste cereri nu poate fi respinsă fără a respinge și temeiul pe care sunt afirmate; Dar

este la fel de imposibil să le realizăm complet și fără restricții În această natură antinomică a cerințelor care fac parte din conținutul idealului social, există o nouă explicație a poziției că implementarea sa este legată de infinit Dar această explicație, desigur, este doar o expresie particulară a concepției generale că, în lumea fenomenelor relative, o sinteză completă a contrariilor și o armonie necondiționată a contradicțiilor sunt imposibile Am definit idealul social ca fiind principiul universalismului liber și am stabilit că, așa cum Criza conștiinței juridice moderne M Ch ιι, §§ IV și V) Vezi mai multe despre aceasta mai jos, §§ V și VI Biblioteca "Runivers" OBIECTUL PUBLIC IDEAL limită absolută, acest ideal nu poate avea trăsături specifice luate din clasa fenomenelor relative De aceea ar trebui să fie recunoscut ca fiind absolut greșit atunci când încearcă să conecteze cea mai înaltă normă de dezvoltare morală cu orice fenomen istoric specific, fie că este vorba de biserică, de stat, de oameni sau de orice altceva de acest fel Toate acestea vor fi fața unei absolutizări ilegale a Formelor relative Când astfel de Forme se încearcă să fie ridicate la înălțimea unui ideal absolut, ele sunt înzestrate cu asemenea atribute încât devine imposibil să se găsească în ele o asemănare cu realul corespunzător fenomene Deci Hegel, declarând statul centrul definițiilor morale, a văzut în el "întruchiparea ideii morale pe pământ " Cohen numește statul "tărâmul spiritelor" Dar chiar și în definiția sa ideală, chiar curățată de toate distorsiunile istorice temporare, statul nu se va potrivi acestor Formule ale moralității superioare Statul este în primul rând dominație și subordonare, este disciplină și căpăstru a dreptului extern Dacă statul și-ar fi pierdut aceste trăsături, dacă ar fi devenit o lege interioară, scrisă în inimi, îndeplinită de bunăvoie de toată lumea, fără organe de putere și constrângere, atunci "împărăția spiritelor" s-ar realiza într-adevăr, dar numai ea s-ar fi realizat nu mai fi un stat La fel, Biserica, o vom reprezenta ca Vladimir Solovyov în imaginea unei teocrații libere, o vom înzestra cu alte trăsături sublime, atâta timp cât va rămâne o instituție concretă care domină printre oameni, va fi o ierarhie și o disciplină, și să vedem în ea o comuniune mistică liberă a sufletelor este posibilă numai atunci când o ridicăm deasupra nivelului vieții obișnuite, la înălțimea unei idei absolute În fine, nu se poate identifica idealul social cu misiunea națională a oricărui popor Ideea de a fi ales și de destinul cel mai înalt, care pune acest popor deasupra tuturor celorlalți, ideea de Questions of Philosophy, vol și Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV a drepturilor prioritare asupra tărâmului absolut al spiritului este doar o formă specială de absolutizare a fenomenelor istorice, iar în acest sens nu poate avea nicio justificare filozofică Și acea formă mai subtilă de naționalism, care vede cea mai înaltă sarcină morală a societății în crearea propriului sistem de cultură, nu este străină de același păcat filosofic de bază Astfel, atunci când Vindelband vede cel mai înalt standard moral în societatea respectivă "recunoaște în mod clar acel conținut spiritual care formează baza elementară comună a vieții mentale a tuturor membrilor săi și își organizează viața exterioară în conformitate cu această bază", când susține că "în acest Sistemul de cultură conține singura valoare morală a fiecărei societăți", pentru care trebuie să dea "ultima picătură de sânge"*), el uită evident că nu " propriul său sistem de cultură", ci cel mai înalt nivel supranațional iar principiile absolute servesc drept normă călăuzitoare pentru fiecare popor și că numai în lumina acestor principii fiecare sistem separat de cultură capătă semnificație și justificare f Dacă vă

întrebați ce imagine specifică exprimă mai îndeaproape ideea de solidaritate universală a indivizilor, atunci va deveni imediat clar că întrebarea în sine este pusă incorect Nici biserica, nici statul, nici unitatea culturală a poporului nu sunt norme morale abstracte: acestea sunt fenomene istorice vitale Este imposibil să găsești vreo imagine istorică adecvată acelei limite absolute, care în esența ei are o semnificație supraistorică Idealul absolut se realizează numai în totalitatea lor: atât biserica, cât și statul, și unitatea poporului, "precum familia, clanul, uniunea patriarhală înainte de asta - toate acestea sunt Forme concrete prin care se dezvoltă idealul absolut are loc Poate că, în viitor, vor apărea niște Formulare noi, generate *) Windelband, Praludien Vom Princip der Moral Biblioteca Runiverse DESPRE IDEALUL PUBLIC pe de o parte, descentralizarea crescândă în interiorul: stat, iar pe de altă parte, legăturile crescânde ale unității internaționale Pus mai prematur la creativitatea spiritului unei persoane, limitați întreaga istorie a bisericii și a statului și preziceți înainte de Trinumf sau de stat, sau de teocratic, aceasta înseamnă că idealul public este impresionat de evenimentele istorice, care au părăsit cel mai viu în mod În acest sens, putem spune că filosofia socială a secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea este încă plină de amintiri ale luptei seculare dintre biserică și stat, că în unele încă mai poartă urme ale primului triumf al statului asupra bisericii , în altele este o reflectare a primei dureri asupra stăpânirii ecleziastice pierdute Vechiul litigiu dintre principiile teocratice și cele laice se aude chiar și în cele mai recente construcții ale filozofiei dreptului) A devenit o tradiție inevitabilă, un puternic obicei al gândirii filosofice, de a încheia astfel de construcții prin rezolvarea problemei vocației absolute a statului sau a bisericii Astfel, schemele filozofice sunt impregnate de spiritul situației istorice, de ecourile luptei istorice Rezultatul direct al acestui lucru este exaltarea oricărei forme istorice mai presus de toate celelalte: fie se creează îndumnezeirea statului, fie se pune în vedere semnificația exclusivă a bisericii Aceleași condiții istorice temporare explică cultul principiului național La fel de ilegală este această metodă de absolutizare a principiilor istorice atunci când este aplicată oricăror elemente individuale ale vieții sociale Când, de exemplu, democrația, parlamentarismul, socialismul și) Am expus lupta modernă dintre principiile seculare și teocratice din Franța în eseul: "Criza conștiinței juridice moderne, vezi capitolul II, § VI, esp p - Fenomene destul de asemănătoare pot fi urmărite în literatura altor țări * Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV τ etc , atunci este evident că în aceste cazuri mijloacele temporare și concrete de realizare a idealului absolut, îndemnate de aceste sau alte dificultăți și nevoi! viaţa socială sunt luate ca esenţa idealului însuşi Fiecare dintre aceste mijloace, plecând de la o anumită nevoie vitală corespunzătoare unui efort general ideal, conţine un anumit element valoros Dar fiecare dintre ele este infinit exaltat în semnificația sa atunci când este prezentat ca singura modalitate de a vindeca toate relele sociale Este cu atât mai greșit când încearcă, în spiritul oricăruia dintre aceste principii, să deseneze o imagine concretă a acelei ultime stări istorice, la care se presupune că va veni întreaga omenire Aceasta este o simplă neînțelegere, de care ar trebui să fim avertizați în egală măsură de filosofia morală, care afirmă semnificația supraistorice a idealului absolut, și de viziunea evolutivă asupra lumii, care neagă stările armonioase neschimbate Și aici vedem din nou avantajele incontestabile ale vederii care leagă

idealul social de conceptul necondiționat de personalitate Spre deosebire de orice Formă istorică temporară de viață socială, o persoană, ca reflectare a spiritului absolut, este ea însăși sursa acestei diversități de Forme temporare specifice Personalitatea este o infinitate de posibilități, este o infinitate de perspective, iar în acest sens, așa cum am definit mai sus, este o imagine și o modalitate de realizare a unui ideal absolut Dar asociind conținutul idealului social cu un început atât de nelimitat, privându-l de orice contururi concrete și eliminând speranța unei realizări concrete a perfecțiunii ideale, nu smulgem oare progresul moral de pe teren ferm, nu îl plasăm la marginea abisului? La o privire, concluziile trase Biblioteca "Runivers" OBIECTUL IDEALULUI PUBLIC noi, poate părea cu adevărat sumbru, dar de fapt doar ei oferă perspectiva potrivită pentru aspirațiile progresiste Pentru a clarifica această poziție, este necesar să reținem că în construcția noastră sunt negate doar Formele istorice absolute, și nu sarcinile istorice specifice · În alternanţa creatoare a nevoilor vitale, ţinta pentru absolut primeşte de fiecare dată carnea şi sângele realităţii; dar nu poate fi niciodată revărsat pe deplin într-un singur efort, sub nicio formă Idealul absolut este limita, la | care trebuie să urmeze căi istorice: nu se poate zbura către el pe aripile Fanteziei; dar pentru a atinge obiective specifice, pentru a realiza rezolvarea celor mai dificile probleme istorice, asta înseamnă a urca treptele unei scări nesfârșite Fiecare nou pas înainte este o anumită satisfacție, dar în același timp este și un motiv pentru o nouă mișcare Nu odihnă și liniște, ci muncă neobosită - aceasta este perspectiva pro- morală gressa Acest lucru a fost deja explicat înainte Cea mai profundă semnificație practică a acestui punct de vedere constă în faptul că ideea nemărginirii progresului deschide un spațiu infinit pentru căutări libere și creativitate liberă: din acest punct de vedere, fiecare ideal specific este recunoscut doar ca temporar, lăsând loc pentru critică, pentru revizuire, pentru eforturi ulterioare Aici se caută realizarea căilor absolutului ansamblului Formelor istorice, totul primește locul și semnificația cuvenită Spiritul de toleranță și libertate pătrunde în această viziune, la fel cum, dimpotrivă, spiritul de exclusivitate și sectarism distinge viziunea opusă Și, de fapt, atunci când orice tendință se imaginează în posesia adevărului absolut, când i se pare că i-a fost dezvăluit secretul armoniei sociale, este impregnat de încredere că regatul Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV adevărul este ușor de realizat că calea spre perfecțiune este aproape Și alături de această certitudine apare de obicei un spirit de infailibilitate și intoleranță, o negare a tot ceea ce nu este de acord cu punctul de vedere acceptat, care diferă de acesta În loc de amploarea perspectivelor, se stabilește o îngustime a punctelor de vedere În loc de libertatea creativității, se recomandă un echilibru forțat al vieții (Pentru a continua, urmează) P Novgorodtsev Biblioteca "Runivers" Despre psihologia aplicată în Germania și America ■ (Raport dat la Societatea Psihologică din Moscova înainte de noiembrie) Subiectul raportului meu de astăzi este problema psihologiei aplicate Am avut deja ocazia să relatez de mai multe ori acest subiect în Societatea de Psihologie, iar o comunicare repetată pe același subiect, desigur, are nevoie de justificare Cred că problema psihologiei aplicate este una dintre următoarele întrebări în psihologia modernă; și în prezent trebuie luat în considerare, așa cum a fost acum - ani Faptul este că psihologia aplicată, după cum mi se pare, are un viitor strălucit în față și trebuie să luăm o poziție complet definită față de ea Anul trecut, într-o prelegere publică pe

care am ținut-o în noiembrie la Moscova, am prezentat o relatare a stării acestei întrebări în Europa de Vest și America În cursul anului trecut, întrebarea a avansat considerabil și a adus atât de multe noi încât am găsit suficient material pentru a face un raport asupra ei în Psychological Society Dar, în realizarea unui raport, m-am ghidat după același scop pe care m-am ghidat în anii precedenți Aș dori să clarific condițiile în care psihologia aplicată poate dobândi un caracter științific i) Despre aceasta, vezi "Colecția mea de articole (psihologie și școală), M , p , articolul: "Psihologie experimentală și daune" Biblioteca Runiverse G CHELPANOV Cert este că există o mulțime de neînțelegeri legate de psihologia aplicată, aș spune dificultăți În primul rând, vorbim de psihologie "aplicată", adică de unul care poate avea valoare practică Dar este extrem de dificil să se determine limitele de aplicabilitate ale psihologiei aplicate, adică în ce măsură psihologia aplicată poate avea un caracter practic Metodele psihologiei aplicate pot fi considerate atât de bine dezvoltate și atât de ușor de aplicat încât să poată fi folosite chiar și de nespecialiști în psihologie Încercările de a folosi psihologia în scopuri practice au fost făcute nu numai aici, în Rusia, ci, după cum vom vedea, atât în Europa de Vest, cât și în America au fost practicate pe scară largă Problema psihologiei aplicate este de o importanță deosebită pentru noi în momentul de față Aș putea face următoarea paralelă: acum vreo de ani, în legătură cu psihologia experimentală, am avut aceleași dispute în Rusia care au loc în prezent în legătură cu psihologia aplicată Și apoi unii au exagerat prea mult semnificația psihologiei experimentale, alții au pus-o în nimic În prezent, unii oameni consideră că, în afară de psihologia aplicată, chiar nu ar trebui să existe altă psihologie, dar sunt cei care cred că psihologia aplicată nu are nicio importanţă Mi se pare că trebuie să decidem ce poziție a psihologiei aplicate ar trebui considerată normală, în ce măsură poate fi aplicată în scopuri practice Presupunând să iau în considerare starea problemei psihologiei aplicate în Germania și America, am un material destul de clar; dar dacă ar fi să ridic întrebarea, în ce poziție se află psihologia aplicată în Rusia, atunci sunt convins că mulți dintre cei prezenți aici ar răspunde la această întrebare cu deplină ignoranță Acum nu avem informații despre ce Biblioteca "Runivers" DESPRE PSIHOLOGIA APLICATĂ ÎN GERMANIA ȘI AMERICA latră cu noi în Rusia în legătură cu psihologia aplicată Știm că diverse dispozitive, tabele pentru studiul personalității sunt utilizate pe scară largă, dar cum sunt ele folosite în practica pedagogică, nu știm nimic cert despre asta Și asta este păcat, pentru că în astfel de condiții ne este foarte greu să ajutăm profesorii să rezolve această problemă În primăvara acestui an, am ajuns întâmplător într-un oraș de județ, unde, de altfel, există un gimnaziu pentru femei, iar șeful gimnaziului m-a informat că anul trecut profesorul de pedagogie și-a achiziționat aparate pentru cercetarea psihologică experimentală și a început să folosească aceste aparate în predarea pedagogiei Le-a învățat fetelor de clasa a VIII-a tehnicile cercetării psihologice experimentale și apoi a început chiar să invite părinții să le dea sfaturi cu privire la cercetările pe care le făcea asupra copiilor lor, în ipoteza, desigur, că metodele pe care le folosea sunt de un caracter strict științific caracter și că le poate aplica cu conștiința curată Am venit accidental în acest oraș, unde am găsit o aplicare atât de largă a psihologiei aplicate și nu știu deloc dacă acest oraș este singurul din Rusia sau există multe astfel de orașe Nici măcar, mărturisesc, nu-mi pot imagina în niciun fel ce anume ar putea spune acest profesor părinților atunci când

efectuează cercetări asupra copiilor și ce învață de fapt părinții dacă, pe baza cercetărilor psihologice experimentale, li se spune că copilul lor are o memorie mecanică bună , sau capacitatea combinatorie este proastă etc Acesta este singurul lucru pe care îl știu despre aplicațiile care se fac din psihologia aplicată în Rusia Mi se pare că ar trebui să aducem o certitudine deplină acestei întrebări, și anume să aflăm în ce măsură poate fi aplicată psihologia aplicată Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV și care de fapt ar trebui să se angajeze în psihologia aplicată în scopuri practice Cred că această întrebare este mai ușor de rezolvat dacă luăm în considerare ceea ce se spune pe acest subiect în Germania și America Să începem cu Germania Ce se întâmplă în Germania, casa psihologiei experimentale? În primul rând, în multe laboratoare de psihologie universitare, întrebările de psihologie aplicată sunt supuse cercetării științifice Există institute speciale (deși încă de dimensiuni foarte modeste) dedicate problemelor de psihologie aplicată; Mă refer la Institutul de Psihologie Aplicată din Berlin, condus de Stern și Lippmann Există o revistă specială dedicată problemelor de psihologie aplicată (Zeitschrift für angewandte-Psychologie) Profesorii din unele locuri, printre altele din Leipzig, au format un sindicat, Verein, care a organizat pe cheltuiala proprie un laborator de psihologie pentru dezvoltarea psihologiei copilului La Breslav, prof Stern și asistentul său Bobertag au făcut o serie de studii privind aplicarea testelor lui Binet Simon *) În limba germană, alinierea științifică asupra psihologiei aplicate se realizează în suficient de mult, dar situația despre aplicarea practică a psihologiei aplicate a fost foarte pronunțată la Dresda, care a fost aranjată de Union Bund Für Schulrefor, numele numelui, așa cum arată numele Creează un reorm școlar Acest sindicat include profesori, medici și mulți dintre psihologii germani La respectivul congres au fost tratate doar două întrebări Una dintre aceste întrebări a fost întrebarea despre semnificația cercetării asupra supradotației pentru școli *) Esența acestei probleme, la care au numit-o Intelligenzproblem und Schule, a fost Pentru mai multe despre aceasta, a se vedea Zeitschrift für angewandte Psychologie B VH) Pentru o relatare a acestui congres, vezi Arbeiten des Bunde s für Schulreform • Erster Deutscher Kongress für Jugendbildung und Jugendkunde zu Dresden Octobre În aceeași secțiune: Intelligenzproblem und Schule Biblioteca "Runivers" DESPRE PSIHOLOGIA APLICATĂ ÎN GERMANIA ȘI AMERICA , dacă măsurarea supradotației ar trebui folosită în școli, dacă are vreo semnificație practică etc Întrebarea a fost ridicată destul de la timp Interesantă a fost atât opinia psihologilor de specialitate, cât și a profesorilor pe această temă Au fost citite două lucrări pe această temă Unul i-a aparținut lui Stern, iar celălalt a lui Meiman Stern în raportul său J) a ridicat întrebarea: care este semnificația studiului caracteristicilor intelectuale ale elevului pentru școală Dacă măsurarea supradotației ar fi posibilă, atunci ar avea drept consecință că ar fi posibilă individualizarea învățării, adică atinge idealul pe care îl oferă pedagogia modernă De remarcat că Stern, vorbind despre studiul abilităților mentale, folosește termenul german "Intelligenz", în timp ce "Intel-ligenz" distinge de talent (Talent) și spune că pentru studiul talentului încă nu avem metode; trebuie să aşteptăm până când Pentru studiul "intelectualilor") există într-adevăr metode destul de definite, iar Stern consideră că metodele lui Simon Binet sunt astfel de metode Metodele lui Binet Simon realizează cu adevărat tot ce se poate realiza în prezent Dar atunci când evaluează valoarea metodelor lui Binet, Simon Stern face următoarele restricții: în primul rând,

aplicarea acestor metode nu are un caracter automat, adică, aplicarea lor nu este atât de simplă încât să poată fi folosite cu mare ușurință chiar și de către cei care au puțină experiență în psihologia experimentală Mai mult, rezultatele obținute prin aceste metode nu au o semnificație independentă Au o valoare doar suplimentară acelor date care) Pagina Decretul , colecția: Fragestellungen, Methoden und Ergebnisse der Intelligenzprüfung) Traduc termenul german Intelligenzprüfung "Investigarea dotărilor mentale", dar cred că ar fi mai corect să traduc "cercetarea minții" Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV rya sunt obținute independent de această metodă După ce a remarcat o astfel de semnificație - și vom vedea cum se raportează educatorii la această remarcă a lui Stern - el ridică problema dezvoltării științifice a unui departament de psihologie numit "Jugendkunde", adică psihologia copilăriei, și constată că acesta este departamentul de psihologie a fost dezvoltat de educatori și medici ca ceva amator și ceva secundar pentru ei înșiși Specialiștii-psihologi, care au ales psihologia ca scop al vieții lor și al căror număr poate fi numărat pe degetele unei mâini, au făcut foarte puțin psihologia educației în universitățile germane nu își ocupă locul cuvenit, adică nu i se atribuie o semnificație independentă Stern constată că ar fi necesar Stern are în vedere institute speciale de cercetare cu un personal mare de asistenți, statisticieni etc Dar împreună cu această dezvoltare teoretică, în opinia lui Stern, ar fi necesară o altă încercare și aplicare practică a acestor sau a altor metode Dar vorbind despre aplicarea practică a metodelor, Stern face o propunere extrem de interesantă În opinia sa, școlile ar trebui să introducă ceea ce el numește în germană Schulpsy-chologisches Amt, adică functia de "psiholog scolar", paralel cu functia de medic scolar Asta este ceea ce in America se numeste "psiholog consultant", i e un psiholog specialist care a trecut printr-o anumită școală strict științifică El este la vreo instituție de învățământ și este angajat în tot ceea ce are legătură cu sufletul copilului, adică examinează facultăţile mintale, administrează teste etc Această cerinţă a unui psiholog consilier, după cum vom vedea, vine din America x) Iată gândurile tale x) Pentru mai multe despre aceasta, vezi Colecția mea de articole, p Biblioteca "Runivers" DESPRE PSIHOLOGIA APLICATĂ ÎN GERMANIA ȘI AMERICA NIYA, care au fost exprimate de Stern cu privire la alinierea experimentală a supradotației sau a "intelectualului " Vorbind despre nevoia de aliniere, înzestrată, Surn spune că, deși li se atribuie un sens auxiliar, ele sunt totuși necesare deoarece profesorul modern este, în același mod, în condiții normale, nu poate obține o imagine completă a supradotației prin simpla observație O metodă auxiliară, suplimentară, dar foarte importantă este tocmai studiul cu ajutorul testelor După Stern, a vorbit Maiman El a propus o nouă metodă pentru studiul supradotației Metoda lui se bazează pe ideea că supradotația este caracterizată de creativitate sau independență și productivitate a gândirii Mintea care urmează calea bine uzată, mintea care preia concepte binecunoscute în similitudine exterioară, este neinteligenta De exemplu, dacă unui copil i se oferă două cuvinte: "Katze, Schläge": "pisica", "bătăi", pentru a forma un fel de judecată, atunci un copil mai puțin dotat va spune: "Pisica este bătută", iar un copilul supradotat va indica cu siguranță când și în ce caz o pisică este bătută El va spune, de exemplu, o pisică este bătută în cazul în care a mâncat Aceasta este o manifestare incontestabilă a unei anumite creativități ei spun "cerul este roșu" și nimic mai mult Un copil dotat va spune: "Cerul este roșu în momentul în care soarele este la orizont

și când strălucește prin ceață sau vapori" Dacă Maiman a vorbit corect sau nu, nu voi analiza Ceea ce este important pentru mine este că Meiman a apărut în mediul profesorului tocmai cu gândul hotărât că i) Articolul său: "Die Untersuchung der Denkthãtigkeit ais Méthode der Intelligenzprufung Biblioteca "Runivers" CHE L P AN OB este mijlocul prin care se poate determina dotarea După aceste două rapoarte a avut loc un schimb de opinii Schimbul de opinii a fost foarte animat: la discuție au participat profesori și psihologi Opiniile exprimate de aceștia au fost foarte diverse, dar pot fi grupate aproximativ după cum urmează În primul rând, au fost exprimate îndoieli cu privire la posibilitatea de a defini Intelligenz-ul elevilor din școală într-un moment în care nu se știe ce trebuie înțeles prin numele Intelligenz și, de fapt, psihologii nu îl cunosc și îl folosesc într-un mod popular , și nu științific, sens A doua obiecție a fost următoarea Psihologii sunt foarte nerăbdători să determine la un copil "Intelligenz-ul" lui; în opinia lor, ca și cum întreaga personalitate a copilului ar fi epuizată de aceasta numai de mintea unui copil, atunci va rezulta un intelectualism extrem O a treia obiecție a fost îndreptată împotriva propunerii lui Stern de înființare a postului de psiholog consilier Profesorii au subliniat că aveau deja o mulțime de șefi de tot felul Dacă ar exista un alt psiholog care ar fi peste ei șef, atunci independența profesorului va suferi mari prejudicii şi de aceea este de dorit ca acest Schul-psychologisches Amt să nu fie realizat Iată de fapt puncte de vedere care ar putea fi remarcate în această varietate de opinii oferite de psihologi și educatori, dar unele dintre ele merită să fie luate în considerare separat Gaubich, Schulrat din Leipzig, și-a formulat viziunea despre psiholog-consultant astfel: "Ce este acest Schul-psychologisches Amt Aceasta nu este altceva decât o tablă Biblioteca "Runivers" DESPRE PSIHOLOGIA APLICATĂ ÎN GERMANIA ȘI AMERICA El a vrut să spună că consiliul pedagogic este întruchiparea acestei poziții și nu poate fi nimic altceva, adică s-a pronunțat împotriva admiterii unui individ ca psiholog-consultant Zenier, un alt educator, constată că studiul supradotației necesită o mare masă de cunoștințe psihologice și medicale și că este necesar să avem puterile adecvate pentru a stăpâni domeniul În școala modernă nu există nicio modalitate de a determina gradul de inteligență al elevului El speră că în viitor se va acorda mai multă atenție studiului supradotației Muthesius, un educator din Weimar, s-a exprimat aproximativ în următorii termeni: "Psihologia modernă chiar nu ne ajută deloc în cazul în care vrem să cunoaștem personalitatea copilului", "și eu nu sunt deloc de acord cu opinia lui Stern, care susține că experiența de zi cu zi a profesorului nu îi oferă posibilitatea de a se familiariza cu personalitatea copilului, dimpotrivă: în contact constant cu viața copilului, profesorul are suficiente date pentru a cunoaște individualitatea elevului Desigur, recunosc că cunoștințele psihologice aprofundează această experiență și că profesorul trebuie să fie educat psihologic, dar nu se poate recomanda crearea unor psihologi școlari speciali, psihologi - specialiști Apoi a vorbit Alois Fischer Acesta este un psiholog care a scris despre probleme de psihologie educațională A făcut următoarea remarcă: "Proiectarea testelor" are nevoie de o justificare teoretică, pe care nu o avem în prezent "dotația generală" trebuie, de asemenea, defalcată, pentru că, de fapt, psihologii care studiază dotarea, în loc să folosească acest concept în sensul că Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV ar trebui folosite în psihologie, ei îl folosesc în sensul general acceptat, adică așa cum este necesar pentru practică, dar deloc așa cum ar fi necesar să o

definim în știință Dacă în prezent a existat un conflict între punctele de vedere ale profesorului, care recunoaște copilul prin contactul repetat cu el, și între părerile psihologului, care îl recunoaște cu ajutorul cercetării într-un câteva ore, atunci cu siguranță nu am ezita nicio clipă să admitem că pedagogul are mai multă dreptate decât psihologul și, între timp, ar trebui să fie invers "Dacă", spune el, "cercetarea psihologică ar avea o valoare reală, dacă am putea acorda credit testelor - și aceasta este, desigur, o cerință necesară într-un domeniu atât de responsabil precum pedagogia - atunci am fi, în confruntarea pe care o am indicat, acordați prioritate psihologilor, și nu profesorilor, așa cum este în prezent în raport cu un medic Dacă există o contradicție între părerile unui medic și ale unui non-medic, avem mai degrabă încredere în medic decât în non-medic, iar în raport cu psihologii la ora actuală, situația este exact invers Elazengans a vorbit în continuare; este un cunoscut filosof, în același timp și psiholog, și predă cursuri de pedagogie El pune întrebarea exact în același mod "Care este ultimul criteriu de evaluare a talentului? Totuși, decizia finală aparține profesorilor, deoarece metodele de cercetare și aplicarea testelor se bazează în primul rând pe evaluarea supradotației pe care o dă profesorul Între timp, psihologii sunt ocupați să încerce să înlocuiască evaluarea profesorului, opiniile sale, cu o evaluare mai precisă Potrivit lui Elzengans, trebuie recunoscut că, deși metodele de cercetare experimentală au fost foarte precise, cu toate acestea, personalitatea unui copil nu va fi niciodată determinată doar pe baza cercetării experimentale Biblioteca "Runivers" despre psihologia aplicată în Germania și America vaniy, i e pot fi ceva suplimentar, în niciun caz nu pot dobândi un sens independent Truper, directorul din Jena, a vorbit în această formă figurativă împotriva psihologilor consilieri din școală: "Înainte aveam șeful în persoana inspectorului allgemeiner, iar acum ei cer și să existe un Religionsinspektor, Zeicheninspektor, Turninspektor și mai departe latura medicală cer ca alături de medicul școlii să fie și psihiatri, ortopedii, oftalmologi etc , iar apoi a fost noul șef în persoana unui psiholog consultant Este imposibil; unitatea şcolii în asemenea condiţii s-ar rupe Aș considera mult mai oportun, în loc să se stabilească poziția de consiliere a psihologilor, ca directorii, profesorii, în general conducătorii de școli, să fie înzestrați cu o mare cantitate de cunoștințe psihologice Pentru aceasta ar fi nevoie să înființăm instituții speciale, ar fi nevoie de înființarea unor facultăți pedagogice speciale, în care, așa cum spune Truper, America ne-a depășit Educatorul Grauper a recunoscut și necesitatea înființării unor astfel de instituții pentru studiul sufletului copilului, în care psihologul, medicul și pedagogul să lucreze cot la cot și în care fiecare profesor și medic să poată primi o educație solidă Apoi Schwartz subliniază: "Recunosc că fiecare profesor ar trebui să fie familiarizat cu metoda de cercetare a supradotației Nu poate exista individualizare în predare până când nu există metode precise pentru studiul supradotației " și că în prezent există o metodă exactă de investigare a supradotației Întrebări de filosofie, carte ii Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV După această remarcă a profesorului, i s-a dat cuvântul lui Stern, care și-a exprimat din nou punctul de vedere asupra semnificației psihologiei pentru pedagogie sau, mai precis, asupra semnificației metodelor de studiere a supradotației pentru pedagogie "Până acum am fost atât de cufundați în dezvoltarea întrebărilor pur teoretice, încât nici măcar nu am observat cum au început să ne bată la uși unele întrebări practice, culturale " Reformatorii educaționali

individuali, pe propria lor răspundere, au început să dezvolte psihologia copilului acest lucru nu s-a făcut întotdeauna cu prudența critică cuvenită și cu suficientă pregătire științifică, acest lucru este foarte bine cunoscut de toți "Ar trebui să reamintesc", spune Stern, acea credință în "didactica experimentală, care poate răsturna imediat întreaga pedagogie" Aici, de fapt, "Dar, spune el, această perioadă Sturm und Drang a trecut deja datorită intervenției active a psihologiei științifice și de acum înainte putem spera că munca comună a educatorilor și psihologilor va duce în continuare la beneficii consecințe " - Pentru Stern a fost oarecum neașteptat faptul că părerea sa despre psiholog-consultant nu a fost acceptată de profesori, între timp pentru Stern era important să remarcă faptul că studiul supradotației poate fi încredințat doar psihologilor specialiști, dar nu doar profesorilor Și în remarcile sale de încheiere, el a vrut să neteze oarecum impresia nefavorabilă, afirmând că munca comună a unui profesor și a unui psiholog este, desigur, posibilă și, în opinia sa, nu se vor interfera unul cu celălalt După acest congres de la Dresda, care a avut loc în octombrie , în aprilie , urma să aibă loc la Berlin cel de-al -lea Congres al "Societății Germane de Psihologie Experimentală" și, desigur, multora dintre noi care suntem interesați de curs de dezvoltare a psihologiei în Germania și A fost interesant de știut cum va fi tratată psihologia aplicată la acest congres Același lucru, după cum știți, a fost cu noi în Rusia Biblioteca "Runivers" DESPRE PSIHOLOGIA APLICATĂ ÎN GERMANIA ȘI AMERICA Acest congres a arătat că psihologia aplicată ocupase deja o poziție foarte respectabilă în Germania La Congresul de la Berlin exista deja un departament special de psihologie aplicată și s-a organizat o expoziție destul de mare de psihologie aplicată, din care reiese clar că psihologii germani, ca să spunem așa, au recunoscut oficial semnificația științifică a psihologiei aplicate; dar, pe de altă parte, a fost oarecum izbitor că la acest congres au existat relativ puține rapoarte despre psihologia aplicată Voi indica discursul strălucit al lui Marbe; a vorbit despre psihologie și aplicabilitatea ei Acest discurs a fost foarte interesant, dar întrebările care ne preocupă cu greu au fost atinse El a subliniat că psihologia ar putea avea importanță pentru educatori, dar nu a intrat în detalii Apoi a existat un studiu al lui Buhler, de mare interes Căuta semne de supradotație și, după cum mi se pare, a găsit semne destul de clare tocmai în "capacitatea de a abstractiza " Capacitatea de abstractizare, după cum sa dovedit, conform cercetărilor sale, crește odată cu vârsta un indicator care, odată cu dezvoltarea mentală, crește capacitatea de abstractizare Problema studiului talentului a fost dedicată unui singur raport al lui Stern, o repetare a aceluiași raport pe care l-a citit la Dresda Mărturisesc că mă așteptam la mai mult Mi s-a părut că în Germania acum există mult mai mult interes pentru psihologia aplicată și dintr-o dată un singur raport Desigur, a fost foarte interesant să auzim comentariile pe care le-ar face psihologii Stern, temându-se evident că vor fi multe obiecții, a făcut el însuși, după cum spunea el, mai multe Wamungen, mai multe avertismente, dar adversarii, la rândul lor, i-au făcut un număr suficient de obiecții împotriva aplicabilității practice etc Cea mai interesantă remarcă a fost făcută de Hornbostel, * Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV care se ocupă de antropologia şi psihologia popoarelor Apropo, a spus că, folosind metoda testelor, i-a investigat recent pe Samoiezii Din investigațiile sale reiese că testele care se aplică popoarelor civilizate au nevoie de modificări considerabile dacă vrem să le aplicăm popoarelor neculte

Dacă adaug la aceasta că și Marbe, în discursul său, a avertizat împotriva diletantismului în domeniul psihologiei aplicate - același termen "amatorism" a fost folosit în observațiile sale de către Münsterberg, care vorbea despre psihologia aplicată -, atunci atitudinea psihologilor germani față de psihologia aplicată devine complet clară Ei îi acordă, fără îndoială, importanță științifică, dar, în același timp, nu se gândesc la o aplicație practică largă Dar, ca să nu credeți că prezint rezultatele lucrărilor congresului într-o formă subiectivă, voi cita cuvintele unuia dintre participanții la acest congres, care a prezentat un raport în organul oficial al reprezentanților pedagogiei experimentale , în "Zeitschrift der pàdagogischen Psychologie, jurnalul lui Meñman El spune acolo: "Congresul de la Berlin a ajuns la recunoașterea oficială a psihologiei aplicate, dar, desigur, a avertizat în același timp împotriva supraestimării rezultatelor date în prezent" Deținerea de Fapte efectiv certificate în acest domeniu este în prezent relativ mică, ceea ce într-o știință atât de tânără nu este surprinzător Dar nimic nu este mai periculos decât folosirea în practică a propozițiilor nedovedite Cea mai strictă autocritică poate împiedica psihologia să-și piardă creditul din cauza aplicațiilor eronate Iată rezultatele reale la care s-a ajuns la Congresul de la Berlin pe tema psihologiei aplicate eu) Vezi art lesinghaus'a: Die Arbeiten des V Kongresses fùr experimentelle Psychologie, op jurnalul Iahrg Heft p Biblioteca "Runivers" DESPRE PSIHOLOGIA APLICATĂ ÎN GERMANIA ȘI AMERICA Am ieșit cu impresia, care este foarte încurajatoare pentru mine, că în psihologia germană în prezent lucrurile stau în așa fel încât psihologii germani încă consideră psihologia teoretică experimentală ca principală, principală Oricine a fost prezent nu a putut spune, așa cum se spune uneori în Rusia: "Acum psihologia teoretică trece în plan secund Singura interesantă și, poate, singura demnă de atenție este psihologia aplicată Cine a fost la acest congres nu va spune asta Psihologia aplicată a fost recunoscută ca ramură științifică, dar temele principale se învârteau în jurul întrebărilor de natură teoretică experimentală Voi trece acum la o analiză a stării problemei psihologiei aplicate în America Psihologia aplicată este mult mai răspândită în America decât în Europa, din motive evidente Spun asta nu pentru a condamna americanii, ci pentru a caracteriza particularitățile vieții lor De remarcat că, deși majoritatea universităților americane se află într-o stare înfloritoare, totuși în plan material ele depind de atitudinea publicului larg față de acestea, de sprijinul material pe care acesta îl oferă universităților în mod direct sau indirect Dacă oamenii recunosc activitatea universităților ca fiind utilă în orice privință, donează universităților, nu o recunosc ca fiind utilă - nu donează și nu susțin Publicul caută întrebări practice, iar oamenii de știință sunt nevoiți să se aplice într-o oarecare măsură la ceea ce publicul cere Aceasta explică parțial faptul că în America psihologia aplicată este mult mai răspândită decât în Europa, dar trebuie remarcat că în America s-a depus toate eforturile pentru a-i conferi un caracter complet științific Toți psihologii americani formează un singur sindicat - care Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV numită Asociația Psihologică Americană și au fost de acord să producă toate testele conform unui model dezvoltat de o comisie binecunoscută: datorită acestui fapt, rezultatele pot fi mai semnificative și este posibil să se ajungă la rezolvarea finală a întrebărilor aplicate psihologie mult mai repede Remarcăm în ultima vreme, spun despre ultimul an - că au făcut extrem de mult pentru a clarifica aplicabilitatea practică a

testelor lui Binet Simon; au fost adunate atât de multe cifre și date, care pot fi doar în America Psihologii americani care se ocupă de probleme de psihologie aplicată au ajuns la concluzia că cu ajutorul metodei lui Binet Simon se poate face o împărțire a copiilor într-o clasă *) Și acest lucru este atât de răspândit în rândul lor, încât la cursurile de vară pentru profesori - ceea ce este și foarte frecvent printre ei - la universități, profesorii sunt introduși în aceste metode de cercetare Așa, de exemplu, în anunțul Universității Cornell privind cursurile de vară, se spune că universitatea organizează cursuri de psihologie aplicată pentru profesori, pentru inspectori, pentru directori; 'Aceștia din urmă vor fi familiarizați în curs cu metodele de investigare a supradotației, în principal după metoda lui Binet Simon, și se va acorda o atenție deosebită aplicării acestor metode la studiul copiilor cu handicap Dacă, în numele universității, acest lucru este propus profesorilor și, în plus, de către psihologi cunoscuți, aceasta înseamnă că familiarizarea cu aceste metode ale profesorilor este recunoscută ca fiind extrem de importantă Dacă ar fi să numesc o serie de nume de psihologi americani, atunci mulți ar recunoaște printre ei nume care aparțin unor cercetători foarte respectabili în domeniul psihologiei aplicate, de exemplu: Thorndike, psiholog din New York, Whipple, Stanley Gall, Jastrov, Kettel, malul mării, Pentru mai multe despre aceasta, consultați "Colecția mea de articole" p) Pe acest subiect, a se vedea o serie de lucrări din ultimul an în revista Educational Psychology Biblioteca "Runivers" DESPRE PSIHOLOGIA APLICATĂ ÎN GERMANIA ȘI AMERICA Goddard, care a făcut studii ample la un spital de copii din Vineland, New Jersey, cu privire la aplicabilitatea metodelor lui Binet Simon și a ajuns la concluzia că metoda lui Binet Simon este destul de aplicabilă pentru determinarea retardului mintal Apoi sunt Whirler, directorul clinicii psihologice de la Universitatea din Philadelphia și Wallin, directorul clinicii psihologice de la Universitatea din Pittsburgh La Congresul Psihologilor Americani de la Washington în , după cum se poate vedea din raportul lui Seashore, atenția tuturor s-a îndreptat către psihologia aplicată; întrebările care au atras atenția generală au fost întrebări despre aplicarea psihologiei în pedagogie Prof Sishore, care constată acest fenomen cu multă simpatie, face deja pentru a doua oară o propunere de introducere a așa-numiților psihologi-consultanți Îmi aduc libertatea de a vă atrage atenția asupra acestui lucru, deoarece aici semnificația psihologiei aplicate este dusă până la limitele ei extreme Sishore crede că, deși psihologia aplicată se află în stadiul inițial de dezvoltare, totuși, acum a sosit momentul ca psihologii să apară, așa cum îi numește el, "tehnici"; cele care ar aplica psihologia vieţii Dar ce funcţii ar putea fi atribuite acestei "tehnici"? Sishore constată că un psiholog consilier ar putea supraveghea diverse activități de cercetare, ar putea în unele cazuri să cerceteze el însuși; ar putea în diverse instituţii unde există îngrijire copiilor, să predea ca specialist în psihologie acele persoane cărora li se încredințează educația "Cererea unui astfel de psiholog", spune el, "nu este deloc extravagantă Cred că această ocupație atractivă ar putea fi recomandată doamnelor Dar cum americanul) Pentru volum, vezi Psihologia Educaţiei Nr p i$ot, Biblioteca "Runivers" CHELPANOV in final, nu uita de salariu Salariul ar trebui să fie cam același cu cel al unui medic, pentru a oferi acestei profesii de consultant psihologic o oarecare stabilitate Psihologia aplicată are în prezent un alt domeniu de aplicare foarte mare Aflăm despre acest lucru în cartea recent publicată a lui Münsterberg, care se numește Psihologie și viață

economică, Psychologie und Wirtschaftsleben După cum se știe, Münsterberg, fiind german de naștere, dă cursuri la o universitate americană și ceea ce scrie are legătură cu America Iată ce spune el despre sarcinile acestei noi psihologii, pe care aș numi-o în rusă "psihologie economică" O soartă uimitoare a căzut în lotul de teste psihologice aplicate în pedagogie: unele, după Münsterberg, *) sunt foarte mult supraestimate, în timp ce altele sunt respinse brusc În pedagogie, într-adevăr, aplicarea testelor poate fi dificilă, dar există un domeniu în care testele ar putea fi aplicate destul de ușor: asta este în alegerea uneia sau alteia profesii În America există o astfel de instituție în care se dau sfaturi cu privire la cine este potrivit pentru ce profesie, acestea sunt "Biroul de Vocație În birourile care au funcționat până acum, adecvarea pentru o profesie sau alta este determinată printr-un simplu sondaj și prin determinarea caracteristicilor fizice ale individului Și ceea ce spune Munsterberg este deja un studiu de natură pur științifică După Munsterberg, nu este foarte greu de determinat acele caracteristici mentale care le fac potrivite pentru orice profesie În opinia sa, este foarte greu să determinați supradotația la școală, dar nu este greu de spus cine poate fi potrivit pentru ce profesie; pentru asta sunt destul de clare *) Vezi articolul său: Experimentalpsychologie und Berufswahl în Zeitschrift fur Pãdagogische Psychologie H I, Biblioteca "Runivers" DESPRE PSIHOLOGIA APLICATĂ ÎN GERMANIA ȘI AMERICA" semne psihologice pe care le putem determina cu ajutorul cercetărilor psihologice experimentale Acest tip de cercetare, potrivit lui Münsterberg, este o cerință necesară pentru creșterea productivității muncii în fabrici atenție, care este distribuită între multe obiecte, de exemplu, multe părți ale mașinilor, pentru care trebuie să privească și să interfereze cu acțiunea lor Există și astfel de profesii în care este nevoie de o atenție concentrată, adică unde trebuie să te concentrezi doar pe un singur punct Dacă un anumit muncitor se caracterizează, de exemplu, printr-o atenție concentrată, atunci el este de puțin folos pentru o profesie în care este nevoie de atenție distributivă De aici rezultă că, în general, este necesar să se studieze caracteristicile psihofizice ale unui anumit individ pentru a determina aptitudinea acestuia pentru o anumită profesie Iată un exemplu pe care Münsterberg îl dă pentru a demonstra corectitudinea acestei idei În multe profesii, capacitatea unei persoane de a se orienta imediat este necesară, adică ceea ce numim "descurcăre" Trebuie să știți dacă o anumită persoană este plină de resurse sau fără resurse Munsterberg oferă o modalitate foarte simplă pentru acest studiu El ia de cărți; pe aceste cărți sunt scrise litere, în principal vocale: a, e, o , y, dar sunt distribuite în așa fel încât pe o singură fișă o vocală, de exemplu, dar se repetă de de ori, iar pe restul de ori, o altă vocală pe o carte se repetă de ori, iar pe restul de IO ori , etc Aceste cărți sunt amestecate și subiectul este invitat să le pună în pachete cât mai curând posibil, dar pentru ca cărțile cu literele predominante să cadă într-un singur pachet Pentru a determina cine va face această lucrare mai repede, cine este mai lent, timpul se măsoară cu un cronometru Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV, În timpul experimentului, caracteristicile individuale au fost exprimate clar Unii sunt imediat atât de pierduți încât nu își pot da seama ce trebuie să facă; altele încep cu atât de încetinit încât este nevoie de mult timp pentru a rezolva problema În cele din urmă, alții consideră că este o plăcere pentru ei înșiși, rezolvă imediat problema sau o fac cu mare viteză Potrivit lui Münsterberg, cu ajutorul unui astfel de experiment, se poate determina cine este mai plin de

resurse și cine este mai puțin *) Dar acest lucru nu este suficient Münsterberg încearcă să determine, cu ajutorul metodelor psihologice experimentale, adecvarea pentru o anumită profesie Voi da două exemple de cercetare a lui Münsterberg în acest domeniu A studiat, în primul rând, șoferi de trăsuri O companie de tramvai l-a abordat cu o propunere pe care o cercetează și să stabilească cine ar putea fi cel mai potrivit pentru acest post Din motive ușor de înțeles de natură economică, este foarte important ca companiile de tramvai să aibă șoferi de vagoane de încredere Pentru a face acest lucru, trebuie să cunoașteți semnele prin care puteți distinge șoferii de mașini de încredere de cei nesiguri I s-a sugerat lui Münsterberg să efectueze o astfel de investigație a semnelor prin care se putea face acest lucru Münsterberg a folosit următoarea tehnică experimentală Acest experiment trebuia să fie un experiment de laborator - cel puțin așa credea Münsterberg - dar unul de laborator care seamănă cu procesul psihologic prin care trece un șofer de trăsură Putem spune dinainte că oamenii diferă în ceea ce privește rapiditatea de reacție și, desigur, un șofer de vagon care poate întoarce rapid o pârghie este mult mai bun decât unul a cărui reacție va fi foarte lentă; acesta din urmă poate conduce cu ușurință Acolo ?ke p ·   din pacate Dar acest lucru nu este suficient; la urma urmei, o singură reacție nu poate determina acel complex psihologic complex pe care îl poate avea un șofer de mașină Münsterberg a decis în miniatură să aranjeze ceea ce se întâmplă în viață A luat cărți lungi de metri și lățime de metri Ele sunt împărțite în pătrate de un centimetru In mijloc sunt linii groase la o distanta de un centimetru una de alta; aceasta simbolizează șinele Fiecare pătrat conține un număr - I, , I reprezintă un pieton, pentru o trăsură, pentru un vehicul, în viteză în timp ce unul face un pas, celălalt face , al treilea trei Pe card, acei pietoni, vagoane și mașini care circulă paralel cu șinele sunt afișați cu cifre negre, iar acei pietoni, vagoane și mașini care circulă perpendicular pe șine sunt afișați cu cifre roșii Subiectul trebuie să le acorde o atenție deosebită Persoanelor asupra cărora se efectuează experimentul li se spune toate acestea Ei ar trebui să acorde atenție faptului că pericolul constă în acele numere marcate cu roșu și, astfel, dacă I-ul roșu este pe primul pătrat, există un pericol, deoarece un pieton aflat la o distanță de un pătrat poate cădea sub vagonul Dacă la o distanță de două pătrate, atunci nu este periculos Dacă echipajul se află la o distanță de doi, iar mașina este la o distanță de trei pătrate, atunci acest lucru este periculos Dacă mașina se află la o distanță de patru pătrate, nu este periculos etc Și astfel subiectul, de îndată ce observă astfel de cazuri periculoase, trebuie să semnalizeze, să spună că există pericol Takih Se pregătesc cărți Le sunt aplicate diverse combinații Aceste cărți sunt rotite pe o rolă, pe care subiectul este rugat să o rotească cu viteza pe care o dorește, iar prin fereastră vede aspectul acestor cărți Astfel se dovedește, parcă în miniatură, întregul proces de mers cu tramvaiul Dacă nu este   vede un punct periculos, apoi continuă să rotească rola, dacă vede, strigă: acest lucru este notat pe ceas După ce a organizat o călătorie cu tramvaiul în acest fel, Münsterberg a examinat foarte mulți dintre cei care erau în serviciu activ și pe cei care erau recunoscuți ca șoferi de trăsuri răi și pe cei care erau recunoscuți ca buni S-a dovedit că, conform cercetărilor sale, într-adevăr, în cele mai multe cazuri, șoferii buni de mașini au făcut puține greșeli și au observat pericolul într-o perioadă scurtă de timp, în timp ce cei răi,

s-a dovedit, s-au pierdut imediat dacă au văzut doar un punct periculos ; sunt atât de rătăciți încât deja mai departe, răstoarnă următoarea carte, nu o semnalează imperfect, chiar dacă în acest loc este pericol; încă alții o fac cu atâta încetineală, ceea ce arată destul de clar că sunt foarte lenți în gândire Potrivit lui Munsterberg, acest lucru demonstrează destul de clar că există o anumită corespondență între condițiile reale și între condițiile de laborator, că condițiile de laborator au arătat adecvarea incontestabilă a unora și inadecvarea altora, dar în același timp adaugă "Desigur, nu se poate vorbi de o corespondență ideală, dar cel puțin există o astfel de corespondență care ne încurajează să mergem mai departe pe această cale de cercetare " -) Münsterberg a investigat apoi, la propunerea unei companii de telefonie, condițiile pentru cea mai mare adecvare pentru serviciul telefonic Soluția acestei întrebări este de mare importanță economică Astfel, de exemplu, Compania Bell Telephoné are lÓOOO operatori de telefonie și, desigur, este extrem de nedorit ca compania să aibă printre ei și alții nepotriviți Münsterberg a fost rugat să investigheze adecvarea sau nepotrivirea pentru această profesie Și Munsterberg a studiat memoria, atenția, viteza și acuratețea mișcărilor Acestea din urmă le-a studiat *) Psychologie und Wirtfischaftsleben juiz Pagină Biblioteca "Runivers" DESPRE PSIHOLOGIA APLICATĂ ÎN GERMANIA ȘI AMERICA dovalsh în acest fel Pe tablă se desenează o cruce mică și subiecții trebuie să lovească cu un creion exact în mijlocul crucii și se determină timpul necesar pentru finalizarea acestei acțiuni și precizia mișcării După cercetările sale, Münsterberg a ajuns la concluzia că adecvarea pentru profesia de telefonist poate fi determinată prin metode de laborator Societatea, vrând să-i verifice cercetările, i-a trimis, fără știrea lui, astfel de operatori de telefonie care erau deja în stare bună Iar Münsterberg spune că investigarea acestora a dus la rezultate destul de favorabile pentru metoda sa de investigare; dar, totuși, adaugă, când au intrat din nou în serviciu pe baza recomandărilor sale, mulți dintre cei cărora le-a dat certificate proaste s-au dovedit a fi buni, iar cei pe care i-a certificat drept excelenți s-au dovedit a fi doar mediocri *) Iată un alt studiu citat de Münsterberg, care pare a fi o dovadă incontestabil importantă a valorii metodelor experimentale de cercetare pentru creșterea productivității muncii Acest lucru a fost făcut de Tylor, un psiholog american, într-o fabrică în care se fabricau ghiulele Sâmburii care se pun în circulație trebuie examinați pentru denivelări Acest lucru este realizat de de muncitori la fabrica menționată Tylor a fost rugat să investigheze condițiile pentru cea mai mare productivitate a acestui tip de muncă A început să investigheze în ce condiții ar fi cel mai bine să efectueze această lucrare Măsurând timpul de reacție, întocmind o curbă de oboseală etc , le-a învățat pe muncitoare să lucreze într-un mod diferit, adică prin metoda respectivă pe care el, Tylor, a rezolvat-o Și următorul rezultat curios s-a dovedit a fi: în loc de ore de muncă, a introdus ore de muncă și în loc de de ore *) Ibid p Biblioteca Runiverse CHELPANOV botnits - de muncitori care au lucrat in conditiile indicate de acestia, i e ore cu anumite pauze corespunzătoare curbei de oboseală S-a dovedit că de femei care lucrează cu o zi mai scurtă au lucrat la fel de mult decât de femei care lucrează înainte *) Acest caz ne face să credem că dacă psihologii care au studiat condițiile psihofizice ale mișcărilor ar fi luat parte la toate producțiile, atunci productivitatea muncii ar crește Cu această ocazie, Munsterberg citează cuvintele unui economist american care spune că acea națiune din lume va câștiga un avantaj economic față

de toate celelalte, ceea ce va dezvălui acest secret al celei mai mari productivități cu ajutorul studiului mișcărilor, iar Munsterberg adaugă la aceasta: "Și dacă psihofiziologice e momente care participă la lucrare Dacă această sarcină este rezolvată, atunci este destul de înțeles că o altă față nouă trebuie să apară în fabrici și fabrici; pe lângă numărul de ingineri disponibili, trebuie să apară și un psiholog specialist consultant, adică, ca să spunem așa, un inginer nou care va trebui să se specializeze în același mod: un psiholog va studia munca cu mașini, altul - oboseala etc Ar trebui să existe astfel de ingineri foarte mult și, potrivit lui Munsterberg, ar trebui să primească o taxă pentru munca lor ca un inginer sau un doctor, iar o astfel de știință, pe care Munsterberg o numește psihologie economică, ar trebui să apară în viitorul apropiat "Desigur, spune Munsterberg, acum nu putem spune că o astfel de știință s-a terminat, acum există doar linii generale, dar putem spera că va veni vremea când această psihologie va lua forme complete și când "psihologia economică" va deveni un ramură extrem de importantă a psihologiei *) !) Articolul de mai sus, Experimentalpsychologie und Berufswahl, pp -) Ibid , p - și p p Biblioteca "Runivers" DESPRE PSIHOLOGIA APLICATĂ ÎN GERMANIA ȘI AMERICA Acum vă voi îndrepta atenția asupra opiniilor psihologilor americani cu privire la întrebarea cine și cum ar trebui să fie implicat în psihologia aplicată În jurnalul lui Whipple Educational Psychology există un scurt articol intitulat "Testele lui Amator și Binet Simon" scris de însuși editor "Ne vom strădui în jurnalul nostru să familiarizăm cititorii cu testele lui Binet Simon, dar va fi destul de potrivit să facem câteva observații suplimentare cu privire la popularizarea acestei metode și cu privire la unele dintre consecințele care decurg din aceasta Roca Binet Simon, după mai multe teste de către autorii săi și diverși psihologi, se apropie de o perioadă în care o putem folosi pe scară largă în școli Recent, statul New Jersey a emis un regulament care impune cercetări asupra persoanelor cu handicap mintal în toate școlile "Desigur, trebuie presupus", spune Whipple, că piatra lui Binet Simon va fi folosită în acest scop Dar cine va conduce această cercetare? Aceasta este întrebarea Districtele noastre educaționale, cu câteva excepții, nu au simțit încă nevoie urgentă de înființare de clinici psihologice sau cabinete pentru studiul copiilor "Clinicile psihologice sunt instituții în care, prin metode experimentale, retardul mintal, sau în general acestea sau alte de- să efectueze cercetări psihologice, apoi, în in lipsa psihologilor, acestia vor cadea in mainile medicului scolar, ceea ce este mai degraba rau, sau poate in mainile unui profesor obisnuit, ceea ce este poate si mai rau Nu contestam utilitatea folosirii acestei pietre in scoala ar trebui să aibă valoare practică, dar dacă nu sunt aplicate așa cum ar trebui, atunci se transformă într-o comedie (farsă) și sunt capabile să discrediteze psihologia și să încetinească mișcarea ei în aplicarea practicii educaționale* Whipple remarcă apoi că, desigur Biblioteca "Runivers" G CHELPANOVA Testele lui Binet Simon nu conţin o dificultate internă, dar conţin o sursă de eroare inerentă aplicării generale a unei proceduri psihologice, care, după cum arată experienţa, nu poate fi realizată decât cu ajutorul unor exerciţii de experimentare psihologică "Sperăm", spune el, "că piatra lui Binet Simon va avea succes în școli Dacă nu putem spera că psihologii o vor folosi, atunci putem măcar să sperăm că autoritățile educaționale își vor trimite cercetătorii la vreun institut unde ar putea studiază psihologia generală și pedagogică și își exercită în mod special capacitatea de a opera cu ceea ce este de fapt un instrument psihologic subtil" x)

Astfel, potrivit lui Whipple, utilizarea testelor nu poate fi încredințată niciunui medic sau profesor obișnuit, acestea putând fi folosite doar de o persoană care a trecut printr-o școală de psihologie cunoscută Whipple crede că, dacă autoritățile educaționale s-ar fi gândit să-și trimită profesorii la diverse institute unde ar putea practica experimentarea psihologică, atunci acest lucru ar fi destul Dar, după cum știu mulți dintre cei prezenți, această întrebare a provocat mari îndoieli printre noi, în Rusia Într-adevăr, cine poate fi recunoscut ca specialist care are dreptul să efectueze aceste studii? Aici, în Rusia, profesorul obișnuit își asumă destul de liber rolul de experimentator Pe același subiect, voi cita punctul de vedere al lui Wallin, directorul Clinicii psihologice de la Universitatea din Pittsburgh, în numărul al aceleiași reviste, într-un articol intitulat: "Semne de pericol în psihologia clinică și aplicată" descrie astfel aceste pericole: În timpul ultimei mele călătorii, care m-a dus în diverse state și orașe în care se fac investigații psihologice ale defectelor, am observat câteva Revista de psihologie educațională Nr p * Biblioteca "Runivers" DESPRE PSIHOLOGIA APLICATĂ ÎN GERMANIA ȘI AMERICA un trend care devine din ce în ce mai vizibil și care este un semn de rău augur pentru viitorul psihologiei aplicate și mai ales clinice Fiecare persoană educată se consideră în dreptul de a pune un diagnostic psihic, în timp ce, în același timp, se obișnuiește să se gândească că doar un medic autorizat poate pune un diagnostic fizic Acest punct de vedere a apărut parțial din popularizarea și răspândirea largă a testelor lui Binet Simon, care par a fi foarte ușor de aplicat, dar cred că orice persoană competentă va spune că anomalia mentală este mult mai greu de recunoscut decât cea fizică Ar fi absurd dacă, de exemplu, un fizician sau un preot ar examina un pacient după ce a citit o singură carte despre diagnostice Ar fi și mai absurd dacă un profesor obișnuit sau chiar un medic, care nu primise o pregătire specială în metodologie psiho-clinică sau în metodologia psihiatrică, s-ar angaja să determine starea tulburaților mintal citind o carte despre teste psihologice Testele lui Binet Simon au o valoare foarte limitată; ele dau doar o idee aproximativă a stării mentale a individului și a gradului de întârziere a acestuia etc În plus, aceste teste dau primul, nu ultimul, ultimul cuvânt * Potrivit lui Wallin, nici o cercetare satisfăcătoare nu poate fi făcută de către cei care nu au o experiență considerabilă în operarea diferitelor tipuri de defecte psihice "Din ceea ce am spus, rezultă că acum se găsesc mari nereguli în selecția liderilor pentru munca clinică și pentru cercetare, * și el indică cu deplină certitudine cine este potrivit pentru asta, cine este nepotrivit El consideră profesorii care au urmat cursul semestrial de vară, unde sunt introduși în aceste metode, ca fiind directori sau lideri nesatisfăcători ai acestor întrebări psihologice i - Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV clinici sau birouri de schi pentru studiul copiilor Exact la fel, consideră că un profesor care a petrecut un an într-un institut de profesor sau într-un laborator de psihologie este, de asemenea, nepotrivit pentru asta "Desigur*, spune el /; "pot efectua o investigație de rutină, adică definiți sau clasificați copiii după un șablon după metoda lui Binet Simon, dar sunt complet incapabili de Funcții superioare; sunt incapabili să ofere o analiză psihologică satisfăcătoare Acest lucru necesită oameni care au trecut printr-o școală psihologică bună* Din punctul meu de vedere, aceste remarci sunt extrem de interesante pentru noi Imediat devine clar că, dacă vrei să faci cercetări reale, să faci o analiză psihologică, atunci pentru asta trebuie să știi mult mai multe decât poți ști ascultând un curs de vară

de psihologie, chiar dacă studiezi utilizarea testelor Nu este suficient să fii un an în laborator, trebuie doar să treci printr-o școală de psihologie bună Profesorul obișnuit dintre noi se consideră în dreptul de a face diagnostice psihologice; în America s-a observat că acest lucru este periculos pentru progresul psihologiei aplicate în sine Acum aș dori să mă întorc la întrebarea care constituie scopul final al raportului meu: cum ar trebui să ne ocupăm de problema psihologiei aplicate Putem, de exemplu, să fim de acord cu Münsterberg că psihologia va juca un rol atât de mare în viața economică în viitorul apropiat și dacă va fi nevoie de astfel de psihologi consultanți despre care vorbește el) Am un "Program de examinare și selecție a copiilor retardați mintal la centrele de primire din ", la școlile orășenești din Moscova Cine este implicat în această "selecție de retardați mintal" nu este vizibil din program Dacă acest lucru este făcut de profesori și profesori obișnuiți Împreună cu medicii obișnuiți, atunci șefii de afaceri școlare de la autoguvernarea publică a orașului Moscova fac exact ceea ce, pe baza experienței, este condamnat atât de aspru de psihologii americani Biblioteca "Runivers" DESPRE PSIHOLOGIA APLICATĂ ÎN GERMANIA ȘI AMERICA Cât despre experimentele lui Münsterberg despre inventivitate, despre adecvarea pentru profesia de șoferi de trăsuri, operatori de telefonie etc , le consider incorect setate Consider că experimentele sale despre inventivitate sunt foarte îndoielnice, deoarece o persoană care sortează rapid cărțile, în condiții reale de viață, poate să nu arate deloc o perspicacitate rapidă, având în vedere diferența completă de condiții Și experimentele privind adecvarea pentru o anumită profesie ar trebui să fie efectuate nu într-un laborator psihologic, ci în condiții reale, la o centrală telefonică, într-o trăsură Instituții de milioane, cum ar fi companiile de telefonie sau de tramvai, ar putea de fapt să realizeze aceste experimente Companiile de tramvai ar putea proiecta parcuri în care să testeze abilitățile șoferilor de mașini sub îndrumarea psihologilor, așa cum a făcut Tylor la fabrică În general, în ceea ce privește ideea necesității studierii condițiilor psihofizice de cea mai mare productivitate a muncii, o consider corectă Desigur, nu se poate fi sigur că Producătorii vor dori să aibă psihologi, la fel cum vor să aibă proprii lor chimiști Probabil că vor prefera vechea metodă de rutină de a alege persoane potrivite pentru o profesie sau alta, dar totuși trebuie să admitem că nu este nimic absurd în această idee de "psihologie economică"; subliniez: "psihologie economică" pentru că consider aplicarea practică a psihologiei împreună cu Münsterberg mai fezabilă în psihologia economică decât în pedagogie • Cum să fii acum cu întrebarea psihologilor-consultanți, adică ar trebui considerate dezirabile sau nu? Cred că la această întrebare ar trebui să se răspundă afirmativ; că va fi nevoie de psihologi consilieri în viitorul mai mult sau mai puțin apropiat, de asta nu există nicio îndoială Mi se pare că este vorba despre o asemenea stare de lucruri pe care o avem în prezent Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV nu poate continua Desigur, ar trebui să organizăm astfel de instituții în care să fie examinați copiii retardați; nu numai în marile orașe, în capitale, ci în general în marile centre, ar trebui să existe birouri pentru studiul copiilor în clinicile psihologice, așa cum se face în America, încă în două-trei universități Astfel de instituții sunt foarte de dorit Pentru aceasta este nevoie, desigur, de lideri, psihologi-specialişti Așa cum există un medic specialist, la fel trebuie să existe un psiholog specialist Ce funcții ar trebui atribuite acestui psiholog specialist, este greu de spus în momentul de față Cu

toate acestea, până la urmă, nu este vorba de mâine, ci de următorul deceniu În momentul de față nu putem prevedea ce ar putea fi un psiholog specialist într-un oraș mic Putea preda psihologie; putea preda pedagogie; putea pune diagnostice, dar, bineînțeles, cu condiția să treacă de școala specială psihologică corespunzătoare Astfel de psihologi ar putea fi lideri în tot ceea ce privește viața școlară, tot ceea ce privește munca mentală Cred că, împreună cu medicii, ar putea fi persoane utile în viața academică Nu cred că era necesar ca ei să se amestece în viața academică, de care se tem profesorii germani, dar ca consultanți s-ar putea apela oricând la ei pentru sfaturi; Nu văd nimic nepotrivit în asta Cu siguranță trebuie să fie un specialist în psihologie Dacă această idee s-ar realiza, am avea nevoie de un număr foarte mare de psihologi Noi, în Rusia, în acest sens, suntem plasați în condiții mult mai puțin favorabile decât, de exemplu, în Germania Stern spune că numărul specialiștilor germani poate fi numărat pe degetele unei mâini, dar avem și mai puțin dacă vorbim despre specialiști Dar dacă spunem că în scopuri practice trebuie să existe Biblioteca "Runivers" DESPRE PSIHOLOGIA APLICATĂ ÎN GERMANIA ȘI AMERICA de specialisti, de unde ii pot procura? În prezent avem foarte puțini psihologi și foarte puține resurse pentru a-i educa: psihologia științifică - aș putea spune în sensul cel mai condescendent - este la început Cum putem fi, dacă psihologia aplicată este într-adevăr de o importanță atât de mare? Desigur, primul răspuns care poate fi dat este că trebuie să deschidem institute psihologice speciale în care tinerii să fie pregătiți pentru activitatea științifică și am putea avea în curând un număr mare de psihologi, adică, un astfel de număr care ar putea satisface această nevoie tot mai mare de psihologi practicieni Trebuie să spun că nu consider corect acest răspuns; are dreptate doar parțial Un astfel de sfat: "este necesar să deschidem instituții" poate fi spus doar în Germania, unde există o mulțime de forțe libere în psihologie, unde, pe lângă psihologii care ocupă caoedra, există un număr imens de oameni de știință pur și simplu angajați în psihologie , care nu ocupă o caoedră, dar care participă la literatura psihologică "Nici măcar nu sunt sigur dacă o astfel de frază poate fi rostită în America, unde există și o mulțime de psihologi În ceea ce privește Rusia, trebuie să luăm ca ne pasă mult de deschiderea laboratoarelor și institutelor, așa cum ne preocupăm de pregătirea tinerilor pentru activitatea științifică și chiar tind să "Trebuie să ne gândim mai întâi la formarea tinerilor, apoi la instituții Când vorbim despre deschiderea instituțiilor, uităm de oamenii care sunt o conditie necesara pentru existenta unor astfel de institutii Acelasi lucru este valabil si in ceea ce priveste institutiile psihologice Cand am fost in America m-a lovit o anumita anomalie cand am comparat orasele americane cu Moscova in raport cu laboratoarele de psihologie Trei milioane de oameni din New York, psihologi de laborator Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV sunt doar doi dintre ei Chicago are o populație de două milioane, laboratoare, dacă vorbesc destul de serios, una și jumătate: un laborator bun, la universitate, și celălalt, foarte mic, la institutul profesorului, și avem laboratoare la Moscova La clinica de psihiatrie, care există din , la catedra de filozofie la Universitate, la cursuri pedagogice, un laborator la Adunarea Pedagogică, apoi la Cursurile superioare pentru femei, iar acum mai sunt laboratoare la Institutul Shelaputin Dar comparați, de exemplu, New York și Moscova: există o psihologie științifică, dar aici este la început Evident, există ceva care împiedică puternic dezvoltarea psihologiei în țara noastră Mi se pare că motivul principal este că nu avem condiții

favorabile pentru pregătirea tinerilor pentru activitatea științifică Înainte de deschidere Pentru a construi laboratoare și institute speciale de psihologie trebuie avut grijă la personalul care va lucra acolo: mă refer la profesori, asistenți, instructori, statisticieni În stadiul actual al psihologiei, statisticienii joacă un rol uriaș în viața institutului în organizarea cercetării la scară largă Fără ele, cercetarea în masă este imposibilă, implicând colectarea unei cantități uriașe de date, a căror prelucrare ar trebui să fie efectuată de personalul institutului, iar statisticile ar trebui să ajute în acest sens Este clar că un institut de psihologie ar trebui să aibă un astfel de personal încât să fie greu și chiar, poate, imposibil de creat la noi Mi se pare că principalul motiv care ne împiedică să ne pregătim corespunzător pentru faptul că a avea psihologie aplicată și a o folosi este un defect în organizarea noastră universitară, despre care am vorbit deja de mai multe ori Mi se pare că păcatul fundamental al universităților noastre este că sunt preponderent de natură educațională și că sarcinile științifice sunt relegate în plan secundar în ele Pentru- Biblioteca "Runivers" DESPRE PSIHOLOGIA APLICATĂ ÎN GERMANIA ȘI AMERICA Pentru a remedia acest neajuns, trebuie să urmărim America, unde există un contingent deosebit de tineri, care corespunde cu ceea ce numim "rămași în urmă la universitate"* Dar cât de mare este diferența dintre Rusia și America La Universitatea din Moscova, de exemplu, numărul studenților reținuți la universitate este de % din numărul total de studenți, în timp ce la universitățile americane sunt de % Desigur, în astfel de condiții, afluxul de tineri oameni de știință în America este mult mai mare decât la noi Între timp, dimensiunea nevoilor în Rusia nu este mai mică decât în America Mi se pare că societatea ar trebui să acorde atenție acestui lucru Dacă societatea vine în ajutor, atunci se poate crea acel aflux de tineri, care va alcătui un contingent de asistenți de laborator, asistenți etc Atunci se va putea gândi la deschiderea laboratoarelor Cineva poate obiecta la asta: "Ce vrei de fapt? Deoarece avem de laboratoare mici în Rusia la școlile secundare, acest lucru este într-adevăr destul de favorabil pentru dezvoltarea și diseminarea cunoștințelor psihologice; vor înlocui mai multe laboratoare mari * - O văd cu totul altfel După părerea mea, dacă am avea laboratoare universitare bune organizate, atunci, cu disponibilitatea lor, aceste mici laboratoare ar putea înflori Când nu există laboratoare universitare, atunci aceste mici laboratoare sunt sortite distrugerii complete; nu pot exista atunci când nu există centre în care să se dezvolte știința adevărată În laboratoarele mici, în condițiile actuale, nu poate exista decât diletantism înapoiat Pot exista cazuri când cineva care se ocupă de psihologie experimentală într-un oraș de cartier va începe să folosească metode care au fost deja abandonate cu un an în urmă Sunt înțelegător pentru faptul că societățile și sindicatele profesorilor tind să deschidă laboratoare, dar cred că ~ de obicei nu încep cu Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV cu ce să începi Odată am fost abordat dintr-un oraș mare cu o invitație emoționantă: "În clubul nostru pedagogic plănuim să deschidem un laborator, dar avem un grup de oameni care se îndoiesc de oportunitatea acestuia Am dori să auzim părerea dvs Ati dori sa vii la noi pentru a citi un raport pe tema oportunitatii sau inutilitatii deschiderii unui laborator^ Am vrut să răspund atunci: "Îmi pare foarte rău că doriți să aveți un laborator, dar cred că va trebui să faceți cheltuieli foarte importante pentru a pregăti un șef de laborator adecvat Vrei să ai o instituție atât de importantă ca un laborator și crezi că câteva sute de ruble sunt destul de suficiente

pentru asta Nu, la asta trebuie să mai adăugăm și câteva shiate pentru a pregăti un psiholog care să conducă acest laborator " Mi se pare că ar fi foarte important ca această idee să fie popularizată printre noi, pentru ca sindicatele de profesori din provincie, care au fonduri proprii, ar putea participa este de a pregăti psihologi, adică alegând din mijlocul lor un tânăr care este interesat de psihologie, să-l trimită în străinătate sau, în general, să îi ofere posibilitatea de a se specializa în psihologie științifică timp de - ani , si, cand se intoarce, da' primeste un salariu decent, atunci ar avea o persoana care ar putea supraveghea toata munca psihologica Iata, mi se pare, ce sacrificii ar trebui sa faca cei/care simpatizeaza cu ideea de Răspândirea psihologiei aplicate în Rusia și deschiderea unui laborator la - de ruble înseamnă a amâna soluția problemei pentru o lungă perioadă de timp Problema psihologiei aplicate mi se pare atât de importantă încât, mi se pare, ar fi necesară implicarea societăţii în rezolvarea acestei probleme Repet, pentru mine problema dezvoltării psihologiei echivalează cu problema la care societatea contribuie Biblioteca "Runivers" DESPRE PSIHOLOGIA APLICATĂ ÎN GERMANIA ȘI AMERICA efectul unui număr mai mare de tineri care doresc să rămână la universitate și să se angajeze în pregătirea pentru activitatea științifică Până acum, într-un mod ciudat, societatea a încredințat întotdeauna această sarcină guvernului, presupunând că guvernul ar trebui să aibă grijă să avem oameni de știință Guvernul dă o subvenție, dar această subvenție este atât de slabă încât oricine înțelege esența vieții noastre universitare poate vedea că cheltuielile guvernamentale pentru aceste scopuri sunt literalmente o picătură în ocean Pentru a crea un contingent suficient de tineri oameni de știință, sunt necesare astfel de cheltuieli pe care guvernul nu le poate și nu ar trebui să le facă Aceasta este afacerea societății De aceea mi se pare că societatea ar trebui să fie atentă și să ia această chestiune în propriile mâini În primul rând, este necesar să se creeze un fond pentru a ajuta tinerii, non-studenții și cei care, după finalizarea cursului, doresc să studieze psihologia Avem societăți caritabile care ajută elevii și studenții, dar nu există societăți caritabile care să-i ajute pe tinerii oameni de știință, de exemplu nu există nimic ca în America Nu există doar burse pentru studenți, ci și burse pentru absolvenți de universități Întrucât nu avem aproape astfel de burse, rezultă din aceasta că considerăm ca sarcina principală a universității să fie pregătirea tinerilor pentru profesii Mi se pare că Rusia are nevoie de știință mult mai mult decât de oameni pregătiți pentru profesii Cred că atenția societății ar trebui îndreptată nu numai către această funcție a universității, ci și spre pregătirea tinerilor pentru activitatea științifică chiar am terminat Aș spune în apărarea mea că, dacă m-am abătut de la subiect, am început să vorbesc despre organizarea universității, tocmai pentru că, în profundă convingere, toată pedagogia noastră viitoare este în strânsă dependență de dezvoltarea psihozei Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV chologie Dacă nu există psihologie, dacă nu există oameni implicați în dezvoltarea independentă a psihologiei, atunci nu va exista pedagogie De aceea, mi se pare că este necesar ca toți cei care sunt de acord cu mine să propagă energic ideea că societatea ar trebui să ia parte la crearea unui astfel de Fond, cu ajutorul căruia s-ar putea oferi asistență tinerilor oameni care se dedică studiilor speciale în psihologie și să promoveze astfel creând psihologia științifică în Rusia G Chelpanov Biblioteca Runiverse Spiritualismul, ca sistem monist de filozofie *) eu În articolele și scrierile mele anterioare, a trebuit de mai multe ori să subliniez că

sunt posibile doar trei sisteme tipice de monism în filozofie, două pozitive și unul negativ Aceasta este doar o posibilitate triplă pe care am încercat să o susțin din structura fundamentală a minții noastre În același timp, am înaintat o propoziție pe care am dovedit-o în repetate rânduri *) și care în sine pare suficient de convingătoare, motiv pentru care nu mă voi opri mult timp asupra ei, ci doar mă refer la ea Sensul acestei propoziții este următorul: gândul nostru trebuie să plece întotdeauna de la ceva dat, de la ceva recunoscut și experimentat direct sau intuitiv; acest lucru se aplică și înțelegerii noastre chiar și a celor mai abstracte adevăruri: ele sunt întotdeauna, în ultimul motiv, abstrase de la ceva prezent către conștiință - aceasta este condiția inevitabilă și indispensabilă pentru conținutul pozitiv al oricăreia dintre afirmațiile noastre Între timp, intuiția umană obișnuită se ocupă doar de date de două feluri Voshervykh, ea) Citit în ședința Societății de Psihologie din decembrie) Vezi, de exemplu, "Problemele pozitive ale filosofiei" (în special a doua parte) şi "Sisteme tipice ale filosofiei* (Întrebările Phil și Psych , -) · · Biblioteca "Runivers" l LOPATIN adresată experiențelor interioare ale spiritului uman, adică asupra vieții noastre psihice subiective în toată diversitatea și componența ei, căreia îi aparține gândul nostru cu tot ce este dat cu adevărat și direct în ea, și sentimentul nostru, și voința noastră și toată activitatea noastră; aceasta include și senzațiile noastre, și toate percepțiile noastre exterioare, în măsura în care sunt evenimente prezente ale vieții noastre mentale *) Prin analogie cu acest întreg interior al existenței noastre subiective, ne asumăm involuntar lumea interioară a altor ființe animate care ne înconjoară, fiecare dintre ele își trăiește propria viață subiectivă specială, diferită de a noastră și transcendentă *) a noastră În al doilea rând, folosind o anumită parte sau zonă din experiențele noastre mentale, în principal senzațiile sentimentelor noastre exterioare, și transferând mental elementele acestor experiențe dincolo de limitele lumii noastre subiective date direct, ca ceva independent de aceasta, compunem imagini din ele lucruri materiale exterioare si procese materiale exterioare Nu există alte date intuitive în conștiința noastră, pentru că toți experimentăm direct și direct fie ca acțiuni și stări proprii, fie ca rezistență forțată resimțită de noi și opoziție față de noi a unei ființe străine și exterioare față de noi) De aici rezultă postulatul vizual *) sau intuitiv al gândirii noastre: ceea ce nu conține în sine R În mod similar, cea mai înaltă intuiție mistică este, fără îndoială, starea de spirit a acelor persoane care o experimentează Și ei experimentează în ea prezența imediată a Divinității spirituale infinite în adâncul spiritului lor individual) Vă reamintesc cu tărie că în toate astfel de cazuri, prin trans-centric înțeleg ceea ce este în afara conștiinței noastre subiective și independent de ea, și nu în afara lumii, așa cum, de exemplu, ne imaginăm pe Dumnezeu) Vezi despre aceasta "Probleme pozitive ale filosofiei", partea I, pp - , - *) sistemul epic al filosofiei" (p -) Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA SISTEM MONISTIC DE FILOZOFIE fără semne psihice sau fizice, că nu suntem capabili să gândim cu adevărat ca fiind reale Ceea ce nu gândește nimic și nu simte nimic și nu vrea nimic și care, în același timp, nu are extensie, nu se mișcă în niciun fel și nu se manifestă în alte acțiuni sau stări materiale, atunci reprezintă în ochii noștri absența totală a ființei Putem înțelege doar o realitate care are proprietăți fie spirituale, fie materiale Pentru metafizică, *) aceasta înseamnă: nu putem avea cunoștințe metafizice semnificative

decât dacă ființa reală transcendentă conștiinței noastre, din ipotezele din care sunt compuse toate teoriile metafizice, este spiritual sau material în sine Altfel, realitatea metafizică este absolut de neînțeles și ne este închisă; dacă există, nu ne putem forma niciun concept semnificativ sau pozitiv despre ea: ne putem gândi la el doar prin negarea consecventă a tuturor semnelor care ne sunt de înțeles Astfel, se obțin trei tipuri pure de înțelegere monistă (adică, atribuirea unei esențe omogene tuturor lucrurilor) a lumii: i) spiritualism (recunoașterea a ceea ce există cu adevărat ca spirit),) materialism (recunoaștere a tot ceea ce este real ca fiind, în întregime) iar în exterior în sine) dezvoltare succesivă, acest concept duce la afirmarea realității metafizice numai a proprietăților geometrice și mecanice, iar în aceasta din urmă rezultă la recunoașterea extensiei și impenetrabilității ca atribute rădăcină a tot ceea ce este material) Acestea sunt *) Am încercat deja să arăt (ibid , pp -) că metafizica se dezvoltă din nevoia de a recunoaște, alături de ceea ce este dat imediat conștiinței noastre, ceva diferit de ea și independent ca cauză și că "justificarea metafizicii în efortul ei de a afirma existența lucrurilor transcendente constă în imposibilitatea solipsismului ca o viziune completă asupra lumii Biblioteca "Runivers" L LOPATIN două tipuri pozitive de viziune monistă asupra lumii Dar lângă ele există un alt tip, deja pur negativ: agnosticismul sau noumenalismul (formând această din urmă denumire din termenul kantian noumen) Ea constă în recunoaşterea faptului că realitatea metafizică este o entitate absolut de neînţeles care nu conţine atribute şi relaţii care să fie de înţeles pentru noi şi nu posedă nici proprietăţi materiale sau spirituale *) Bineînțeles, aici vorbesc doar despre tipurile de monism pur, ca să spunem așa, extreme De fapt, aceste tipuri de bază, chiar și în sistemele care sunt moniste în intențiile lor, sunt foarte adesea amestecate și se contopesc unele cu altele în diferite moduri Deci, la sfârșitul secolelor XVII și XVIII a fost * foarte răspândită, și încă foarte populară, viziunea conform căreia un singur creator al lumii, complet de neînțeles și de neînțeles, creează natura materială, în care nu există altceva decât proprietăți și procese mecanice, iar în centrul acesteia plasează un persoană care îmbină corpul material cu un spirit imaterial Într-o astfel de concepție, atât presupunerile agnostice, cât și cele materialiste și cele spiritualiste sunt prezente în mod clar Și mai clar o astfel de confuzie se observă în acele sisteme ai căror autori se abate în mod conștient de la monism și acceptă câteva principii diferite și independente reciproc în existentă Dar, în general vorbind, dacă ignorăm particularitățile specifice ale corpurilor filozofice individuale, !) În conformitate cu această împărțire, idealismul este dorința generală de a interpreta realitatea legilor și proprietăților spiritului, realismul este tendința de a o explica prin analogii ale experienței exterioare Naturalismul este dorința de a deriva totul din legile și procesele naturii externe) Fără îndoială, pentru Kant însuși, lumea noumenilor este, în primul rând, lumea spirituală, guvernată de legea supremă a bunătății morale; În acest sens, viziunea lui Kant asupra lumii se apropie îndeaproape de spiritualism Dar viziunea lui asupra existenței cu adevărat este dictată de considerentele sale morale și practice Dimpotrivă, din punct de vedere strict teoretic, el conferă conceptului de noumen o caracterizare pur negativă Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA SISTEM MONISTIC DE FILOZOFIE orii, în istorie, așa cum am subliniat deja de mai multe ori J), se pot distinge două tipuri fundamentale de fuziune și combinare a

diferitelor principii filozofice: absența unei înțelegeri clare a deosebirii esențiale dintre ele - așa cum este hilozoism (mai ales printre antici);) bazat pe opoziția conștientă a spiritului și materiei, ca două principii independente și totuși la fel de reale ale lumii - așa este dualismul * * * * *) La aceste tipuri generale, probabil, s-ar putea adăuga un al treilea (caracterizat deja parțial de exemplul de mai sus), deși acest ultim tip și-a găsit rareori o expresie consistentă: înțeleg acele teorii filozofice, conform cărora, alături de materie și spirit, sursa lor comună există cu adevărat, în care nu există nimic spiritual și nimic material, și care în aceeași măsură se ridică deasupra semnelor ambelor) La acest tip x) "Sisteme tipice ale filosofiei", pp - , -) Totuși, în istoria filozofiei trebuie să se vorbească de dualism nu numai atunci când se afirmă opoziția originară a materiei și spiritului, ci și în toate acele cazuri în care existența a două diferite, ireductibile unul la altul și nederivate din niciun fel Principiul superior al începuturilor lumii este în general recunoscut, totuși , indiferent dacă ele sunt înțelese prin analogii materiale sau spirituale Așa este, de exemplu, dualismul materiei impenetrabile și spațiului gol imanent materialismului mecanic (Pol ass phil p); așa este și dualismul ideii și voinței în sistemul lui Hartmann Despre acest tip de dualism voi avea multe de spus mai târziu) Despre o singură rădăcină comună a lumii spirituale și materiale, filozofii vorbea foarte des Dar de obicei sunt această rădăcină, în interiorul ei realitatea ei, ei o înțeleg ca fiind cel mai înalt fel de ființă spirituală, mai rar ca formă originală a substanţei materiale În primul caz avem un spiritism care nu s-a împăcat cu concluziile sale inevitabile; în al doilea, un materialism care nu a fost pe deplin exprimat Tip pur recunoașterea ca început al tuturor contrariilor observate în lume a unei astfel de esențe, care nu are în sine niciuna dintre proprietățile care aparțin ființei cunoscute nouă, se desparte la rândul său în două diverse forme: în prima, mai comună, această esență, totul Biblioteca "Runivers" l LOPATIN, Parțial, Spinoza se apropie în negarea sa insistentă a oricărei analogii între gândirea umană și cea divină, și mai ales în învățătura sa despre multitudinea infinită de atribute ale unei singure substanțe care ne sunt absolut de neînțeles, cu atât mai mult Schelling în unele dintre prevederile filozofiei sale de identitate Se poate vorbi de o anumită coincidență cu acest tip de înțelegere a lumii și în raport cu panlogismul lui Hegel, în măsura în care el, cel puțin, se opune ideii absolute în elementul ei logic, atât de falnic deasupra tuturor definițiilor concrete încât în primele momente ale dezvoltării ei pentru ea viața nu este diferită de inexistență, de ființa pur externă a naturii materiale și de ființa internă în și pentru sine a spiritului conștient de sine x) În fine, acei reprezentanți ai monismului realist din ultima vreme se apropie de tipul luat în considerare, care, recunoscând paralelismul absolut al ordinelor spirituale și fizice ale fenomenelor, îl fundamentează dintr-o singură esență de neînțeles, la fel de diferit de oricare dintre aceste ordine Pentru a desemna o astfel de înțelegere a lumii cu toate acestea, se atribuie o realitate independentă, deși de neînțeles pentru noi; în al doilea, care apare numai în unele teorii panlogistice, o abstracție pur negativă, care în sine este inexistență, este recunoscută drept începutul oricărei realități date Fără îndoială, în viziunea lui Hegel asupra lumii în această privință există o ambiguitate remarcabilă: în măsura în care atât natura, cât și umanitatea sunt doar etape trecătoare ale dezvoltării unui singur spirit absolut, căruia singur îi aparține adevărata realitate în toate,

sistemul filozofic al lui Hegel ar trebui mai degrabă fi caracterizat ca o formă foarte particulară de spiritism monism; dar în măsura în care spiritul sau rațiunea absolută, în starea sa pre-lumească, se dovedește a fi la Hegel o lipp> suma unor categorii complet abstracte sau o totalitate coerentă a definiției numai a ființei posibile, și nu a ființei reale, a naturii și umanitatea, în realitatea lor actuală, primește involuntar în raport cu un asemenea spirit, forma unor cantități independente, iar prin această unitate a sistemului dispare și se dovedește a fi nu unul, ci trei principii eterogene (O evaluare detaliată a panlogismului lui Hegel poate fi găsită în Problemele mele pozitive ale filosofiei, Partea I, ed a -a, pp -) Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA SISTEM MONISTIC DE FILOZOFIE , acceptând trinitatea principalelor tipuri de ființă, ar fi posibil, prin analogie cu dualismul, să se folosească un termen oarecum artificial Astfel, toate tipurile de înțelegere filosofică a lumii, atât mixte, cât și pure, pot fi indicate cinci sau șase - în orice caz, cu greu mai multe, dacă, cel puțin, ținem cont de diferențele esențiale și fundamentale dintre viziunile filozofice asupra lumii Pentru a evita neînțelegerile, repet din nou că mă opresc asupra diferențelor tipice în conținutul însuși al concepțiilor filozofice asupra proprietăților reale ale ființelor, și nu în justificarea lor metodologică și nu în opiniile autorilor lor asupra naturii procesului cognitiv Prin urmare, atunci când grupez tipuri de viziune filosofică asupra lumii, nu spun nimic despre empirism, raționalism, critică, pozitivism etc , ca despre membrii independenți ai clasificării care se stabilesc: dacă aș fi acționat altfel, aș fi încălcat astfel baza logică a diviziunii pe care am adoptat-o Și că doctrinele filozofice, în afară de orice altceva, pot fi împărțite pur și simplu în funcție de conținutul lor - mai precis, în funcție de diferența dintre opiniile exprimate în ele asupra naturii reale a existentei - cu greu cineva va argumenta acest lucru; căci în fiecare raționament uman trebuie să se facă distincția între ceea ce demonstrează un om și ceea ce demonstrează Desigur, metoda aleasă de un filozof poate predetermina într-o anumită măsură concluziile pe care le trage, iar, pe de altă parte, direcția generală a intereselor și opiniilor noastre mentale ne poate face să preferăm o metodă de cercetare în detrimentul unei alte și, în acest sens în sensul că este imposibil să negați legătura internă în fiecare construcție filozofică dată dintre conținutul său și metoda ei Dar nu se poate nega că, în primul rând, metoda de cercetare nu este încă rezultatul ei și pot fi considerate separat; care, în al doilea rând, arată cumva istorie, filozofi Întrebări de filosofie, carte și θ Biblioteca "Runivers" l lotină; rar a ajuns la aceleași vederi, urmând căile cele mai diverse și folosind cele mai diverse metode și că, dimpotrivă, aceleași metode au condus în mod repetat gânditorii individuali la concepțiile cele mai opuse despre ființă Spinoza era, în metoda sa, un cartezian strict, dar acest lucru nu l-a împiedicat deloc să ajungă la o viziune asupra lumii foarte diferită de cea a lui Descartes și a discipolilor săi fideli Metoda dialectică a lui Hegel, aparent îmbinată organic cu viziunea sa particulară asupra lumii, a fost totuși folosită printre adepții săi pentru a apăra atât teismul creștin, cât și panteismul naturalist și materialismul senzual Pe de altă parte, vedem că J Berkley și Arthur Collier au ajuns la o viziune complet identică asupra lumii, pornind de la metode esențial diferite de argumentare filozofică; în plus, nu se poate nega analogia destul de strânsă dintre concepțiile filozofice de bază ale lui Berkeley și ale bătrânului Fichte, dar este posibil să se inventeze o diferență mai

evidentă între cele două metode, precum cea a lui Berkeley și cea a lui Fichte? În secolul al XIX-lea era destul de comun și răspândit să se proclame filosofia lui Spinoza drept cea mai înaltă revelație a adevărului, dar câți admiratori ai lui Spinoza au adoptat metoda sa geometrică de cercetare filozofică? Numărul de astfel de exemple ar putea fi mult mai mult Considerații destul de similare se aplică premiselor epistemologice ale doctrinelor filosofice individuale: identitatea epistemologiei printre acești filozofi nu servește deloc drept garanție pentru asemănarea viziunii lor asupra lumii, precum și invers, diferența de epistemologie nu este un semn indispensabil de opinii diferite asupra existentei Ce poate fi imaginat mai definit și chiar excepțional decât epistemologia criticii? S-ar părea că, cel puțin pentru o teorie "critică" a cunoașterii, nu pot exista două puncte de vedere diferite asupra realității   valabilitate Între timp, printre reprezentanții criticii întâlnim spiritiști, începând de la Kant însuși, și idealiști extremi subiectivi, realiști și iluzioniști desăvârșiți, și în sfârșit astfel de oameni care renunță cu mândrie la toate problemele ontologice și își concentrează toată gândirea lor profundă pe o singură întrebare: ce trebuie de gândit astfel încât știința modernă, precum și alte valori culturale ale vieții moderne, să primească în ochii noștri cea mai neclintită înfățișare posibilă? Din toate Faptele citate rezultă cu o claritate perfectă următorul rezultat: sistemele filozofice cunoscute istoric trebuie să facă clasificări diferite, în funcție de faptul că plecăm de la diferențele în dispozitivele lor metodologice, sau în premisele lor epistemologice, sau în final în conținutul lor obiectiv despre asta există cu adevărat în noi și în jurul nostru eu Dintre cele cinci sau șase tipuri de viziune filosofică asupra lumii de mai sus, par toate egale și egale, din punctul de vedere al judecății logice? De multe ori am avut ocazia să subliniez în mod explicit că o asemenea egalitate logică între vederile filozofice tipice ale lumii nu poate fi recunoscută și că suntem obligați să atribuim unora dintre ele un avantaj logic indubitabil față de altele Și, după cum știm deja, în acest caz, în primul rând, avem în vedere sistemele moniste pure sau ultime, în comparație cu sistemele cu caracter mixt sau complex În favoarea interpretării moniste a lumii, nu numai efortul spre unitatea înțelegerii este caracteristică minții noastre; în apărarea sa se pot înainta câteva consideraţii de natură destul de concretă şi ilustrativă De fapt, cum am putea fi convinși de asta, cei *   mintea are un număr foarte limitat de posibilități de a reprezenta o realitate transcendentă față de conștiința noastră și independentă de ea Înțelegem în mod pozitiv doar o astfel de realitate, care are fie o natură spirituală, fie o natură materială Care nu are semne mentale și materiale - care, pe de o parte, nu simte nimic și nu își imaginează și nu gândește nimic, nu suferă în niciun fel și nu se bucură, nu vrea nimic și nu se îndepărtează de la nimic și că, pe de altă parte , lateral, nu se extinde și nu umple niciun spațiu, nu are nici părți, nici un întreg, nu se mișcă și nu se odihnește, nu are nici o formă și nici un volum - care, mai departe, nu este nici cald, nici rece, nici lumină, nici întuneric, nu sună și nici fără sunet, nu are culoare, gust, miros - este complet de neînțeles pentru noi; o abordăm doar prin serii de negare fără sens și nici măcar nu înțelegem ce ar însemna ca o ființă atât de ciudată să existe Spirit, materie și o esență absolut de neînțeles - aceștia sunt cei trei termeni în care suntem obligați de întreaga structură a minții noastre să gândim o

realitate independentă de mintea noastră Și cea mai importantă trăsătură a acestor termeni este că nu ne putem gândi niciodată la lume în toți trei în același timp: trebuie să alegem unul dintre ei și să gândim prin el esența interioară a lucrurilor reale Lumea în sine este fie spirituală, fie materială, fie noumenală; nu poate fi atât una, cât și cealaltă, și a treia în același timp: pentru o gândire distinctă ar trebui să fie clar că în acest din urmă caz am avea nu una, ci trei lumi, în plus, astfel încât să nu mai vină nicăieri în contact, care sunt pretutindeni în esența lor, nu pot fi conectate între ele, care, prin urmare, chiar dacă au o anumită realitate în sine, totuși nu pot avea nicio realitate unul pentru celălalt Ce va trebui Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA SISTEM MONISTIC DE FILOZOFIE pentru a raționa despre lumea esențelor de neînțeles, acest lucru ar trebui să fie evident încă de la originea conceptului ei: la urma urmei, se obține printr-o negare hotărâtă și consecventă a tot ceea ce este spiritual și a tot ceea ce este material Și poate o simplă combinație a ceva cu negația sa simplă să ofere o unitate semnificativă? Să presupunem că "entitățile de neînțeles" au de fapt o ființă reală, cum ar putea ea să se reflecte în Universul Fizic și să se declare în el? Aceste entități nu sunt extinse și nu au nicio legătură cu spațiul, asta nu înseamnă că nu există oriunde? Ei nu posedă nici un mijloc de manifestare fizică, înseamnă asta că aceste lucruri care nu există nicăieri nu se dezvăluie în nimic? Considerații similare ar trebui, fără îndoială, să se aplice lumii mentale nu ar trebui să se exprime în ea Lucrurile de neînțeles în sine au nu au loc în viața spiritului, așa cum nu au loc în procesele naturii materiale La fel de nepotrivită, deși nu în aceeași măsură remarcabilă pentru formarea unei realități concrete, este combinația unor astfel de elemente, dintre care unele ar fi spirituale în sine, iar altele sunt materiale în sine Spiritul și materia au fost prezentate în mod repetat în filozofie ca începuturi, participând în mod egal la crearea lumii cunoscute de noi - într-o astfel de recunoaștere se află esența dualismului în forma sa obișnuită - dar apărătorii acestei presupuneri nu au reușit niciodată să eliminarea contradicțiilor logice incontestabile asociate acestuia Istoria școlii carteziene este un exemplu clasic al inutilității celor mai sofisticate eforturi de a construi o viziune completă asupra lumii pe baza metafizicii dualiste Și de multe ori s-a subliniat în ce se află sursa căderii constante a tuturor încercărilor carteziene în această direcție Descarto- Biblioteca "Runivers" L LOPATIN conceptele exterioare ale materiei și spiritului nu au putut fi combinate într-o imagine coerentă și coerentă a unei lumi, deoarece aceste concepte reprezintă o negație reciprocă continuă Dacă spiritul are doar existență interioară și subiectivă, iar materia numai exterioară și obiectivă, dacă spiritul, în virtutea naturii sale pur interioare, este complet neextins și nu are nimic de-a face cu spațiul, în timp ce materia, dimpotrivă, se află în întregime în spațiu, iar extensia este proprietatea sa fundamentală, care formează baza tuturor celorlalte calități ale sale, atunci este la fel de imposibil ca acestea să se manifeste unele în altele și să se influențeze reciproc, pe cât este de neconceput pentru entitățile de neînțeles care nu au nimic de-a face cu nimic material și nimic spiritual, pentru a provoca unele schimbări în psihicul nostru sau în universul fizic din jurul nostru Un astfel de spirit și o astfel de materie nu au unde să se unească și nimic cu care să se atingă Și dacă, nu mai puțin, spiritul și materia nu numai că alcătuiesc o lume, ci chiar se contopesc în om într-o singură ființă inseparabilă, atunci acest Fapte este o ghicitoare care nu permite o

soluție rațională - pentru a o explica în vreun fel, ar fi a invoca un miracol Toate acestea par foarte de înțeles când vine vorba de Descartes, și totuși acest lucru nu îi împiedică deloc pe mulți dintre noi să rămânem dualiști, de parcă eșecurile lui Descartes și ale elevilor săi direcți nu ne privesc deloc Între timp, ele rămân în întregime forță pentru noi atâta timp cât rămânem cu conceptul Natura fizică, în timp ce pentru noi substanța în sine reprezintă o ființă absolut exterioară, având proprietăți geometrice și mecanice, dar oarbă și complet inconștientă și lipsită de orice viață interioară, subiectivă La urma urmei, spiritul nostru, așa cum îl cunoaștem direct, nu este deloc o esență extinsă în sine, întrucât întreaga sa viață și toate stările sale nu au extensie Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISM, CARG SISTEM MONISTIC DE FILOZOFIE aceasta este o axiomă, cel puțin pe durata majorității psihologilor Adevărat, această propoziție este adesea gata să fie limitată și se dovedește că unele stări mentale, încă de la prima lor apariție, conțin o anumită extensie și poartă cu ele o localizare mai mult sau mai puțin definită Acestea sunt senzațiile vizuale, tactile, musculare - mulți sunt înclinați să creadă că acestea sunt toate senzațiile noastre în general Și dacă senzațiile noastre individuale sunt extinse, atunci percepțiile noastre și ideile noastre și imaginile Fanteziei noastre și, în sfârșit, toate acele concepte generale care, în conținutul lor, au o oarecare relație cu lumea exterioară, trebuie să aibă și ele extensie Nu se poate nega că astfel de afirmații au temeiuri serioase pentru ele însele: căci dacă nu ar exista deloc o extensie în acest sens în elementele psihice, ar fi complet de neînțeles acolo unde însăși ideile de spațiu, loc, formă, volum, mișcare și etc Dar iată ceea ce de obicei nu se observă și nu se notează: această extensie, percepută direct de noi în unele dintre experiențele noastre mentale, nu are deloc același înțeles cu presupusa extindere a naturii Fizice care ne înconjoară Aceasta este prelungirea culorilor, durerilor, senzațiilor de greutate și ușurință, rugozitate și netezime, gusturi și mirosuri Dar pentru fizică nu există culori, gusturi, mirosuri, dureri în materie, ci doar masă, inerție, mișcare, viteză sunt date în ea Prin urmare, amploarea Faptelor mentale este doar ideală, în special psihică, sau, dacă doriți, reflectată Nicio experiență spirituală nu umple spațiul Fizic, iar extinderea lor nu constituie o legătură inseparabilă, lipită inseparabil în întregul comun al unei singure extensii continue a Universului Fizic Astfel de legături inseparabile ale întregului fizic sunt doar procesele fiziologice din creierul nostru, care Biblioteca "Runivers" L LOPATIN procedează în ea în conformitate cu Faptele noastre psihice; dar sunt complet diferite de ceea ce corespund în sfera spirituală Faptele psihice în sine nu ocupă niciun spațiu nici măcar în capul nostru, iar extensia lor nu este deloc partea Fizică a extensiei din interiorul capului Avem ideea unui spațiu infinit, dar asta, desigur, nu înseamnă că ocupă un spațiu infinit fizic în creierul nostru Ne putem imagina foarte clar imaginea unui diavol de dimensiuni absolut definite, cu coarne și coadă, dar din aceasta diavolul cu trăsăturile caracteristice Figurii sale nu va apărea fizic nici măcar în creierul nostru Într-adevăr, pentru ca imaginea diavolului să apară în conștiință, este nevoie de o lucrare extrem de complexă a celor mai diversi și izolați unul de celălalt centre cerebrale și nu există aproape nicio posibilitate în presupunerea că aceste procese diverse se pot contopi în noi cap într-un singur solid și în fiecare detaliu "Desen adevărat al ceea ce ne-am imaginat Și acest lucru se aplică în mod decisiv tuturor ideilor care ne trec prin minte Imaginile poeziei mondiale cele

mai familiare nouă nu au și nu au avut niciodată realitatea fizică; Hamlet, Faust, Don Juan, Don Quijote, Chatsky, Pechorin, așa cum au fost imaginați de creatorii lor sau imaginați de noi, fizic nu au existat niciodată, nici măcar în capul uman Desigur, știm puțin despre ceea ce se întâmplă în celulele creierului atunci când în noi au loc diverse experiențe emoționale, dar putem fi destul de siguri de un lucru: evenimentele fizice care au loc în ele nu au nicio asemănare cu aceste experiențe din continutul lor intern Nu există nici gândurile noastre, nici Fanteziile noastre, nici amintirile noastre, doar mișcările atomilor sunt date acolo, care au loc într-un moment evaziv al prezentului Lumea creierului ca realitate fizică Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA SISTEM MONISTIC DE FILOZOFIE și lumea spiritului sunt două lumi complet diferite, iar ceea ce este prezent într-una este complet absent în cealaltă *)· Și totul înseamnă: nimic psihic nu este extins fizic Între timp, dacă este așa, atunci din materie și spirit, ca principii independente, este imposibil să construiești o lume întreagă în interior Dualismul este la fel de de neconceput acum precum era pe vremea lui Descartes Toate teoriile filozofice de acest tip se prăbușesc inevitabil pe contradicții ireductibile între presupunerile făcute în ele și sarcina finală urmărită în ele Considerațiile expuse până acum justifică pe deplin concluzia deja schițată de noi mai devreme: adevărul filosofic nu poate fi căutat decât în sistemele moniste, înțelegând în acest caz prin monism recunoașterea omogenității interne în natura generală și de bază a lucrurilor, în măsura în care acestea au o existenţă independentă lângă noi şi indiferent de noi Atunci lumea dobândește doar unitate în înțelegerea noastră, *) Aceasta este cea mai importantă obiecție la așa-zisul realism naiv Să admitem chiar că calitățile senzuale ale culorii, sonorității, gustului, mirosului etc aparțin lucrurilor lumii fizice în sine și independent de conștiința noastră, totuși acest lucru nu va elimina următoarele fapte neîndoielnice: i) Procesele mentale , așa cum sunt date în conștiința noastră, iar procesele fiziologice din celulele creierului nostru sunt esențial diferite unele de altele și în niciun fel nu pot fi o repetare literală unul a celuilalt) Procesele fizice din mediul nostru care provoacă activitatea simțurilor noastre externe și procesele fiziologice din organele acestor simțuri nu numai că nu seamănă între ele, ci și se derulează în momente diferite în timp (de exemplu, razele) de lumină trebuie să ajungă deja la ochi pentru a ajunge la nervul optic, iar apoi în centrii creierului asociați cu acesta au apărut iritațiile lor caracteristice)) Percepem obiectele lumii exterioare, cel puțin în condițiile obișnuite ale receptivității noastre senzuale, numai atunci când provoacă modificări corespunzătoare în sistemul nostru nervos Dacă comparăm cu calm aceste fapte unele cu altele, nu va fi nicio posibilitate pentru noi să afirmăm că conștiința noastră percepe direct obiectele lumii materiale din jurul nostru și, în plus, așa cum există în sine la momentul dat Biblioteca "Runivers " l Lopatină când ne gândim la tot, atât în întregul său, cât și în părțile sale cele mai mici, fie ca o ființă spirituală în sine, fie ca o ființă materială în sine, fie, în sfârșit, ca una care este la fel de departe de spiritualitate și materialitate și care deci absolut de neînţeles pentru noi La orice încercare de a combina și amesteca aceste tipuri de realitate, singurele imaginabile pentru noi și, în esență, excluzându-se reciproc, într-un singur concept, nu putem obține altceva decât contradicții Dar ce să spun despre aceste trei tipuri limitative de înțelegere monistă a lumii? În legătură cu ele, se poate vorbi despre avantajele lor logice reciproce, sau sunt ele complet egale în

drepturi și depinde de arbitraritatea și preferința noastră subiectivă pe care dintre ele o alegem pentru a ne compune singuri schema cea mai convenabilă a realității transcendentale? la conștiința noastră? Cu toate acestea, cu greu putem fi de acord cu această ultimă sugestie dacă acordăm o atenție serioasă faptului că cel puțin două dintre aceste tipuri ridică împotriva lor aceleași obiecții ca și tipurile mixte de teorii ontologice pe care le-am luat în considerare De fapt, materialismul, noumenalismul și spiritismul, fiecare în felul său, să ofere o imagine completă și armonioasă a lucrurilor transcendente pentru noi, dacă ne gândim doar la ele, făcând abstracție de orice altceva Dar la urma urmei, nu putem uita că pe lângă aceste lucruri, mai există și elul nostru, conștiința noastră, față de care sunt transcendente: eul nostru conștient, într-un fel sau altul, trebuie să intre și el, ca parte, într-un un singur întreg al realității și, prin urmare, ocupă un anumit loc în înțelegerea noastră a lumii Și se poate spune dinainte că, dacă ființa interioară a unui spirit conștient de sine este în general incompatibilă cu o idee despre lucruri transcendent conștiinței, atunci prezența unui spirit conștient de sine nu poate fi combinată cu aceasta Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA SISTEM MONISTIC DE FILOZOFIE calitatea conștiinței noastre Cu greu se poate susține că o astfel de inconsecvență va fi un defect foarte important în ipotezele noastre despre ființă transcendentă Cu toate acestea, trebuie să afirmăm mult mai multe: așa cum am subliniat de mai multe ori x), tot felul de presupuneri metafizice și ontologice sunt cauzate în primul rând de nevoia de a oferi un complement transcendent experienței noastre subiective Fără o încălcare strigătoare a tuturor cerințelor și legilor logicii, nu ne putem imagina că doar sinele nostru individual există în lume, iar restul lumii, cu toate lucrurile și creaturile care o umplu, este doar visul nostru și nimic mai mult Prin aceasta gândul nostru este împins irezistibil în Sfera transcendentului: trebuie, într-o mică măsură, să presupunem că în jurul nostru există și alte ființe conștiente de sine Între timp, conștiința lor este transcendentă față de a noastră și independentă de ea, iar această împrejurare ne pune inevitabil o serie întreagă de probleme transcendentale în fața noastră: cum este conștiința noastră conectată cu conștiința altor oameni, de ce eurile conștiente separate acționează unul asupra celuilalt, de ce aceștia? percepe aceeași lume externă de astăzi și etc ? Pe scurt, în metafizică căutăm soluții la întrebarea fundamentelor transcendentale ale experiențelor prezente ale conștiinței noastre Iar aceasta, prin sine, determină criteriul pe care trebuie să-l urmăm inevitabil în evaluarea teoriilor metafizice: constă în primul rând în explicabilitatea conștiinței noastre Numai acea teorie metafizică atinge un scop care este capabil să arate cel puțin conceperea generală și fundamentală, cu premisele sale, a conținutului imediat al experienței noastre subiective Dimpotrivă, orice teorie metafizică care nu satisface deloc această condiție trebuie respinsă irevocabil) miercuri "Typich, sisteme de filozofie", pp - , Biblioteca "Runivers" l Lopatină Între timp, din sistemele moniste ale filosofiei, noumenismul și materialismul nu rezistă deloc criteriului indicat acum Într-adevăr, ce este noumenalismul? Doctrina, conform căreia realitatea adevărată și originară aparține ființei, în care nu există proprietăți și relații accesibile minții și experienței noastre și în care, dimpotrivă, tot ceea ce ne este accesibil este absolut absent: aceasta este a fi nu material și nu spiritual, nu spațial și nu temporar, nu infinit și nu finit, nu provoacă nimic și nefiind un efect al nimicului Oricare ar fi categoriile logice către care ne întoarcem, trebuie să

respingem cu insistență aplicabilitatea lor la lumea de neînțeles a lucrurilor în sine - aceasta este concluzia inevitabilă a noumenalismului consistent, sfințit de autoritatea lui Kant Poate fi înțeleasă o astfel de ființă ca o bază transcendentă pentru existența proprietăților cunoscute nouă și a experiențelor prezente ale conștiinței noastre? Dar la urma urmei, pentru aceasta, s-ar părea, în primul rând era necesar ca această ființă însăși să poată fi înțeleasă, și ce trebuie înțeles în ea, dacă tot ce este de înțeles pentru noi este eliminat prin principiu în ea? Dar chiar dacă lăsăm această considerație nesupravegheată, cum putem să căutăm explicații ale vieții noastre subiective interioare într-o ființă atât de neînțeleasă, când ea reprezintă negația sa absolută, și nu numai ea: la urma urmei, conceptul nostru despre o astfel de ființă este doar o grămadă de negativ gol și nimic altceva Și ce artificii logice pot fi făcute dintr-o simplă negație a ceva într-o condiție și o bază reală pentru realitatea lui? Cum se poate transforma negare simplă a unui Fapt în rațiunea sa exhaustivă? Și ființa poate fi cauza a ceva, care nu conține nicio relație cauzală cu nimic? Iată obiecțiile de la sine înțelese, care în mod decisiv nu ne permit să vedem în asumarea unor lucruri absolut de neînțeles în sine o explicație rațională Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA SISTEM MONISTIC DE FILOZOFIE fără numerar din conștiința noastră Aici revenim la ceea ce s-a spus despre tipuri mixte de înțelegere metafizică a lumii: nimic nu poate fi explicat în viața spiritului prin lucruri de neînțeles în sine, așa cum nimic nu poate fi explicat prin ele în natura materială Materialismul, ca teorie care explică prezența conștiinței noastre subiective, provoacă considerații destul de asemănătoare împotriva sa Conceptul materialiştilor de a exista cu adevărat nu mai poate fi numit un simplu grup de negaţii; ei atribuie substanței atribute foarte pozitive și ilustrative Dar, așa cum am văzut recent luând în considerare deficiențele inerente ale teoriilor dualiste, problema cu materialismul este că, pentru toată vizibilitatea proprietăților pe care le atribuie materiei, aceste proprietăți reprezintă încă o negare clară a proprietăților și experiențelor noastre viata mentala Proprietățile spiritului și proprietățile în sine ale materiei absolute sunt complet străine unele de altele și, pe baza uneia, nimic nu poate fi explicat în cealaltă Atât de des am fost nevoit să dovedesc această teză, încât nu aș vrea să mă complac acum în repetarea argumentelor relatate aici J) Mă voi limita la o scurtă reminiscență: dacă singura realitate aparține necondiționat și în e -în introducere și viața absolut inconștientă, ale cărei proprietăți sunt reduse la întindere, impenetrabilitate, inerție, mobilitate și alte definiții pur geometrice și mecanice (și ar trebui să se uite și nu ar trebui să se uite, ceea ce nu Mash no hylozoistic *) sau agno) În acest caz, mă pot referi la al meu: "Poate, sarcinile filozofiei", partea I, ed (p -) și despre articolul "Sisteme tipice ale filosofiei" (p -) În ultimul articol am încercat să arăt cât de profund au fost zdruncinate fundamentele materialismului de critica lui Kant și cum a devenit din ce în ce mai dificilă apărarea principiilor fundamentale ale materialismului, în ciuda prevalenței sale în rândul maselor culturale) Teoriile hilozoistice permit cu greu o examinare critică fundamentală: ele se bazează în întregime pe o simplă confuzie asupra Biblioteca "Runivers" l LOPATIN ipoteze statice), atunci în natură, într-un mod evident, nu se pot produce alte fenomene, cu excepția mișcării în spațiu a diferitelor mase cu viteze diferite și în direcții diferite Și aceasta înseamnă că în ea "Prezența experiențelor interne, subiective} din

punctul de vedere al materialismului, nu este doar de neînțeles, ci este pur și simplu imposibilă Fie materia nu este deloc ceea ce cred materialiştii despre ea, fie nu ar trebui să existe deloc psihic în lume Nimic psihic nu este mișcarea elementelor fizice în spațiul fizic, despre aceasta am putea vedea cu suficientă claritate din cele de mai sus De asemenea, nu poate reprezenta o transformare sau un produs al mișcărilor fizice: mișcarea unei substanțe, după legile mecanicii, nu se poate transforma decât într-o alta a mișcării sale, sau într-o altă poziție a părților sale în spațiu; la fel, nu poate da naștere decât la o altă mișcare, sau la o altă poziție a corpurilor Dar pentru ca ființa absolut externă și absolut inconștientă, rămânând ea însăși, numai nyatiya Când, de exemplu, se afirmă identitatea minții și a conștiinței cu focul, atunci acest lucru devine posibil doar datorită faptului că ei nu observă deloc diferența evidentă dintre proprietățile interne și subiective ale minții și cele complet obiective și proprietățile externe ale focului Când o vor observa, atunci, desigur, vor înțelege că mintea în calitățile sale interne este la fel de puțin ca focul, pe cât nu este pământ sau aer În orice caz, atunci relația dintre ființa exterioară și ființa interioară se va transforma într-o problemă și nu va apărea clară în sine Și odată ce se va întâmpla acest lucru, pământul hilozoismului naiv va fi abandonat pentru totdeauna Hilozoismul se va transforma fie în materialism pur, care vede în tot ceea ce este subiectiv și spiritual produsul unor procese materiale exterioare, fie în agnosticism (noumenalism), care vede atât în lumea exterioară, cât și în viața noastră spirituală doar o aparență aparentă, în spatele căreia se află ceva necunoscut și de neînțeles, sau dualism paralelist, recunoscând că în toate lucrurile universului, atât fenomenele fizice, cât și cele mentale curg unul lângă altul și independent, sau, în cele din urmă, într-un spiritism mai mult sau mai puțin clar exprimat (doar mai degrabă într-o formă monadologică), conform căreia toate forțele și relațiile exterioare în ъ existente sunt expresie a unor acte pur interne, spirituale în el și în viața sa pur interioară Din aceasta rezultă clar că hilozoismul primitiv conține potențial toate tipurile de înțelegere filozofică a lumii Biblioteca "Runivers " SPIRITUALISMUL, CA SISTEM MONIST DE FILOSOFIE prin mișcarea părților sale, sa dovedit brusc a fi conștiință cu o infinită diversitate calitativă a experiențelor sale subiective, aceasta este o contradicție care nu poate fi conciliată cu nicio lege logică În rezolvarea problemei conștiinței, materialismul este unul dintre cele mai neajutorate sisteme Dualismul presupune încă un anumit mediu special, o substanță spirituală, care dă naștere calităților subiective ale stărilor mintale, îi rămâne doar de neînțeles de ce materia poate provoca schimbări și poate dirija dezvoltarea fenomenelor în acest mediu deosebit Materialismul se confruntă cu o sarcină mult mai dificilă: trebuie să explice din proprietățile obiective ale materiei însăși prezența subiectivului, iar între timp, pentru o astfel de explicație, nu are date IIL Am putut vedea clar că niciuna dintre teoriile metafizice pe care le-am examinat nu satisface cerințele acelui criteriu prin care, totuși, toate teoriile metafizice trebuie măsurate și judecate în esența sarcinii lor Numai spiritismul a rămas neexaminat Prin aceasta, chestiunea filozofiei spiritualiste trebuie să dobândească în ochii noștri o semnificație deosebit de importantă și fundamentală: căci dacă concluziile la care am ajuns până acum sunt corecte, atunci adevărul metafizic trebuie fie să se afle în spiritism, fie el nu există nicăieri De asemenea, este ușor de observat că în teoria spiritualistă există un avantaj colosal față de toate celelalte

presupuneri metafizice, în ea nu este nevoie ca spiritul - ființa interioară și subiectivă a conștiinței - să deducă din a fi ceva străin și străin la întreaga sa ființă; nu trebuie să ne fie direct cunoscut și absolut disponibil pentru a explica din elemente, în toate lor Biblioteca "Runivers" L LOPATIN semne care îi sunt opuse sau chiar nu au nimic în comun cu el La urma urmei, întreaga esență a viziunii spiritualiste asupra lumii constă în faptul că pentru ea ființa spiritului este nederivată și originală și prin aceasta toată realitatea exterioară nouă este recunoscută ca omogenă în interior cu existența spiritului nostru este fără îndoială că în acest caz problema fundamentării conștiinței noastre subiective își pierde o parte semnificativă din ascuțimea sa: ființa subiectivă a spiritului este recunoscută de la început ca dată, întrebarea nu poate fi decât despre trăsături particulare în ființa subiectivă a noastră Eu limitat Nu intenționez deloc să subjug marea dificultate a acestei sarcini: orice mișcare a gândirii în Sfera transcendentă are capcanele ei, chiar și atunci când suntem transcendenți înțelegem a fi prin analogie cu propria noastră existență spirituală Dar, totuși, nu trebuie să uităm că gândul nostru real nu trece nici măcar un minut fără pași definiți în tărâmul transcendentului și că, pe de altă parte, filosofia spiritualistă îi duce pe cele mai incontestabile căi existente Am subliniat în mod repetat că animația altcuiva sau conștiința altcuiva este o astfel de presupunere transcendentală, fără de care mintea noastră nu se poate descurca deloc și care are o convingere absolută pentru aceasta Între timp, ce face spiritismul? El doar extinde această presupunere despre spiritualitatea interioară a ființelor exterioare nouă la totalitatea realului Și face asta nu dintr-un capriciu capricios, ci din imposibilitatea reală de a gândi altfel la viața transcendentă pentru noi fără a țipa contradicții logice S-ar putea evidenția multe alte avantaje ale interpretării spiritualiste a lumii față de alte teorii metafizice, dar deocamdată mă voi limita la acestea două "Probleme pozitive ale filosofiei", pp - Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA sistem monist de filozofie Totuși, aici trebuie să așteptăm o obiecție, care, sub diferite forme, este exprimată destul de des Aproximativ, se rezumă la următoarele: spiritismul și materialismul reprezintă două puncte de vedere opuse și la fel de unilaterale asupra realității Este adevărat că materialismul este incapabil să explice existența vreunui fel de psihic, dar pentru aceasta, spiritismul, în rezultatul final, este nevoit să respingă realitatea naturii exterioare și să transforme totul într-un simplu vis al spiritelor Între timp, realitatea cunoscută nouă este compusă din viața interioară a creaturilor animate și din procesele externe ale lumii Fizice Chiar, intrând în solul speculației filozofice, trebuie să renunțăm la acest indiciu de bază al întregii noastre experiențe? Nu există într-adevăr căi de mijloc și conciliante între materialismul mecanic și berkeleyism? Dar este adevărat că tot spiritismul trebuie să ajungă inevitabil la o negare completă a existenței fizice? Am văzut în mod repetat că o astfel de viziune conține o neînțelegere evidentă Berkeleyismul nu este nicidecum singura formă de spiritism și nici nu este cea mai consistentă formă a sa: sarcina teoriilor filozofice nu este să nege sau să ignore, ci să explice experiența Spiritualismul nu neagă deloc experiența senzorială exterioară, ci doar respinge interpretarea sa definită Spiritualismul nu desființează natura fizică; el crede doar că în ea însăși ea nu este ceea ce oamenii cred de obicei despre ea Pentru filosofia spiritualistă, ființa materială în esența sa reală nu este epuizată și nu poate fi epuizată de acele proprietăți și

relații exterioare pe care experiența noastră senzorială ni le dezvăluie despre ea și care sunt suficiente pentru fizică, deoarece sarcina cercetării fizice este de a sistematiza și schematizează datele experimentale monistic Întrebări de filosofie, KN $ Biblioteca "Runivers" l LOPATIN Spiritualismul învață că extinderea, impenetrabilitatea, mișcarea etc , nu sunt atribute ale materialului în sine, ci doar Forme și metode de acțiune și manifestare a acestuia: în primul rând, în totalitatea sa, pentru conștiința noastră senzuală, în al doilea rând, unități materiale individuale pentru alte unități, diferite de acestea și exterioare acestora Cu alte cuvinte, toate aceste proprietăți exprimă ființa materialului pentru celălalt; dar a fi pentru altul, dacă nu este o pură fantomă și nu o halucinație extraterestră, cu deplină inevitabilitate implică a fi în și pentru sine Și asta înseamnă că dacă Natura Fizică are o realitate reală, atunci existența ei nu poate fi epuizată prin reflectările ei în alta; trebuie să aibă propria ei viață interioară, subiectivă, sub orice formă Cunoaștem o astfel de viață subiectivă, interioară în noi înșine ca un singur flux de experiențe ale conștiinței noastre Și ne gândim involuntar la orice altă ființă a lucrurilor din și pentru noi înșine, prin analogie cu ceea ce experimentăm direct în lumea noastră interioară Și o astfel de analogie nu este ceva accidental din punct de vedere logic, care decurge doar dintr-o presupunere netestată de similitudine acolo unde poate să nu existe Dimpotrivă, această analogie ni se prezintă cu o persuasivitate logică irezistibilă și nu putem scăpa de ea Numai în principalele trăsături și relații ale ființei noastre subiective interne dobândim scheme valide pentru o înțelegere pozitivă a lucrurilor interne și subiective și, fără latura subiectivă internă a existenței, orice realitate, așa cum tocmai am văzut, se estompează pentru gândirea noastră în neantul perfect Iar aceste scheme, cu o atitudine atentă și rezonabilă față de ele, nu ar trebui să ne înșele, dacă numai lumea în ființa ei interioară are un real *) Despre toate acestea pentru mai multe detalii, consultați "Așteptați cur filozofie", partea I, ed , p - Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA SISTEM MONISTIC DE FILOZOFIE unitate: într-o lume cu adevărat unificată, fundamentalul din noi trebuie să fie fundamental în toate celelalte Forme de creație La urma urmei, atunci, în general, tot felul de creaturi trebuie să realizeze în sine exact aceeași forță inițială Să fim de acord cu aceasta și vom fi forțați să recunoaștem spiritualitatea interioară a tot ceea ce există Această idee a unei spiritualități universale a ființei a fost înțeleasă pentru prima dată de Leibniz și, în acest sens, sistemul său a prezentat un exemplu clasic de viziune asupra lumii pur spiritualistă Această înțelegere a lumii la Leibniz a luat forma monadologiei Am încercat de mai multe ori să arăt că doctrina monadelor nu este singurul tip posibil de filozofie spiritualistă: pe lângă ipoteza monadologică, sunt de imaginat și alte presupuneri despre natura internă a lucrurilor, în care nu este nevoie să vedem cele mai mici elemente ale materiei anorganice ca fiind separate în sufletele individuale care trăiesc o viață subiectivă deplină și care, totuși, corespund premiselor de bază ale spiritismului (cum ar fi, de exemplu, punctul de vedere conform căruia ultimii atomi ai materiei sunt puncte ideale de combinare și diverse suprimare) a forțelor cosmice generale, a căror sursă creatoare se află în subiectul spiritual universal ѣ, care se ridică peste toate Formele și manifestările limitate) x) În acest caz, viziunea monadologică are doar avantajul de a fi mai ilustrativă în comparație cu alte presupuneri de tip spiritualist La el, adevărul originar al spiritismului: numai acela

are realitatea reală, în care polul spiritual sau subiectiv al ființei este cu adevărat prezent, primește cel mai simplu sens Dar simplitatea interpretării nu este întotdeauna neapărat corectitudinea ei) "Perspectivă și filozofie științifică* ("Întrebări ale lui Phil și Psych ", nr , p) * Biblioteca "Runivers" L LOPATIN Și, deci, care este relația filozofiei spiritualiste cu experiența senzorială? Care este pentru ea universul fizic perceput senzual? Desigur, ea îl poate considera doar ca un fenomen, dar chiar și Leibniz a insistat că lumea observată senzual este un fenomen bene fundatum Fenomenalitatea ei nu înseamnă o iluzie halucinantă: în ea, din exterior și în forme senzuale, sunt cuprinse relații și date, care sunt cuprinse în realitatea interioară a existentului Care este poziția și prețul științei empirice? Se poate spune că spiritismul îi lipsește orice semnificație reală? Desigur, o astfel de sentință ar fi complet nedreaptă Dar este de netăgăduit că, din punct de vedere spiritualist, concluziile experienței exterioare trebuie să aibă doar un caracter relativ Științele empirice ale naturii, prin însăși esența metodelor lor, nu pot depăși schemele și simbolurile sensibile exterioare Cu toate acestea, nu trebuie uitat că pentru spiritist aceste scheme și simboluri în limbajul lor senzual reflectă și exprimă relații suprasensibile reale IV Mai multe trebuie spuse: un susținător consecvent al înțelegerii spiritualiste a vieții trebuie să fie de acord că nu putem avea decât o astfel de cunoaștere relativă, simbolică, despre cea mai mare parte a realității din jurul nostru Să admitem pe deplin că în lucruri doar esența lor spirituală este reală și că toate proprietățile și schimbările lor exterioare exprimă doar ființa lor pentru noi sau, în cel mai bun caz, modalitățile de acțiune a lor unul asupra celuilalt De exemplu, impenetrabilitatea unui atom dat nu ne dezvăluie nimic despre ființa sa spirituală interioară; indică doar ce se va întâmpla cu celălalt atom când îl lovește pe primul Si tot Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA SISTEM MONISTIC DE FILOZOFIE dar în atomi individuali nu putem spera să știm ceva mai mult decât aceste efecte pur externe în alți atomi Putem ghici, cu o anumită corectitudine logică, că există un fel de sentiment de sine în atomi și că au aspirații interne care dau naștere acțiunilor lor asupra a ceea ce îi înconjoară Cu toate acestea, ce se întâmplă în bunăstarea lor și care este bunăstarea lor, despre asta nu suntem capabili să ne formăm niciun concept adecvat În acest caz, întâlnim Faptul inamovibil al caracterului absolut imediat și prin și prin calitativ al oricărei vieți spirituale Putem înțelege cu adevărat doar astfel de fenomene psihice pe care le-am trăit și le-am trăit, toate celelalte ne sunt închise Orbul nu știe deloc ce înseamnă a vedea, surdo-mutul nu înțelege nimic în lumea sunetelor Indiferent ce analogii le inventăm, ele tot nu formează un concept semnificativ despre ceea ce le este ascuns Și acum nu exagerăm cu greu dacă spunem că pentru o parte infinit de uriașă a experiențelor spirituale, pe care le putem presupune ca o bază interioară exhaustivă a lumii exterioare nouă, rămânem pentru totdeauna orbi și surzi Cunoaștem destul de bine lumea interioară a oamenilor ca noi, deși chiar și în ei multe ni se par misterioase și de neînțeles, dacă se abat serios de la noi în alcătuirea mentală și spirituală Dar deja lumea psihică a animalelor constituie o ghicitoare pentru noi și, cu atât mai dificilă, cu cât se îndepărtează de noi în organizarea lor Și mai de neînțeles pentru noi este viața subiectivă interioară a plantelor sau a cristalelor În cele din urmă, un întuneric și mai mare înconjoară pentru noi experiențele subiective ale moleculelor, atomilor, electronilor Sau, referindu-ne la

celălalt capăt al scării creației, ce ne putem imagina în detaliu despre lumea interioară a ființelor spirituale, ctq- Biblioteca "Runivers" L LOPATIN Deasupra noastra? Dar spiritismul consecvent trebuie să admită o astfel de ființă, de altfel, în gradații și grade nelimitat de perfecțiune și creștere interioară Cum, mai departe, să ne imaginăm lumea interioară a bazei spirituale infinite a ființei, în care din timpuri imemoriale în unitate absolută tot ceea ce a fost, ce va fi și ce poate fi a fost invariabil dat? Cum să înțelegi asta? Se va spune că spiritualitatea interioară a tot ceea ce este real este doar un cuvânt, de care nici un gând definit nu este legat și în spatele căruia se ascunde simpla negație a oricărei comprehensibilitate? Nu este greu de observat inconsistența unei astfel de evaluări pur negative Înțelegem destul de clar diferența dintre posesia conștiinței și absența ei, chiar dacă știam foarte bine că vorbim despre o conștiință care nu poate avea gândurile, sentimentele și dorințele noastre: totuși conștiința ar rămâne pentru noi un concept pozitiv și inconștiență negativă Avem toate motivele să credem că senzațiile vizuale, auditive, olfactive etc ale furnicii nu sunt deloc la fel cu ale noastre, că emoțiile pe care le experimentează nu sunt, de asemenea, asemănătoare cu ale noastre, că sunt conduse de dorințe care sunt diferite față de a noastră, că este diferit în ea ceea ce avem, deciziile voinței sunt luate, că procesele cognitive din ea nu se desfășoară în aceleași moduri ca ale noastre și totuși pentru noi se pune întrebarea dacă furnica și alte nevertebrate animalele au conștiință sau este o mașină complet insensibilă are o semnificație complet de înțeles și este de mare interes teoretic Înțelegem clar că este posibil să avem conținuturi foarte diferite de conștiință, poate complet nefamiliare pentru noi, și să fim totuși conștienți Un om născut orb poate să nu știe deloc ce înseamnă a vedea și, totuși, nu va crede că o persoană văzătoare este o ficțiune abstractă Mai multe se pot afirma: atribuim cu încredere sufletul altcuiva- Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA SISTEM MONISTIC DE FILOZOFIE noah life only Fapte de natură generală; sensul general al judecăților formate în conștiința altcuiva, direcția generală a dorințelor altcuiva, culoarea și tonul general al dispozițiilor și sentimentelor altora, ni se par dintr-o dată destul de neîndoielnic Dar, în ceea ce privește trăsăturile individuale specifice ale fiecărei experiențe psihice separate dintr-un suflet ciudat, ele sunt întotdeauna o presupunere pentru noi La urma urmei, nici nu putem fi convinși că roșu sau galben pentru aproapele nostru este exact la fel cu ceea ce numim roșu și galben pentru noi înșine Așa că suntem forțați să raționăm chiar și despre oameni, variațiile mai detaliate ale psihicului diferitelor rase de animale ne sunt ascunse Cu și mai mult drept, adevărul despre inaccesibilitatea pentru noi a naturii individuale a experiențelor subiective ale altor oameni ar trebui să se refere la ființa spirituală pre-organică și super-organică Aici, cel mai probabil, vom fi forțați să ne limităm la semnele cele mai generale ale spiritualității, acele semne fără de care nimic, spiritual, nu este de neconceput; orice analogie mai apropiată cu lumea noastră interioară individuală va deveni involuntar o mare îndoială pentru noi Dar că în spirit, care constituie totalitatea condițiilor ineradicabile ale actualității sale, trebuie evident să-l atribuim esenței interioare a tuturor ființelor, oricât de departe ar fi ele de noi, dacă ar fi adevărat că totul real în sine este spiritual Aceste condiții trebuie să fie prezente pretutindeni, deși în Forme și stadii de manifestare diferite, deoarece natura generală a lucrurilor este aceeași și întrucât unitatea reală se

află la rădăcina lor Care sunt aceste condiții? Ce ne dezvăluie experiența interioară a noastră, ca fiind cel mai elementar lucru din noi? Și ce, chiar și mental, nu poate fi eliminat din viața spirituală fără a o distruge? Ce proprietăți și Factori sunt inseparabile de orice ființă subiectivă internă în general și constituie trăsăturile determinante ale conceptului însuși al acesteia? Biblioteca "Runivers " l LOPATIN Aceste întrebări pe care le-am avut deja de multe ori să le discut și să mi se permită acum să mă limitez la cele mai generale indicații, mai ales că pentru o analiză logică și psihologică imparțială, problema vorbește de la sine Semnele, fără de care nu se poate nici imagina, nici gândi viața interioară a spiritului, sunt în primul rând următoarele: i) unitatea spiritului;) activitatea sa de autodeterminare;) natura creativă a proceselor care au loc în ea;) teleologismul activității sale de sine, i e direcția sa către un anumit scop Nu spun că acestea sunt singurele semne esențiale ale tot ceea ce este spiritual și nu există altele, vreau doar să spun că aceste semne sunt proprietățile indispensabile oricărei ființe spirituale Dacă spiritul nu este o simplă iluzie, atunci aceste proprietăți ale lui nu pot fi produsul autoînșelăciunii cuiva Desigur, le recunoaștem mai întâi doar în noi înșine și pe baza datelor și experiențelor experienței noastre interioare, înțelegem și apreciem semnificația lor cuprinzătoare și fundamentală Prin urmare, putem spune probabil că prin transferarea acestor proprietăți către ființe spirituale din afara noastră, facem o concluzie prin analogie, dar nu trebuie să uităm că, cu o înțelegere spirituală a vieții, o astfel de analogie este logic necesară: dacă ființele la care ne gândim sunt cu adevărat spirituale, acum proprietățile indicate trebuie să le aparțină, deoarece ele exprimă minimul generalizat și schematizat al intuiției noastre despre spiritual, iar între timp, așa cum știm deja, ideea noastră despre spirit se bazează pe intuiție directă Prin urmare, atunci când renunțăm la acest minim, un cuvânt gol va rămâne într-adevăr din spirit și vom obține în schimb incomprehensibilitatea negativă a agnosticismului pur Prin ea, desigur, nu ne vom explica nimic nici nouă înșine, nici în jurul nostru, pentru că în conceptul său reprezintă o negare simplă și goală a tot ceea ce știm J) Vezi, de exemplu, "Conceptul de suflet după datele experienței interioare" * ("Întrebări ale lui Phil și Psych ") nr) și "Spiritualismul ca ipoteză psihologică" (Ibid) Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA SISTEM MONISTIC DE FILOZOFIE mănâncă O justificare indirectă pentru un astfel de transfer al proprietăților generale ale spiritului nostru către tot ceea ce este spiritual în afara noastră este considerația că toate categoriile principale ale înțelegerii noastre despre ființa reală, ca concepte de unitate, substanță, forță, cauză, acțiune, stare, va, aprins sunt extrase din Faptele fundamentale ale conștiinței de sine și nu pot fi cu adevărat și complet divorțate de ele, astfel încât fiecare aplicare a acestor categorii implică una sau alta prezență a acestor Fapte, iar fără ele chiar categoriile se transformă în nimic Nu este greu de observat că toate acestea dau o serie întreagă de propoziții ontologice și metafizice Și oricât de abstracte ar fi în conținutul lor, ele au totuși un sens destul de clar și trebuie să se opună în mod decisiv concluziilor altor teorii metafizice, de exemplu, materialismul Ideea unei spiritualități interioare universale a realului, cu toată generalitatea sa, nu are doar o semnificație "teoretică" neîndoielnică, ci și o semnificație morală Acest lucru este deosebit de clar în concepția spiritualistă a lumii ca întreg și în relația ei cu baza ei unificată în interior Aici, de la sine și în cea mai simplă formă, sunt

conturate concluziile filozofice care decurg din această concepție Întrucât lumea este spirituală în esența ei interioară, atunci baza ei reală este și spirituală - pentru ea, chiar mai puțin decât pentru orice alt tip de ființă, definițiile pozitive de natură non-spirituală sunt potrivite, de exemplu, orice definiție a unui material material aspect Și aceasta înseamnă că relația sa cu lumea nu poate fi concepută decât în conformitate cu semnele generale ale tot ceea ce este spiritual: ea trebuie înțeleasă ca o singură forță, liberă, creatoare, care își realizează scopurile supreme într-o totalitate coerentă a Formelor finite ale ființei cauzate de aceasta Aceste obiective, corespunzătoare) O fundamentez în detaliu în "Poz cur Filosofie*, Partea a II-a și "Asociații mobile de reprezentare* ("Întrebări Phil și Psych "), nr), Biblioteca "Runivers" l LOPATIN responsabil de unitatea puterii care le realizează; ei înșiși trebuie să reprezinte o unitate armonioasă, trebuie să exprime singura normă absolută a oricărei vieți, în diversitatea lor trebuie să reflecte idealul concret al creației Acest ideal nu este inventat de noi sub sugestia nevoilor și dorințelor subiective, el stă într-adevăr deasupra lumii, ca o justificare internă a existenței sale și o atrage cu putere către sine Acest ideal obiectiv determină scopul tuturor lucrurilor, ne determină scopul și poziția în lume Trebuie să conțină pentru noi norma absolută și măsura finală a tuturor acțiunilor noastre Și această normă nu este ceva străin pentru noi și impus din exterior, este atât vocea celei mai profunde ființe interioare a noastră, cât și cel mai înalt sens al dezvoltării cosmice La urma urmei, una și aceeași, toate una și toate unificatoare, forța se realizează în viața întregii lumi și constituie ultima rădăcină interioară a spiritualității noastre individuale Prin urmare, idealul moral liber al omului și norma absolută a creației coincid unul cu celălalt Suntem forțați să ne limităm la aceste indicații generale, scurte și populare ale concluziilor inevitabile care decurg din fundamentele ontologiei spiritualiste x) Dar mi se pare că ar trebui să fim în continuare clari că aceste concluzii decurg din premisele lor într-o secvență logică strictă și că ele exprimă o viziune completă asupra lumii Și această viziune asupra lumii nu are doar un sens teoretic, ci și moral: este compusă din prevederi care sunt atât teoretice, adevăruri, cât și postulate ale conștiinței de sine morale în spiritul lui Kant Dar pentru filozofia spiritualistă, aceste postulate nu sunt doar subiectul credinței practice și al speranței, interne *) A se vedea o prezentare mai detaliată și mai motivată a acestor concluzii în "Probleme pozitive ale filosofiei*, Partea a II-a și în "Fundamentul teoretic al unei vieți conștiente Moral" ("Întrebări despre Phil și Psych ", Cartea) Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA SISTEM MONISTIC DE FILOZOFIE prin logica ei a principiilor asimilate de ea, este condusă la recunoaşterea fiabilităţii lor obiective Dar aceasta este aproape tot ceea ce filosofia spiritualistă poate da cunoștințelor noastre Principiile sale pot fi dezvoltate cu mai multe detalii dialectice și disecție, dar ele trebuie să rămână în continuare în conținutul lor foarte general și abstract Spiritualitatea concretă a Factorilor și proceselor naturii, așa cum există în sine, rămâne pentru totdeauna închisă pentru noi și nu putem trece aici dincolo de presupuneri foarte conjecturale, nedefinite și nerostite Sunt supuse studiului nostru doar efectele lucrurilor asupra noastră, impresiile lor asupra sentimentelor noastre, manifestările lor în noi Doar aspectul extern al naturii ne este accesibil, care a apărut în noi în conformitate cu particularitățile receptivității noastre senzuale și există numai pentru noi, și nu realitatea interioară a naturii

transcendentă pentru noi Avem de-a face numai cu simboluri sensibile) ale ființei naturale, și nu cu ea însăși fenomenele pe care le observăm, ne permit să schițăm o imagine uniformă, coerentă și vizuală a lumii percepute Ceea ce s-a supus acestor scheme și a fost complet acoperit de ele, devine apoi proprietatea unui fenomen precis, previzibil din punct de vedere matematic) Cu toate acestea, trebuie remarcat că aceste simboluri și schemele fizico-mecanice care le corespund, atunci când sunt interpretate în spiritul ontologiei spiritualiste, necesită presupuneri de natură cea mai generală De exemplu, pentru a oferi o explicație idealistă pentru forțele de impenetrabilitate și inerție în materie, este suficient să presupunem că fiecare unitate reală de materie se opune în interior tuturor celorlalte și se străduiește să rămână în fiecare stare dată a ei, odată ce a luat naştere Natura subiectivă concretă a acestor acte şi aspiraţii nu are valori Biblioteca "Runivers" L LOPATIN Științe Dar totul din Faptele experienței exterioare este epuizat și acoperit de ele? Sunt mulți care caută să identifice tărâmul cognoscibilului științific cu tărâmul cu adevărat posibil, dar cu siguranță nu cunosc astfel de fundamente epistemologice, abstract-logice sau ontologice incontestabile și evidente care să justifice cu adevărat această identificare, și ar fi, desigur, să fim mai modesti să ne limităm la recunoașterea acelui adevăr neîndoielnic, că acolo unde se termină aplicabilitatea schemelor externe, ilustrative matematic, acolo se termină domeniul cunoașterii exacte Acolo unde experiența ne aduce față în față cu manifestările neprevăzute ale noilor potențialități ale realității interioare a existenței, acolo vom da peste X necunoscut, despre care nu putem face decât presupuneri vagi și vagi Toate acestea luminează un aspect foarte important al filozofiei spiritualiste în forma sa normală: relativismul său inevitabil Prin însăși natura principiilor sale, ea nu poate avea pretenții de cunoaștere absolută a lucrurilor în sine în adevărul lor interior complet Pentru spiritualism, putem avea într-adevăr cunoștințe adecvate doar despre noi înșine și experiențele noastre interioare conștiente, iar în relație cu restul lumii, doar despre proprietățile, condițiile și conexiunile interne cele mai generale ale existentului Toate celelalte afirmații ale noastre, care depășesc această zonă destul de îngustă, sunt în mod necesar doar relative În acest sens, cunoștințele noastre au granițe de netrecut Nu ni le-am prescris nouă înșine, nu sunt necesare considerații deosebit de derutante pentru a le stabili, ne sunt date chiar de natura, sunt dictate de poziția noastră în lume și de organizarea noastră senzorială ' Nu numai că suntem incapabili să înțelegem și să ne imaginăm vicisitudinile concrete ale vieții și activității interioare a ființelor diferite de noi, dar suntem la fel de nemulțumiți Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA SISTEM MONISTIC DE FILOZOFIE important este şi aspectul sub care percep realitatea altor lucruri Suntem pentru totdeauna atașați de aspectul nostru uman al naturii din jurul nostru, țesut din senzațiile noastre și din Formele noastre de senzualitate Să ne imaginăm că am avut cumva un schimb de gânduri cu o ființă spirituală dintr-o lume superioară, care în percepțiile sale este liberă de condițiile spațiului și timpului, care nu are niciuna dintre senzațiile noastre și care trăiește doar astfel de impresii încât noi nu stiu: cu greu am putea ajunge la o intelegere cu el despre ceea ce se intampla in jurul nostru; am putea fi de acord cu el doar în unele judecăţi foarte generale de ordin logic, moral şi religios Justiția ne cere să adăugăm că ne-am afla într-o poziție și mai proastă dacă am intra într-un schimb intim de

priviri cu un gândac sau un țânțar: probabil că nu există idei logice, morale și religioase în psihicul acestor insecte, între timp, totul se bazează te fac să crezi că sentimentele lor seamănă puțin cu ale noastre Principiul relativismului sau principiul relativității cunoașterii umane îl obligă pe susținătorul viziunii spiritualiste asupra lumii să adopte o poziție conciliantă în raport cu alte forme de monism din filozofie În proprietățile activității noastre cognitive el găseşte o anumită justificare pentru aceste Forme Deși materialismul este inutil ca sistem metafizic care pretinde că determină în mod exhaustiv esența transcendentă a tot ceea ce este real, acest lucru încă nu interferează cu faptul că schemele fizico-mecanice au oferit servicii enorme în studiul științific al naturii și că aplicabilitatea lor acolo este chiar o condiţie inevitabilă pentru caracterul ştiinţific matematic al cunoaşterii Este de mirare că aceste scheme sunt dragi omenirii și că valoarea lor este uneori supraestimată și Biblioteca "Runivers" L LOPATIN le duci chiar și acolo unde nu au loc? În mod similar, este greu de argumentat împotriva faptului că noumenalismul agnostic în forma sa pură nu este o explicație, ci o negare completă a realității existente, dar acest lucru încă nu împiedică faptul că unele dintre fundamentele noumenalismului, cu înmuierea lor corespunzătoare , exprimă adevăruri importante: aici, în primul rând, aparține opoziției sale caracteristice a inteligibilului față de dat senzual și recunoașterea incomprehensibilității profunde a esenței interioare concrete a lucrurilor transcendente pentru noi Într-adevăr, cât de multe știm despre ființa interioară a atomilor, ființa interioară a forțelor universale ale naturii, ființa interioară a lui Dumnezeu? În acest sens, noumenismul și spiritismul înmuiați converg îndeaproape Nu degeaba Kant a combinat în mintea sa doctrina noumenelor cu spiritismul convins În mod asemănător, filosofia spiritualistă "combină în mod conciliant în sine, deși în diferite privințe, concepțiile epistemologice cele mai opuse: raționalismul și empirismul, intuiționismul și speculația abstractă, cunoașterea realității transcendente a lumii își găsesc în ea justificarea Interpretarea fenomenală a naturii externe Este necesar să se acorde o atenție deosebită inseparabilității viziunii spiritualiste asupra lumii de evaluarea relativistă a cunoașterii Acest lucru este rar observat, dar spiritismul, în întreaga esență a vederilor sale de bază, trebuie să renunțe la construcția aprioristică a tuturor vicisitudinilor dezvoltării lumii și la derivarea detaliată a Formelor individuale de viață Sistemele metafizice absolute cu obiective atât de largi cresc doar pe pământul panlogismului și al materialismului În această privință, filosofia spiritualistă ocupă o poziție foarte modestă Ar trebui să fie subestimată pentru asta? Nu vorbesc despre ce merită în acest caz Biblioteca "Runivers" SPIRITUALISMUL CA SISTEM MONISTIC DE FILOZOFIE Calitatea sistemelor filozofice se măsoară nu prin îndrăzneala pretențiilor lor, ci prin calitatea implementării lor Dar chiar și în afară de aceasta, este corect să privim cu dispreț orice învățătură care justifică cu adevărat realitatea lumii, sensul moral al vieții cosmice, scopul cel mai înalt al omului, prezența în noi a forțelor creatoare care ne permit să împlinim acest scop și spiritualitatea interioară a ființei? L Lopatin Biblioteca Runiverse Biblioteca "Runivers Conceptul filozofic al lui Solomon Maimon {Sfârșitul) Noua teorie a gândirii Deci, cunoașterea umană nu poate dobândi, în limitele proprii, un asemenea criteriu care să justifice pe deplin folosirea reală a formelor pur a priori Dar dacă un asemenea criteriu este realizat în afara lui, în cunoașterea divinului, atunci

acesta este de puțin folos minții umane; căci antinomia inerentă nu se rezolvă prin aceasta; ea ia doar o nouă formă și este formulată astfel: cum să transformăm "utilizarea" divină a formei într-una umană, cum să facem o posibilitate ideală metafizică uman-reală? Cunoașterea metafizică, care rezolvă problema "utilizarii" pentru mintea infinită, nu o rezolvă câtuși de puțin pentru mintea limitată, căci "utilizarea" divină este formală până la miez și este lipsită de orice aplicație real-factuală în om gândire Pentru aceasta din urmă rămâne, așadar, un singur lucru: a căuta în sine un astfel de punct în care utilizarea efectivă a formelor pur a priori să se realizeze de fapt în cel mai indubitabil, deși misterios de misterios mod d), facticitatea ilegală ar fi redusă la minimum, iar justificarea legală este făcută la maximum Un astfel de punct este, în ochii lui Maimon, cunoștințe matematice *) Aceasta este partea cea mai stabilă și de neclintit a cunoașterii umane; nu poate atinge o mai mare soliditate și semnificație "Şi eu *) Tr ; Untersuch , , , , ,) Tr , f ; Streif , f ; Buturuga L , , , , , , Întrebări de filosofie, carte ii Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO Eu iau drept bază un fapt, spune Maimon, nu un astfel de fapt care înseamnă obiecte a posteriori (căci mă îndoiesc de un astfel de fapt), ci un fapt legat de obiecte a priori (matematică pură), unde conectăm forme (relații) cu contemplații; și întrucât acest fapt este neîndoielnic și se referă la lucruri a priori, este atât posibil, cât și real în același timp "Dacă cineva mă întreabă de unde am obținut conceptul de necesitate obiectivă, atunci voi răspunde: găsesc necesitate obiectivă pe obiectele matematicii și relațiile lor" *) Bazat pe faptul cunoasterii matematice, care contine un minim de faptualitate si un maxim de legalitate accesibil mintii umane, Maimon isi construieste filosofia transcendentala, pe care o numeste noua teorie a gandirii "Resping complet, spune el, gândirea pur discursivă ca o ficțiune goală, lipsită de orice bază reală, limitându-mi teoria gândirii doar la gândirea reală și punând sub semnul întrebării gândirea obiectelor") Filosofia transcendentală este știința unei astfel de gândiri reale; sarcina sa este de a stabili ceea ce este "determinabil a priori într-un obiect din punctul de vedere al conținutului său"), adică stabilirea, ca să spunem așa, a "conținutului transcendental"), sau "obiectului transcendental" *), sau "posibilitatea reală" *) a obiectului, sau "posibilitatea conținutului în general") Este, cu alte cuvinte, "știința concevabilității unui obiect în prezența condițiilor senzoriale"), deoarece tocmai în aceste condiții îi este dat "conținut transcendental" Acest lucru nu îl privează în niciun fel de dreptul și oportunitatea de a folosi teoria metafizică de mai sus a ideilor rațiunii în interpretarea materialului empiric; dar referindu-ne la aceasta) Tr -) Streif Anm ,) Kat, X, vezi și , ,) Tr J , ',) Kat ; Buturuga , sau "conținut a priori" vezi Untersuch) Tr í) Untersuch ,) Untersuch · s) Kah · Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON interpretare, trebuie să-și amintească întotdeauna că această teorie poate avea doar un sens regulator pentru ea, adică numai sub condiţia raportării ideilor înţelegerii cu formele sensibilităţii Ca și în matematică, unde aritmetica poate fi dusă la orice înălțime a gândirii discursive îi place, dar nu trebuie să-și uite niciodată baza geometrică și unde geometriei i se permite, fără a-și lăsa bazele geometrice (a priori-intuitiv-factuale), să se străduiască pentru realizarea propriei largi autoaritmetizări) -Potrivit acesteia, teoria transcendentală sau nouă a gândirii se împarte în trei secţiuni, cuprinzând: i) doctrina sensibilităţii a priori şi formele ei (estetica

transcendentală);) doctrina rațiunii și a formelor ei (analitica transcendentală); şi h) doctrina ideilor (dialectică transcendentală) ■ § d Toate manifestările activităţii cognitive a minţii umane sunt condiţionate de un singur principiu general al unităţii la plural; este conditio sine qua non, fundamentul lor imuabil, în felul ei esenţă, neschimbătoare şi identică, în ce sferă a operaţiilor cognitive nu s-ar aplica a) În legătură cu o astfel de aplicație, însă, principiul unității la plural capătă o culoare sau alta, primește una sau alta semnificație specială Și, în primul rând, în sfera sensibilității, adică "capacitatea de a avea despre ceva reprezentarea individuală a subiectului") sau "capacitatea de a cunoaşte individul şi aleatoriu în obiecte"), cu alte cuvinte, în sfera dăruirii materialului cognitiv, acest principiu se dezvăluie ca o formă de diferenţă; mai mult, "forma" înseamnă unitate, iar "formă a diferenței" înseamnă unitate în pluralitate * *) -La rândul său, forma diferenței, care caracterizează sfera sensibilității în masă, se specializează în forma formelor spațiului și timp "Deci spațiul și timpul sunt forme separate în care unitatea în multiplicitatea sensibilelor devine posibilă) Untersuch și urm ' ·) Tr) Unters) Untersuch) Tr f , II , * Biblioteca "Runivers" B I K O V B I tí O nyh obiecte și, datorită acestui lucru, aceste obiecte însele, ca obiecte ale conștiinței noastre, au ocazia") Poziția sensibilității în sfera actelor cognitive este dublă: pe de o parte, așa cum tocmai s-a subliniat, este capacitatea de cunoaștere specială: ea colectează și aranjează materialul pentru prelucrarea sa mentală ulterioară Pe de altă parte, ea însăși servește ca material pentru gândire, care este capabilă să prelucreze numai materialul care a fost pus în ordine de sensibilitate - și apoi numai din partea ordinii sale, adică din partea activităţii formale a sensibilităţii Spațiul și timpul, fiind forme ale acestuia din urmă, împărtășesc în mod inevitabil soarta sa dublă: ele pot fi considerate atât ca forme ale dăruirii materialului, cât și ca obiecte ale procesării mentale În primul caz sunt concepte; în cel de-al doilea caz, contemplaţiile (contemplaţiile a priori, dacă gândirea le ia doar din latura formală; contemplaţiile a posteriori, dacă este îndreptată spre existenţa lor empirică) *) ansamblu senzual-material, la Spaţiu este o formă sau un mod inerent în noi a unei reprezentări generale a unei posibile diferențe în obiectele externe (diferite de propriile noastre stări) "); timpul "este o condiţie pentru posibila diferenţă a stărilor interne ale subiectului şi prin aceasta şi pentru posibila diferenţă a acelor obiecte la care se raportează") Spațiul și timpul, așadar, nu se referă direct la obiectele în sine, contemplațiile sau stările subiectului, ci la diferența lor *); ele sunt forme transcendentale nu ale obiectelor în sine ale percepției externe sau interne, ci datei lor în diferență externă sau internă între ele); ele nu fac posibile fenomenele unui ordin sau altul, ci numai) Tr ,ib) Tr i urm , urm ; Buturuga și urm ; Untersuch și urm) Untersuch) Untersuch) Untersuch f , f , f e) Streif Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON judecata despre diferenta lor *) Acesta este sensul lor de bază și primar: spațiul este conceptul de exterioritate, iar timpul este conceptul de succesiune *) În acest rol ele sunt pur discursive și nu pot fi contemplate Desigur, acesta nu este un concept empiric; ele nu pot fi obținute prin simplă abstracție din obiecte de contemplare date empiric, pentru că ele preced în mod logic fiecare contemplare empirică, fiecare contemplare în general și determină posibilitatea fiecărei reprezentări date senzual a unui obiect Dar, în același timp, acestea nu sunt categorii, adică nu concepte pur a

priori; îşi împărtăşesc soarta cu sensibilitatea, care este doar o condiţie universală, deloc obligatorie, a cunoaşterii şi marchează o limitare subiectivă a activităţii pur a priori a gândirii umane) Prin urmare, ele au un sens transcendental, parcă, de ordinul doi și sunt doar concepte generale necesare minții umane, dar nu și pentru cunoaștere în general); căci sunt posibile astfel de ființe în care capacitatea cognitivă nu este limitată de sensibilitate, iar materialul cunoașterii ia naștere din conceptele înseși, indiferent de formele de dare spațială și temporală) Ca contemplație pură a priori, spațiul și timpul servesc ca material a priori-formal pentru gândirea matematică) Acesta din urmă se ocupă nu de formațiuni gata făcute cu caracter empiric sau a priori, așa cum ar putea părea pe baza matematicii elementare, ci de apariția a priori a unor astfel de formațiuni, elementul a priori al constituirii lor, după cum reiese din matematică superioară Nu un triunghi, ca această figură desenată sau imaginată, ci posibilitatea internă și a priori a acestei figuri, principalul moment efectiv al construcției ei, interesează matematica "Timp și spațiu, așa cum cred ei) Streif și urm) Tr i ; Untersuch) Untersuch și urm ; Ţr și urm ; Kat f *) Tr , urm ; Buturuga și urm) Tr ")Tr f , , , Buturuga și urm ; Untersuch și urm , Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO un matematician, sunt serii, a căror lege (diferența a ceea ce este reprezentat în ele) este dată și care sunt reprezentabile cu ajutorul unei aproximări infinite a acesteia (adică prin interpolare constantă și adăugarea de noi membri ai aceste serii) În toată matematica nu există un singur concept sau enunț care să sugereze că sinteza temporală și spațială este deja finalizată, în timp ce timpul și spațiul sunt deja infinit divizat și distribuit și nu divizibil și extins la infinit" *) Spațiul și timpul, așadar, luate ca contemplație pură a priori, sunt caracterul dat al formațiunilor spațio-temporale în momentul posibilității lor materiale continuu realizate Acesta este un cu totul special, din toate obiectele de contemplare independentă "contemplare fără sfârșit", caracterizată prin continuitatea divizibilității și răspândirea la infinit *) Gândirea matematică găsește în fețele lor darea a priori a aceluiași material formal adecvat, a cărei creație fictivă se preocupă gândirea științifică naturală, referindu-și actele categorice la idei raționale sau elemente diferențiale postulate ideal, în ceea ce privește momentele apariției material empiric În rolul unui astfel de material, aceste contemplații spațio-temporale a priori sunt cele mai adecvate schematizări ale spațiului și timpului ca concepte) - În ele se face o aproximare infinită de plinătatea perfectă, dar numai discursivă a acestor din urmă, și apoi realitatea lor transcendentala (posibila) este relevata) În acest sens, rolul lor este similar cu cel jucat în aritmetică de serii infinite: sunt metode care ghidează ideea realizării conceptelor matematice A le imagina ca pe ceva gata și terminat înseamnă a cădea în iluzia generată de activitatea puterii imaginației, care, urmând orbește legile asocierii, adaugă un număr arbitrar de noi momente numărului dat de momente ale seriei și apoi Untersuch , , lire sterline, f , i dolari f , f) Untersuch f ,) Untersuch f) Untersuch și urm ,) Untersuch * Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON prezintă rezultatul activității sale ca o reprezentare a infinitului Aceasta este originea tuturor reprezentărilor în contradictoriu reciproc, cumva reprezentări: o serie de numere întregi, ultima cauză, ultimele elemente, continuitatea spațială și temporală, spațiul gol etc *) "Methodus indivisibilium, seria infinită, calculul diferențial etc , duc inevitabil la contradicții dacă sunt recunoscute

ca ceva mai mult decât metode Puterea imaginației își începe jocul cu ei și le transformă ficțiunile în obiecte reale Mintea însă nu se îndrăgește de această momeală și le interpretează ca ceea ce sunt, adică ca niște ficțiuni pure" * *) Spațiul și timpul, așadar, ca intuiții a priori, reprezintă o posibilitate dată a priori de a-și realiza conceptele și nu trebuie luate ca obiecte separate (chiar dacă sunt infinite), formațiuni etc) Ca contemplare empirică a posteriori, spațiul și timpul sunt și schematizări ale propriilor concepte, dar schematizările sunt absolut inadecvate, finite și complet arbitrare *) Ele reprezintă conceptele de externalitate și succesiune, nu în devenirea lor a priori și nelimitată, ci în dăruirea lor completă și contingentă, deformându-le astfel adevăratul sens în punctul cel mai esențial Activitatea lor de schematizare este imaginară Sunt în întregime produse ale puterii imaginației Puterea imaginației nu numai că îi limitează la cadrele de date complet arbitrare ale percepțiilor direct empirice, ci le concepe ei înșiși ca obiecte empirice separate sau, chiar mai rău și imaginar, le proiectează în obiecte în calitatea proprietăților lor empirice Luate în acest rol, spațiul și timpul nu aparțin domeniului filozofiei transcendentale Ei folosesc sensul numai în zi cu zi, plini de iluzii și iluzii de cunoaștere a bunului simț)) jurnal i urm , urm ; Untersuch urm , urm ; Streif - ; Tr GBP*) jurnal -) Untersuch f) Untersuch și urm , , ; Tr și urm , și urm) jurnal și urm ; Streif - ; Untersuch ') Streif ' Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO În sfera primelor lor două semnificații, formele spațiului și timpului dezvăluie următoarele proprietăți cognitive În primul rând, ele constituie un moment obiectiv semnificativ în obiectele cunoașterii empiric senzoriale; în al doilea rând, ele marchează un moment subiectiv în cunoașterea noastră a obiectelor reale, servind ca semn al limitării umane a acestei cunoașteri, adică reducând prin dăruirea ei activitatea esenţial nelimitată a înţelegerii *); în al treilea rând, ele servesc ca stele călăuzitoare în îmbunătățirea cunoștințelor noastre empirice, deoarece cunoștințele empirice tinde spre generalitatea și stabilitatea lor a priori, ca la un ideal); în al patrulea rând, ele sunt condiții indispensabile ale gândirii umane, pentru că a gândi înseamnă a judeca, adică a conecta dăruirea multiplă în unitatea conștiinței, iar dăruirea multiplă este condiționată a priori de formele spațiului și timp; nicio gândire umană (cu excepția formelor abstracte în sine) nu este capabilă să aibă loc în afara sferei semnificației lor), și, în al cincilea rând, ele reprezintă condițiile de cunoaștere a obiectelor, căci a cunoaște înseamnă a gândi un anumit material sensibil; acesta din urmă nu poate fi dat decât sub formele spațiului și timpului) Acestea din urmă însă nu epuizează transcendentalul esența tală a sensibilității și forma sa de bază a diferenței Schematizarea conceptelor de spațiu și timp în contemplații date a priori presupune o a treia formă, deși din punct de vedere logic este un rezultat complex al acestora, dar în aplicarea lor contemplativă le determină și anume: forma de " mișcare pură sau ideală" După cum sa arătat, contemplațiile pur a priori sunt date ale spațiului și timpului în momentul apariției constante și distribuției continue la infinit Aceasta presupune destul de clar principiul mișcării neempirice, pur formale Și într-adevăr, matematica este peste tot) jurnal și urm) jurnal și urm) jurnal și urm) jurnal și urm *) Buturuga și urm ; și urm Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC AL SALOMON MAÔMOHA în activitățile sale se bazează pe acest principiu Așadar, geometria, construindu-și formațiunile spațiale, folosește constant mișcarea unui punct matematic ideal, iar în dovezile sale,

suprapunerea ideală a dreptelor, planurilor și figurilor unele peste altele Astfel, matematica superioară își realizează întotdeauna construcțiile conform metodei fluxiunii, care ia în considerare totul din punctul de vedere al unui element emergent și care se acumulează continuu Sub forma mișcării pure, în sfârșit, spațiul și timpul își găsesc împăcarea frățească, dezvăluind exterioritatea în succesiune și consistența în exterioritate; fără de care nici un singur obiect matematic, nici o construcție matematică nu este absolut imposibil și, prin urmare, nicio cunoaștere reală § Principiul atotcuprinzător al unităţii la plural îşi găseşte a doua manifestare principală în sfera cunoaşterii umane în faţa formei de bază Abilitatea corespunzătoare este rațiunea, capacitatea de a gândi sau de a judeca, unind date multiple în unitatea conștiinței gânditoare și creând astfel cunoașterea obiectelor, adică capacitatea de a "determina adevărata bază a oricărei cunoștințe date sau, ceea ce este același lucru, de a trimite cunoștințele la adevăratul său subiect" *) În același timp, activitatea rațiunii poate fi de trei feluri: "i) fiecare dintre obiectele legate de aceasta poate fi un obiect al conștiinței în sine, fără legătura sa cu ceilalți;) niciunul dintre obiectele conectate nu poate fi un obiect al conștiinței în sine și apare în conștiință doar în legătură cu ceilalți;) unul dintre obiectele de legătură poate fi un obiect al conștiinței în sine, în timp ce celălalt nu poate fi decât în legătură cu acesta") Stabilirea rațională a primei conexiuni nu dă în sine cunoștințe reale, deoarece în raport cu obiectele care nu se determină mental unele pe altele, nu poate fi indicată nicio bază tangibilă O astfel de conexiune este pur arbitrară, empirică, este un produs al puterii imaginației, înșelând mintea cu imaginarul unui fundament presupus existent empi-) Untersuch urm , urm ; Tr t) Untersuch Tr și urm) Kat - ; Buturuga și urm Biblioteca "Runivers" ѣ IAKOVENKO gândirea logică este gândirea aproximativă și înșelătoare*) În ceea ce privește a doua conexiune, este destul de corectă Dar dependența identică a membrilor săi unii de alții îl face analitic și formal Activitatea intelectului, care stabilește baza, este astfel redusă la zero, deoarece oricare dintre membrii conexiunii poate fi considerat bază cu succes egal Acestea sunt toate conexiunile cu un caracter pur logic, formal; luate în abstract, nu dau nicio cunoaștere, sunt inutile Gândirea formal-logică este goală și tautologică *) Astfel, doar a treia conexiune se dovedește a fi adevăratul și singurul domeniu de activitate al înțelegerii Pe de o parte, aici există o referire la fundație, i e stabilirea cunoștințelor necesare; pe de altă parte, unilateralitatea conexiunii face ca gândirea ei să fie sintetică și reală, deoarece părțile conectate rămân diferite în sensul și definiția lor Această activitate sintetică necesară a intelectului își are manifestarea actuală sub forma cunoașterii matematice, care se caracterizează prin toate proprietățile cunoașterii adevărate Numai gândirea reală are, așadar, semnificație și numai ea ar trebui discutată în filosofia transcendentală) • Pentru cunoașterea matematică, așadar, ar trebui trimis un studiu transcendental al activității cognitive a minții Și primul pas într-o astfel de investigație trebuie, desigur, să fie întrebarea cum este posibilă gândirea reală? Cum este posibilă semnificația reală a activității sale sintetice? Cum este posibilă în general o sinteză non-empiric, a priori a gândirii? Ce fel de temei comun fundamentează fiecare realizare individuală a unei conexiuni mentale justificate a obiectelor cognoscibile? Care este principalul criteriu pentru activitatea real-sintetică a gândirii umane? *) Maimon rezolvă această întrebare cu

învăţătura sa Untersuch ıoí, idi, , , f ; Kat , f Kat urm , urm ; Untersuch, și urm) Kat - , - ; Untersuch și urm ; urm , urm , urm ; Streif f ; Tr ; Buturuga L , , , ,) Untersuch , Că un asemenea fundament a priori-real trebuie să existe, Maimon demonstrează în felul următor Dacă erșo nu Biblioteca "Runivers" filozofic' CONCEPTUL DE SALOMON MAIMON privind principiul rațiunii, pe care el îl desemnează cu denumirea particulară a principiului determinabilității, adică stabilirea celui mai înalt fundament a priori pentru gândirea semnificativă, conform căruia se realizează orice unitate a priori-sintetică a conștiinței cunoașterii) Desigur, un astfel de principiu superior este el însuși sintetic, iar repetarea întrebării indicate este posibilă, prin urmare, și în legătură cu aceasta Dar la o asemenea întrebare ar trebui să se răspundă din nou prin stabilirea aceluiași principiu; acestea rezolvarea întrebării presupune un cerc logic, iar prin însăși natura sa se dovedește a fi insolubil Aceasta înseamnă că cel mai înalt principiu este într-adevăr cel mai înalt principiu și ultimul fundament al tuturor cunoștințelor reale posibile) Conform celor spuse mai sus, astfel de "fundamentul cel mai înalt al oricărei cunoașteri sintetice semnificative din punct de vedere obiectiv nu este nici o condiție pentru gândirea pură în general, realizată conform principiului contradicției, nici o condiție pentru expunerea noastră umană a conceptelor, ci o condiție condiţie pentru eventuala lor expunere în general^), adică gândirea lor reală "Rezultă direct din principiul meu de determinabilitate că un subiect real nu poate aplica nici un predicat și nu se poate gândi că ambele se află într-un fel de unitate a conștiinței, dacă această unitate a conștiinței nu stă în relația cuvenită cu o posibilă conștiință în general, adică dacă un predicat poate fi un obiect a fost, atunci cogniții reale separate (de exemplu, matematice) a priori ar avea ca bază subiectul prezentat în ele Acesta din urmă, însă, trebuie să fie determinat și de ceva, ca obiect real definit, adică trebuie să aibă și o anumită bază În cunoașterea, care îl cunoaște, el nu are aceasta, căci el însuși o fundamentează Aceasta înseamnă că un astfel de fundament trebuie să reprezinte un principiu special care să fundamenteze în mod direct obiectul real însuși și prin el cunoașterea reală dată Este, ca să spunem așa, temelia fundației, fundamentul însăși unității apercepției transcendentale Și o astfel de bază nu poate fi decât principiul gândirii pur a priori a unui obiect real în general Justificând posibilitatea obiectelor, el fundamentează și posibilitatea cunoașterii lor Vezi Untersuch , urm , '' ' ' *) Untersuch) Untersuch f) Untersuch - * Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO conștiința în general și în afara legăturii sale cu subiectul" *) "Această relație cu conștiința în general este presupusă ca o relație generală cu unitatea conștiinței ca una particulară și servește ca un criteriu a priori al acesteia din urmă") Principiul determinabilității poate fi formulat, așadar , astfel: "dacă x și y sunt într-o astfel de relație între ele încât x este un obiect al conștiinței în sine, fără legătura sa cu y, acesta din urmă este doar un obiect al conștiinței în legătură cu x, atunci sinteza lui x și y este nu numai logică, ci și reală") În sensul său, se descompune în două principii: "i) un principiu pentru subiect: fiecare subiect trebuie să fie un posibil obiect al conștiinței nu numai ca subiect, ci și în sine;) baza predicatului: fiecare predicat trebuie să fie un posibil obiect al conștiinței, nu în sine, ci doar ca predicat (în legătură cu subiectul)" *) Din ea decurg imediat următoarele două teze: x) "orice definiţie posibilă a determinatului este în acelaşi timp o definiţie posibilă a

determinatului" n);) "orice definiție posibilă a unei definiții este în același timp o definiție posibilă a determinatului și, prin urmare, definibilă" c) Principiul determinabilității, ca atare, înseamnă cea mai nedefinită unitate (determinare) a celei mai nedefinite materie plural (definibilă), adică gândirea reală sau conștiința cunoaștere în general) Așa cum se aplică gândirii reale reale, de ex cunoştinţe matematice, această unitate nedefinită capătă un caracter mai definit şi se regăseşte într-o serie întreagă de forme (definiţii) a priori, numite categorii) "După părerea mea, spune Maimon, categoriile sunt conceptele care stau la baza diferitelor relații de pluralitate) ancheta - ; Buturuga) ancheta f) cat ; ancheta l) Jurnal ; ancheta și urm ") Buturuga) Jurnal ") Cat f ; Examinare t , , , h, urm) dungă ; sub , f Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOOM OF MAIMON gol în obiect la conştiinţă în general" *) Sunt "a priori anumite predicate elementare sau necesare ale oricărei gândiri reale" *), ca să spunem așa, diverse momente formal-constitutive ale conștiinței în general sau gândire reală, diverse tipuri de bază de relații a priori-reale de gândire, "pură" concepte ale înțelegerii, adică obiectul real (gândirea și contemplarea împreună)"), "conceptele a priori ca condiții pentru posibilitatea ca un obiect real în general să stea la baza principiului determinabilității") Cu alte cuvinte, acestea sunt "concepte despre unități, definite în diferite moduri în conceptul de obiect") și "ca concepte pure ale înțelegerii, ele pot și trebuie interpretate fără a ține cont de condiția contemplației; ei au în vedere capacitatea de gândire a lucrurilor, deoarece realitatea acestora din urmă și condițiile ei sunt complet accidentale în raport cu ele ") Aceasta le creează o poziție cu totul specială între conceptele înțelegerii În timp ce toate celelalte concepte ale sale cresc în legătură directă cu intuițiile a priori sau a posteriori, sunt produse ale prelucrării lor mentale și, pentru a justifica utilizarea lor, au nevoie pur și simplu de o aplicare reală repetată la materialul intuițiilor, categoriile sunt esențial lipsite a unei relaţii directe cu obiectele în sine şi de aceea au nevoie de fundamentarea legitimităţii utilizării acestuia, în rezolvarea întrebării: quid juris?) Răspunsul la această întrebare este deducția lor transcendentală, dovada că categoriile sunt definiții necesare și imediate ale formelor spațiului și timpului (intuiții pure a priori), iar prin aceasta, indirect, sunt condițiile posibilității oricărui obiect real și chiar orice percepție în general) , dovadă că "referitor la x) Untersuch) jurnal) Untersuch *) Untersuch δ) Kat ft) Tr ; și urm ; f) Kat f ; Buturuga) Kat - , urm ; Buturuga - ; Untersuch și urm ; Tr și urm , L, Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO obiectele reale în general, conceptele pure a priori sunt posibile definiții ale posibilelor definiții temporale În consecință, stabilirea efectivă a varietăților, funcțiilor și numărului lor ar trebui să constea în dezvoltarea sensului intern al principiului determinabilității în raport cu un obiect real în general sau, ce este la fel plecând de la datele faptice ale cunoștințelor reale de matematică); în plus, completitatea tabelului de categorii trebuie garantată prin includerea lui în tabelul formelor logice de cunoaștere, a căror interpretare transcendentală sunt categoriile h) Astfel, principiul determinabilității este în egală măsură piatra de temelie a legitimității categoriilor și regula călăuzitoare pentru derivarea lor Acest ultim, în termeni generali, decurge după cum urmează - Fiecare determinabil este legat de posibilele sale determinări, așa cum este unitatea pentru mulți; această multitudine de determinări, în raportul

ei cu unitatea determinatului, capătă la rândul ei sensul unuia, a tot-unui De aici rezultă categoriile de cantitate: unitate, pluralitate și pan-unitate - Fiecare determinabil, ca subiect, are fie unul dintre toate predicatele posibile, fie opusul său, fie niciunul dintre date; de aici categoriile de calitate: realitate (a aceasta), negație (a celuilalt) și nimic Determinatul este conceput ca ceva independent, definiția: ca ceea ce este într-adevăr dependent de el; independentul este conceput, la rândul său, ca bază, iar dependentul (definițiile) ca justificat: definițiile aceluiași determinat se găsesc între ele celălalt în aceeaşi interdependenţă De aici și categoriile de relație; substanțialitate, fundament, reciprocitate - Determinatul, care este conceput ca ceva definit, trebuie să aibă unul dintre toate predicatele posibile, care se exclud reciproc; prezența altor predicate în el nu este obligatorie, ci doar posibilă; aplicarea efectivă a oricăror definiții la ea dă în sine prezența ființei De aici categoriile !) Buturuga i i ff ă), Untersuch ¿db f , ; Buturuga urm ; Kat f a) Kat ; Untersuch Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON modalitati; necesitate (certitudine analitică), posibilitate (definibilitate), realitate (certitudine sintetică *) Categoriile de cantitate sunt condițiile gândirii asupra unui obiect în general și preced gândirea reală Categoriile de calitate sunt condițiile unei gândiri reale despre obiecte în general Categoriile de relație sunt condiții care exprimă în modul cel mai direct principalele trăsături ale însăși poziției determinabilității; mai mult, cauzalitatea este o interpretare empirică a fundamentului, nu servește drept condiție pentru gândirea reală în general și este în esență subiectiv-iluzorie *) În sfârșit, categoriile de modalități sunt parțial condițiile de gândire ale unui obiect în general (necesitate și posibilitate), parțial condițiile de gândire ale obiectelor reale (realitatea)) Fiind luat în relația sa directă cu materialul a priori al gândirii reale, i e Intuițiilor pure a priori, fără de care niciun obiect real în concret nu este posibil, categoriile dau în sine așa-numitele principii transcendentale a priori Cantitativitatea categorială este exprimată în axiomă: toate obiectele realizabile a priori sunt mărimi extensive Calitatea cateoricala se gaseste in anticipații; toate obiectele realizabile a priori sunt, sub forma apariţiei lor, cantităţi intensive Relativitatea categorială afectează cat - ; ancheta - ( ) jurnal - ; Untersuch În The Essay on Transcendental Philosophy, cauzalitatea, deși reținută printre fundamentele gândirii reale, este lipsită de orice aplicație empirică sau experimentală și, prin urmare, exprimă doar relația de fundament și justificată în succesiunea temporală în general Ca toate categoriile, ea aici se referă la elemente diferențiale de percepție, adică forme creative, ideologico-raționale de percepție "Din toate acestea este clar că asupra obiectelor experienței se poate stabili doar relația dintre cauză și efect în general, și nu membrii acestei relații înșiși (ce este cauza și ce este efectul?)* (Tr) "Formulez propoziția cauzalității în felul următor: dacă a trebuie să precedă și b să o urmeze (în percepție), atunci a și b trebuie să fie înrudite între ele după regula asemănării maxime, căci în caz contrar, atunci când b a fost perceput, nu ar exista reproducerea lui a și, prin urmare, nu ar putea exista o relație de succesiune între ele * (Tr f ; vezi f , £ , ff)) jurnal - ' Biblioteca "Runivers" k i "oBí y kó în cele trei principii de constanţă, cauzalitate şi simultaneitate* i) în gândirea propriu-zisă a oricărui obiect real, definibilul trebuie să fie identic cu el însuși în diferitele sale stări;) în gândirea propriu-zisă a oricărui obiect real, conștiința determinatului trebuie

să precedă în mod necesar conștiința determinantului;) obiectele care există în conștiință independent unele de altele pot fi aduse la unitatea conștiinței numai datorită unității formei de prezentare (construcţie) lor *) Toate aceste principii transcendentale pot fi aplicate ipotetic materialului a posteriori al gândirii empirice, adică la intuițiile empirice a posteriori, și astfel figurează ca condițiile cunoașterii empirice, care, după Maimon, este prin însăși natura sa supusă îndoielii sau, cel puțin, problematică "Utilizarea categoriilor în raport cu obiectele experienţei nu poate fi realizată decât prin apropierea lor la nesfârşit de acestea") Deosebit de interesant este rolul principiului cauzalității, care este aici "o condiție pentru posibila conexiune a diferitelor obiecte, în ochii conștiinței în general independente unele de altele, în unitatea obiectivă a conștiinței" h), și se aplică numai la cazul ideal limitativ al relației dintre astfel de obiecte, când diferența lor este minimă, iar asemănarea este maximă, adică când trecerea de la unul la altul se realizează după principiul continuităţii b) "Căci ce altceva se mai poate înțelege prin cuvântul cauză în doctrina naturii, dacă nu o astfel de dezvoltare și rezolvare a unui fenomen, în urma căruia între acesta și fenomenul care l-a precedat se stabilește continuitatea dorită") "Pentru a fi în relație cu cauză și efect, obiectele A și B trebuie să prezinte între ele cât mai puțină diferență și cât mai multă asemănare" ·), adică "Ar trebui să urmeze) Untersuch - a) Untersuch) Untersuch) Tr și urm ; Untersuch) Tr b) Tr Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON direct unul după altul, iar această relație (secvențe) exterioară trebuie să aibă la bază o relație internă (posibil o asemănare mai mare) ") Aceasta fundamentează transcendent în idee (adică problematică) fenomenele de schimbare, de transformare a mișcării etc *) § Forma deosebirii și forma de fundament epuizează varietățile de bază ale principiului unității la plural Nu există a treia formă de bază a unei astfel de unități, așa cum nu există a treia abilitate cognitivă de bază Rațiunea, de obicei prezentată ca o facultate independentă, este de fapt doar o varietate a facultății rațiunii, adică capacitatea de a vedea fundația Diferența dintre intelect și rațiune este doar că prima percepe baza în judecată, adică în mod direct, în timp ce al doilea îl înțelege prin inferență sau printr-un proces de inferență (folgem), adică direct; în timp ce raţiunea fundamentează legătura unor părţi ale multiplicităţii dintr-un obiect, raţiunea stabileşte o legătură între obiecte deja fundamentate de raţiune * * *) În această activitate a lor, amândoi sunt în egală măsură limitați de dăruirea materialului sensibil, căci ambii au în vedere prelucrarea lui: primul în mod direct, iar al doilea indirect, prin activitatea primului Deci, de fapt, rațiunea nu are absolut pentru obiectul său, nimic final, nici dăruire infinită Nici nu servește ca principiu regulator pentru abordarea treptată a unui subiect atât de infinit Căci, în primul rând, prin natura sa este destinat unei alte activități; căci, în al doilea rând, facultatea cognitivă umană, în "utilizarea" ei atașată materialului sensibil, nu permite în mod legal nicio utilizare, chiar regulativă, a conceptului de infinit) Tot ceea ce este de obicei creditat sau pur și simplu anulat împotriva activității minții, făcându-l un special Tr Ó , f) Tr - ; Untersuch -) jurnal f , f ; Untersuch ,) jurnal) jurnal și urm , , , O Întrebări de filosofie, KN II Biblioteca "Runivers" L flKOBEHkÔ capacitatea trebuie, după Maimon, să fie atribuită activității puterii imaginației; în plus, această activitate nu se limitează la capacitatea de inferență, ci se extinde cu egal succes în domeniile rațiunii și

sensibilității Puterea imaginaţiei creează, dincolo de limitele raţiunii de care dispune cunoaşterea umană, o reprezentare iluzorie a ultimei "raţiuni suficiente"; scoate facultatea cognitivă din limitele materialului care i-a fost dat, confundă nedeterminarea cu universalitatea și ridică o himeră a dăruirii materiale infinite; inserând conceptul de cauzalitate în nedeterminare, se creează iluzia unei prime cauze, spontane, libere; în spatele aparențelor descoperă lumea lucrurilor imaginare în sine; ea pune elemente infinitezimale la baza percepțiilor și senzațiilor, afirmând adevărata lor realitate; transformă principiul unității la plural în esența reală autosuficientă a lui Dumnezeu; lumea empirică primește în mâinile ei semnificația fie a unui flux nesfârșit de evenimente fără început și fără sfârșit, fie a unei serii de fenomene care au început și trebuie să se termine; cu aceleași intenții invadează sfera matematicii, fizicii, psihologiei etc , și se manifestă aici într-o multitudine de formațiuni ilegale, imaginare Oriunde se găsește, rațiunea și rațiunea cad în contradicții profunde cu ele însele și se găsesc nevoite să ducă o luptă fără rezultat împotriva antinomiilor invincibile presupuse create de propriile mâini *) Numai privând puterea imaginației și formarea acesteia de orice valoare pozitivă în sfera cunoașterii umane, se poate obține pacea interioară între abilitățile sale și coordonarea completă a acțiunilor sale Cu alte cuvinte, atât lucrurile absolute, cât și conceptele (ideile) absolute trebuie expulzate din sfera minții umane; nu este loc nici pentru unul, nici pentru celălalt, nu există "folosire" în sfera lui, căci atât unul cât și celălalt sunt în egală măsură ficțiuni, în egală măsură imaginare și înșelătoare) *) Lebensb I - , ; vezi IL - , un bustean - ; Untersuch - , - ; Tg - ; Streif - ; Warterb - Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC LUI SALOMON Maimon Cu toate acestea, fiind cunoscuți în adevărata lor natură și astfel neputincioși în influența lor nocivă asupra activității rațiunii și a rațiunii, formarea puterii imaginației, i e ideile x) pot juca un rol util în viața cunoașterii Atât intelectul, cât și rațiunea au nevoie de un stimul, de idei sugestive, de o metodă de a-și pune formele în zone din ce în ce mai noi de material Rolul unei astfel de metode este purtat de idei, rolul "metodei ficțiunilor" *), care sa dovedit deja prin mulți ani de activitate fructuoasă în domeniul matematicii) și, aparent, singurul capabil de a contribui cumva la rezolvarea antinomiei de bază a tuturor cunoștințelor umane; forma poate fi reconciliată cu materia doar fictiv, numai ipotetic, doar simbolic, prin raportarea manifestărilor ei la elemente diferențiate ale materialului cognitiv, adică folosind metoda • ideilor ca concepte de frontieră) "O idee este o metodă de găsire a trecerii de la reprezentarea sau conceptul unui lucru la lucrul în sine") Ea completează sfera realului cu o vastă sferă a posibilului, sau mai bine "parcă") real, iar în acest rol este pârghia principală în procesul de implementare a formelor pur a priori de cunoaştere sau în procesul de cunoaştere devenind adevar) Ideile-ficțiune, așadar, "sunt astfel de principii, care în sine nu pretind a fi adevărate, ci sunt acceptate în interesul realizării formei științifice") În număr, sunt atâtea idei-ficțiuni câte concepte pure sau reale), deoarece fiecare dintre acestea din urmă, fiind luată în completitudinea sa rațională, este inadecvată materialului empiric, adică este lipsită de "utilizare" efectivă și poate servi doar ca metodă sugestivă pentru acestea, doar ca ipoteză a unei posibile autoaplicații În esență, Lebensb eu,) Streif) jurnal f ; Streif f *) Streif , ; Warterb f Tr f , ,) Tr (r)) Tr - *) Tr f , , - ; Warterb - , -) jurnal XXXV) Tr ; Untersuch , , * Biblioteca "Runivers" B

YAKOVENKO toate ideile sunt reduse la o idee generală a absolutului, reprezentabilă transcendent în cel mai înțeles mod sub forma rațiunii infinite sau rațiunii J); căci toate sunt aduse la viaţă de nevoia de a face faţă cumva diverselor manifestări ale aceleiaşi contradicţii care corodează esenţa cunoaşterii umane Subordonarea capacității noastre cognitive idealului celui mai înalt și perfect, adică abilitate absolută, cognitivă, mintea umană se ridică în mod fictiv datorită acestui fapt la nivelul "cel mai înalt punct de vedere" *), "ca și cum" devine pentru un timp Dumnezeu și delimitează astfel calea ideală în continuare pentru activitatea sa În același timp, metoda ideilor-ficțiune capătă un sens oarecum diferit în funcție de faptul că se aplică în domeniul rațiunii sau în domeniul rațiunii În primul caz, "punctul de vedere cel mai înalt" constă în captarea ultimilor constituenți ai materiei, în postulatul "diferențialului filozofic": ideile care decurg din aceasta au, după Maimon, cea mai fructuoasă influență asupra activitatea minții, propunând ipotetică și punte între transcendental și material, absolut și relativ, și sunt numite de ei "idei ale înțelegerii" În cel de-al doilea caz, "cel mai înalt punct de vedere" constă în înțelegerea perfecțiunii ideale și a completitudinii necondiționate a sintezei cognitive, în postulatul "integralei filozofice", în realizarea idealului formal al cunoașterii: ideile care decurg din aceasta rămân antinomice , potrivit lui Maimon, chiar și în rolul lor ipotetic, fictiv, deschizând un câmp larg criticii constante din partea minții umane în sine și împingând-o astfel către noi cuceriri, având în același timp o valoare pur negativă ca metode ipotetice; Maimon le numește idei ale rațiunii) Fecunditatea ideilor de primul fel apare cu o evidentă deosebită când se compară activitatea lor în sfera cunoaşterii matematice cu activitatea inutilă a ideilor Tg ; Untersuch f) Untersuch , , , - Influența aparentă a lui Vesk mier lui Erlãutern-der Auszug aus den critischen Schriften des Herrn Prof Kant Dritter Band, welcher den Standpunct darstellt, aus welchem die critische Philosophie zu eurtheilen ist ( ) s - ") Tr - , - Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON al doilea fel în sfera cunoaşterii filozofice "Ideile matematice au chiar o superioritate teoretică față de cele transcendentale: căci ele pot, dacă nu direct (prin simpla lor reprezentare), atunci cel puțin indirect, prin legătură cu obiecte reale (cantități finite), să exercite o anumită influență asupra obiectelor, cea mai bună dintre care exemple ne sunt aduse prin analiză nesfârșite Dimpotrivă, astfel de idei transcendentale celebre sunt lipsite de orice consecință Logica, etica, estetica Renunțând la toate interesele și puterile sale în principal filozofiei transcendentale, Maimon a reușit, totuși, să dea o teorie încă destul de terminată a așa-numitei logici formale și să schițeze în termeni generali învățăturile fundamentale ale eticii și esteticii sale În același timp, toate concepțiile sale formal-logice, etice și estetice sunt atât de strâns legate de convingerile sale transcendentale de bază, atât de impregnate cu spiritul principiilor transcendentale, încât expunerea lor este deja necesară în interesul unei prezentări mai complete a transcendentalei sale filozofie, dacă lăsăm deoparte nuyu v-ul lor neîndoielnic în unele cazuri, originalitatea și valoarea § i "Logica^ spune Maimon, este știința gândirii unui obiect în general, nedeterminată de nicio trăsătură internă și determinată doar de relația sa cu concebibilitatea" *) sau "știința legilor gândirii în raport cu un lucru" în general sau la obiectul (posibilului) conștiință în general"); "logica se ocupă de formele sau tipurile de gândire despre un obiect în general, accesibile

definirii prin intermediul gândirii Aceste forme sunt forme generale și apoi se numesc legile gândirii; sau sunt forme separate, care sunt legi numai pentru anumite clase de obiecte (care rămân însă nedefinite în logică); în acest caz se numesc forme în sensul restrâns al cuvântului") Imediat *) Untersuch ') jurnal i ■·) Kat l) Jurnal Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO nym obiect al ştiinţei logicii sunt, deci, forme sau relaţii mentale care se regăsesc în gândirea unui obiect în general) Aceste relaţii în esenţa lor sunt abstracţii din procesul propriu-zis al gândirii, din gândirea reală; ele pot fi, desigur, supuse analizei și independent de aceasta din urmă; dar, în același timp, nu trebuie uitat că în realitate ele se bazează pe un proces de gândire real și le interpretează ca și cum ultima lor bază și criteriu ar fi principala lege formal-logică a contradicției *) De fapt, această lege are, deși obligatorie, dar forță pur negativă); mai mult, luată în considerare în sine, se dovedeşte a fi o propoziţie sintetică care îşi aşteaptă justificarea de la un alt principiu) În rolul acestuia din urmă, numai legea fundamentală a oricărei gândiri reale, a oricărei cunoștințe, adică poate acționa principiul determinabilitatii) Numai eu semnificația și conținutul pozitiv sunt comunicate legii contradicției; numai în persoana lui logica primeşte un criteriu real capabil să ghideze stabilirea formelor de gândire logică abstractă Logica formală are, așadar, la temelie o logică transcendentală, din a cărei instaurare se abține în timpul lucrării sale speciale, dar de semnificația fundamentală pentru sine a principiilor de care nu trebuie să le uite niciodată) "De aceea spun: logica este o știință care are ca subiect condiții (relații transcendentale prin care se determină sensul formelor logice), în care obiectul gândirii poate deveni un lucru nedeterminat în general (luat în distincție de toate determinările interne)), și numai prin aceste condiții, și ѢМЪ încă forme diferite de gândire, ca atare (în abstracție din condițiile transcendentale)") ηLog ' ") Kat și urm) jurnal) Untersuch) jurnal f , Kat (r)) Kat f ; Buturuga și urm ή Kat Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON Consecința imediată a fundamentării logicii formale pe principiul definibilității este recunoașterea primatului și a independenței numai a formelor calității; formele de cantitate, relaţiile şi modalitatea se dovedesc a fi reductibile, în esenţa lor, la formele calităţii Deci, de exemplu, o judecată generală cantitativ: toți oamenii sunt animale, ceea ce înseamnă, de fapt, doar că un animal poate fi un obiect de cunoaștere în sine, fără o definiție a umanității, o persoană nu poate fi un obiect de cunoaștere în sine , fără o definire explicită sau ascunsă prin animalitate Sau, de exemplu, o judecată categorică: frunzele sunt verzi semnifică o relație internă între subiect și predicat, care se exprimă în faptul că subiectul poate fi un obiect al conștiinței în sine, în timp ce predicatul poate fi recunoscut doar în legătură cu subiectul x) Și așa este cu toate celelalte forme tradiționale de logică formală *) Între timp, relația dintre determinabil și definiție este o relație care caracterizează forma calității Afirmația constă în aplicarea la determinat a definiției și implică principiul transcendental al realităţii; negaţia constă în renunţarea la o determinare determinată şi înseamnă anihilarea realităţii transcendentale; infinitul servește drept semn că în unitatea conștiinței, subiectul și obiectul dau în rezultatul lor un zero de conținut: se raportează unul la altul la fel de puțin ca determinatul și Determinarea, cât de puțin se leapădă unul de celălalt, fiind în deplină indiferență sau nedeterminare completă) "În locul jocului

obișnuit al semnelor, spune Maimon, prin care logicienii determină propoziția infinită a subiectului, că ei separă semnul negației de copula și îl trimit la predicat, în caz contrar considerând propoziția infinită fără ambiguitate cu negativul , subliniez astfel diferența esențială dintre aceste tipuri de judecăți") Formele de bază ale gândirii pure în general sunt, așadar, doar trei forme de calitativ !) Kat , ib) Kat -) Kat - , ; Tr și urm *) Kat Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO caracteristici: afirmare, negație și infinit Toate celelalte forme sunt lipsite de independență formală și în sfera gândirii în general servesc doar ca expresii secundare și derivate de aceeași calitate "Așa-numitele trei operații ale gândirii: înțelegere, judecată și inferență conform sunt una în esența lor, astfel încât diferența lor este relativă La baza tuturor stă înțelegerea raportului dintre determinat și determinat dintre elementele pluralității, care trebuie unite în unitatea conștiinței Înțelegerea imediată că a este determinatul și b determinantul în obiectul determinat ab constituie o judecată Realizarea faptului că a este definibil nu numai în obiectul dat ab, ci și în ac, ad etc , face conceptul ab din a Înțelegerea indirectă a acestei relații (c este definiția lui b; b este definiția lui a; prin urmare, c este definiția lui a) marchează o concluzie Printre acestea, ar trebui să remarcăm încercarea sa independentă de a traduce întregul conținut al învățăturilor despre judecăți și inferențe în limbajul semnelor "Având în vedere faptul că logica este abstractizată de orice conținut real al obiectelor și își îndreaptă atenția exclusiv asupra formelor de gândire ale unui obiect în general, ea poate fi, de preferință, expusă înaintea tuturor celorlalte științe cu ajutorul unei caracteristici universale, deci că teoria semnelor va servi la corectarea şi dezvoltarea teoriei semnelor pe care le denotă formă") La baza caracteristicii sale logice, Maimon pune o caracteristică algebrică (adică limbajul), completând aceasta din urmă, după caz, cu propriile semne *) Desigur, cea mai extinsă și fructuoasă aplicare a caracterizării generale este în domeniul inferenței, introducând multe detalii interesante în doctrina silogismului) !) Buturuga -I · ~ *) Buturuga - ; Kat - ή Jurnal -) jurnal , Buturuga - , - ; Tg - Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON În fine, nu se poate trece în tăcere ceea ce spune Maimon despre așa-zisele concepte reflexive Acestea din urmă sunt posibile definiții ale formelor logice, servesc ca bază pentru aplicarea acestor forme la obiecte date *) și sunt derivate din principiul de bază al definibilității în felul următor Definițiile unuia și aceluiași definitiv pot fi subordonate una altuia și atunci există acord între ele; dar pot fi și coordonate, caz în care se dezvăluie confruntarea între ei (întrucât decorul unuia dintre ele le exclude pe toate celelalte) Determinanții pot fi, în termeni determinați, cognoscibili în sine sau în relație cu altceva; care dă în sine o distincţie reflexă între interior şi exterior Determinabilul mental trebuie să fie conceput ca în sine (spre deosebire de determinat) nedeterminat din punct de vedere mental și așteptând determinarea sa doar de la definiție; de unde - diferența dintre materie și formă *), deoarece "materia dintr-un obiect este ceea ce este în sine un obiect al conștiinței, în timp ce forma este ceea ce poate fi obiect al conștiinței nu în sine, ci în legătură cu materia "); astfel încât se poate "în loc de materie și formă, se poate folosi determinatul și determinatul" *) În aceeași legătură cu principiul determinabilității se află și conceptele reflexive generale de identitate și diferență, stabilind posibilitatea foarte generală de a gândi asemănarea

determinatului nedefinit și diferența oricăreia dintre definițiile sale § Toate învățăturile etice ale lui Maimon se bazează în esență pe teoria sa transcendentală a capacității umane de cunoaștere și servesc ca o dezvoltare aplicată directă a principiilor sale transcendentale, "căci în morală, pentru amploarea și determinarea valorii acțiunilor (demnitatea lor morală) este diferită în raport cu un prieten nu poate fi acceptată decât rațiunea pură "morala are i) jurnal f) Untersuch) Untersuch Kat) jurnal - ; Kat - ; Tr urm j t ; Untersuch ")Tr Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO ca obiect al omului numai în categoria raţiunii, făcând abstracţie de toate motivele") Dar în același timp, desigur, "obiectul special al gândirii morale nu este adevărul în general (cumva își are locul în gândirea speculativă), ci adevărul în acordul său cu capacitatea dorinței ghidată de rațiune" *) Având în vedere însă că aplicarea practic-morală a priori a rațiunii (adică așa-numita rațiune practică) nu este nicăieri dată ca fapt (cum este cazul în raport cu rațiunea teoretică, care este de fapt imprimată în gândirea reală a matematicii), morala trebuie să se mulțumească cu presupunerea posibilității sale, adică sens și existență pur problematice Rațiunea practică "poate, așadar, să dea principiul (fundamentul) aplicării sale numai cu condiția asumării realității unei astfel de cereri, fără a face, însă, aceasta din urmă să fie mai mult decât problematică") Ca și facultatea de cunoaștere, facultatea de voință este împărțită în două: intelectuală superioară și senzuală inferioară; prin care primul se raportează prin forma sa a priori la obiectul în general, în timp ce al doilea se referă la obiecte individuale) "Realitatea obiectivă a celei mai înalte facultăți a dorinței poate fi dovedită și prin raportarea ei la realitatea obiectivă neîndoielnică a celei mai înalte facultăți a cunoașterii, căci facultatea de voință ne este dată ca fapt, în relația ei cu cunoașterea intelectuală (ca un impuls de cunoaștere) În fața îndemnului de cunoaștere, avem, așadar, o asemenea instanță în care facultatea de voință, ca și cea mai înaltă facultate de cunoaștere, este determinată doar de forma ei a priori") "Principiul celei mai înalte facultăți a voinței este așadar același cu principiul celei mai înalte facultăți a cunoașterii, și anume "validitatea generală" Ambele depășesc limitele lumii sensibile, făcând abstracție de toate definițiile particulare atât ale obiectelor, cât și ale subiectului, atunci când el este de asemenea luat ca obiect, și făcând subiectul său pur intelectual St'reif) Untersuch , -) Untersuch , ; Streif , *) Unterers f Untersuch · · Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON tual (o imagine a acţiunii unei fiinţe pur intelectuale în raport cu un obiect în general)" J) Din aceasta rezultă clar că voința, care, ca sursă, are cea mai înaltă capacitate de voință, trebuie să fie universal valabilă și liberă, iar maxima ei trebuie să aibă cerința: acționează în așa fel încât voința ta să fie considerată universal valabilă *) De aici reiese și că conceptul de libertate are o realitate obiectivă în raport cu comportamentul, căci "gândirea este un act absolut liber al capacității cognitive, care este determinat nu de legile naturii, ci a priori de legile însăși capacitatea de cunoaștere") și care reprezintă atribuirea celei mai înalte capacități a dorinței celei mai înalte capacități de cunoaștere, ceea ce este un fapt indubitabil pentru noi) "Toate motivele cunoscute nouă sunt sentimente plăcute; numai că nu toate sunt materiale, adică nu tot temeiul lor se află în definiții separate ale obiectelor testamentului: unele dintre ele sunt formale, i e în baza lor au o formă a priori de voinţă" *) Acestea din urmă înseamnă subiectul cunoașterii și al

moralității în general și, prin urmare, sunt general valabile c) "Sentimentul de plăcere din cunoaşterea adevărului, de exemplu, este în general semnificativ, ca şi cunoaşterea însăşi") "Nu ar trebui să fie complet eclipsate toate celelalte motive înaintea motivului pentru cunoaștere și moralitate") și să-i dea stăpânire deplină în spiritul uman? Pentru că a urma acest motiv este o apropiere infinită de Dumnezeu Așa cum antinomia cunoașterii umane conduce la postulatul sau ideea unei rațiuni superioare, infinite, legea moralității, care este doar o extensie a semnificației universale a cunoașterii și, prin urmare, părtași la aceeași antinomie, indică în mod inevitabil ideea unei ființe morale perfecte, liberă de toate limitările senzoriale și care-și determină voința *) Untersuch - ;) Untersuch - ,) Untersuch #·" θ fû) Jurnal - ") Streif , , ; Buturuga XXXV Fichte: S Werke Bd I *· urm , urm *) Streif , f ; Untersuch f ; Fichte: Nachgelassen Werke Bd II f , f , f , , f) Streif ; Fichte: S Werke Bd I , USD Biblioteca Runiverse B YAKOVENKO următorul I) "Această finalitate nu este, desigur, atinsă niciodată, spune Maimon, căci acel eu pe care cineva îl atinge este totdeauna un predicat (al sentimentului interior) Cu toate acestea, mă apropii constant de adevăratul sine, ca un astfel de punct, care, deși este doar o idee în raport cu conștiința mea, este totuși un adevărat obiect * I) Ca și Maimon, atunci, Fichte face baza principiul tuturor cunoașterii semnificative a legii determinabilității, dându-i doar o formă dialectică și deci mai dogmatică) Și, în cele din urmă, de la Maimon, Fichte trage o înțelegere a rolului enorm, complet deplin, pe care puterea imaginației îl joacă în cunoașterea umană, servind ca o pârghie internă a activității cognitive nu numai în zonele sale empirice joase, ci și pe înălțimile sale manifestări pur a priori) b) Schelling realizează în sistemul său de idealism transcendental ideea de bază și călăuzitoare a întregii gândiri maimoniene: ideea de identitate, i e ideea de reducere a tuturor descoperirilor cognitive, a tuturor manifestărilor existente, la un singur centru comun și atotcuprinzător) În același timp, lumea ființei și cunoașterea umană îi apare, în urma lui Maimon, ca rezultat al interacțiunii a două principii: formal și material cu o părtinire nesfârșită către victoria primului și cu o invazie care se repetă la nesfârșit al doilea în toate cuceririle a priori-formale ale spiritului uman) c) Asemenea lui Maimon, Hegel cultivă în sine o reverență față de domnia rațiunii prin speculația religioasă tinerească, de care se eliberează treptat *) Tr - ; Untersuch f , f , , ; Fichte S Werke Bd I , urm , urm , urm , urm , £) Tr (vezi -) Fichte' S Werke I S) Untersuch - ; Fichte' S Werke Bd I S urm) Tr urm , urm ; Streif - ; Buturuga și urm Kat f ; Fichte S Werke Bd I S , , , și urm) Tr , , , ; Streif ; Schelling: S Werke Reihe Bd Sh - ; IV -) Tr - &la Wõrterb f ; Schelling' S Werke Reihe Bd VU - În mod similar, în doctrina "sufletului lumii" Maimon conduce Schelling Vezi Wõrterb f ; Streif f , f ; și, de asemenea, "Uebej die Weltsçele" în B Journ f Apfkl VS, Biblioteca "Runivers" CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON sistem filozofic al cunoaşterii absolute) La fel ca Maimon, el vede cea mai înaltă realitate într-o idee care este atotcuprinzătoare și atotcuprinzătoare *) Asemenea lui Maimon, ea proclamă imanentismul complet al cunoașterii, însoțit de dinamismul nesfârșit de durat al formării sale) În urma lui Maimon, el recunoaște experiența nu ca pe un dat, ci ca pe o sarcină și pune un semn de egalitate deplină între ea și ideea cunoașterii absolute Și la Maimon, el găsește un impuls dialectismului său epistemologic în cuvintele: "Opusul separă lucrurile mai puțin unele de altele decât diferența (care contrazice ceea ce se

gândește de obicei); căci lucrurile opuse unul altuia se explică reciproc prin această opoziție; ceea ce nu se întâmplă când lucrurile stau altfel" '); prin urmare, "opoziţia nu poate fi concepută decât transcendent, şi nu logic, fiind în această privinţă o unitate obiectivă") d) Cea mai mare asemănare cu conceptul de Maimon relevă, poate, sistemul filozofic al lui Fries În urma lui Maimon, acesta din urmă ia ca bază principală limitările senzuale ale minții umane Împreună cu Maimon, el vede în realitatea absolută idealul de cunoaștere de neatins și infinit de realizabil Împreună cu Maimon, el recunoaște "conștiința în general" sau gândirea reală, care se găsește de fapt în matematică și știința matematică a naturii, drept cel mai înalt punct de vedere al omului Și, ca și Maimon, în sfârșit, la stabilirea formelor pure a priori de cunoaștere, el recurge la reflecția în termenii ei, deducându-le din unitatea "apercepției formale *)) Lebensb P - $; Nu geluri Theologische lugendschriften hrgb v H Nohl, vezi mai ales: - , I ^** ·) Tr , ; Hegel* S Werke V - ; I (Aufl) urm ') H^eZ: S Werke III £ , # , " " IV - ; V -) Untersuch ; Hegel* Phãnomenologie des Geistes (Ausg c H Lasson) s - f ') Tr β)Tr Este la fel de sigur că în doctrina sa despre infinitul matematic - (SW III urm , urm , și în general -) Hegel se află sub influența ideilor lui Maimon Ί) Tr i, f ; Untersuch f - ; ; ; Kat și urm ; cartofi prajiti; Neue oder antropologischç Kritik der Vernunft (Aufl) Is și urm , Biblioteca "Runivers" G B YAKOVENKO f) Herbart a împrumutat cel mai puțin de la Maimon, și anume doar doctrina generală a adevăratei realități a ființei absolute, autosuficiente și în esența ei continuă, spre deosebire de existența empitică imaginară, temporală și aproximativă, și colorarea dogmatic-metafizică dat acestei doctrine de Herbart este străin de spiritul filozofiei lui Maimon şi are alte izvoare istorice*) i) Iar reînnoirea impunătoare a sistemului de teism dată de Rosmini, în fața ontologismului său psihologic, își are originea în punctul cel mai esențial la Maimon Ca și acesta din urmă, Rosmini recunoaște în spatele minții umane doar participarea la lumea inteligibilă, doar capacitatea de a urca pe înălțimile cunoașterii divine, niciodată, în același timp, neînțelegând pe deplin adevărata ei esență *) Ca și Maimon, el vede în materie principiul haosului, negația pură, adică înclinaţie rea) Și, ca și Maimon, condamnă o persoană la o străduință nesfârșită pentru idealuri cognitive, însoțită de o conștientizare constantă a distanței lor de neatins) C) În această stare de lucruri, este destul de firesc ca filosofia celei de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, alimentată în principal din ideile lui Kant, iar spre sfârşitul secolului să se satureze treptat din ce în ce mai mult cu doctrinele ambelor reprezentanții idealismului german și marii conducători filozofici ai Greciei, creștinismului, Renașterii și iluminismului, multe fire intime legate de filosofia lui Maimon a) Și mai presus de toate, cea mai profundă asemănare dintre acesta și conceptul filozofic al lui Cohen este izbitoare aici Aceasta din urmă pune în prim plan și independența fundamentală a gândirii pure a priori față de empirism, față de contemplație , , și urm ; II s , , , , urm , , , i$o urm , urm , urm , urm , - , - ; III s urm , - , urm ; System der Logic ( ) s ff, ÊL; Sistem der Metaphysik ( ) s urm , $ urm !) Herbart: S Werke Bd II S și urm , și urm ; bd VIII, S $ urm , urm Monadologia reprezentărilor lui Herbart indică, de asemenea, Maimon) Tr GBP; Rosmini: Nou eseu despre originea ideilor (Ed) II p -) Tr , f ; Kat f ; Rosmini: ibid Ш și urm , I ' expusă de acesta în cartea "Die Philosophie des Ais obg ( ), putem spune cu tărie, că nu este altceva decât o simplă sistematizare şi dezvoltare ulterioară a

doctrinei lui Maimon despre ideile fictive !·) Lebensb II) Lebensb II Streif , ; Untersuch ; Buturuga) Tr Biblioteca "Runivers " CONCEPTUL FILOZOFIC DE SALOMON MAIMON de domni au inevitabil ceva în comun cu noi; în consecință, ceea ce va fi recunoscut de fiecare ființă gânditoare, ca gândire, ca adevăr, este adevărul obiectiv" *) Cei care spun contrariul sunt "de fapt de nerefuzat, căci cum pot fi infirmați? Stabilind, poate, că afirmația lor este lipsită de sens, i e conţine o contradicţie evidentă? De ce, nici nu vor să recunoască legea contradicției! Dar ei nu merită asemenea eforturi, căci nu afirmă nimic Acești domni nu lasă nimic pentru ei înșiși decât un fel de instinct, pe care îl numesc judicium practicum, și capacitatea de a se aștepta la repetarea unor cazuri identice, pe care animalele le au în abundenţă Destul cu asta!") "Un sceptic de acest fel se îndoiește chiar * că se îndoiește") "Scepticismul meu, spune Maimon, acceptă noțiunea de necesitate obiectivă și pune sub semnul întrebării doar utilizarea efectivă a acesteia în raport cu obiectele percepției") "El caută să arate că dovezile opiniei generale asupra acestui punct sunt greșite, bazate pe o iluzie explicabilă conform legilor psihologice" *), și că aplicarea formelor pur a priori ale minții noastre la materialul empiric este irevocabil semnul întrebării, adică problematică, iar conceptul auxiliar al formalizării complete a întregii sfere a materialului senzorial-empiric este în esență doar simbolic și metodic, adică ficţiune-pe c) Cunoașterea necesară obiectiv are semnificație doar în raport cu limitele (diferențiale) capacității cognitive umane - acesta este sensul principal al scepticismului critic al lui Maimon) Sfera existenței concrete se află, așadar, dincolo de limitele semnificației cognitive: "existența nu poate fi făcută inteligibilă) Tr -) Tr - б) Streif) Streif) jurnal c) Tg urm , urm ; Kat urm , urm ; Streif , urm ; Untersuch , și urm ; Buturuga și urm E Tr urm , urm , , , , urm , , urm Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO dintr-un anumit motiv" *) Existenţa este, parcă, un "amestec în plus" faţă de existentul obiectiv, adus de activitatea puterii imaginaţiei) În această sferă, este neîndoielnic un singur fapt fenomenologic al prezenței materiale a experiențelor, doar provocarea aruncată de incertitudinea materială a activității a priori-formale a minții Orice altceva este de la spiritul rău, de la puterea imaginației! În această manevră între Scylla a dogmatismului intelectual complet și Carybdis a scepticismului fără speranță, atot-zdrobitor, în această afirmare simultană a esenței divine, inteligibile a spiritului uman și a învelișului său umil, material, pământesc, scepticismul critic al lui Maimon este fără egal de când ъ Parmenide (prin claritatea sa) formularea antinomiei de bază a cunoașterii umane Soluția pe care o propune acestei antinomii este, în esență, amprenta ei cea mai pătrunzătoare Concepția filozofică a lui Maimon nu este altceva decât filosofia acestei antinomii în sine, filosofia întrebării în răspunsul ei, filosofia problematismului În persoana lui Maimon, spiritul filosofic s-a manifestat ca o categorie a antinomiei, ca o categorie a unei probleme, ascunsă anterior în hainele învățăturilor cosmice, antropomorfe și psihologice despre legătura dintre superiorul și eternul cu cel inferior și trecător, și numai pe baza unei măsurări critice a drepturilor și abilităților minții umane am avut ocazia de a fi conștient în toată semnificația sa incredibilă De pe vremea lui Maimon, categoria problemei a devenit punctul central al tuturor celor mai bune eforturi filosofice, definind prin ea însăși părtinirea tuturor dezvoltării filozofice ulterioare Și numai cuprinzând această categorie aici - cu Maimon, în vatra conștiinței ei critice - poate

mintea filosofică să își pregătească calea pentru a depăși antinomia care o corodează de secole - și pentru a înlocui din nou categoria Problemă (și de data aceasta absolut) cu categoria întărită a Fiinţei B Yakovenko) jurnal) Tr , u f &) Tr p , p , Biblioteca "Runivers" Pe problema naturii intuiției Filosofia religiei, bazată în construcțiile sale pe conceptul fenomenal de realitate, este în pericol de dezintegrare internă De fapt, dacă realitatea este o schimbare neîncetată a fenomenelor, dacă toată cunoașterea posibilă pentru noi este epuizată de un sistem de reprezentări în mișcare, prin care nimic stabil și constant nu este marcat în realitatea cognoscibilă, atunci este clar că în religie nu rămâne nimic care ar putea să nu fie supus unui proces de schimbare și apoi de dispariție care ar putea rezista fluxului atotdistrugător al timpului Cu o asemenea viziune asupra lumii și cu o astfel de teorie semi-sceptică a cunoașterii, religia, care de obicei își declară pretențiile la dominația lumii, la adevărul permanent și la o legislație absolută în domeniul voinței, este schimbată într-un flux nelimitat de consistente subiectivism și relativism Pentru a evita concluziile autodistructive ale scepticismului absolut, a trebuit să ne ridicăm deasupra interpretării fenomenalistă a realității, a trebuit să reconsiderăm premisele epistemologice de bază și am ajuns la concluzia că realitatea nu este acoperită de sistemul ideilor noastre, că cu o privire mai profundă ne dezvăluie în fața mentalului nostru cu privirea unor astfel de laturi care eluda complet activitatea noastră de reprezentare Acest stabil, opunându-se curgerii timpului și legând într-un întreg elementele disparate ale activității noastre cognitive, latura statică a realității este exprimată și reflectată în conceptele noastre Realitatea cu asa ceva Întrebări de filosofie, carte și Biblioteca "Runivers" Și holopov privindu-l, nu se dezintegrează într-o simplă serie de cantități incomensurabile, ci ne dezvăluie laturile sale indestructibile și ne obligă cu forța să recunoaștem legături obiectiv reale în mijlocul unui flux de schimbare generală Și această latură indestructibilă a realității scapă orizontului nostru mental doar dacă munca noastră mentală este o simplă trecere de la moment la moment, dacă suntem doar spectatori pasivi ai evenimentelor care se desfășoară în fața noastră Totuși, conceptul static al realității, oricât de mare ar fi semnificația lui pentru a distinge între etern și temporal în religie, conține dificultăți de netrecut și epistemologia raționalistă care se dezvoltă odată cu el, oricât de valoroasă ar fi ea în rezolvare și chestiune despre soarta dogmelor religioase, acceptată poate doar atâta timp cât știe să se limiteze Realitatea vie în toată profunzimea ei, la fel cum nu este acoperită de sistemul reprezentărilor, nu este la fel epuizată de logica conceptelor noastre și, din acest motiv, va trebui să limităm atât pretențiile nelimitate ale raționalismului, cât și cele atotcuprinzătoare pretenţiile gnosticismului religios Pentru activitatea noastră de reprezentare, precum și pentru activitatea noastră de raționament, profunzimea intimă a realității este la fel de o ghicitoare Această latură de neînțeles sau, în orice caz, misterioasă pentru logica raționalismului, latura irațională a realității este, printre altele, o contribuție filozofică - motivul gândirii moderne Indiferent de ce simțim despre el și indiferent de modul în care evaluăm acest fenomen, nu există nicio îndoială că, în orice caz, iraționalismul poate fi recunoscut ca unul dintre curentele dominante ale cadrului de spirit filosofic modern Căci cu aceasta conectăm noțiunea de reacție împotriva "interpretarii raționaliste a realității" sau, mai precis, împotriva pretențiilor absolutiste ale

raționalismului, care și-a găsit expresia cea mai tipică și cea mai completă în sistemul filozofic al lui Hegel, cu celebra sa antiteză "toate acțiuni, orice este rezonabil" și "tot ceea ce este rezonabil este real" Raționalismul, care a atins punctul culminant în sistemul hegelian și s-a întors Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE NATURA INTUIȚIEI însăși realitatea într-un sistem de dezvoltare a conceptelor, care a transformat logica conceptelor în ontologie, a trebuit în mod firesc să provoace o reacție împotriva ei însăși, întrucât, adusă la limita, s-a transformat într-o doctrină abstractă și unilaterală, dar reacția care a început în lupta sa pentru existență bulversează echilibrul în procesul de dezvoltare a spiritului nostru și urmărește să desființeze elemente incontestabil valoroase în interpretarea raționalistă a realității Conform legii contrastului istoric, apoteoza rațiunii, ca capacitate de a dezvolta concepte, care și-a găsit desăvârșirea în raționalism, a fost înlocuită cu cea mai profundă umilire a rațiunii, negarea oricărei valori cognitive din spatele ei Mișcarea, care a început de la celălalt capăt, ea însăși amenință să se transforme în opusul ei și își afirmă cu insistență pretențiile de absolutism Принимая за исходную точку вполнѣ законный протестъ противъ раціоналистическаго сческаго схомта протестъ противъ раціоналистическаго схомта противъ ытки суженія дѣйствительности, теченіе это, выдвигая инструментальную концепцію истепцію истепцію истем это, выдвигая инструментальную ыводѣ упраздняетъ вѣру въ общеобязательный характеръ истины и основанную на не немну в бязательный характеръ истины и основанную на нещну в зъну в? научную совѣсть Datorită dominației acestei linii de gândire, ne-am pierdut încrederea în valorile absolute și trăim o eră a nefericitei jumătate de credință și jumătate de scepticism, o eră a relativismului consistent în toate domeniile cunoașterii Sub influența unui asemenea mod de spirit, știința renunță la pretenția de a investiga legătura cauzală dintre fenomene, de parcă curiozitatea noastră științifică ar fi complet satisfăcută dacă am găsi posibil să exprimăm relațiile dintre lucruri în formule precise din punct de vedere matematic! Nici Filosofia nu crede în absolutismul ei și refuză să fie ghidul suprem al vieții, ea a încetat să vorbească în limba sa de autoritate, ci doar în limbajul simbolurilor mai mult sau mai puțin reușite, de parcă simbolismul ar putea da omului un fir călăuzitor în rezolvarea enigmei de bază a vieții! Chiar și religia, în ciuda pretențiilor sale universale obișnuite, sub influența tendințelor relativiste ale timpului, renunță la posesia adevărului absolut și dizolvă tot conținutul său în fluxul schimbător al evoluției istorice și psihologice a conștiinței noastre, ca și cum a noastră Biblioteca "Runivers" Y HOLOPOV B θ sentimentul religios va câștiga în intensitate dacă transformăm religia într-un fenomen psihologic și istoric, și parcă dogmele vor avea o semnificație decisivă pentru voința noastră și pentru cererile noastre speculative, dacă le identificăm cu simboluri schimbătoare! Valoarea filosofică a acestui curent nu poate fi clarificată decât în legătură cu acel nou sistem metafizic, cu acel nou concept de realitate de care este indisolubil legat Bergson și James pot fi considerați cei mai remarcabili lideri recunoscuți ai direcției gândirii filozofice pe care o luăm în considerare În ciuda unor dezacorduri semnificative în punctul de plecare și în dezvoltarea argumentului, ambii sunt de acord în tendința lor de a dezminți raționalismul și concepția lui despre adevăr Oricum, Bergson, a cărui viziune asupra lumii este mai interesantă pentru noi pentru că însuși James îl consideră inspirația lui, în loc de raționalism preferă să

folosească termenul echivalent de intelectualism, iar întregul său sistem este complet antiintelectualist Există motive să credem că viziunea lui Bergson asupra valorii cognitive a intelectului a suferit o evoluție considerabilă de-a lungul timpului sub influența scrierilor critice și că anti-intelectualismul său de mai târziu, așa cum este exprimat în ultima sa lucrare Evoluția creativă, este mai puțin radical Datorită precauției excepționale, metodei stricte, atenției deosebite și previziunii, Bergson a reușit să evite o înclinație ascuțită a gândirii către pragmatism și, totuși, trebuie să ia în considerare multe dintre aceleași obiecții care sunt de obicei ridicate împotriva pragmatismului în forma sa cea mai pură Ne interesează aici cursul general al gândirii filosofului francez, îndreptat spre răsturnarea intelectualismului și reabilitarea cunoașterii instinctiv-intuitive Una dintre principalele prevederi ale metafizicii lui Bergson spune că realitatea dată direct spiritului nostru este mobilă, că nu există lucruri gata făcute în realitate, că există doar stări în curs de dezvoltare, instabile și că, în sfârșit, starea pe care o numim odihna nu este altceva decât o iluzie (Bergson Time and Free Will, traducere rusă de Ges Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE NATURA INTUIȚIEI fân, p M ,) În realitate, nu există lucruri create, ci lucruri în proces de creație Ținând cont de această presupunere de bază a metafizicii sale, Bergson crede că activitatea rațională este sortită rotației eterne într-un cerc Prin intermediul activității intelectuale sau al analizei, facem cunoștință, parcă, cu latura negativă a realității Înclinația analitică se exprimă într-o creștere a numărului de puncte de vedere asupra lucrurilor pentru a completa o idee mereu incompletă; analiza schimbă continuu simbolurile pentru a finaliza traducerea mereu imperfectă, astfel încât realitatea pare să piardă după ce trece prin schema complexă a conceptelor noastre Seria de concepte prin intermediul cărora am dori să înțelegem realitatea, ne oferă doar proprietățile impersonale ale obiectelor, ne oferă doar un tip de realitate A înțelege viața prin intermediul conceptelor, spune James, care are o minte asemănătoare lui Bergson în multe întrebări, înseamnă să-i oprești mișcarea, să o tăiem în bucăți, așa cum ar fi cu foarfecele, și să le punem în noi într-un ierbar logic (James Universul din punct de vedere pluralist Traducere rusă, ed Shpett M , i P) Toate conceptele create prin abstracție au doar un caracter postum sau retrospectiv Valorificăm realitatea la conceptele noastre pentru a o controla mai ușor Conceptele nu au aproape nicio valoare teoretică, întrucât ele nu ne pun în contact cu latura interioară a vieții și cu cauzele de care depinde această direcție și, în loc să fie interprete ale realității, conceptele își neagă complet latura intimă (ibidem,) Aplicând metoda analitică la chestiuni de psihologie, cineva poate fi convins de ce poate și nu poate face analiza Analiza ne descompune "eu" într-o serie de senzații, sentimente și idei, studiind fiecare dintre ele separat și presupunând că - printr-o astfel de descompunere parțială, putem stăpâni treptat obiectul în ansamblu Dar aici se pierde din vedere faptul incontestabil, că fiecare stare psihologică, prin însuși faptul că aparține unui individ, reflectă întregul lui (Bergson Timpul și liberul arbitru,) Biblioteca "Runivers" și, kholopov Cum, într-o analiză care este în general neputincioasă să reproducă viața mentală ca un întreg, separăm artificial părți ale ei de întreg și transferăm ilegal proprietățile aparținând părții întregului, care nu pot rămâne în niciun fel asemănătoare cu ea? ibidem,) Cunoașterea teoretică, care este cunoașterea lucrurilor ca fiind diferită de cunoașterea vie sau simpatică cu ele, atinge doar suprafața realului

Este adevărat că suprafața acoperită în acest sens de cunoștințele teoretice poate fi enormă ca întindere, dar nu pătrunde nici măcar un milimetru în adâncime (vezi Pitov, op James,) Cunoașterea intelectuală extrem de inadecvată are singurul avantaj de a se distinge prin caracterul său practic și de a ne permite să facem, parcă, secțiuni de experiență, ajutând la economisirea timpului (ibidem, -) Întrucât esența vieții constă în schimbarea continuă, și întrucât toate conceptele noastre sunt caracterizate de un caracter de discontinuitate, singura modalitate posibilă de a ne armoniza conceptele cu realitatea trebuie să fie presupunerea arbitrară a opririlor în cea mai cunoscută realitate, în viața însăși Cu toate acestea, nu trebuie să uităm că aceste opriri nu sunt altceva decât presupunerile noastre și este la fel de dificil să epuizăm realitatea cognoscibilă cu ele precum este să culegeți apă cu o plasă, oricât de mici ar fi buclele acesteia Conceptele decupează realitatea și exclud orice fel de corelare a părților În ceea ce privește conceptele, timpul exclude spațiul, mișcarea-odihna, apropierea-contact, prezența-absența, unitate-multitudinea etc , în timp ce în fluxul concret senzual al vieții o experiență este atât de pătrunsă de alta încât pare extrem de dificil de stabilit ce este exclus și ce nu (Iacov,) Privită dincolo de categoriile logice, realitatea este un fel de endosmos sau fuziune a aceluiași cu diferit; aceste părți opuse ale realității se pătrund unele în altele și alunecă una în alta ca părți ale unui telescop Pentru logică, legea identității este o axiomă; identic cu un punct Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE NATURA INTUIȚIEI viziunea legii este identică, iar tot ceea ce este identic cu ceva al treilea este identic unul cu celălalt În experiență, domnește ordinea complet opusă a lucrurilor Două tonuri, care nu se pot distinge de al treilea, se pot distinge unul de celălalt, iar din acest punct de vedere viața noastră este o negație completă a axiomelor noastre logice (Iacov, Í) Ghidați de legile logicii atunci când reproducem realitatea, devenim ca un furnică pe jumătate oarbă când se târăște în clădire, rămânând blocată în fiecare crăpătură sau crăpătură microscopică, nu găsește decât inconsecvențe și nici măcar nu bănuiește că există un centru ( ) Filosofia serioasă nu se poate opri asupra unor astfel de rezultate negative în domeniul teoriei cunoașterii și, prin urmare, este firesc ca Bergson, împreună cu critica teoriei intelectualiste, să caute să pună bazele unei noi teorii a cunoașterii În ultima sa lucrare Creative Evolution, Bergson încearcă să înțeleagă mai bine geneza procesului cognitiv, subliniind avantajele cunoașterii intuitive față de cunoașterea discursivă, rațională, intelectuală Latura pozitivă a teoriei lui Bergson constă, printre altele, în reabilitarea instinctului, analizei și semnificației căruia îi atribuie un loc mare Ieșind din convingerea că o teorie a cunoașterii nu poate fi construită independent de ontologie, Bergson consideră profund eronată ideea că instinctul și mintea sunt două lucruri de aceeași ordine, între care diferența este doar în complexitate și perfecțiune Ambele sunt forme diferite de activitate mentală Nici instinctul, nici mintea nu sunt lucruri terminate, sunt doar anumite tendințe în dezvoltarea vieții Dacă forța originară inerentă vieții ar fi nelimitată, probabil că ar dezvolta ambele forme de activitate la nesfârșit în aceleași organisme; dar având în vedere limitările acestei forțe, ea este forțată să nu meargă în mai multe direcții deodată, ci să facă o alegere unilaterală Această limitare neîndoielnică a forţei vitale originare explică faptul că la unele organisme regăsim dezvoltarea predominantă a vieţii instinctului, la altele predominarea intelectului În stadiul cel mai

înalt al evoluției vieții, o persoană are intelect Biblioteca "Runivers" Și holopov parcă ar fi dat deja deplină resemnare în fața instinctului (Creative Evol , I I-) Întrucât instinctul este capacitatea de a folosi și chiar de a crea unelte aparținând organismului, în timp ce inteligența este capacitatea de a face și folosi unelte anorganice, instinctul și intelectul sunt două soluții divergente la aceeași problemă (ibidem, ,) Așa se explică avantajele esențiale pe care Bergson le atribuie instinctului Acolo unde unealta este creată de natură însăși, există puțin loc de alegere, acțiunea instinctivă se realizează rapid și imediat, pe de altă parte, deoarece funcția inițială a intelectului era pregătirea instrumentelor anorganice și era necesară, printre numeroase dificultăți, de a alege locul și timpul, forma și materialul pentru această lucrare, atunci conștiința nu se liniștește niciodată complet, deoarece fiecare satisfacție a acesteia dă naștere la noi nevoi În timp ce instinctul are de-a face cu materia acestui sau aceluia obiect, cunoașterea inerentă minții are de-a face cu relațiile și forma obiectelor / deși forma în sine nu există, iar cunoașterea ei nu este ceva învățat pozitiv, ci nu este altceva decât un obicei dobândit, un pliu natural al atenției noastre (ibidem,) Primul mod de a cunoaște se află în poziția celei mai înalte certitudini; certitudinea judecăților exprimate prin acest mod de cunoaștere este certitudinea categorică, în timp ce judecățile dobândite prin vechiul mod de cunoaștere sunt doar ipotetice Cunoștințele dobândite prin intermediul intelectului se remarcă prin caracterul său cinematografic, intelectul fiind limitat la instantanee și deci încă instantanee ale realității vii (ibidem,) Imaginându-ne clar doar imobilitatea, intelectul nostru se simte acasă doar dacă se ocupă de solide anorganice (ibid , -) - Când vine vorba de viața corpului sau a spiritului și de cunoașterea lor, când mintea noastră se întâlnește față în față cu organism, apoi acţionează cu un grup Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE NATURA INTUIȚIEI mărimea și stângăcia unui instrument deloc destinat unui asemenea scop (ibid) Originea vieții și geneza conștiinței îi sunt prezentate lui Bergson în felul următor Un flux larg de conștiință a pătruns în materie, a purtat-o pe calea organizării, dar propria sa mișcare, fragmentată în părți, a fost foarte încetinită Viața, adică conștiința care trecea prin materie își putea îndrepta atenția fie asupra propriei sale mișcări, fie asupra materiei prin care trecea S-a deschis o dublă posibilitate pentru dezvoltarea conștiinței: putea ajunge fie la intuiție, fie la intelect Dar intuiția nu s-a putut dezvolta pe scară largă Conștiința în timpul intuiției s-a dovedit a fi atât de strânsă de învelișul ei, încât a trebuit să reducă intuiția la instinct, adică acoperă o foarte mică parte din viața lui care l-a interesat Dar conștiința, fiind definită ca intelect, adică concentrându-se mai întâi pe materie, devenind astfel aparent exterior în raport cu ea însăși, dar adaptându-se la obiectele exterioare, se rotește în mijlocul lor, depășește obstacolele și își extinde la infinit aria Ieșirea din dificultățile asociate conceptului pragmatic de adevăr, Bergson vede în faptul că intuiția, i e instinctul eliberat de scopul său instrumental, intuiția este capabilă să reflecte asupra obiectului său și să-l extindă la infinit; nu numai că ne oferă o idee corectă a realității, ci poate, potrivit lui Bergson, să ne conducă în profunzimile vieții Sarcina noastră imediată exclude o analiză critică detaliată a sistemului filozofic al lui Bergson, iar poziția luată de gânditorul francez ne poate interesa aici în măsura în care neagă valoarea cognitivă a intelectului și în măsura în care ne oferă material pentru

caracterizarea naturii intuiția și relația ei cu problema conștiinței lui Dumnezeu Și întrucât piatra de încercare a consistenței logice și a persuasivității faptice a oricărui sistem dat este coerența părților sale și implementarea consecventă a ideii sale principale, ni se pare de mare importanță întrebarea cât de departe este anti-intelectualismul, sau ce este acelaşi, antiraţionalismul, este susţinut în filosofia vieţii Bergson însuşi Biblioteca "Runivers" și, kholopov Motivul principal al filozofiei lui Bergson este recunoașterea iraționalității ființei în general și insuficiența metodei logice și matematice pentru cunoașterea întregii realități Deja legea de bază a logicii, legea identității, care presupune imuabilitatea unui obiect imaginabil, este în contradicție cu realitatea Înclinația spre analiză caracteristică intelectului nostru, tendința de a împărți realitatea complexă în părți separate și formalismul operațiilor noastre raționale, adică fiind fără legătură cu un anumit conținut - toate acestea contrazic aceeași realitate Dacă ar exista doar obiecte imuabile cu proprietăți exclusiv formale, atunci rațiunea ar fi un judecător pe deplin competent al realității, dar aceasta din urmă, după Bergson, este complet instabilă, complet impermanentă Recunoașterea iraționalității ființei devine un punct general al filozofiei moderne; aici, în această mărturisire, gânditorii din cele mai opuse direcții sunt adesea de acord Cu toate acestea, trebuie să renunțăm la ideea că iraționalismul este desăvârșirea filozofiei Iraționalismul are dreptul său legitim doar ca etapă trecătoare a dezvoltării filozofice, doar în lupta împotriva naturalismului Dar iraționalizarea consecventă și persistentă a realității conține un pericol atât pentru filozofie, cât și pentru religie; inevitabil îl blochează pe primul și îl privează pe cel de-al doilea de o fundamentare obiectivă rezonabilă; din prima ia constiinta de sine, din a doua ia limbajul Prin această etapă a stării preliminare trebuie să treacă filosofia serioasă O viziune largă asupra lumii, renunțând la legătura cu naturalismul, trebuie să deschidă și noi căi pentru gândirea cognitivă În sensul propriu-zis al cuvântului, iraționalismul nu este nici măcar o soluție, ci pur și simplu o estompare a problemei Dacă iraționalismul vrea să se retragă în sine, atunci victoria sa asupra naturalismului devine incompletă, chiar iluzorie Susținătorii iraționalismului nu acordă atenție sau, în orice caz, nu țin cont de faptul că, dacă iraționalismul devine trăsătura predominantă a spiritului modern, atunci filosofia va cădea într-o stare de stagnare fără speranță și letargie prelungită Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA NATURII INTUIȚIEI, Fiind un stat stabil, iraționalismul ne blochează gândirea și îi restrânge libertatea Este firesc, așadar, ca în cele din urmă să încetăm să ne mulțumim cu această formă particulară de scepticism, gândirea distruge granițele artificiale pe care și le-a creat și deschide alte căi pentru o soluție pozitivă a problemei cunoașterii Dacă întreaga viziune asupra lumii a lui Bergson s-ar fi învârtit în jurul acestui punct, ea nu ar fi trezit o atenție atât de profundă și, trebuie spus, binemeritată pe care a trezit-o în literatura filozofică Împreună cu o atitudine negativă față de intelect și rolul său cognitiv, el pune în față prioritatea intuiției și o opune intelectului Critica lui Bergson pare victorioasă și irezistibilă, în primul rând și în principal pentru că se opune conceptului său de realitate - pe care există motive să-l aducă sub tipul de concepte fenomenale, întrucât neagă în mod hotărâtor exterioritatea ordinii mondiale - se opune conceptului de static realitatea la inevitabilitatea ei postulate puternice În general, succesul criticii sale trebuie considerat relativ, deoarece este

rezultatul inevitabil al opoziției a două puncte de vedere unilaterale Oricât de principial ar fi un adversar al intelectualismului Bergson, oricât de sârguință se disociază de metafizică, ca sistem de dezvoltare a conceptelor, în final și în contradicție cu propriul său principiu metodologic, el trebuie să determine principiul de bază al lumii , ca un impuls vital, iar acest vital inițial el explică impulsul în termenii metafizicii voluntariste Fundamentul absolut al lumii poate fi înțeles ca o forță care se formează creativ, devenirea continuă și viața Recunoscând că Absolutul participă la legea reală a timpului și este supus legilor evoluției, Bergson transferă toate predicatele unei ființe organice vii la principiul fundamental absolut al lumii, definindu-l ca mișcare, ca devenire continuă, creștere și activitate Bergson are dreptate în măsura în care subliniază puternic principiul variabilității în ființă, dar în acest accent pe latura volatilă a realității, merge prea departe Biblioteca "Runivers" și holopov greutate și el însuși cade în extrema opusă; infirmând concepția statică a realității, el cade în extremele fenomenalismului Uitând caracterul dublu al realității și împărtășind în cele din urmă extremele interpretării fenomenale a procesului lumii, gânditorul francez adoptă o atitudine negativă față de ideea de identitate și expresia ei obiectivă în ființă Pentru a demonstra semnificația obiectivă a legii identității, ne putem opri asupra analizei conștiinței și conștiinței noastre de sine Spre deosebire de Bergson, care susține că activitatea "Eului" nostru poate fi înțeleasă de noi doar sub forma timpului, avem motive să afirmăm exact contrariul, și anume că activitatea conștiinței noastre nu se supune legii timpului și poate fi înțeles de noi numai sub condiția interpretării sale bilaterale Analizând diferitele forme ale activității noastre conștiente, trebuie în primul rând să remarcăm că realitatea se exprimă în ele din două părți În primul rând, această activitate este un proces definit, adică o serie de acte succesive, momente și etape de dezvoltare Dar pe lângă această latură pur procedurală, pe lângă această schimbare succesivă a diverselor stări, în viața conștiinței trebuie să remarcăm și miezul ei indestructibil, în jurul căruia și datorită căruia se formează viața psihică Cu toate experiențele sale diverse, "eu"-ul nostru rămâne mereu identic și mereu egal cu sine, cel puțin în sensul că este o forță creatoare inepuizabilă în realizarea valorilor spirituale Nu există temeiuri logice sau psihologice pentru a separa acest principiu formator al vieții noastre spirituale și diversele sale produse, dar această inevitabilă corelare a două momente și două concepte nu ne dă deloc dreptul de a nega trăsăturile specifice ale ambelor concepte; fiind corelative, aceste două concepte, împreună cu acestea, sunt strict individuale Și trebuie să afirmăm că trăsătura distinctivă a "Eului" nostru, ca forță formativă activă, este caracterul său supratemporal "Eul" nostru în diversele sale experiențe, depășește legea timpului, pe care gânditorul francez o transferă Absolutului însuși Identitatea, egalitatea de sine și Biblioteca "Runivers" La întrebarea - natura intuițiilor natura supratemporală a conștiinței noastre este un fapt care nu poate fi pus la îndoială dacă îl abordăm fără vreo gândire preconcepută, fără nicio teorie preliminară Ca activitate creativă continuă, ca activitate invariabil formulatoare, conștiința poate fi înțeleasă de noi din unghiul recunoașterii ei ca fiind identică; această activitate în sine nu poate fi concepută ca fiind lipsită de un substrat, care se desfășoară într-un fel de vid metafizic În procesul vieții noastre conștiente, un element indestructibil rămâne inevitabil, dându-ne motive să credem că

își păstrează identitatea în ciclul tuturor stărilor în schimbare, între diverse acțiuni conștiente Această latură indestructibilă a realității psihice, acest grăunte interior în jurul căruia se creează, în jurul căruia se formează diverse produse ale vieții conștiente, este fie ocolit sistematic de gânditorul francez, fie complet ignorat O atitudine negativă față de legea identității nu numai că ne distruge obiceiurile obișnuite de gândire, dar face imposibilă cunoașterea în general, sub orice formă ea ar fi creată de noi, sub orice formă ar putea fi exprimată Negând identitatea în existența lumii, negând orice valoare cognitivă din spatele conceptelor, Bergson preia punctul de vedere, fenomenalismul absolut și, prin urmare, trebuie să ia în considerare toate obiecțiile care sunt de obicei îndreptate împotriva acestora din urmă Evoluția sa, în ciuda faptului că are un caracter creativ, se transformă într-un fenomen non-substrat, și fără niciun punct de sprijin, își desfășoară conținutul într-un fel de vid nedefinit Creativitatea, considerată independent de purtătorul ei, nu este un concept științific, dacă nu este antiștiințific; este rezultatul unei estompări artificiale a gândirii; nu este altceva decât o soluție liniștitoare și pur verbală a unei probleme complexe, o respingere sistematică a analizei În legătură directă cu aceste concepții generale ale lui Bergson, esența procesului mondial este și atitudinea sa negativă față de activitatea rațională, care este sortită rotației eterne în cerc, deoarece se ocupă nu de realitatea, ci de latura fictivă a realității Scepticismul său față de rațiune nu este mai puțin radical Biblioteca "Runivers" Și holopov În afară de scepticismul pirronian, fenomenalismul său este mai radical decât fenomenalismul lui Heraclit, care a contrastat latura mutabilă a realității cu ideea de Logos exprimată inițial Din punctul de vedere al lui Bergson, activitatea rațiunii, exprimată în crearea conceptelor și în creșterea numărului de puncte de vedere, este o eternă și inutilă urmărire a unui obiect de neînțeles O astfel de viziune, care subminează rolul conceptelor în procesul de înțelegere a realității, se ridică și scade odată cu viziunea generală a lui Bergson asupra esenței procesului mondial În ciuda faptului că gânditorul francez consideră că baza procesului mondial este crearea continuă a formelor și tipurilor sale, în ciuda faptului că punctul de plecare al construcțiilor sale ontologice exclude fundamental determinismul, ontologia sa, în natura și în natura sa concluziile finale, este un fenomenalism consistent și extrem și, prin urmare, trebuie să îndure toate dificultățile legate de acesta din urmă Fiind, din punctul de vedere al lui Bergson, în cele din urmă - scopurile pare să nu aibă nici un punct de sprijin, lipsite de orice justificare cauzală; își are rădăcinile într-un vid metafizic, de parcă ne-ar fi interesat doar latura procedurală a vieții lumii, de parcă categoria cauzalității ar fi fost smulsă din conștiința noastră Este adevărat că ființa în întregimea ei rămâne o veșnică enigmă pentru gândirea noastră, dar acest mister complex nu ar trebui să impună deloc nicio interdicție gândirii noastre și, în orice caz, nu este necesar să tăiem nodul gordian acolo unde ar trebui să fie dezlegat Dezvoltându-și viziunea asupra esenței procesului mondial, Bergson aruncă în mod arbitrar momentul static din întreaga lume și își concentrează atenția exclusivă asupra laturii sale dinamice, uitând complet că o astfel de separare, pe de o parte, este nefirească, pe pe de altă parte, reprezintă violența împotriva faptelor și asupra logicii conceptelor noastre Predicatul variabilității și al devenirii este transferat de Bergson nu numai ființei umane, nu numai universului, ci și Absolutului însuși, care în acest caz este un principiu mobil, o viață în continuă

creștere Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA NATURII INTUIȚIEI Dacă Absolutul însuși este supus legii evoluției, atunci pentru noi, cu o astfel de înțelegere a Absolutului, apar o serie întreagă de probleme insolubile În primul rând, se pierde conceptul de conexiune, unitate și pluralitate Din punctul de vedere al viziunii asupra lumii dezvoltate de gânditorul francez, realitatea trebuie împărțită în părți separate, disparate, absolut nelegate, strict individuale Aici, însă, ne confruntăm cu problema insolubilă a modului în care să explicăm însăși geneza ideii de unul și de mulți, de conectare și regularitate Dacă originea acestor idei pare misterioasă, dacă nu sunt rezultatul acțiunii obiectelor însele asupra conștiinței noastre, dacă nu desemnează și chiar nu indică proprietățile lumii exterioare, atunci toată cunoașterea noastră despre lume în ansamblu se face, cel puțin, zorny iluzoriu În acest caz, lumea, nu numai în partea sa separată, ci în toate momentele ei, se transformă într-un Ding an Sich insolubil și nicio teorie a cunoașterii nu ne poate salva de un scepticism fără speranță Dacă întreaga lume este un conglomerat de părți separate, prin și prin individ, atunci semnificația obiectivă a ideii de fundație și efect este distrusă în primul rând, adică legitimitatea logica a tuturor stiintelor, si mai ales a matematicii, care se ocupa de elucidarea relatiilor dintre marimi, distruge toata stiinta naturii in general, bazata pe principiul regularitatii Dar, dorind să renunțăm la acest principiu, îl admitem inconștient și cădem astfel în auto-amăgirea pernicioasă a gândirii, care completează un cerc vicios Fenomenalismul pur, pe lângă toate acestea, prin implicarea Absolutului însuși în procesul schimbării evolutive, nu rezolvă, ci distruge complet problema valorilor El își pierde un punct de sprijin chiar și în propria sa sferă, întrucât nu are un criteriu definit pentru a face distincția între momentele individuale ale procesului evolutiv, întrucât toate aceste momente, fiind prin și prin individual, sunt complet inexprimabile și, prin urmare, destul de echivalente Evoluţia în sensul dezvoltării succesive a diverselor etape își pierde sensul real şi direct În loc de evoluție cu dezvoltarea ei progresivă, avem o fenomenologie dezordonată și aleatorie care nu are Biblioteca "Runivers" Și holopov nici o bază reală, dar în locul cunoașterii reale cu pătrunderea ei în cele mai adânci adanci ale naturii, se obține un fel de joc dezordonat cu conceptele, un fel de absolutism paradoxal, complet inutil și în orice caz nesatisfăcător al semicunoașterii Noi înșine nu introducem unitate, coerență și armonie în ordinea mondială, noi înșine nu facem obiecte din aceeași clasă asemănătoare între ele Asemănările și diferențele dintre obiecte și asemănările lor sunt la fel de independente de activitatea noastră cognitivă ca și obiectele în sine Gândul nostru, în ciuda puterii sale, nu are nicio putere asupra lor, nu le creează Dar fiecare act al conștiinței, cel puțin în forma sa individuală umană, are o tendință irezistibilă de a deveni un act cognitiv Mai mult: conștiința este deja cunoaștere, sau în orice caz începutul cunoașterii, punctul de plecare al cunoașterii O trăsătură caracteristică a conștiinței noastre este că fiecare moment ulterior al acesteia este postulat doar în virtutea diferenței sale față de cel precedent; aceasta este legea universală a relativității conștiinței Și dacă da, atunci conștiința implicită conține toate elementele cunoașterii dezvoltate Cunoașterea în sensul restrâns al cuvântului începe din momentul în care efectuăm actul de a compara, de a distinge și de a identifica Care este natura conștiinței, considerată destul de independent de actul de comparație, nu putem spune absolut; natura sa, considerată ca un fenomen psihic, este complet inexprimabilă, deoarece

este complet individuală Conștiința, fiind o formă universală de viață mentală, este comună omului, animalelor și, poate, lumii vegetale; cunoașterea, ca sistem de concepte în evoluție, este probabil prerogativa distinctivă a omului De aici ni se dezvăluie rolul conceptelor în procesul de dezvoltare a cunoașterii Cu ajutorul conceptelor, fixăm în conștiința noastră elemente identice în existența lumii Dacă existența lumii ar fi împărțită în părți absolut incompatibile, atunci cunoștințele noastre despre ea nu ar consta decât în judecăți care se neagă reciproc, adică nu ar fi cunoaștere în sensul exact al cuvântului, s-ar destrama în momentul formării sale Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE NATURA INTUIŢIILOR Partea slabă a înclinației noastre analitice, din punctul de vedere al lui Bergson, se exprimă deja într-o creștere a numărului de puncte de vedere pe cutare sau cutare subiect, dar aceasta este o slăbiciune care se autodepășește, depășește propriile limite, se eliberează de propriile sale limitări Cu ajutorul conceptului dezvoltat, ne consolidăm munca mentală și câștigăm haosul fenomenelor disparate Conceptele sunt repere, indicând, pe de o parte, punctele victoriei noastre asupra inerției și nerezonabile a existenței lumii și, pe de altă parte, indicând direcția activității noastre cognitive ulterioare Iar celor care neagă valoarea lor cognitivă în spatele conceptelor și le opun contemplarea directă a unui obiect, care nu privește latura lui superficială, exterioară, ci internă, intimă, le-am putea pune următoarea întrebare: dacă negi în mod fundamental orice semnificație cognitivă în spatele acestuia înclinația noastră spre analiză, spre împărțirea realității în părți, apoi prin ce abilitate distingeți în obiectul contemplat laturile sale intim-interioare și superficiale și care va fi exact obiectul contemplat dacă, contemplându-l, renunțați la toate aspectele teoretice analiză? O astfel de întrebare reprezintă o dificultate insolubilă pentru doctrina luată în considerare, fie și doar pentru că tendința noastră de a analiza, tendința noastră de a forma concepte prin distincție și identificare, nu este o eroare accidentală a conștiinței, nu este o cale eronată accidentală în evoluție a cunoașterii umane, dar este tendința sa inevitabilă, evoluția sa naturală Cum a început activitatea conștiinței și dacă a început deloc este un mister de nepătruns, dar extinderea și adâncirea ulterioară a conștiinței noastre, precum și formarea activității mentale în general, este posibilă numai datorită prezenței comparației, distincției și Identificare Cu o soluție negativă la întrebarea valorii cognitive a conceptelor, așa cum am spus deja, semnificația științelor formale hhcjo este abolită în primul rând: matematica, a cărei fiabilitate se bazează pe legea identității și logica, a cărui fiabilitate se bazează pe legea rațiunii suficiente Și de fapt, conform învățăturilor lui Bergson și susținătorilor săi, on-Questions of Philosophy, Vol p$ Biblioteca "Runivers" Și holopov experiența concretă utilă este o negație completă a axiomelor noastre matematice și logice Dacă, conform postulatelor generale ale matematicii și logicii, unitatea exclude pluralitatea, atunci experiența, dimpotrivă, este o combinație continuă a ambelor Dacă, conform axiomei matematice și logice, identitatea exclude diferența, atunci realitatea întotdeauna și pretutindeni contrazice această propoziție, reprezentând o contopire constantă a aceluiași cu diferit și invers În acest fel, Bergson aduce relația dintre adevărul logic și realitate până la punctul de antagonism deschis Dar este prea evident că, trasând o linie de demarcație ascuțită între logică și realitate și opunându-le unul altuia, Bergson își distruge propria poziție În asemenea condiții,

devine complet de neînțeles cum, în timp ce neagă fundamentele cunoașterii, în timp ce neagă legile logicii, Bergson ne poate convinge de corectitudinea punctului său de vedere, de adevărul căii sale filozofice, de corectitudinea metoda pe care a ales-o Dacă metafizica lui Bergson nu vrea să fie o credință oarbă, dacă vrea să se justifice științific și sistematic, atunci ea trebuie să apeleze pentru ajutor chiar la acele concepte, judecăți și concluzii, a căror valoare cognitivă însuși Bergson o distruge atât de nedovedit Și într-adevăr, Bergson recurge foarte des atât la argumentarea sistematică în apărarea metafizicii sale, cât și la critica sistematică a oponenților săi, folosind aceeași armă pe care o aruncase de la bun început ca lipsită de valoare, ca inutilă și ca neatingând scopul acesteia O analiză atentă a oricărui act cognitiv ne convinge că există o sferă care ar trebui să fie pentru gândirea noastră ca fiind dată în mod obiectiv și aceasta este cea care îi determină natura, conturează calea dezvoltării sale și o definește drept adevărată și falsă Mintea noastră, cu toate produsele complexe ale activității sale, are propria etică, pe care o cunoaște, căreia trebuie să se supună și nu poate decât să se supună, pe care o încalcă doar încetând a mai fi ea însăși Cunoscând realitatea, el La întrebarea naturii intuiției o formează în părți separate, dar nu uită de natura condiționată a acestei împărțiri, nu se mărginește la analiză, ci procedează la o construcție sintetică a realității prin îmbinarea într-un întreg a diferitelor produse ale muncii sale mentale Și astfel nu trebuie să ne îngrijorăm de faptul că el ia în stăpânire realitatea treptat, afirmându-și pas cu pas dominația în diferite puncte ale lumii întregi Adevărat, vorbind despre lume ca întreg și despre cunoașterea ei, ne întâlnim cu problema insolubilă a infinitului, care a cuprins atât de profund mintea agitată a lui Pascal și care ne umilește cu adevărat rațiunea și ne împacă cu nesemnificația noastră "Să cerceteze omul toată natura în măreția ei înaltă și deplină; lasă-l să-și transfere privirea de la obiectele inferioare care îl înconjoară către acel luminare strălucitor, care, ca o lampă eternă, luminează universul Pământul îi va părea atunci un punct în comparație cu cercul nemărginit descris de acest luminar; să se mire de faptul că acest cerc imens, la rândul său, nu este decât un punct foarte mic în comparație cu calea pe care o descriu stelele în spațiul ceresc Dar când privirea lui se sprijină pe această margine, lăsați-i imaginația să meargă mai departe: el va obosi mai devreme decât natura va fi epuizată furnizându-i hrană mereu nouă Toată această lume vizibilă nu este decât o trăsătură imperceptibilă în sânul vast al naturii Niciun gând nu o poate îmbrățișa Indiferent cât de mult ne mândrim cu pătrunderea noastră dincolo de spațiile imaginabile, vom reproduce doar atomi în comparație cu ființa reală Această sferă nesfârșită, al cărei centru este peste tot, iar circumferința nu este nicăieri imaginația noastră se pierde în acest gând (Pascal Gânduri asupra religiei, - Per Dolgov, M) Dar infinitul care se deschide înaintea orizontului nostru mental poate fi subiectul unei atitudini duble din partea noastră Împreună cu Pascal, vom asculta tăcerea eternă a spațiului infinit, dar acest act de renunțare mentală la limitările noastre pământești și scufundare emoțională în infinit, provocând în mod natural în noi o venerație religioasă, la marginea unui sentiment de groază, ar trebui să fie un stimul pentru gândul nostru- * Y HOLODOV și în orice caz nu poate paraliza complet activitatea gândirii noastre Avem nevoie să știm la ce ne închinăm, remarcă pe bună dreptate Sabatier) În natura noastră spirituală nu ar trebui să existe un termen lung și

particularitatea naturii emoțiilor noastre Aceasta constă în faptul că ambele ne blochează gândul și oferă hrană nouă pentru dezvoltarea lui Emoțiile cumulate trebuie rezolvate și trezesc la viață forțele intelectului nostru Nu putem renunța la încercarea mentală de a ne apropia în interior de infinit și chiar de a-l stăpâni; această dorință și această aspirație trăiește în noi, nu moare niciodată Într-o simplă contemplare a infinitului, este dificil să separăm aceste două momente și nu există nicio modalitate de a determina cu acuratețe care apare mai întâi - o emoție sau un act de gândire În asemenea condiții, se pune firesc întrebarea dacă această problemă a infinitului, cel puțin pentru formularea ei, nu se datorează aceleiași minți și legilor sale fundamentale? Nu reprezintă ea etapa finală în dezvoltarea rațiunii noastre, apoteoza ei necesară? Infinitul, care ne mișcă atât de profund inimile și ne informează despre o dispoziție atât de înaltă, nu este, în primul rând, o idee, un postulat al rațiunii noastre? Este irațional, este adevărat, dar cine poate, cine are dreptul să spună că iraționalul este antiraționalul?! Dacă totuși abandonăm călăuzirea supremă a rațiunii, atunci însăși problema cunoașterii va fi eliminată decisiv și nu vom mai avea ghicitori tulburătoare, iar realitatea însăși se va contopi, împreună cu conștiința noastră, într-o unitate indiferentă, în o masă amorfă, complet imposibil de distins Dacă omenirea ar câștiga ceva renunțând la rațiune și predându-se instinctelor oarbe și emoțiilor nesocotite, poate fi greu de discutat serios Ideea unei legături constante și regulate între fenomene este un postulat al tuturor științelor care studiază așa-numita natură moartă Întreaga valoare reală a generalizărilor făcute de aceste științe este determinată în întregime de adevăr Sabatier "Filosofia religiilor Deutsche Ueberzetz Baur'a Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE NATURA INTUIȚIEI a ideii că natura este imuabilă, cel puțin într-o parte din ea însăși, iar această imuabilitate, această constanță, remarcată în fenomenele naturii, ne oferă dreptul logic de a extinde granițele generalizărilor noastre și, prin urmare, cunoașterea noastră despre natură Dacă principiul uniformității naturii se dovedește a fi o abstractizare goală, dacă natura nu se repetă în istoria sa, dacă întreaga sa istorie este o serie de improvizații separate, incompatibile, atunci cunoașterea noastră devine absolut imposibilă Fiecare cunoaștere a naturii exprimată de științele naturii va fi continuu estompată în etapa ulterioară a evoluției creatoare a naturii Faptele, însă, ne conving că individualitatea naturii, și în special a naturii moarte, nu este nelimitată, că în ea domnește tot timpul o ordine de monotonie și constanță, dându-ne posibilitatea de a trage concluzii inductive și de a prezice cu exactitate viitor Acest ultim fapt vorbește deja de la sine și în favoarea științelor experimentale, care nu au nevoie de nicio reabilitare în fața încercărilor unui filozof care disprețuiește logica și se bazează în construcțiile sale antiintelectualiste pe principiul evoluției creatoare, care amenință cu se transformă în principiul obiectivismului absolut al fenomenului Nu credem că marele Copernic, care a reconstruit sistemul lumii și a transformat pământul din centrul universului într-un simplu satelit al corpului lumii de dimensiuni medii, a atins în construcțiile sale doar latura exterioară superficială a realului și avea nevoie de reabilitare ca om de știință Nu admitem gândul că Newton, cu teoria sa asupra gravitației universale, nu ar pătrunde în adâncurile naturii nici măcar un milimetru Nu ne vom împăca niciodată cu ideea că Mendelev, cu sistemul său periodic de elemente, nu ne-a adus deloc la o înțelegere a miezului naturii Între timp, este absolut sigur că toți acești mari

vestitori ai minții umane, în generalizările lor atât de ingenios de rodnice, nu s-au bazat pe principiul evoluției creatoare a naturii, ci mai degrabă pe principiul uniformității naturii Dacă procesul lumii, din punctul de vedere al lui Bergson, este o creativitate continuă, o tranziție continuă Biblioteca "Runivers" Și holopov de la o stare la alta, atunci suntem lipsiți de orice criteriu în evaluarea comparativă a diverselor momente ale procesului evolutiv, suntem lipsiți atât de dreptul, cât și de posibilitatea de a lega lanțurile rupte ale întregului evolutiv într-un singur întreg Toate momentele de evoluție creativă vor fi la fel de egale, deoarece toate vor fi absolut individuale și absolut impenetrabile pentru conștiința altcuiva Procesul întregii lumi în astfel de condiții încetează să fie evoluție, deoarece aceasta din urmă presupune, pe de o parte, legătura organică a părților sale și, pe de altă parte, prezența unui element constant, neschimbător, care este, parcă, purtătorul inevitabil al întregului evolutiv Natura existentului va fi mai mică decât totalitatea fenomenelor neînrudite, pentru conștiința noastră nu va fi nimic pur, întrucât, abandonând activitatea noastră generalizantă, nu vom putea cumva să-i fixăm descoperirea de către conștiința noastră Bergson și adepții săi pot sublinia aici că natura întregii lumi este de fapt cuprinsă nu prin concepte prin care realitatea este disecată în mod arbitrar, ci prin contemplare directă, prin intuiție Dar dacă separăm în mod absolut aceste două acte cognitive, dacă afirmăm imposibilitatea absolută de a transforma intuiția într-un act de comparație și generalizare, atunci conținutul întregii lumi, revelat de intuiție, va rămâne pentru totdeauna în poziția unei stări absolut individuale , complet inexprimabil fie în cuvinte, fie în concepte O astfel de separare absolută a intuiției și rațiunii, o asemenea izolare a conținutului obținut prin intuiție, face ca această cunoaștere să fie complet neproductivă și chiar să fie îndoielnică însăși existența ei Natura intuiției este de așa natură încât cunoștințele obținute cu ajutorul ei, dacă nu se fixează imediat într-un fel sau altul, dacă nu își găsește un punct de sprijin în concepte și în cuvinte, se estompează, se împrăștie chiar în momentul ei formare Cu ajutorul cuvântului, cu ajutorul conceptelor, realitatea dată direct conștiinței noastre ca un haos de elemente disparate incoerente se constituie într-un ordin superior și se transformă într-o unitate inteligibilă Conceptele și cuvintele sunt repere, Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE NATURA INTUIȚIEI indicând victoria noastră asupra haosului întunecat al naturii din jurul nostru și direcția muncii noastre ulterioare Dacă pătrunderea în cele mai adânci secrete ale naturii necesită, ca premisă teoretică, dăruirea ei imediată conștiinței noastre, atunci în acest scop pare la fel de necesar ca această pătrundere intimă interioară să fie întărită printr-un cuvânt care exprimă un anumit concept În procesul dezvoltării cunoștințelor noastre, ambele aceste momente sunt atât necesare, cât și la fel de esențiale Nu este nevoie să atribuim cuvântului și conceptului un rol exhaustiv în procesul cunoașterii noastre, dar nici nu ar trebui să separă intuiția și conceptele până la incompatibilitate Dacă respingem în mod fundamental conceptele, atunci intuiția noastră își pierde piciorul, dacă negăm intuiția, atunci cădem în utopia gnosticismului absolut Particularitatea cunoașterii, pe care o persoană are dreptul să conteze, este că poate exista numai cu o creștere constantă, cu o dezvoltare continuă, cu extinderea treptată a puterii sale Aceasta este limitarea lui, dar aceasta este și puterea lui nelimitată, deoarece nimeni nu poate indica limita expansiunii puterii sale și nimeni nu

poate spune dacă cercul dezvoltării sale se va termina vreodată Ea crește constant și își declară pretențiile la absolutism, dar absolutismul său este, în orice caz, potențial Dacă principiul imuabilității și constanței, după Bergson, este complet inaplicabil în raport cu fenomenele fizice, atunci este cu atât mai inaplicabil în raport cu faptele vieții, în sfera științelor biologice Și va trebui să afirmăm că Bergson are dreptate în măsura în care protestează împotriva transferului metodei mecanice în domeniul fenomenelor vieții Principiul mecanismului pur, aplicat întrebărilor biologice, rezolvă aceste întrebări cel puțin unilaterale Aici se impune o transformare radicală în domeniul metodologiei științelor naturii, întrucât principiul pe care se bazează majoritatea acestor științe se dovedește a fi vădit nepotrivit sau, în orice caz, denaturând natura reală a acestor științe Biblioteca "Runivers" și holopov Dar această transformare, care poate fi exprimată prin aplicarea metodelor teleologiei evolutive asupra lor, nu elimină și nici nu desființează deloc acel postulat general care stă la baza tuturor științelor experimentale, postulatul uniformității naturii Și suntem într-adevăr martori la acele numeroase fapte când acest postulat are un efect benefic în domeniul biologiei, în care, în orice caz, este posibilă repetarea fenomenelor într-o formă sau alta Datorită acestei repetiții, este posibilă clasificarea diferitelor specii de ființe vii după principiul asemănării și diferenței, este posibil să ne extindem cunoștințele prin intermediul concluziilor inductive Bogăția vieții individuale în natura organică ne apare foarte clar în fața noastră, dar este încă limitată și, prin urmare, pare posibilă utilizarea conceptelor în studiul lumii organice Și aici evoluția are o limită care nu poate fi depășită; principiul său dinamic întâlnește opoziție în diferite clase și în diferite tipuri de ființe vii Dacă, totuși, percepem o asemănare între ființele vii, atunci această asemănare, în orice caz, ne permite să tragem concluzii despre puterea limitată a evoluției organice; aici pare să întâlnească o barieră de netrecut pentru sine și se sparge în părți omogene, se mecanizează, supunând legilor naturii fizice cu postulatul său de uniformitate și repetare Dar această asemănare pe care o vedem între ființele vii este punctul de plecare pentru studiul nostru asupra ordinii organice a lucrurilor, punctul pentru construirea cunoștințelor noastre despre aceasta Există anumite legături în evoluția organică a ființelor vii De aceea, este posibil să se studieze cu ajutorul conceptelor care își croiesc drum în sfera neschimbătoarei și constantului Și nu are Cuvier dreptul, pe baza principiului asemănării și invariabilității în structura organismelor, să concluzioneze dintr-o singură parte doar despre forma unei întregi ființe vii? L-a lipsit acest tip de act cognitiv de posibilitatea de a crea acel tip de știință care este cunoscut sub numele de paleontologie? Și cine poate afirma cu îndrăzneală că aici, în acest triumf atât de strălucit al cunoașterii științifice, marele om de știință a descoperit mai multă intuiție inconștient intuitivă decât credința Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE NATURA INTUIȚIEI în imuabilitatea și constanța naturii? Principiul imuabilității și asemănării nu face, de asemenea, imposibil pentru Virchow să studieze craniul de Neanderthal și să facă generalizări bazate pe acest studiu care să infirme teoria lui Darwin? Astfel, în spatele mecanismului trebuie recunoscută o anumită cantitate de adevăr, chiar dacă ne explică diferitele etape ale evoluției organice Adevărat, dacă luăm fenomenele vieții în plinătatea conținutului și expresiei lor, atunci aici se intersectează diferite niveluri de realitate Aici putem observa o anumită abatere directă de

la principiul uniformității și constanței, aici apare acel ciudat, uimitor și misterios deus ex machina, pe care știința îl constată, pe care și-ar dori să se apropie de înțelegere Toată semnificația ei și tot misterul naturii sale pentru gândirea științifică se exprimă în faptul că ea face pretenții nelimitate la o legislație în însăși natura căreia obișnuiește să o considere un produs pasiv Pentru a completa caracterizarea acestui deus, mai trebuie să adăugăm că, în ciuda pretențiilor sale incomensurabile, în ciuda puterii sale nelimitate, el se află atât în origine, cât și în propria sa Lupta împotriva spontaneității naturii este parțial supusă funcționării propriilor legi Viața este o luptă continuă a principiilor opuse, o luptă care, aparent, este încă la început și este însoțită de victorii și înfrângeri parțiale de ambele părți Fenomenele vieții trebuie să fie o realizare consecventă a însăși ideea de viață, așa cum crede Claude Bernard, și în aceasta vedem un moment teleologic în explicarea fenomenelor vieții, dar această realizare se realizează conform principiului strictului mecanism și determinism Dacă luăm viața în toate momentele exprimării ei, atunci ea nu poate fi explicată nu numai mecanic, nu doar teleologic; plinătatea vieții este dezvăluită conștiinței noastre doar din punct de vedere telemecanic Oricare ar fi evoluția ulterioară în forma ei individuală și cosmică s-ar putea încheia, faptul morții universale, care este de necrezut, sau triumful victorios al vieții, care este cel mai probabil, în orice caz, pentru stadiul actual al evoluției terestre, moartea este nu o iluzie inainte Biblioteca "Runivers" Și holopov de care ai nevoie să închizi ochii, dar un fapt real care are propriul său drept irezistibil la recunoaștere Ambele definiții diametral opuse ale vieții - "viața este moarte" și "viața este o formă de nemurire potențială" - se bazează pe fapte incontestabile și trebuie acceptate de știință și ridicate la o sinteză superioară Lăsați mecanismul să-și îndeplinească misiunea istorică, deoarece nu se ocupă de latura fictivă, ci de latura reală a realității Împărăția vieții suverane cu creativitatea sa neîntreruptă, cu libertatea sa absolută și cu individualitatea nemărginită ne este dat doar ca o sarcină cosmică complexă pe termen lung, la a cărei soluție trebuie să contribuim, este regatul dorit și așteptat, este cu adevărat împărăția Duhului Sfânt, va veni, dar nu este dată Dacă deja în studiul diverselor momente ale evoluției biologice rațiunea noastră își dezvăluie nepotrivirea, atunci în studiul conștiinței și al vieții spiritului își dezvăluie neputința completă, falimentul complet Potrivit lui Bergson, în această sferă rațiunea operează cu grosolănia unui instrument, care nu este deloc destinat unei lucrări atât de complexe și delicate El descompune "Eul" nostru într-o serie de stări elementare și îi transferă proprietățile aparținând elementelor sale, deși nu are temei pentru o astfel de identificare Dacă studiem cu atenție fenomenele spiritului, dacă ne analizăm pe noi înșine în procesul muncii noastre spirituale, dacă comparăm experiențele spirituale cu alte fenomene, mai puțin complexe și mai elementare, atunci o astfel de părere despre ele nu va fi ceva neașteptat pentru noi , dar nu este, cu toate acestea, în sine nimic altceva decât rezultatul analizei Mai mult, suntem înclinați să credem că teoria lui Bergson, în măsura în care recunoaște complexitatea excepțională din spatele fenomenelor psihice, conține adevărul absolut, dar nu întregul adevăr În ciuda complexității nemărginite a fenomenelor mentale, în ciuda inaccesibilității lor pentru analiza noastră completă, în ciuda tuturor diferențelor lor față de științele fizice, chimice și biologice, nu ne putem opri la ideea inadmisibilității fundamentale a

analizei în studiul lor Dacă analiza LA ÎNTREBAREA DESPRE NATURA INTUIȚIEI fundamental inacceptabil în raport cu fenomenele conștiinței, după cum crede Bergson, atunci însăși viața conștiinței se transformă într-un amestec haotic de fenomene eterogene, complet incompatibile, iar negarea posibilității generalizărilor în domeniul conștiinței va fi o negare a oricare dintre legile sale, de ex evazivă pentru mintea cunoscătoare Și pentru a consolida poziția conturată aici și a ne defini mai clar atitudinea față de Bergson, trebuie să ne oprim la clarificarea conceptului de drept în aplicarea lui la diferite fapte ale ordinii mondiale externe și interne Dacă prin lege înțelegem o astfel de legătură între fenomene, care se repetă întotdeauna în mod invariabil în același mod, atunci putem fi de acord cu Wundt că nu vom găsi de fapt nicăieri astfel de legi; nu sunt nici măcar în știința naturii, care se remarcă prin cea mai mare acuratețe a construcțiilor sale Întrucât aceleași fenomene pot fi supuse acțiunii simultane a unor legi diferite, conceptul de lege pentru înțelegerea corectă și exactă a acesteia trebuie limitat Logica, după cum știm, distinge între legile cauzale și corectitudinea empirică, distinge între o descriere simplă a fenomenelor, bazată pe o observație mai mult sau mai puțin exactă, și o explicație a fenomenelor, sau construirea faptelor la cauzele lor producătoare Enunțăm o lege cauzală sau cauzală atunci când, dintre diversele antecedente ale fenomenului investigat, îl indicăm pe cel care provoacă în mod necesar fenomenul dat ca efect inevitabil al acestuia Formulăm o corectitudine empirică simplă în cazul în care, observând uniformitatea în domeniul unor fenomene, ne este greu să indicăm motivul concret al acestei uniformități și a acestei constanțe Idealul cunoașterii științifice constă, desigur, în formularea exactă a legilor cauzale, întrucât sarcina cunoașterii științifice se rezumă în cele din urmă nu la o simplă indicare a unei anumite legături între fenomene, ci și la o posibilă explicație a acestei conexiuni , dar din punctul de vedere al procesului de dezvoltare a cunoștințelor științifice și corectitudinea empirică și legile cauzale au un grad egal de valoare cognitivă • Distingând aceste două tipuri de legi științifice, trebuie să spunem că psihologia are în primul rând posibilitatea de a forma- Și ho l despre P în b în sfera lor de corectitudine empirică, deși datorită complexității incontestabile a subiectului lor, această posibilitate întâmpină aici dificultăți comparativ mai mari decât în alte științe, dar nu este exclusă în principiu Dar psihologia, ca orice altă știință, nu se limitează la o simplă formulare a corectitudinii empirice; ca orice altă știință, se străduiește să atingă idealul efortului nostru cognitiv, își îndreaptă interesul spre explicarea acestor corectitudini, cu alte cuvinte, caută să construiască legi cauzale pe baza corectitudinii empirice, explică această corectitudine, această succesiune regulată a fenomenelor mentale prin dependența lor de fenomene fiziologice, din fenomenele unei vieți anterioare în limitele unui individ dat și, în final, dependența de viața psihică a altor persoane Adevărat, ea nu poate insista asupra determinismului strict al fenomenelor mentale și, vorbind despre dependența funcțională a unor fenomene mentale de altele, înțelege această dependență în sui generis; cu toate acestea, determinismul în viața psihică trebuie recunoscut în anumite limite, iar acțiunea combinată a cauzelor tocmai indicate ne poate explica multe într-o diversitate atât de bogată a vieții psihice a individului Oricât de bogat ar putea fi conținutul vieții individuale la dispoziția individului, sfera experiențelor sale individuale nu este în orice caz nelimitată În limitele acestei repetiții, în sfera acestor

experiențe comune tuturor indivizilor, psihologia poate stabili regularități obiective, care nu vor fi altceva decât legi empirice Această repetitivitate și această corectitudine naturală ne permit să privim viața mentală ca un întreg coerent, ale cărui părți pot fi distinse din punct de vedere al valorii lor comparative, altfel viața mentală ar fi un haos continuu de părți separate, incompatibile și indistinguibile Este de la sine înțeles că în izolarea acestor corectitudini empirice, care mărturisesc determinismul vieții noastre spirituale, analiza trebuie să joace rolul principal Adevărat, datorită analizei, nu putem pretinde caracterul exhaustiv al cunoașterii vieții mentale? noi ns mq- Biblioteca "Runivers" la întrebarea naturii intuiţiei vrem să urmărim fiecare act mental în mod consecvent până la ultimele sale profunzimi, deoarece în general nu cunoaștem decât "parțial" x), dar negarea fundamentală a oricărui sens din spatele analizei ar fi un paradox absolut inacceptabil; analiza aici trebuie completată, dar, în principiu, nu este exclusă Dar pentru a realiza idealul cunoașterii științifice, pentru a îmbrățișa întreaga viață mentală, este necesar să explicăm nu numai generalul, ci și individul în viața mentală, să explicăm prin arătarea unei anumite cauze concrete a tuturor diversitatea complexă a vieții mentale, restul care se obține pentru deducerea corectitudinii empirice simple în domeniul vieții mentale Este absolut necontroversat faptul că putem stabili o anumită dependență a stării experimentate față de antecedentele sale anterioare de diferite tipuri, dar este la fel de sigur că nu orice experiență mentală poate fi considerată doar ca un efect al experienței anterioare a vieții mentale, iar sarcina psihologiei se reduce la explicarea acestei creșteri, a acestui apendice irațional al vieții psihice și, de fapt, ni-l explică, cel puțin, o face destul de logic de conceput, admițând drept cauză condiționantă și postulând ca punct de plecare ideea de un singur subiect, ca bază substanţială a vieţii psihice O astfel de recunoaștere a bazei substanțiale a vieții mentale are o valoare epistemologică incontestabilă, deoarece numai sub această ipoteză fenomenele vieții mentale pot fi obiect de studiu științific și numai o astfel de recunoaștere face posibilă pentru prima dată psihologia ca știință Nici trecutul nostru, tocmai ca trecut, nici viitorul nostru, ca atare, nu ar putea fi înțeleși de noi dacă nu am avea posibilitatea de a uni aceste două stări diferite într-un act conștient Sceptici și fenomenaliști, cu așa ceva i) Ultima bază a acțiunilor noastre, uneori foarte misterioasă și neașteptată pentru noi înșine, eludează observația noastră directă și se ascunde într-o distanță metafizică, în caracterul inteligibil al personalității noastre, care pe parcursul întregii evoluții pământești suferă doar o dezvăluire parțială Biblioteca "Runivers" Și holopov eliminând cu frică conceptul de substanță, de fiecare dată când fac acest concept de contrabandă, deși sub o denumire verbală diferită, de îndată ce este necesară o explicație științifică a evenimentelor psihice Și, în esență, afectul morbid, care se dezvoltă pe baza prejudecăților sistematice, este inspirat de propria lor umbră Recunoașterea substanței mentale, care se exprimă în fenomenele trăite, reflectă în ele propria imagine, natura sa individuală, este necesară în aceeași măsură ca și conceptul de substanță, materie, atom pe care îl inventăm, atunci când explicăm fenomenele fizice; aici analogia trebuie trasă cu consecvență hotărâtă și cu deschidere la minte Datorită acestei recunoașteri a sufletului ca substanță, pe care o vom considera un postulat epistemologic în construcția psihologiei ca știință, avem ocazia să ajungem la concluzia că în domeniul vieții mentale, precum și

în domeniul a fenomenelor externe, ar trebui stabilită o relație cauzală regulată, deși, desigur, în ambele cazuri își păstrează caracterul distinctiv, individualitatea Într-o serie întreagă de fapte conexe pe care le atribuim domeniului fenomenelor fizico-chimice nu există evoluție, această legătură ne apare în fața noastră cu caracter de inevitabilitate și fatalism Fiecare fapt ulterior din această serie, fiind rezultatul celui precedent, nu conține nimic nou în comparație cu antecedentul său Cu determinismul complet al tuturor fenomenelor, nu există nici progres, nici dezvoltare, nici mișcare înainte Ținând cont de coerența faptelor psihice, trebuie să observăm că particularitatea sa este că aici determinismul nu poate fi realizat atât de larg și cu atâta consistență În acest domeniu, fiecare fapt ulterior conține un inevitabil reziduu de noutate și nu se rezolvă fără un rest în antecedentul său Această ordine a lucrurilor ne obligă să supunem însuși conceptul de cauză unei transformări profunde, din moment ce suntem prea des martorii unor asemenea fapte în care determinismul și spontaneitatea se împletesc reciproc În legătură cu aceste fapte, va trebui să admitem existenţa unor astfel de cauze, care Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE NATURA INTUIȚIEI care conțin o bogăție nelimitată de potențialități diverse și a căror realizare nu o putem nici ghici și nici prevedea Recunoscut de noi ca subiect al experientelor emotionale, avand potentialitatile indicate, ar trebui clasificat drept cauze creativ spontane Cu o asemenea viziune asupra lucrurilor, nu există niciun motiv să vorbim despre superioritatea științei naturii față de psihologie Atât în sistematizarea materialului său, cât și în clarificarea subiectului său, psihologia, în ciuda complexității sale comparative, nu se află mai rău decât alte științe, care, potrivit lui Bergson, sunt construite în principal prin analiză Prin analiză, psihologia notează fapte coerente în viața mentală, fixează constanța și, astfel, constată corectitudinea empirică cu aceeași exactitate ca și alte științe Datorită activității de generalizare a înțelegerii, el ridică aceste regularități la cauza lor unică productivă, care este sursa primară atât a determinismului, cât și a spontaneității în domeniul vieții mentale Atât în baza științei naturii, cât și în baza psihologiei se află același postulat epistemologic, pe care îl putem distinge doar din punct de vedere al obiectivului și al metafizicului Lupta împotriva raționalismului își găsește concluzia în ultima lucrare majoră a lui Bergson, Evoluția creativă Punctul de plecare al teoriei epistemologice a lui Bergson este opoziția propusă de acesta între instinct și intelect Gânditorul francez consideră că cunoașterea dată de instinct este, prin natura și certitudinea ei, prioritatea oricărei cunoștințe, că, în timp ce instinctul are de-a face cu materia acestui sau aceluia obiect, intelectul are de-a face cu forma unui obiect, care în sine nu este altceva decât ficțiune și, prin urmare, cunoașterea ei nu este ceva pozitiv Întrucât intelectul este limitat doar la un instantaneu al realității, acesta din urmă pare să cadă prin rețeaua rară a generalizărilor și schemelor sale Conștiința abia atunci ia în stăpânire un obiect atunci când acesta pătrunde în natura sa cea mai interioară și nu alunecă pe suprafața lui, iar cunoașterea în acest sens ne oferă doar intuiție Biblioteca "Runivers" th holopov itya Dar o astfel de cunoaștere nu este deținută de om în faza sa actuală de evoluție culturală; are cunoștințe, deși destul de sigure, dar numai într-un anumit domeniu și anume în ceea ce privește viața personalității sale În acest stadiu al dezvoltării sale, intuiția este un instinct Dar omul poate și trebuie să extindă sfera dominației sale

asupra naturii prin extinderea cunoștințelor sale, iar această expansiune este posibilă numai dacă renunță la vechile metode de cercetare, dacă metoda intuiției își găsește aplicarea în domeniul științei naturii Iată tendințele reformiste largi ale filozofiei lui Bergson cu planurile sale grandioase de a reconstrui întregul edificiu al științei moderne, al cărui început este de obicei datat cu numele lui Galileo, Newton și Kepler Bergson proclamă decisiv o reevaluare a valorilor în domeniul metodologiei tuturor științelor și, în general, a întregii componente a cunoștințelor noastre Pentru a rezolva corect întrebarea cât de justă este opoziția dintre instinct și intelect, pe care o găsim la Bergson, va trebui să ne oprim în primul rând asupra unei analize a naturii instinctului Pentru a determina spuma epistemologică a instinctului, este de la sine înțeles că trebuie să luăm instinctul nu în forma sa primitivă, ca la animale, în care este asociat mai mult cu funcțiile voliționale, și nu cu funcțiile cognitive, ci la cele mai înalte niveluri ale expresia ei, ca, desigur, , la om, cu atât mai mult cu cât astfel de expresii ne sunt mai accesibile, în timp ce acțiunile instinctive ale animalelor nu pot fi înțelese de noi decât prin analogie cu acțiunile umane și, în general, cu faptele de psihicul uman Dacă nu se confundă instinctul cu acțiunea unui simplu reflex, atunci este incontestabil că o anumită cantitate de conștiință este amestecată cu fiecare act instinctiv Aceasta este tocmai structura oricărui act psihic, care este o împletire indivizibilă atât a voinței, cât și a ideilor și a emoțiilor Oricât de seducătoare în simplitatea ei este teoria care explică evoluția instinctului ca o simplă trecere de la inconștient la conștient, teorie care gravitează în mod firesc către monismul voluntarist, nu poate fi acceptată de noi ca o teorie științifică tocmai din cauza metamorfozei sale Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE NATURA INTUIȚIEI fizicitatea și contradicția cu faptele și logica Pe baza unor premise metafizice esențial diferite pentru înțelegerea naturii evoluției, contrar acestei teorii, va trebui să ne imaginăm evoluția conștiinței tocmai în direcția opusă Actele instinctive, purtând un caracter inconștient și apropiindu-se de reflexe în tipul lor, din acest punct de vedere, reprezintă nu etapa inițială, ci relativ târzie în dezvoltarea potențialităților noastre spirituale Acestea sunt obiceiuri în care, ca urmare a repetiției, elementul de conștiință s-a atrofiat aproape complet Acum întrebarea este, care este rolul evolutiv al conștiinței atunci când este amestecată cu instinctul? Și la această întrebare trebuie să dăm un răspuns categoric în sensul că acest rol nu poate fi decât pozitiv Conștiința, în general, joacă un rol creativ în dezvoltarea vieții; conferă actului un caracter ordonat și sistematic Instinctul este stadiul gândirii pre-științifice necritice, stadiul copilăriei minții cu posibilele sale greșeli și concepțiile greșite frecvente J) Spre deosebire de Bergson, va trebui să spunem că cunoașterea instinctivă este superficială și unilaterală Instinctul este impulsul de a acționa într-o singură direcție, în timp ce acțiunea rațională este ghidată de o serie întreagă de impulsuri diferite Un animal, condus de acțiunile instinctului, se acordă numai impresiei directe și, prin urmare, acționează mai des în mod eronat și inutil decât o persoană * * *) O ființă rațională, având un număr mare de impulsuri, își asumă mai puține riscuri și este mai puțin asemănătoare un automat) Cele mai mari descoperiri din domeniul științei și al filosofiei au fost întotdeauna precedate de o lungă muncă de gândire discursivă, iar înseși descoperirile au fost rezultatul atât al percepției intuitive, cât și, în egală măsură, rezultatul muncii minții

logice Triumful cunoașterii științifice, reprezentat de numele lui Newton, Leibniz și Lavoisier, în acest caz este) Vezi Gefdish pentru exemple Eseuri de psihologie, rusă trad , p) Vezi James Psihologie Rusă trad , p - Ibidem, Întrebări de filosofie, carte (r) Biblioteca "Runivers" și, kholopov deosebit de instructiv *) Acea izbucnire inspirațională de forță spirituală pe care a urmat descoperirea nu poate fi văzută în afară de efortul mental prelungit care a precedat-o și, într-o anumită măsură, a predeterminat-o Ar fi o mare greșeală să credem că adevărul este, parcă, impus conștiinței noastre din exterior și că sarcina adevăratei cunoașteri constă într-o simplă adaptare a activității noastre cognitive la faptele exterioare, într-o simplă armonizare a minții noastre activitatea cu lumea exterioară; mai degrabă se creează în laboratorul spiritului nostru, este acel X-m nedeterminat care se formează, care își obține expresia completă, conținutul său definit, prin eforturile mai mult sau mai puțin prelungite ale gândirii noastre Cunoașterea în sensul real al cuvântului dobândește un punct de referință pentru sine numai dacă este iluminată de conștiință Rolul conștiinței se rezumă la faptul că ea conturează căile pentru mișcarea gândurilor noastre, pe de o parte, și, pe de altă parte, aranjează, creează o formă pentru acest material; cunoașterea începe tocmai din acest moment; începe o nouă etapă a realității și este unul dintre factorii marcanți ai vieții umane, ca atare Fără această putere ordonatoare și formativă, cunoașterea nu este nici măcar un simplu material, este pur neant Cunoașterea în acest sens al cuvântului nu este un produs al evoluției spirituale a omului, ci unul dintre momentele sale creatoare, unul dintre cei mai marcanți factori ai săi Nu există nicio îndoială că ideile care stau la baza acestei cunoștințe nu sunt doar fapte ale conștiinței, ci și cauze efective în lumea ființei *) Natura creatoare a cunoașterii se exprimă nu numai prin faptul că adevărul este, parcă, dat, dezvăluit conștiinței noastre în mod direct; adevărul nu este doar dat, ci parțial creat de conștiința noastră; în ea trebuie să constatăm prezenţa atât a unui moment obiectiv, cât şi a unui moment subiectiv Un simplu dat nu conține plenitudinea adevărului, este *) Vezi Pfennig sh sau ή Persõnlichkeit, ,-) Vezi Nesmilo^ The Science of Man, - Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA NATURII INTUITIEI doar rezultatul coerenţei tuturor facultăţilor noastre spirituale Pentru completarea completă a adevărului, pare necesară construirea unei dovezi în forma corectă, iar instinctul nu oferă și nu poate da această dovadă Dacă structura oricărui act cognitiv presupune în mod necesar, într-o măsură mai mare sau mai mică, conștiința acestuia, atunci ni se pare greu să acceptăm punctul de vedere al lui Wundt, care încearcă să stabilească o relație esențială între cunoașterea instinctivă și inducție, între discursive cunoaștere și deducție Din punctul nostru de vedere, este la fel de inadmisibil să se separe intuiția și cunoașterea discursivă, precum și să se separe inducția și deducția, ca două acte cognitive complet eterogene Pentru Bergson și Wundt, ca și pentru orice voluntarist consecvent, o astfel de separare pare cu totul firească și complet legitimă, dar nu vrem și nu trebuie să despărțim mintea de voință și nu ar trebui să mai ridicăm antagonismul dintre ele într-un fel un fel de lege fatală viața mondială, așa cum a fost cazul în sistemele lui Schopenhauer și Hartmatz Nu trebuie să uităm că orice metafizică a voluntarismului este destul de logică în sensul că în domeniul teoriei cunoașterii gravitează în mod firesc spre iraționalism și antiintelectualism, iar în domeniul filozofiei religiei spre cisticism și quietism În procesul viu al muncii creatoare a conștiinței

noastre, intuiția nu poate fi evidențiată ca un act special, independent și suficient de suficient al spiritului cunoaștere; intuiția este unul dintre momentele din activitatea noastră cognitivă Îl devalorizăm în timp ce ne străduim să-l eliberăm de orice expresie intelectuală Scădem demnitatea minții noastre atunci când preferăm întuneric, elementar,) Vezi Wundt, Sufletul omului și al animalelor, rusă transl Pg) Vezi Wundt, tstt cit , * Biblioteca "Runivers" I HOLOPOV început inconștient Supraestimăm semnificația impresiei și experienței noastre imediate atunci când o facem piatra de temelie a întregii noastre activități cognitive Dorind să subliniem demnitatea rațiunii și să ridicăm edificiul metafizicii bazat pe o credință vie în acest motiv, ajungem la autodistrugerea rațiunii și la falimentul metafizicii Astfel, gândirea filozofică modernă, din cauza legăturii sale cu metafizica tradițională a voluntarismului, se prăbușește în punctele sale cele mai esențiale și ajunge la concluzii inutile și inutile Filosofia modernă, cu tendințele sale antiraționaliste și antiintelectualiste, reprezintă etapa finală în dezvoltarea unei întregi game de idei, iar având în vedere faptul că nu are în spate o tradiție puternică și de durată, există rațiune pentru a vorbi de un punct de cotitură în dezvoltarea sa Pentru gândirea care nu este legată de vreun dogmatism tradițional, trebuie să se deschidă noi căi pentru gândirea critică liberă În domeniul teoriei cunoașterii, iraționalismul și reabilitarea instinctului, indiferent de ce formă artistică și verbală revarsă, nu ne mai satisface Nu ar trebui să vorbim de reabilitarea instinctului, ci de reabilitarea rațiunii; oricât de ciudat ar părea, oricât de jignitor ar fi, are nevoie de ea și trebuie reabilitat Dar, având în vedere legătura strânsă dintre teoria cunoașterii și metafizică, aceasta din urmă trebuie să sufere și o reformă inevitabilă Și ni se pare că vom avea curajul să renunțăm la metafizica tradițională a voluntarismului, al cărei început merge înapoi prin Schopenhauer nu mai departe decât la Fichte, iar această reformă propusă nu poate fi exprimată decât în înlocuirea reprezentării voluntariste a lumii cu întunecarea ei a minții noastre adică în spirit monadologic la raționalismul kantian, în înlocuirea voinței inconștiente oarbe cu o monada vie, deținând din timpuri imemoriale o putere mai mare sau mai mică de reprezentare La rândul său, filosofia religiei, datorită legăturii sale strânse atât cu un anumit sistem de metafizică, cât și cu o anumită teorie a cunoașterii, trebuie să sufere o transformare corespunzătoare Și în miez, misterul care este stimulul originar al religiei Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA NATURII INTUITIEI viața, trebuie să treacă prin prisma spiritului nostru, și nu doar prin una dintre abilitățile sale; trebuie să devină proprietatea întregii noastre conștiințe și, în consecință, proprietatea gândirii noastre Cursul progresiv al procesului de dezvoltare a vieții religioase nu exclude, ci presupune prezența elementelor intelectuale în viața religioasă, deși momentul inițial al religiei nu poate fi exprimat decât în acțiunea misterului asupra sferei emoțiilor noastre, stârnind în noi acele sau alte sentimente Trebuie să scoatem filosofia din acest cerc vicios, trebuie să o ducem din acel impas fără speranță la care a condus voluntarismul ei Filosofia naturii, psihologia și fenomenologia spiritului trebuie să ofere material pentru această construcție complexă a unui nou sistem metafizic, care va avea o influență transformatoare decisivă asupra tuturor disciplinelor filozofice și ni se pare că o minte directă, curios și curajoasă , nelegat de prejudecățile vremii sale, nu se va opri în neputință în fața enormității și complexității sarcinii, o va înțelege ca fiind

datoria sa și va duce cu consecvență această reformă necesară Să realizeze un punct de vedere telemecanic în domeniul științelor naturii, să construiască o psihologie a ideilor de forțe, eliberând-o de tendințele moniste ale voluntarismului și evoluționismului fatalist și, în final, să scoată filosofia religiei din labirint întunecat de teorii mistice, îndreptându-și dezvoltarea pe calea corectă a raționalității metafizica ională este o mare sarcină și este sarcina noastră Și Kholopov, Biblioteca "Runivers" Experiență în construirea unui sistem filozofic pe conceptul de economie (Serghey Bulgakov, Filosofia economiei Prima parte Lumea ca economie Moscova,) Așteptăm cu nerăbdare apariția acestei cărți Cu doi ani înainte, disputele despre filozofia rusă, despre modurile ei naționale speciale, au fost subiectul unui interes acut pentru noi Se știe cum autorul Filosofiei economiei a decis această întrebare și la ce părere a aderat Se poate spune chiar că a fost unul dintre cei mai talentați și remarcabili reprezentanți ai acelei tendințe care privea fără speranță soarta filozofiei occidentale și era plin de speranță pentru o vocație specială a rusului Și acum iese o carte de sub condeiul lui, acest exemplu viu al gândirii rusești, această nouă etapă a drumului său național Ce altceva poate stârni interesul unui filozof, pentru care soarta filosofiei nu este indiferentă și care caută neobosit cuvinte noi și revelații noi în istoria sa? Și într-adevăr, prima privire asupra cărții ne convinge de originalitatea gândurilor și a problemelor sale Să începem măcar cu subiectul în sine În ce criză se află gândirea socio-filozofică occidentală modernă, deziluzionată de vechile sale moduri, încă negăsită și în căutarea inutilă de altele noi? Intrată în cercetare metodologică, ea ne oferă răspunsuri la întrebările esențiale ale științelor sociale și prezintă un spectacol ciudat al construcției metodelor științifice acolo unde cunoașterea reală nu există încă Și acum apare o "filozofie a economiei", în care subiectul este luat "imediat într-o triplă formulare - științific-empiric, Biblioteca "Runivers" EXPERIENTA DE FILOZOF CONSTRUCTII SISTEME PE CONCEPTUL DE ECONOMIE transcendent critic și metafizic" (p P) La urma urmei, aceasta nu mai este o rătăcire inutilă prin câmpul la fel de inutil al metodologiei: aceasta este o ieșire în câmpul liber al științei reale! Dar mai mult decât atât, în cartea unui autor respectat, problema nu este doar despre rezolvarea problemelor de filosofie socială Cartea are o părtinire filosofică generală, iar filosofia economiei servește drept bază pentru construirea unui întreg sistem filozofic Așa cum Kant a orientat la vremea lui filosofia pe faptele științei naturale teoretice, tot așa și această nouă filozofie își propune să se orienteze pe faptele economiei Iar autorul nu are nicio îndoială că filosofia, din aceasta va căpăta o cu totul altă formă, va spune oamenilor ceva cu totul nou La prima examinare a conținutului cărții, se dovedește că o astfel de formulare originală a întrebării îl respinge într-adevăr pe autor de toate "tendințele filosofice moderne ale Europei de Vest" Autorul nu se zgâriește cu expresii pentru a se disocia decisiv de ele În același timp, mai ales, el nu este de acord cu kantienii Autorul nu este atras de "sistemele idealiste calafătate" și "pretențiile copernicane ale fotoliului știe-totul" (p) Critica rațiunii a devenit acum, în opinia sa, "o piatră de ascuțit pentru a transforma șoarecii critici" (p) "Kant, în critica sa față de rațiunea pură, a acoperit cu grijă toate crăpăturile din edificiul științei" (p) Numai cu mari rezerve autorul acceptă să facă un "curtsey înaintea dragonului chinez al criticii" (p), adică își dedică atenția întrebărilor epistemologice Autorul nu vrea să se alăture bolii de care

suferă și astăzi filosofia europeană - intelectualismul și adepții săi, Descartes, Fichte și Hegel Dar el are o atitudine la fel de negativă față de direcția opusă - față de antiintelectualism, mai ales în fața pozitivismului, care vrea "să se stabilească în cele din urmă în titlul zoologic de mare maimuță și, pe parcurs, să-și aproprie tronul a supraomului" (p) Autorul vorbește nu mai puțin tăios despre pragmatism "Pragmatismul radical, în opinia sa, este profund greșit" Este imposibil să facem din utilitate singurul criteriu al adevărului, cu excepția cazului în care "facem o batjocură a dovezilor și proclamăm că X = lumânare cu stearina" (p) Biblioteca "Runivers" H, H ALEKSEEV Cu cât o carte ia mai mult asupra sa, cu atât o judecăm mai sever nobil obligat! Prin urmare, îmi cer scuze anticipat lui S N Bulgakov pentru că nu am încercat să atenueze judecățile și concluziile la care am ajuns ca urmare a criticilor mele Mi-a fost cu atât mai greu să pronunț aceste judecăți cu cât, atât prin spiritul ei filozofic, cât și prin acuratețea punerii unor probleme filozofice, cartea unui autor respectat reprezintă un fenomen remarcabil în literatura rusă modernă Drag în ea, în primul rând, este acel spirit proaspăt al cercetării filozofice, care deosebește cartea lui S N Bulgakov de scolastica științifică a filosofiei germane moderne Această dispoziție filozofică proaspătă și liberă l-a ajutat pe autor să se apropie atât de mult de cea mai elementară problemă a filosofiei moderne, care, parcă, constituie sufletul ei, ascuns adesea în spatele hainelor grele ale conceptelor școlare: vorbim despre problema raționalului și irațional și relația lor, - acea problemă, a cărei expresie exterioară este lupta dintre cele două curente filosofice moderne principale - logica pură, pe de o parte, pragmatismul, pe de altă parte De asemenea, este foarte valoros faptul că, într-o anumită măsură, poate fi numită ideea principală a Filosofiei Economiei: ideea unui rol special care poate fi jucat în soluționarea problemei numite a științei culturii La urma urmei, dacă ignorăm detaliile, în cartea lui S N Bulgakov este vorba în primul rând de construirea unei viziuni filozofice asupra lumii, ținând cont de natura specială a științelor istoriei culturale Convingerea mea profundă este că acest gând este pârghia prin care poate fi mișcată filosofia modernă Dar trebuie să înveți cum să folosești maneta Și conform convingerii mele la fel de profunde, metoda de rezolvare a întrebărilor filozofice care domnește în cartea lui S N Bulgakov nu ne oferă nici cele mai mici date pentru a folosi cu succes această pârghie Și astfel, în ciuda toată simpatia față de ideea principală a autorului, simt datoria să vorbesc deschis și tăios că este imposibil să filosofezi în modul în care vrea să filosofeze direcția întruchipată în cartea lui S N Bulgakov Vom atinge doar principalele probleme filozofice ridicate de o carte interesantă și le vom analiza în ordine Biblioteca "Runivers" EXPERIENTA DE FILOZOF CONSTRUCTII SISTEME PE CONCEPTUL DE ECONOMIE ih continuitate logică Am văzut deja cum își pune autorul întrebarea: sarcina lui nu se află doar pe planul întrebărilor socio-filozofice, ci trece și în domeniul problemelor filosofice generale Astfel, filosofia economiei pentru el nu este doar o filozofie despre economie, ci și o filozofie din punct de vedere al economiei, nu numai genetivus ob-jectivus, ci și genetivus subjectivus Autorul adesea nu face distincție între aceste două sarcini diferite ale cercetării sale, dar în esența lor ele sunt complet diferite "Nu-mi propun", spune autorul în prefață, "să justific subiectul acestui studiu, pentru că cred că el vorbește suficient de la sine și nu are nevoie de o justificare specială Există un singur lucru pe care nu îl fac îndoială - semnificația enormă a problemei în sine, care, sunt convins, ar

trebui să aparțină, dacă nu astăzi, atunci mâine în filosofie A înțelege lumea ca obiect al influenței muncii economice este sarcina sa principală, la care conduc în egală măsură economismul, critica, pragmatismul și misticismul În general, se poate fi de acord cu asta Cum poate fi modelat ceva neformat în natură și, astfel, să servească scopurilor umane este cea mai serioasă întrebare la care orice sistem filozofic trebuie să aibă un răspuns Dar este foarte departe de a pune și de a rezolva această problemă până a pune și a rezolva o alta, pe care și-o pune și S N Bulgakov, de a privi lumea ca proces economic, de a înțelege filosofia lumii ca filozofie a economiei Este clar că aceasta poate fi viziunea formelor extreme de economism și pragmatism, dar se poate spune că, din fericire, majoritatea tendințelor filozofice ale zilelor noastre sunt departe de asta și nu i se vor alătura niciodată O astfel de viziune ar putea fi numită un tip special de pozitivism, bazat pe economia politică ca știință exactă Dar dacă a fost posibil și dacă pozitivismul natural-științific este încă puternic, atunci asta depinde de puterea noastră) "Între economia politică și economism, ca viziune asupra lumii, spune S N Bulgakov, există o legătură strânsă, inextricabilă" (Ph D) Phil gospodărie, pagina Biblioteca "Runivers" HH ALEKSIEV Stiintele Naturii Și ce este economia politică în timpul nostru? O știință care încă își caută Newtonul și care probabil nu-l va găsi niciodată Nu este ciudat să facem ca scopul filosofiei să înțeleagă lumea din punctul de vedere al unei științe inexistente sau, în orice caz, foarte dubioase? Acest lucru putea fi crezut de Marx, care în același timp credea că în cele din urmă a construit economia politică ca știință exactă Cum poate S N Bulgakov să creadă în acest lucru, potrivit căruia, "nu poate fi surprins dacă mințile științifice sunt mai riguroase, educate în științe naturale își permit să se îndoiască" în economia politică științifică, "în însuși dreptul ei la o existență științifică? " (p) Oare chiar problema "filozofiei economiei" are nevoie de o justificare specială și de o explicație specială ca urmare a tuturor acestor lucruri? Ni se pare că S N Bulgakov însuși are nevoie de acest lucru Simte justificare și chiar încearcă să o facă, dacă nu în prefață, atunci în paginile următoare ale cărții sale Această justificare îl conduce însă la o serie întreagă de contradicții, ceea ce face posibilă îndoiala de posibilitatea și legitimitatea însăși formulării întrebării, atât de neîndoielnică pentru autorul Filosofiei economiei De ce, de fapt, se poate privi lumea ca pe un proces economic, de ce are sens să orientezi filosofia către faptul economiei? Nu ar fi mai bine să o construim din punct de vedere, de exemplu, al dreptului? Și nu doar drepturi, ci, să zicem, drepturi private Nu este posibil să filosofăm despre lume din punctul de vedere al dreptului internațional? Sau din punct de vedere al dreptului comerțului, cambiilor etc ? Se pare că autorul este într-adevăr de acord cu astfel de presupuneri paradoxale "În natura gândirii", spune el, stă că nu este independentă, ci "orientată", există un gând despre ceva, iar acest ceva într-un anumit sens este determinat arbitrar, reflecția este un act de libertate Dar la fel cum pot fi trase căi din fiecare punct al sferei de-a lungul întregii sfere, și așa cum unul și același punct poate întâlni un număr infinit de curbe sau linii drepte pe drum, tot așa, vorbind în principiu, fiecare orientare, cu profunzimea corespunzătoare a dezvoltării sale, poate avea în sine cheia pentru tot felul de probleme și, prin urmare, ascunde în sine posibilitatea rezolvării corespunzătoare a acestora" ( ) "Nu există mâncare Biblioteca "Runivers" EXPERIENTA DE FILOZOF CONSTRUCTII SISTEME PE CONCEPTUL DE

ECONOMIE dimpotrivă, cu o multitudine de orientări inițiale, este necesar să recunoaștem pluralitatea modurilor de gândire și deci semnificația obiectivă a diferitelor construcții "( ) punct de vedere" ( ) • Întrebarea aici poate fi ridicată doar cu privire la comoditatea practică a unuia sau altuia dintre ele: dacă este convenabil, este astfel justificat După cum puteți vedea, autorul caută să-și justifice poziția, luând punctul de vedere al pluralismului epistemologic extrem cu o părtinire spre pragmatism și relativism Autorul însuși trebuie să recunoască acest lucru, deși cu rezerve "Punctul de vedere dezvoltat aici, spune el, nu are nimic în comun cu scepticismul, care subminează orice posibilitate de cunoaștere obiectivă, dar acesta este, fără îndoială, relativismul estetic în filozofie" (, Ph D) Fie că este vorba de relativism estetic, sau de vreo altă formă de relativism, nu ne interesează aici, dar este ciudat cum relativismul poate "nu avea nimic de-a face cu scepticismul" Vom vedea acum că predicatul "estetic" nu salvează nimic, iar relativismul autorului are proprietățile oricărui relativism, adică este un punct de vedere tăgăduitor și dogmatic Totuși, nu trebuie să demonstrăm că orice relativism este un punct de vedere autocontradictoriu, ne demonstrează însuși S N Bulgakov acest lucru, la paginile - ale cărții sale În opinia sa, scepticismul "rezultă dintr-o tendință de a privi mintea doar ca pe un Instrument al vieții, condusă de un instinct orb, aloTichym, chiar aproape antilogic Mintea asimilează aici sensul doar de instrument, valoros doar datorită utilităţii sale"(, Ph D) Un astfel de punct de vedere nu poate "explica propria posibilitate și propriile sale pretenții" ( ) Toate acestea sunt argumente binecunoscute împotriva scepticismului, dar ele intră în întregime sub punctul de vedere al autorului însuși Căci dacă problema adevărului filosofiei economice este decisă pe baza convenabilității sale practice și a adecvării sale practice, "avem un exemplu tipic de Privire a minții ca un instrument Dar filosofia economiei, cu interpretarea sa instrumentală, nu poate fundamenta niciuna Biblioteca "Runivers" JH H ALEXIEV caracterul său științific și nici adevărul său Să presupunem că filosofia economiei este utilă pentru ceva și potrivită pentru ceva Întrebarea este, de ce? Filosofia economică poate avea o mie de întrebuințări, dintre care niciuna nu este științifică sau filozofică Și pentru ca acesta să aibă o potrivire științifică și filozofică, pentru aceasta este necesar să se treacă de la conceptul de adecvare la domeniul conceptelor de logică și știință În același timp, dacă sunt posibile tot felul de viziuni asupra lumii, atunci, probabil, este posibilă și o viziune diametral opusă celei expuse în Filosofia economiei În consecință, este posibil să construim două sisteme despre lume, constând în judecăţi contradictorii sau pluralismul nemărginit al lui S N Bulgakov trebuie limitat Dar mai mult decât atât, relativismul estetic al lui S N Bulgakov, ca orice relativism, devine posibil doar pentru că se sprijină pe premise dogmatice mai mult sau mai puțin conștiente de natură pur raționalistă Cum este cu adevărat posibil să menținem opinia că în filosofie există acel pluralism extrem, nelimitat, care spune că toate drumurile duc la Roma și că filosofia poate fi scrisă din orice punct de vedere? Căci filosofia este echivalată aici cu un act de simplu arbitrar, chiar capriciu Cum se face că un capriciu devine totuși cunoaștere și filozofie? Aici intrăm în misterul interior al relativismului estetic al lui S N Bulgakov "Granițele principale", spune el într-un loc în cartea sa, "în alegerea punctelor de vedere nu pot fi stabilite datorită unității și conexiunii vieții și a legii continuității gândirii: totul este în toate și totul poate fi găsit în toate" ( )

"Realitatea este logică", se spune într-un alt loc, "este conectată și această legătură este identică cu gândirea logică, i se dezvăluie și i se dă Această conexiune este universală, căci este legătura a tot, în totul Există Logosul lumii și după puterea lui există logica lucrurilor, și logica științelor și logica acțiunilor: totul este într-o legătură atotpătrunzătoare Căci lumea în definiția ei pozitivă nu este Haos, ci Sofia" (-) Cu alte cuvinte, toate drumurile pot duce la Roma doar dacă direcția lor este predeterminată dinainte, dacă întreaga lor rețea este așezată de un topograf înțelept, conform înțelepților Biblioteca "Runivers" EXPERIENTA DE FILOZOF CONSTRUCTII SISTEME PE CONCEPTUL DE ECONOMIE plan rom Această presupunere despre înțelepciunea originară a căilor acestei lumi, convingerea că totul se află în toate, garantează că, cu cea mai capricioasă alegere a căii, toți filozofii vor converge în cele din urmă și nu se va ieși că cineva va ajunge la Roma, altul la Constantinopol, al treilea la Beijing Atunci de ce să nu filosofăm despre lume din punct de vedere al economiei, sau din punctul de vedere al dreptului comercial, sau din punctul de vedere al dreptului internațional? Dar cum poate S N Bulgakov să facă această presupunere a Logosului care stă la baza lumii, dacă, după cum am văzut, își delimitează brusc filosofia de principala "boală" a Occidentului, de intelectualism? La urma urmei, potrivit S N Bulgakov, "conectarea" și "continuitatea" sunt doar proprietăți ale acelor sfere limitate ale vieții, care sunt epuizate de gândirea logică În logică este posibil chiar și panlogismul, "a cărui minciună monstruoasă începe doar atunci când dă semnificație ontologică afirmațiilor sale epistemologice și, prin urmare, le interpretează în sensul metafizicii intelectualiste" ( ) Dar S N Bulgakov, afirmând Logosul lumii, tocmai cade în această metafizică intelectualistă, și chiar în interpretarea ei extremă și exagerată: căci numai cu această interpretare este posibil să credem că totul, chiar și cele mai strâmbe drumuri ale filosofiei, vor conduce totuşi la Roma Vedem că la primul ei pas, în însăși formularea problemei sale, filosofia economică întâmpină contradicții ciudate și inexplicabile Dar să nu fim prea captivi și să nu insistăm că formularea corectă a întrebării este prima condiție pentru rezolvarea ei cu succes Să mergem mai departe şi să vedem în ce fel autorul ajunge la soluţionarea problemei filosofiei economiei astfel pusă În centrul filozofiei economiei se află, după S N Bulgakov, economismul epocii moderne "Timpul nostru înțelege, simte, experimentează lumea ca o economie și puterea omenirii ca bogăție, în principal în sensul economic al cuvântului Această idee, în ciuda unor exagerări din partea contemporanilor noștri, are unele Biblioteca "Runivers" J n ALEXIEV conținut real, oarecare adevăr etern Și acesta este secretul farmecului particular al materialismului economic, datorită căruia hipnotizează atât de mult gândirea modernă "( ) Astfel, filosofia economiei a lui S N Bulgakov a fost creată în primul rând sub influența industrialismului vest-european și a ideologiei sale caracteristice erei noastre industriale Fostul marxism al autorului a lăsat asupra lui o amprentă de neșters și a devenit un membru indispensabil al filosofării sale actuale, căruia însă s-au alăturat și alte influențe filozofice Știm că S N Bulgakov a fost la un moment dat sub influența puternică a filosofiei critice De la acesta din urmă el împrumută premise suplimentare pentru construirea filozofiei sale economice Economismul nu trebuie respins, ci transcendet interior, explicat în limitele sale, ca principiu filosofic abstract, în care o latură a adevărului iese în evidență ca întreg adevărul ( ) Limitarea economismului constă în dogmatismul său naiv "Este ca și cum dogmele

economicismului ar fi singura filozofie posibilă și evidentă a economiei în general Așadar, sarcina criticii filosofice este, în primul rând, să spulbere acest dogmatism naiv și, după ce l-a pus ca întrebare, să-l facă obiectul unui studiu special ( ) Cu alte cuvinte, dogmatismul sub formă de economism trebuie tratat așa cum s-a ocupat Kant de dogmatismul sub forma științei matematice și mecanice Critica lui Kant îi oferă lui S N Bulgakov un plan general pentru filosofia sa a economiei Dar problema aici nu este doar despre planul general Este vorba de a împrumuta literalmente de la Kant metodele filosofiei critice În capitolul "Despre subiectul transcendental al economiei" aflăm că S N Bulgakov dorește să pornească de la o analiză a condițiilor universal aplicabile sau transcendentale ale oricărei activități economice Această analiză transcendentală a economiei, desigur, continuă și, în același timp, se sprijină împotriva experienței economice (, nr) "În acest sens, problema transcendentală a economiei reprezintă o completă "analogie cu problema transcendentală a cunoașterii în general" Biblioteca "Runivers" EXPERIENTA DE FILOZOF CONSTRUCTII SISTEME PE CONCEPTUL DE ECONOMIE Există un subiect transcendental al cunoașterii, purtător al funcțiilor cunoașterii în general, care fundamentează actele de cunoaștere separate și integrându-le? Natura transcendentala a cunoasterii la momentul actual poate fi considerata mai mult sau mai putin clarificata, dimpotriva, elucidarea naturii transcendentale a economiei nu a inceput inca În esență, întrebarea aici este una și aceeași și anume: ce se poate spune despre subiectul transcendental, care determină prin el însuși atât cunoașterea, cât și economia, și căruia i se poate și trebuie să i se atribuie activitatea integratoare a cunoașterii sau economiei" (și) *) Cu uimire vedem la autorul filosofiei economiei un filozof critic care interpretează critica așa cum a interpretat-o Schelling sau, cu toate diferențele de puncte de vedere, așa cum o interpretează unii neo-kantianiști astăzi Metoda transcendentală, a cărei esență constă în ascensiunea treptată de la fapt la condițiile sale necesare, este un anumit dispozitiv cognitiv universal, prin care se rezolvă toate problemele științei și filosofiei Știința întreabă despre condițiile existenței senzuale, filosofia întreabă despre condițiile științei Știința economiei întreabă despre condițiile economiei, filosofia întreabă despre condițiile științei economiei Dar din moment ce condițiile științei economice sunt în același timp condițiile activității economice însăși, filosofia științei economice este filosofia economiei Iată schema metodei transcendentale, împrumutată direct de la Schelling, după cum indică citatele și referințele lui S N Bulgakov la lucrările lui Schelling, singurul dintre noii filozofi occidentali pe care îl acceptă mai prietenos Vrem să subliniem aici toată profunzimea respectului nostru pentru filosofia transcendentală și întreaga dependență a concepțiilor noastre filozofice de ideile idealismului german Și numai prin volum, suntem deja mai aproape de idealismul german decât de autorul Filosofiei economiei Cu toate acestea, ne putem apropia de dogma filozofică a transcendentalismului pe cât este acceptată de S N Bulgakov, adversarul lui Kant? Hotărât că nu Știm asta prin tot idealismul german Despre Cursive mash Biblioteca "Runivers" НН ALEKSѢEV de-a lungul secolelor de dezvoltare a ideilor sale, această linie de interpretare a filozofiei transcendentale a lui Kant a continuat Principalul său dezavantaj constă în faptul că aici se șterg diferențele dintre etapele individuale ale cunoașterii umane și se instaurează un fel de monism în filozofie, atât de străin chiar de autorul idealismului critic, cel mai puțin înclinat să construiască

întregul său domeniul cunoașterii umane conform unui model Putem spune că o astfel de interpretare a filozofiei critice se bazează pe asimilarea arhitectonicii sale externe, și nu pe sensul său intern Sensul metodei critice, în opinia noastră, constă în faptul că ea s-a eliberat de monismul dogmatic al filosofiei anterioare și a văzut în știința noastră naturală nu un fel de înțelegere absolută a lucrurilor în sine, ci o sarcină ideală, o problemă supus unei împliniri nesfârșite Astfel, s-a deschis posibilitatea altor probleme, alte perspective, atât de departe de filosofia dogmatismului prekantian Kant, în special, pe lângă problema științifică naturală, a pus o problemă logică, etică și estetică Predispus la arhitectura excesivă, Kant a încercat fără îndoială să transfere schemele Criticii rațiunii pure în domeniul eticii și al esteticii, dar în același timp a recunoscut clar diferența esențială dintre cele trei critici și le-a exprimat în termeni duri: Critica de Rațiunea Pură, ca lume a naturii, a doua Critică, ca lume inteligibilă a libertății, iar a treia, ca reconciliere a lor Și acum, nu în acest spirit interior al filozofiei critice, ci în schemele sale externe, S N Bulgakov caută bazele filozofiei sale a economiei Pentru el, nici măcar nu se pune întrebarea cărei arii de critică aparține filosofia, unde este "locul ei transcendental" - în Critica rațiunii pure, sau în Critica rațiunii practice sau în Critica rațiunii practice putere de judecată? O singură schemă externă îi este suficientă: de la fapte la condiții, iar filosofia transcendentală a economiei este gata Cât de ușor se ridică edificiul întregii filozofii! Există un fapt al dreptului cambiei, ne vom întoarce la condițiile sale, la presupozițiile sale transcendentale - obținem filosofia dreptului cambiei Există un fapt tehnic - vom face la fel Nu este mai dificil decât să desenezi din imagini cu șablon Biblioteca "Runivers" EXPERIENTA DE FILOZOF CONSTRUCTII SISTEME PE CONCEPTUL DE ECONOMIE] Un oponent recunoscut al "sistemelor calafate", S N Bulgakov ia de la ei cel mai rău, cel mai superficial, cel mai popular El ridică această latură la metoda universală a filosofiei, cu ajutorul căreia se rezolvă cele mai grave probleme ale filosofiei economiei Așa își pune autorul problema și propune astfel de modalități de rezolvare Să fim de acord cu el asupra legitimității acestor căi Să intrăm în însăși esența problemei și să vedem ce a introdus noua "Filosofie a economiei" în filozofie și știință Vom atinge mai întâi "filozofia economiei" în sensul larg al cuvântului, și anume, încercarea lui S N Bulgakov de a construi o imagine a lumii din punct de vedere economic, o încercare de a orienta sistemul filozofic asupra faptului economiei Având în vedere faptul de economie, este necesar să se ridice la condițiile și premisele sale transcendentale Astfel, vom rezolva problema cum este posibil acest fapt Potrivit lui S N Bulgakov, este posibil doar cu condiția să acceptăm ca adevărată viziunea asupra lumii pe care Schelling a expus-o în filosofia sa a identității Idealismul lui Kant este neputincios să explice faptul activității economice "Subiectul kantian este inactiv, el doar contemplă, prin urmare această învățătură este o filozofie de fotoliu" ( ) Filosofia lui Fichte a stilizat și mai mult idealismul lui Kant "Între subiect și obiect, părea să se ridice un perete de sticlă invizibil, dar impenetrabil, un întreg sistem de oglinzi" ( ) "Chiar mai puternic decât la Kant, subiectul rămâne aici închis sub un capac de sticlă cu aerul pompat afară" ( ) Numai Schelling a reușit să "sparge acest perete de sticlă cu o lovitură de mână puternică" ( ) Cu învățătura sa despre identitatea originară a subiectului și obiectului, Schelling a pus bazele acelei filozofii care ne explică posibilitatea

interacțiunii, între ele, faptul influenței subiectului asupra obiectului, într-un cuvânt, faptul activitate Nu vom aprofunda aici în detaliile expunerii filozofiei identității, așa cum a făcut S N Bulgakov Autorul nostru acceptă ideea principală a lui Schelling fără rezerve și Questions of Philosophy, Vol , Biblioteca "Runivers" J fi ALEKSEYV, citează, în confirmarea opiniilor sale, citate lungi din diferite lucrări ale sale Ideea originală aici este doar ideea că fenomenul activității economice oferă argumente incontestabile pentru adoptarea filozofiei identității "Numai printr-o neînțelegere filozofică școala lui Marx îl ia pe Hegel drept naș, fără a sesiza că filozoful natural Schelling este incomparabil mai potrivit scopurilor sale" ( ) "Filosofia economiei, ca filozofie a acțiunii obiective, trebuie să fie în mod necesar o continuare conștientă a lucrării filozofice, și anume "natural-filosofice" a lui Schelling" ( ) Să aruncăm o privire mai atentă, de fapt, la principalele categorii de activitate economică și vom obține și mai multă confirmare a acestei opinii Orice activitate economică, așa cum a învățat mult timp economia politică, este compusă din două acte economice de bază: consumul și producția Și fiecare dintre aceste acte, prin "condiția sa transcendentală", presupune ipoteza identității "Identitatea sau unitatea originară a naturii primește o certificare vizuală și, s-ar putea spune, apodictică în faptul consumului, în care granița dintre vii și morți, animat și neînsuflețit este îndepărtată" ( ) "Consumul nu doar mărturisește identitatea naturii, ci este această identitate însăși, manifestată în acțiune, identitate în actu" ( ) Dar nu ar trebui să spunem același lucru despre producție? Analizând economia ca producție, ajungem din nou "la aceeași idee filozofică a identității necesare a subiectului și obiectului, eul, sinele, conștiința și natura, care sunt de fapt identificate în economie" ( ) "Este imposibil, sub presupunerea alienării dintre sine și non-sine, să explicăm interacțiunea lor Ajungem, așadar, la concluzia despre uniformitatea metafizică a sinelui și a non-ului, sau unitatea logos-ului economic în ele, care se exprimă în conformitatea practică a naturii, receptivitatea ei în raport cu sarcinile și proiectele sinelui ( ) Deci, ipoteza identității, ca bază a filozofiei economiei, este ideea centrală a cărții lui S N Bulgakov Să încercăm să evaluăm această idee în esență După propria sa recunoaștere, S N Bulgakov, valoarea științifică a filozofiei economiei este determinată de adecvarea sa practică Dacă o încercare de a orienta lumea spre economie are succes Biblioteca "Runivers" EXPERIENTA DE FILOZOF CONSTRUCTII SISTEME PE CONCEPTUL DE ECONOMIE se numește într-un fel convenabil, dacă ne deschide unele aspecte noi ale ființei și astfel este deja justificat În primul rând, observăm că din acest punct de vedere este posibil să ne punem la îndoială valoarea și necesitatea științifică a filozofiei economiei La urma urmei, ea duce, după cum am văzut, la o filozofie a identității, dar aceasta din urmă a apărut fără nicio legătură strânsă cu realitatea economiei În esență, filosofia orientată pe faptul activității economice nu oferă nimic nou pentru înțelegerea lumii în comparație cu ceea ce a dat Schelling, care și-a construit filosofia pe cu totul alte orientări Încă o dată, a dovedi ceea ce alții au descoperit pe baza altor fapte este, în orice caz, o sarcină secundară Și nu se cuvine să spunem că o astfel de sarcină "aparține, dacă nu azi, atunci mâine, filozofiei" Dar să presupunem că în filosofia lui S N Bulgakov, Schelling a jucat doar un rol secundar Însuși faptul economiei l-a determinat la ideea de identitate, care fusese descoperită mai devreme de Schelling cu altă ocazie Întrebarea ar

trebui să fie despre cât de corect a făcut S N Bulgakov concluzia de la fapt la condițiile sale? Faptul economiei se explică cu adevărat prin asumarea ipotezei identităţii originare a subiectului şi obiectului? Și chiar este necesar ca economismul epocii moderne să recurgă la conceptele vechii filosofii naturale? În general, trebuie remarcat faptul că înțelegem interacțiunea dintre două fenomene diferite doar pe ipoteza existenței unei unități inițiale care stă la baza acestora Este imposibil de înțeles cum poate "interacționa" ceva care nu are absolut nimic în comun Din acest punct de vedere, este imposibil să nu recunoaștem corectitudinea din spatele gândirii, ceea ce reduce interacțiunea dintre subiect și obiect la o unitate fundamentală Este de neînțeles de ce o astfel de unitate ar trebui să fie principiul identității vechii filozofii a naturii Nu se poate explica mult mai simplu și mult mai amănunțit faptul activității economice cu ajutorul ipotezei unității fizice inițiale a subiectului și obiectului? Într-un astfel de caz, subiectul ar acţiona în activitatea economică ca acelaşi Biblioteca "Runivers" ? Y N ALEKSEEV un agent fizic, ca un obiect Dacă fizic: natura a "produs" în vremurile preistorice zăcăminte uriașe de salnitru, atunci aceeași "natura" produce salitru atunci când unul dintre agenții săi este "subiectul", omul? Și dacă "natura" a acumulat o bogăție enormă de energie termică în zăcăminte de cărbune sau în surse de petrol, atunci nu este aceeași natură care inversează procesul de cheltuire treptată a acestora, ardându-le în locomotive cu abur și furnale? Întrebarea cum este posibil ca un subiect să influențeze un obiect sau o persoană pentru natură este redusă la o întrebare generală de știință naturală a modului în care sunt posibile diferite procese naturale de schimbare a unei substanțe Căci în activitatea economică, omul acționează în primul rând ca un agent fizic, iar pentru ciclul vieții fizice este complet indiferent dacă un astfel de agent este omul sau energia solară Știința noastră naturală, cu totalitatea ipotezelor sale științifice, ale căror fundamente au un grad considerabil de certitudine apodictică, ne explică posibilitatea acestei interacțiuni generale a proceselor fizice, din care "faptul economiei" este o mică particule Credem că orice reflecție asupra modului în care interacțiunea economică dintre om și natură este posibilă se va îndrepta în primul rând către această simplă ipoteză, care se bazează pe bagajele grele ale științei naturii moderne Și dacă S N Bulgakov nu vine la ea, este doar pentru că în întrebarea: cum este posibilă economia, el gândește mult mai mult decât ceea ce am formulat-o Formularea întrebării sale principale este ambiguă, iar semnificațiile diferite ale acestei formulări necesită o trecere la ipotezele vechii filosofii naturale Cum este posibilă agricultura? Întrebarea astfel formulată se referă nu numai la posibilitatea interacțiunii fizice dintre om și natură De asemenea, întreabă cum este posibil ca doi agenți fizici să fie organizați într-un mod special, corespunzător unor sarcini Faptul unei schimbări în procesele fizice rămâne același, indiferent dacă agentul este omul sau natura însăși Dar natura nu are "intenție" în acțiunile sale, în timp ce omul o are De aceea în natură vorbim despre Biblioteca "Runivers" EXPERIENTA DE FILOZOF CONSTRUCTII SISTEME PE CONCEPTUL DE ECONOMIE simple "schimbări" și "procese", dar în viața umană vorbim de "economie" Aici se alătură conștiința, scopul, planul rezonabil Acestea sunt categorii complet noi, care nu sunt reductibile la categorii de natură mecanică Când întrebăm cum este posibilă economia, ne întrebăm nu numai despre posibilitățile proceselor fizice, ci și despre posibilitatea apariției acestei conștiințe, intenție, acest plan rațional Ipotezele științelor naturii

nu ne dau un răspuns la ultima întrebare și, prin urmare, "Filosofia economiei" a lui S N Bulgakov le împinge de la sine și înclină spre ipoteza identității a lui Schelling De remarcat că acesta din urmă a fost creat în primul rând în acest scop și trebuie recunoscut că dintre toate ipotezele care explică originea spiritului în lume, ipoteza identității este cea mai acceptabilă și indiscutabilă Nu degeaba metafizica modernă înclină spre ea în speculațiile sale subtile și sublime *) Dar am spus deja că filosofia economică nu adaugă nimic nou acestei ipoteze Intenția economică este una dintre manifestările activității spirituale în general și, în plus, o astfel de manifestare, ale cărei trăsături esențiale, cel puțin în înțelegerea lui S N Bulgakov, nu ne oferă noi explicații ale ipotezei identității Mai mult decât atât, filosofia identității, construită pe baza filozofiei economiei, este neputincioasă să ne miște în soluționarea unora dintre dificultățile legate de concepția filozofică a lui Schelling Se știe că Schelling în filosofia sa a întâlnit nevoia de a restructura însuși conceptul de natură și, în același timp, s-a despărțit de știința naturală pozitivă În acest fel, Schelling s-a oprit de la o recunoaștere rezonabilă a acelor metode încercate și testate pe care știința naturală le folosea de multă vreme pentru a explica fenomenele fizice Filosofia naturii a lui Schelling este neputincioasă în fața naturii însăși, se încurcă în trucuri inutile în explicarea fenomenului său și renunță fără speranță Și nu este mai puțin neputincios să ne explice posibilitatea faptului economiei ca fiind cel mai obișnuit fenomen natural, fizic, în care singurul factor fizic este omul Comparați, de exemplu, Karl Ioëi, Seele și WșJ, Biblioteca "Runivers" HH ALEKSIEV, intră în interacţiune cu un alt factor fizic - cu orice fenomen al lumii exterioare "Filosofia economiei", această nouă și strălucită confirmare a filozofiei identității, nu ne menționează aceste dificultăți într-un singur cuvânt Acceptă aproape fără rezerve "Ideea de bază a lui Schelling ca temă și sarcină pentru filosofia modernă" ( ) și doctrina lui Schelling despre natură? Această întrebare fundamentală rămâne complet neexaminată și nerezolvată Oricum ar fi, dar întrucât avem de-a face cu latura spirituală a activității economice, ipoteza identității nu poate fi considerată irelevantă Dacă economia este una dintre manifestările spiritului, atunci explicația activității economice trebuie să folosească în mod firesc ipotezele filozofiei spiritului În esență, latura pozitivă a ideii filozofiei economiei se reduce la această idee, acea idee care, datorită indistinguirii problemelor, i se pare lui S N Bulgakov a fi un fel de revoluție filosofică Dar cum se sprijină întregul edificiu al filozofiei economiei pe această nedistingere a problemelor? Am văzut deja că întrebarea este: cum este posibilă economia? include două probleme complet diferite: în primul rând, problema posibilității economiei ca fenomen fizic / și, în al doilea rând, problema posibilității intenției economice În plus, nu este greu să arătăm că această întrebare are o a treia latură, nouă și, în plus, foarte semnificativă Economia este un fenomen al lumii morale și, ca atare, nu poate decât să fie supusă judecății criticii morale Când întrebăm într-o formă atât de generală: cum este posibilă economia? investim în această întrebare și în următorul sens: cum este posibilă economia, cum este fenomenul lumii morale? Cu alte cuvinte, este permisă activitatea economică din punct de vedere al principiilor morale, aceasta activitate reprezintă vreo valoare morală? Întrebarea posibilității economiei nu poate decât să fie o întrebare etică Este exact ceea ce îi lipsește lui S N Bulgakov Nu se poate spune că autorul nu simte

întreaga importanță a formulării etice a întrebării pentru tema aleasă de el "Trăim", spune S N Bulgakov, într-unul de-al său Biblioteca "Runivers" EXPERIENTA DE FILOZOF CONSTRUCTII SISTEME PE CONCEPTUL DE ECONOMIE de cărți, sub impresia puterii în creștere a economiei, deschizând perspective nemărginite pentru "creativitatea culturii" Iar pentru a trata cu conștiință filozofică acest fapt neîndoielnic grandios și maiestuos, care, asemenea ghicitoarei sfinxului, stă în fața lui Oedip modern, nu ca un semn de rău augur, nici ca un semn profetic, trebuie în primul rând să ne răspundem: ce este acest om? creativitate" a culturii și economiei, cum și cu ce putere creează omul aici? Este acesta începutul majorității omenirii, intrarea ei în drepturile sale asupra naturii, pe care ei le pierduseră cândva? Sau sunt "minunile lui Antihrist", semne pentru a ispiti credința nyh, înșelăciune de prestigiu, furtul de la Dumnezeu a creației sale cu puterea conținută în ea, pentru a seduce omenirea nenorocită cu această energie furată? ( ) S-ar părea că după aceste cuvinte puternice, autorului rămâne să treacă la singura soluție etică corectă la chestiunile de filozofie economică În caz contrar, întreaga filozofie a economiei poate părea inutilă din punct de vedere moral și inutilă Cu toate acestea, autorul nu pune o întrebare etică "Această întrebare ultimă, stipulează el, o punem aici doar ca o linie logică, discuția ei aparține deja escatologiei economiei (în partea următoare a acestei lucrări)" ( ) Trebuie să fim surprinși de intențiile venerabilului autor, care își impune de bunăvoie o asceză filosofică insuportabilă și severă, dorind deocamdată să tacă despre ceea ce filosoful economiei nu poate să tacă Despre ce filosofează de fapt cartea lui S N Bulgakov? Despre întreprinderea "hoților" a lui Antihrist, așa cum o exprimă el însuși, sau despre un principiu moral pozitiv? Să așteptăm să rezolvăm asta până la al doilea volum! Dacă al doilea volum spune că agricultura este pur și simplu o "afacere a hoților", ceva inutil din punct de vedere moral și dăunător Atunci, poate, pe întreg primul volum va fi imprimat pecetea lui Antihrist Trebuie să fim și mai surprinși de această asceză, întrucât S Ή Bulgakov se consideră, într-o anumită măsură, un elev al lui Vl Solovyov, succesorul tradițiilor sale filozofice Vl Solovyov a considerat "izolarea zonei economice a relațiilor, ca independentă de condițiile morale ale activității umane în general" ca un fenomen fals și imoral Biblioteca "Runivers" HH ALEXIEV nym În legătură cu aceasta, chestiunea economică a fost interpretată de el în primul rând din punct de vedere moral și a constituit unul dintre capitolele Justificării sale a binelui Entuziasmul fals și unilateral pentru Schelling îl face pe S N Bulgakov să uite de preceptele profesorului său Nu etica îi servește drept bază pentru rezolvarea problemei filozofiei economice, ci, dimpotrivă, autorul vrea să construiască etica pe baza filozofiei economice Problema etică trebuie să ocupe astfel ultimul loc în dezvoltarea succesivă a problemelor filozofiei economice Ar trebui să fie așa, dar de fapt totul nu se întâmplă așa De fapt, este posibil să presupunem că S N Bulgakov va scrie un întreg volum dedicat aprobării și chiar lăudând "cauza hoților" a lui Antihrist? Cred prea mult în seriozitatea convingerilor creștine ale lui S N Bulgakov ca să spun fără ezitare: dacă s-ar fi îndoit o clipă pe cine slujește, nu și-ar fi scris cartea A scris -o pentru că întrebarea etică de mai sus fusese de mult rezolvată de el și rezolvată într-o direcție pozitivă Economia a fost justificată, valoarea ei a fost afirmată - și toate acestea pe baza acelorași trei ipoteze universale de identitate Ce este întreaga lume în fața noastră pentru adevăratul susținător al ipotezei identității?

Produsul căderii inițiale de la absolut și, în același timp, o întoarcere la acesta, o eliberare treptată de "acoperirea de plumb a eternității și a pietrificării" (i) Vorbim aici despre latura evolutivă a teoriei lui Schelling, despre doctrina sa despre dezvoltare Schelling numește istoria naturii istoria conștiinței; ea se termină cu apariția conștiinței Dar, atingând acest prag, prin înălțarea inconștientului și orbului, deși oportun, pentru forțe totuși rezonabile, natura, așa cum ar fi, depășește ea însăși Începe o nouă istorie - istoria conștiinței de sine, "creșterea inconștientă este completată și parțial înlocuită cu reproducerea conștientă" ( ) Schelling a scăpat de un singur lucru: el nu a conectat această istorie a conștiinței de sine cu conceptul de economie ca membru necesar în evoluția lumii Noua filozofie a economiei este concepută pentru a compensa acest neajuns Economia, potrivit lui S N Bulgakov, este una dintre etapele necesare în dezvoltarea și evoluția lumii Biblioteca "Runivers" EXPERIENTA DE FILOZOF CONSTRUCTII SISTEME PE CONCEPTUL DE ECONOMIE conștiință, "epoca economiei este o epocă la fel de caracteristică și definită în istoria pământului, iar prin ea istoria cosmosului, ca și alte epoci, alte etape deja descrise de Schelling" ( ), "însuși procesul a economiei este condiţionată de între natura naturans şi natura naturata Prin urmare, scopul economiei, limita ei, este de a depăși această boală, de a restabili unitatea naturii naturans și natura naturata, supranaturalitatea naturii" ( ) "Calea economiei este organizarea lumii ca a vieții" ( ) Nu este greu de observat că în aceste concepte problema de mai sus a justificării economiei a fost deja rezolvată Economia este necesară din punct de vedere moral, deoarece ea servește scopului moral al cosmosului, soluționarea disputei dintre viață și moarte De ce altfel postulăm o formulare etică originală și independentă a problemei economiei? De ce tulbura numele lui Vl Solovyov? Dar aici observăm din nou un fenomen comun în istoria filozofiei: ipoteza, menită să rezolve ceea ce este dincolo de competența sa, își îndeplinește sarcina doar printr-un joc de concepte mai mult sau mai puțin inconștient Deci, în esență, orice imoralism teoretic se comportă, fie că este în haina adevărurilor științei naturale teoretice sau a adevărurilor metafizicii naturaliste Filosofia economiei se descurcă cu ușurință fără etică datorită faptului că include în viața de zi cu zi a conceptelor sale presupoziții etice nedovedite și nicăieri neverificate Ipoteza identității rezolvă atât de simplu problema justificării economiei, deoarece conceptului de economie i se atribuie un sens extrem de larg "Economia, spune S N Bulgakov, este activitatea creatoare a omului asupra naturii; posedând forțele naturii, el (omul) creează din ele ceea ce își dorește El creează, parcă, propria sa lume nouă, noi binecuvântări, noi cunoștințe, noi sentimente, nouă frumusețe - el creează cultură, așa cum spune formula comună a zilelor noastre "( ) În aceste cuvinte, un semn egal este plasat între economie si cultura Nu este astfel înnobilat conceptul de economie, nu capătă prin aceasta un caracter special, etic? Nu se ascunde în sine această imprudență și amploarea definițiilor rezolvării celor mai mari și mai dificile probleme etice? Omorâm ușor Biblioteca "Runivers" HH ALEXIEV Credem că acesta este într-adevăr cazul: S N Bulgakov se ocupă peste tot cu un concept de economie atât de bine îngrijit din punct de vedere etic La pagina a cărții sale ne este introdus conceptul de "comunism fizic al ființei", în virtutea căruia se stabilește o anumită relație constantă între cei vii și cei morți din univers Legea acestui raport este că cei vii "face un atac constant asupra împărăției celor fără viață, cu

tentaculele sale calde captează și duce cu el substanțele reci și lipsite de viață și le transformă în țesut viu" ( ) Economia pentru S N Bulgakov este una dintre manifestările acestui comunism, "economia este lupta omului cu forțele elementare ale naturii pentru a proteja și extinde viața, a cuceri și umaniza natura, a o transforma într-un potențial organism uman" ( ) În procesul economic, "se exprimă dorința de a transforma materia moartă într-un corp viu Scopul economiei poate fi definit ca transformarea întregului mecanism cosmic într-un organism potențial sau actual" ( ) "Demiurgul în procesul economic organizează natura, transformându-i mecanismul într-un organism, rezolvându-și produsele moarte în forțe vii care le dau naștere; El face natura naturii, devenită doar un obiect, iar subiectul-obiect, se instalează în conștiința unității pierdute și uitate a Natura Naturans și Natura Naturata, și se transformă într-o producție artistică, în care sa ideea provine din celălalt produs, iar întreaga idee devine un cosmos, ca un haos cucerit, pacificat și din interiorul iluminat Prin urmare, victoria economiei se exprimă în victoria cosmică a frumosului" ( ) Economie, viață, artă, cultură - toate aceste concepte, pentru S N Bulgakov, sunt aproape identice Și unde este, s-ar putea întreba, întreaga latură negativă a procesului economic, tot coșmarul și oroarea lui? Într-adevăr, dacă nu se închide ochii la realitate, se poate vorbi despre comunismul fizic al ființei, și cu atât mai mult despre comunismul procesului economic, doar în mod ironic, punând cuvântul "comunism" între ghilimele Ce fel de comunism este acesta, dacă viața, pentru a se prelungi, distruge alte mii de vieți în procesul economic, ce fel de afacere este Demiurgul când se bazează pe bătaie și distrugere organizată Biblioteca "Runivers" EXPERIENTA DE FILOZOF CONSTRUCTII SISTEME PE CONCEPTUL DE ECONOMIE în direct? Nu sunt abatoarele unul dintre fundamentele vieții noastre economice? Dar mai mult decât atât, este, într-o anumită măsură, crimă la pătrat În procesul economic, așa cum se întâmplă din punct de vedere istoric, omul ucide nu numai animale, ci indirect, prin sclavie, exploatare, sărăcie, ucide și propria sa specie Fie ca rezultatul să fie într-o zi cosmosul, dar se bazează pe distrugerea celor vii Este surprinzător că acest lucru trebuie reamintit lui S N Bulgakov, care a înțeles această problemă atât de clar și a pus această problemă într-unul dintre primele sale articole *) Doar orbirea din teorie explică faptul că el, care simte atât de profund întrebările etice, trebuie să amâne fără rezultat decizia lor și să o înlocuiască cu o serie de cuvinte obscure și puțin vorbite, cum ar fi comunismul fizic, panzoismul, karma, escatologia etc întrebarea este clară: natura în dezvoltarea sa a trebuit să treacă prin stadiul economiei, stadiul este dur și crud, stadiul a cărui valoare morală poate și trebuie pusă la îndoială Ipoteza natural-filosofică și metafizică a identității ne poate explica de ce această etapă este într-o anumită măsură necesară, dar această ipoteză este neputincioasă să decidă chestiunea valorii sale morale S N Bulgakov nu pare să înțeleagă diferența profundă dintre aceste două probleme Și astfel se dovedește că el, elev al Vl Solovyov, filosofând despre economie fără etică; că el, un admirator teribil al acelei doctrine religioase și morale, care proclama principiul: fiți ca păsările cerului, care nu seamănă, nu seceră și nu se adună în grânare, identifică economia cu cultura, cu cosmosul moral și cu frumusețe Putem rezuma: filosofia lumii, ca a procesului economic, a devenit posibilă datorită indistinguirii problemelor și conceptelor greu acceptabile în filosofie Și nu este nimic surprinzător aici Filosofia economiei, așa cum am spus deja, este un fel de pozitivism politico-economic - cu alte

cuvinte, ridicarea metodelor științei private la nivelul principiilor filozofice cuprinzătoare Filosofia economiei a suferit soarta tuturor pozitivismului - numai) Vezi articolul despre Frații Karamazov*, în colecția De la marxism la idealism* Biblioteca "Runivers" H H, ALEXIEV orice pozitivism - doar într-o manifestare și mai acută, pentru că filosofia economiei dorea să-și construiască înțelegerea lumii pe metodele unei științe instabile și subdezvoltate Să vorbim acum de "filozofie economică" în sensul strict al cuvântului Ce contribuie cartea lui Bulgakov la știința socială în general și la economia politică în special? Pentru a răspunde la ce a contribuit "filozofia economiei" la aceste științe, trebuie să ne uităm la modul în care se raportează ea la știință în general? În parte, am văzut deja acele rătăciri între logicism și scepticism, în care autorul s-a întors atunci când își punea tema Dar aceleași obscurități, aceleași contradicții îi caracterizează viziunea despre știință El se află la jumătatea distanței dintre scepticismul științific complet și între acea teorie a cunoașterii care încearcă să ofere o justificare fermă pentru valoarea cognitivă a științei noastre Citiți următoarele citate, luate din diferite locuri din cartea unui autor respectat În fața noastră este o serie de judecăți contradictorii din punct de vedere logic, care se nega reciproc: "Știința într-adevăr nu se ocupă direct de Adevăr, este străină de el, în acest sens scepticismul pragmatismului este corect" ( ) "Știința în "logica pură" stabilește ființa, realitatea, actualitatea sau acestea sunt doar umbre logice?" "Numai experiența imediată este vitală, doar realismul naiv este corect" (ibb) "Binecunoscutul imaginea lui Platon, -o peșteră cu prizonieri închiși în ea, observând doar umbrele lucrurilor și formându-și o idee despre lucruri în funcție de umbrele lor, poate fi aplicată și pentru a caracteriza atitudinea economică și științifică față de lume Știința cu instrumentele sale "Știința sophiei (c a) este răspunsul care poate fi dat scepticismului și pragmatismului Ea este străină de Adevăr dar este și copilul Sophiei, forța organizatoare care conduce această lume către Adevăr și, prin urmare, pecetea adevărului se află pe ea "În mod formal, adevărul propozițiilor științifice este protejat de logică, care are atât semnificație ideală, cât și reală" ( ) "Realitatea este logică (c a), este legată, iar această legătură este identică cu gândirea logică, este revelat şi dat lui" ( ) "Așa cum un miner taie minereuri noi din stânci cu piața sa, tot așa și omul de știință cheamă din întuneric o nouă ființă, pe care nu o creează, ci dezvăluie, parcă, eliberează de viață" ( ) *" " Biblioteca "Runivers" EXPERIENTA DE FILOZOF CONSTRUCTII SISTEME PE CONCEPTUL DE ECONOMIE mentalitatea și pragmatismul, evident, sunt legate atât de locația prizonierilor în peșteră, cât și de atitudinea lor față de sursa de lumină Toată știința, născută în tărâmul umbrelor și penumbrei, devine inutilă, dacă peștera ar să fie iluminat cu lumină directă (I-) "Atât cunoașterea, cât și istoria sunt deopotrivă "infinitul rău", care nu are un scop natural, așa cum afirmă pe bună dreptate Kant, și mai ales neo-kantianismul, această formă modernă a filosofiei infinitului rău " (ibo) "Adevărul rămâne dincolo de istorie" (ibo) "În ceea ce privește conținutul, adevărul științei este fundamentat de sofistica sa, este posibil datorită puterii organizatoare a Sophiei În ea, Sophia preia lumea Se poate spune că în știință se exprimă trezirea conștiinței de sine a lumii, iar rigoarea ei mortală dispare treptat din lume Prin urmare, se înregistrează progrese reale, reale în dezvoltarea științei" ( ) În coloana din stânga se spune că știința este străină de adevăr, în cea din dreapta, dimpotrivă, devine părtașă adevărului; la stânga se

recunoaște singura realitate a sensibilului, agogia este declarată "umbră", la dreapta, realitatea este atribuită logicii și rațiunii; la stânga ~ conștiința științifică este asemănată cu binecunoscutul mit platonic și de aici se postulează inutilitatea metafizică a științei; la dreapta, știința devine un instrument indispensabil în mâinile înțelepciunii mondiale, care prin știință ia în stăpânire lumea; la stânga, în conformitate cu tot ce s-a spus, istoria este declarată a fi adevăr transcendental și, prin urmare, orice progres științific istoric, orice apropiere de absolut este negat; în dreapta, se vede progresul real în dezvoltarea științei Privirea criticii se oprește în deplină nedumerire Ce este, o dorință deliberată de a "șoca" mintea sau pur și simplu rezultatul prost-conceperii propriilor premise filozofice? Dacă ar fi primul, s-ar pune un sfârșit firesc raționamentului ulterioară: cine neagă rațiunea, nu are nimic de convins Dar există motive să credem contrariul Adevărat, uneori autorul, parcă, vrea în mod conștient să se pună "de cealaltă parte" a minții, dar uneori lipsa de logică începe să-l tulbure Apoi el încercând să atenueze această îngrijorare "Nu există adevăr în știință" - "sigiliul Adevărului se află pe știință", este posibil să apărăm aceste două propoziții simultan cu o conștiință științifică calmă? Evident nu Și astfel S N Bulgakov începe să facă rezerve "Nu există adevăr în Știință", ci "pecetea adevărului se află pe știință", iar Adevărul este în proces, în devenire" ( ) Sein, Nishts, Werdenl Cum a fost cu Hegel Și fără nicio rezervă sau explicație Ca și cum conceptul de "devenire", și chiar în aplicarea lui la adevăr, nu conține cea mai complicată problemă filosofică, în care s-a izbit însuși hegelianismul și care, după Hegel, a fost cu greu rezolvată în mod exhaustiv! Dar cu toate acestea, în acest caz, non sensul logic pare a fi eliminat, ceea ce nu se poate spune despre celelalte contradicții sus-numite Cum se poate ca realitatea să stea doar în experiența imediată, și nu în "logica pură", și, în același timp, realitatea stă în "logică", și deci nu numai în experiența directă? Cum se poate ca istoria noastră să fie un "infinit rău", adică rătăcire fără rod și veșnică întoarcere și, în același timp, în istorie există "progres real, real?" Înțelegem în general care au fost intențiile lui S N Bulgakov Ba chiar le aprobăm, le recunoaștem filozofic Respectatul autor nu se mulțumește cu raționalismul modern, care se dezvoltă în ultimele învățături de "logică pură" Soluția problemei raționalului și iraționalului, care este dată de susținătorii moderni ai "logicii pure" poate să nu fie satisfăcătoare, deoarece "iraționalului" i se acordă prea puțin rol în ea De asemenea, poate provoca proteste că modelele științelor raționale - matematica și fizica pură - servesc drept bază pentru soluționarea acestei probleme și că disputa despre rațional și irațional este acum orientată asupra lor Toate acestea sunt doar îndoieli, dar este posibil să le rezolvăm atât nominal și verbal, așa cum face S N Bulgakov? Este ușor să iei și să pui împreună cu învățăturile "logicii pure" învățăturile opuse ale "pragmaților" Și să recunoaștem că adevărul este și aici și acolo, și nu în sinteză, ci într-o combinație mecanică a ambelor judecăți opuse În istoria filozofiei, o astfel de cale

rezolvarea problemelor se numește zshgktiizluz Aici, cu o viziune eclectică similară asupra științei, S N Bulgakov trece la întrebarea valorii și semnificației științelor sociale Recent, în filosofia europeană și în știința europeană, problema formării conceptelor social-științifice și istorice a devenit deosebit de acută Sensul

general al punerii unei astfel de probleme constă în faptul că dezvoltarea bogată a cunoștințelor sociale și istorice a relevat o serie de trăsături greu de descris care disting natura adevărurilor fizice de natura adevărurilor istorice și sociale Gândirea umană se luptă să scoată în evidență aceste trăsături, cu un zel atât de mare încât aici se dezvăluie o nouă relație între logic și empiric, între rațional și irațional Se pare că erorile întregului raționalism anterior vor fi expuse de îndată ce acest nod complex și complicat va fi dezlegat Și este extrem de enervant că S N Bulgakov, apropiindu-se de această idee - la urma urmei, este, după cum s-a menționat, ideea principală a Filosofiei Economiei - cu greu face mare lucru pentru ao rezolva Am văzut deja că pentru S N Bulgakov, știința este tărâmul "umbrelor"; "Fiecare știință stilizează realitatea în felul său, iar toate conceptele științifice sunt produsele unei stilizări atât de deliberate și conștiente, iar prototipul științificității aici este, într-adevăr, stilizarea matematică a realității, cu transformarea ei într-o lume a corpurilor geometrice și mărimi matematice" ( ) "Matematica desfigurează realitatea, compunând linii și figuri care nu există nicăieri într-o formă pură, transformând lumea într-un corp geometric" ( ) Dar exact în același mod, știința socială trebuie să stilizeze și să distorsioneze realitatea "Și pentru un economist politic sau sociolog nu există niciun motiv să nu urmeze aici metoda matematicianului, care este tipică științei în general" ( ) "Cu cât mai urât, cu atât mai bine: cum mutilează matematica realitatea?) (Ibid) "Nu se poate obiecta în mod fundamental la această metodă de abstractizare și izolare, ca atare Lasă economia politică să compună oameni inexistenți, Biblioteca "Runivers" Y N ALEKSEEV având coloana vertebrală, cât de indignat este Ruskin" ( ) În acest sens, "chiar ficțiunea omului economic" elaborată de economia politică este legitimă ( ) Pe baza acestor definiții, s-ar putea crede că filosofia economiei consideră necesară ștergerea a tot ce a fost bâjbâit și dezvăluit de gândirea socio-filozofică a timpurilor moderne Ea porneşte din afirmarea identităţii fundamentale a căilor şi mijloacelor ştiinţelor naturii şi ale ştiinţelor socio-istorice Se ajunge chiar la reabilitarea economiei politice "clasice" Cu toate acestea, ne-am înșela dacă l-am considera pe S N Bulgakov un susținător consecvent al acestor opinii Legile sociale, așa cum se spune la pagina a cărții, "au o natură logică complet diferită de, de exemplu, legile mecanicii sau ale științelor naturale matematice" Dar ce este această natură specială? Și cum poate fi permis dacă legile sociale sunt produsele aceleiași stilizări, aceleiași corupții a realității, care se practică în știința matematică a naturii? Și aici există o contradicție directă și nu poate fi rezolvată prin acele rezerve vagi la care recurge autorul x) Din nou, sunt prezentate două vederi complet opuse, a căror sinteză este realizată într-un mod pur nominal și verbal Dar rezultatul este o ruină filozofică completă și nicăieri această distrugere a științei nu este prezentată mai viu decât în capitolele dedicate fundamentării științei sociale Să luăm punctul de vedere predominant la S N Bulgakov, conform căruia se afirmă asemănarea și chiar identitatea naturii "abstracțiilor" științelor naturii cu abstracțiile folosite în științele sociale La urma urmei, indiferent de opiniile epistemologice pe care le avem, rămâne faptul că natura "abstractărilor" matematice diferă semnificativ de natura "abstractărilor" utilizate în economia politică, într-un fel, *) Potrivit lui S N Bulgakov, legile științelor sociale au o cu totul altă natură logică decât, de exemplu, legile mecanicii, deoarece primele "prind modelul general pentru o

"totalitate" dată numai în consecințe, și nu în producând (?) motive'" Trebuie să admitem că aceasta este o explicaţie cu totul de neînţeles Biblioteca "Runivers" EXPERIENTA DE FILOZOF CONSTRUCTII SISTEME PE CONCEPTUL DE ECONOMIE de exemplu, "omul economic" Putem menține opinia că există al n-lea număr de spații cu al n-lea număr de dimensiuni, dar totuși în spațiul nostru tridimensional, euclidian, nimeni nu se va îndoi serios de corectitudinea și realitatea adevărului că o linie dreaptă este cea mai scurtă distanță dintre două puncte Este posibil în acest fel să nu ne îndoim de ficțiunea "omului economic"? Vrem să spunem că "abstractările" matematicii au o proprietate minunată a evidenței de sine și a realității, pe care "abstractele" economiei politice nu le au Și punctul de vedere al lui S N Bulgakov nu ne explică această diferență, între timp este extrem de important pentru soarta științei socio-economice Având în vedere prezența unui semn de evidență de sine, care este caracteristic adevărurilor matematice, nu este nimic periculos ca matematica să fie un produs al unei "stilizări" a realității Este de la sine înțeles că o astfel de "stilizare" este necesară, pentru că nu putem gândi altfel Dar cum se poate justifica "stilizarea" în economia politică, ale cărei adevăruri abstracte nu posedă nicio dovadă? S N Bulgakov simte acest pericol și vrea să se protejeze de el "Dar dacă știința socială", spune el, se bazează pe ficțiune atunci însăși existența ei devine problematică Potrivit autorului, la această întrebare se poate răspunde doar referindu-se la conceptul de utilitate: la baza "stilizărilor" folosite de știința socială este adecvarea practică a acestor "stilizări" Dar am văzut deja că utilitatea și adecvarea practică nu pot justifica știința Nicăieri caracterul distructiv al pragmatismului autorului nu se manifestă mai ascuțit decât în aceste concepții ale științei sociale și nicăieri nu duce atât de evident pe autor în contradicții ireconciliabile Știința socială, potrivit lui S N Bulgakov, este posibilă deoarece ficțiunile sale "rezistă la teste practice" se dovedesc a fi "tehnice" Și întrucât "tehnica" științei sociale este "politica", atunci ultimele fundamente ale științei sociale își au rădăcinile în politică, "Politica socială este nervul științei sociale, ea deține cheile tuturor clădirilor sale" ( ) Se poate întreba dacă aceasta nu este o întoarcere la acea "metodă subiectivă în sociologie", a cărei imposibilitate a fost Întrebări de filosofie, KN II · Biblioteca "Runivers" P fi fi ALEXIEV clarificată în perioada marxistă a dezvoltării filozofice a autorului? Într-adevăr, există o convergență, deși autorul încearcă să-și distingă punctul de vedere de sociologi-subiectiviști-știi În "sociologia subiectivă" rusă, potrivit autorului, "a existat un sentiment corect că un anumit subiectivism - nu cunoașterea, ci voința - are influență în construirea unui ideal social* Totuși, a atribuit în mod eronat acest subiectivism cercetării științifice, adică exact acolo unde ar trebui să fie expulzat, cu excepția cazului în care dorim să devalorizăm munca științifică" ( ) Dar autorul însuși nu clasifică "subiectivismul" drept "cercetare științifică", afirmând că politica socială este "nerbul" științei sociale, că "deține cheile întregului edificiu al științei sociale", că valoarea științei sociale? se bazează pe utilitatea și utilitatea sa politică?adevărat etc ? Întrucât în politica socială, potrivit autorului însuși, nu numai "cunoașterea", ci și "voința" joacă un rol, atunci acest element "subiectiv" nu poate decât să treacă în știința socială, ghidată în întregime de interesul politic Că, desigur, munca științifică în astfel de condiții va fi complet "depreciată", este dovedit de "Filosofia economiei" S N Bulgakov, care caracterizează politica socială, subliniază pe bună dreptate legătura acesteia cu acea

perioadă istorică de dezvoltare a omenirii, pe care o trăim acum Politica socială este un produs al socializării în creștere treptată a vieții, un produs al mecanizării și socializării acesteia, rezultat al dispariției sentimentelor individuale de iubire și afecțiune În societatea de astăzi, "caldura relațiilor personale este înlocuită de raționalismul social-utilitarist al sentimentului imediat - notoriea "principială" - astfel încât succesele socialismului și creșterea solidarității sociale nu sunt în niciun caz însoțite de o creștere a iubire și chiar simpatie și scăderea dușmăniei între oameni" ( ) Este clar, așadar, că în imaginea lui Vl Soloviev, Antihrist se dovedește a fi consumatorul acelei dispoziții publice, care se caracterizează prin sărăcirea imediată și creșterea raționalismului utilitarist! ( ) Deci acesta este fundamentul, "nervul" și "cheia" principală a științei sociale! Este util pentru acea etapă temporară de dezvoltare a omenirii, esențială Biblioteca "Runivers" EXPERIENTA DE FILOZOF CONSTRUCTII SISTEME PE CONCEPTUL DE ECONOMIE ale cărei trăsături sunt cel mai bine caracterizate prin apropierea ei de Antihrist S N Bulgakov în "Filosofia economiei", nu numai că nu a fundamentat știința socială, dar a distrus-o Acel eclectism, sfâșiat de contradicții, pe care stă autorul, nu poate constitui nicio bază solidă pentru filosofie, și pentru știință în general, și pentru știința socio-economică în special Cartea lui S N Bulgakov este o experiență de construire a unei întregi viziuni filozofice asupra lumii și, prin urmare, conține un număr semnificativ de alte probleme științifice, metodologice și filozofice Nu este sarcina noastră să le analizăm pe toate, am vrut să atingem doar elementele de bază Iar defectele constatate în fundații nu pot decât să se reflecte în toate concluziile O critică mai detaliată ar putea dezvălui că eclectismul pătrunde în toate concluziile cărții pe care o examinăm, că întreaga Filosofie a economiei este complet saturată de el Ca o excepție fericită, se poate indica doar capitolul independent despre materialismul economic Sarcina autorului aici este pur critică, totuși, prin critică se înțelege nu o respingere unilaterală, spre care autorul a fost atât de înclinat atunci când a evaluat filosofia occidentală, ci o asimilare vie a învățăturii prin pătrunderea în problemele ei și prin depășirea organică a acestora "Materialismul economic trebuie depășit și nu poate fi depășit decât într-un mod pozitiv, recunoscându-i adevărul, înțelegându-i motivele, dar respingându-i limitările și perversiunile" ( ) Considerăm că capitolul numit se compară favorabil cu altele, tocmai datorită prezenței acestei dispoziții istorico-critice profunde La urma urmei, ceea ce spune S N Bulgakov despre materialismul economic ar trebui atribuit pe bună dreptate întregii filozofii occidentale "Este foarte ușor să critici așa-zisul materialism economic, dezvăluind toată unilateralitatea lui nedezvoltată, ilegală, urâtă Are prea multe laturi neprotejate deschise criticilor Dar așa nu este doar materialismul economic - așa este și kantianismul și fichtianismul, și hegelianismul și pozitivitatea * Biblioteca "Runivers" HH ALEKSIEV, vizm, pragmatism etc Cu toate acestea, un adevărat filozof nu le tratează "nici cu dispreț, nici cu dezgust" Ne temem că în raport cu majoritatea sistemelor filosofice occidentale, S N Bulgakov nu s-a comportat ca un adevărat filozof Decizând că adevărul se află dincolo de limitele lor, marcându-le pe această bază cu diverse epitete nemăgulitoare, S N Bulgakov și-a pierdut simțul logicii în raport cu ele Pe de o parte, după cum am văzut, el a fost forțat să accepte propriile concepte de bază O încercare de a construi o nouă Romă filozofică pe baza negării lor nu a avut succes În locul Romei, S N Bulgakov a fost nevoit să

rătăcească prin templele și altarele lumii noi și vechi pentru a se închina atât "balaurului chinez al criticii", cât și zeului american al praxisului Dar, pe de altă parte, asimilarea acestor concepte de către filozofia occidentală s-a dovedit în mod necesar a fi extrem de externă Ei stau în fața lui S N Bulgakov nu ca forțe vii, dezvăluind o logică vie, imanentă a dezvoltării, ci ca niște fantome vagi, străine de anumite limite și contururi constante De aici și eclectismul "Filosofiei economiei", această expresie cea mai izbitoare a absenței simțului logicii S N Bulgakov este orb la percepția dialecticii imanente a sistemelor filozofice occidentale, motiv pentru care leagă atât de ușor doctrina Sofia cu metoda transcendentală, iar aceasta din urmă cu pragmatismul, intuiționismul, misticismul etc Am vorbit deja despre starea filozofică proaspătă care pătrunde în cartea lui S N Bulgakov De ce a rămas această stare de spirit, nu a dus la vreo sinteză filozofică pozitivă? Credem că motivul principal pentru aceasta a fost naționalismul filozofic al lui S N Bulgakov, sub a cărui influență logica filosofiei occidentale a fost redusă la zero de către el S N Bulgakov a căzut într-o extremă, opusul epigonismului filosofic occidental modern: în acesta din urmă, studenții studenților și epigonii epigonilor își pierd simțul perspectivei filozofice în spatele micilor dispute ale școlilor; în primul, filozofii naționali, încercând să se elibereze de orice legătură cu Occidentul, sunt orbiți de lățimea orizontului în fața lor și se îmbolnăvesc de un fel de daltonism logică Biblioteca "Runivers" EXPERIENTA DE FILOZOF CONSTRUCTII SISTEMUL HÁ CONCEPTE ALE ECONOMIEI Aceasta este convingerea mea profundă din lectura acestei cărți Simțindu-i starea de spirit pătrunzătoare, vezi în autor un adevărat prieten al filosofiei și îi oferi călduros mâna ta; dar în acest prieten se fulgerează involuntar o imagine ostilă filosofiei, de îndată ce începi să privești îndeaproape cum vrea autorul să filosofeze și în ce feluri încearcă să rezolve problemele interesante și profunde puse de el N N Alekseev Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE Cărți și broșuri noi primite de la editori Aksenov, M Experiența filozofiei metageometrice Moscova Art ioo C i r Berkeley, George Experiența unei noi teorii a viziunii Transl din ing A O Makovelsky Kazan Art XXVPI - C x r Bykov, Nikolai Cine face istorie? SPb Art C o k Vecchio, G Il concetto della natura e il principio del diritto Torino Artă C L Al lui Il sentimento giuridico ROM Art C L c Al lui Tra il burlamachi e il Rousseau Artă Al lui L'idee d'une science du droit universel comparé Traducere de M René Francez Paris Art Al lui Giuseppe d'Aguanno (-) Berlin Art Al lui Fenomenul della guerra e l'idea dello pace Torino Art C L Vladimirski, θ S Antropologie şi cosmologie Nemesia, Episcop Emessky, în relația lor cu filosofia antică și literatura patristică Artă X-]- i Jitomir C p k Karinsky, Vladimir Cunoașterea speculativă în sistemul filozofic al lui Leibniz SPb Art IX- C p Ladyzhensky, M V Lumina invizibilă Din tărâmul misticismului superior SPb Art C rub Makovelsky, A Introducere în filosofie Kazan Sf , C k Al lui Morala lui Epictet Kazan Art Al lui În căutarea certitudinii absolute Kazan Art eu H Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI Muller Max Filosofia Vedantei Transl cu furnica I F Nazhivina Moscova Art C k Nazhivin, Iv Confesiunea mea Moscova Art C și r k Obukhov, A M Educație și disciplină gratuite Moscova Art u C k Raport al Bibliotecii Publice Alexander din Samara pentru Samara Art Wildon Carr Filosofia lui Bergson într-o expunere populară Transl din ing I Rumer Moscova Art i C k Editura "Posrednik" E Lozinsky Vegetarianism și educație C k G S Sare Carne sau fructe? C la Al lui Doctrină umanitară sau umanitarism C la Timp Franzman Despre alcoolism

C la Calendar pentru fiecare pentru Ts k S Kuzin Cum am semănat trifoi și ce a rezultat din el C la I Gorbunov-Posadov Calendar rural și satesc pentru J C k Afișe agricole: Foaia nr I G V Ovechkin Cum să obțineți două spice de porumb acolo unde a crescut unul Pentru banda de mijloc C k Lista Ko A P Modestov Cum și când să arat sub iarnă Pentru sudul Rusiei C io k Foaia nr A P Modestov Cum și când să arat sub pâinea de primăvară Pentru sudul și centrul Rusiei C k Foaia nr A P Modestov După ce plante este mai bine să semănați pâine de primăvară Pentru sudul Rusiei C io k Foaia nr A P Modestov Cum să împărțiți cel mai bine pământul în câmpuri și ce să semănați pe el Pentru sudul Rusiei C i u k Publicația "Biblioteca pentru Copii și Tineret a lui I GORBUNOV-POSADOV" E Gorbunova Cum să plantezi o grădină mică C k L N Tolstoi Aritmetic C k S ucraineană Cum a ajutat Tolstoi C k, Biblioteca "Runivers" de cărți și broșuri noi L; Nya Tolstoi Despre scriitori și cărți La Rochefoucauld și alți gânditori francezi Al lui "Pascal'Ch Al lui "Ob Henri Amiel" Al lui "DESPRE Guy de Maupassant " Al lui "Despre Wilhelm von Polenz" Al lui "Despre S T Semenov" N Kabanov "Scurt dicționar rus-esperant" L retssel^ "Cum ai călătorit în Abisinia" Dezvoltarea mentală a copiilor Mare reformator Biblioteca "Runivers" MATERIALE PENTRU STATISTICA REVISTA Materiale pentru statistica jurnalului În , copiile revistei "ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE și PSIHOLOGIE GII* au fost distribuite astfel: №№ ВЪ PROVINCIA ex №№ВЪ PROVINCIA ex I Kievskaya ° Syr-Daryinskaya Khersonskaya Ufimskaya; Kazanskaya Novgorodskaya Harkovskaya °Podolskaya Saratovskaya irkutskaya Varshavskaya Zabaykalskaya Tavricheskaya Grodno Vladimirskaya Yeniseiskaya Nijni Novgorod Stavropolskaya IO Moscova ib Cernihiv II Yaroslavskaya ib Kostroma Sankt Petersburg Olonets Livonian ib Arhangelsk Tiflisskaya ib oKutaisskaya * Poltava și Kurlyandskaya Ib Tomskaya ib Tobolskaya Vilenskaya ibbzPetrokovskaya și Kursk i Zakaspianskaya Ekaterinoslavskaya U Erivanskaya Kubanskaya și Sdletskaya Tambovskaya U$ Karsskaya Voronezhskaya U Batumskaya Regiunea Trupe Donsk Vyborgskaya Vyatskaya Elizavetpolskaya Permskaya iEstlyandskaya Samarskaya Suvalkskaya Tulskaya Semirechenskaya Volynskaya Samarkand Penza II Radomskaya ° ' Baku II Lublin I Zi Smolenskaya II Chernomorskaya I Tomskaia II -Yakutskaya I Penza IO Dagestanskaya I Orlovskaya IO oTurgaiskaya I ΛΛτττΓ ττη cr IO ^ Pskov al-lea Total pentru provincii Tverskaya Yu Z Mogilevskaya ♦ Kaluzhskaya IIMoscova Astrahan III Sankt Petersburg i Bessarabskaya IVAbroad Orenburgskaya Terskaya Total I bi Primorskaya Simbirskaya Vitebskaya (Liber și schimb) Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul pentru este deschis (ANUL IX DE PUBLICARE) PE REVISTA LUNAR ILUSTRATA PENTRU COPII "FAMILIA a SHK Lp" Revista este destinată în principal copiilor de vârstă mijlocie (- ani), care au încă puțin acces la revistele existente de o vârstă mai înaintată În același timp, "Familia și miza" își propune să se aplice în mod egal atât intereselor copiilor care studiază în clasele inferioare ale instituțiilor de învățământ secundar, cât și înțelegerii elevilor din școlile publice elementare "Familie și școală* constă din cărți lunare ale revistei și cărți separate ale Bibliotecii de familie și școală* Fără a-și atrage abonații cu niciun fel de prime sau așa-zis aplicații gratuite, editorii "Familiei și școlii* acordă o atenție excepțională demnității interne a revistei în sine, selecției atentă a materialelor accesibile și distractive pentru copii și susținute într-o atitudine pedagogică, precum și față de aspectul său elegant În acest din urmă scop, textul revistei este ilustrat cu atenție cu desene executate artistic și, în plus, în fiecare carte sunt plasate imagini separate La

"Familie și școală * participă: E A Bakunina, I A Belousov, E * Volkova, G P Volodin, N A Goltseva, S G Grigoriev, S D Drozhzhin, P P Infantiev, V Th Kapelkin, A A Kizevetter, M P Klokova, O N Kovalenskaya, S A Knyazkov, N K Koltsov, M A Krukovsky, T N Lvov, Vl Lvov, I I Mitropolsky, I F Nazhivin, N Novici, Yur Novoselov K D Nosilov, Serghei Orlovsky, O P Runova, S I Rerberg, R Rubinova, V G Rudnev P N Sakulin, A Serafimovich, V D Sokolov, Π P Sushkin, N D Teleshov, M V Tilicheeva, V N Kharuzina și alții PREȚ DE ABONAMENT pentru cărți "Familie și școală"* și pentru cărți "Biblioteci pentru familie și școală*": cu livrare și expediere ruble cop intr-un an Fără livrare la Moscova ruble În străinătate ruble Abonament pe șase luni p k (acceptat exclusiv în redacţie) Abonamentul fără livrare este acceptat la Moscova: în redacție, în biroul lui N Pechkovskaya și în librăria lui N Karbasnikov Editorii au seturi complete ale revistei pentru anii precedenți: , , și - ruble fiecare, - până la ruble k , th-ruble fiecare Revista pentru a fost complet epuizată Abonamentul pentru continuă Un număr de probă al revistei este trimis de la redacție pentru trei timbre de șapte copecii gg profesorilor care doresc să citească revista primesc un număr de probă gratuit Abonații din afara orașului pot aplica direct la redacția revistei "Familie și școală*: Moscova, str Goncharnaya, bld Editor-Editor Vl Lvov* Biblioteca "Runivers " evyavlveniya dorințe Abonamentul este deschis pentru PE Jurnalul de zi cu zi "Probleme de psihiatrie și neurologie" cu atasament "Revizuire anuală a literaturii ruse despre psihiatrie și neurologie" Comitetul editorial: (psihiatrie) M Yu Lakhtin B I Semidalov C A Suhanov (neurologie) A M Grinshtein B E Dzerjinski M A Zaharcenko H N Yakunin Cei mai apropiați colaboratori: D E Abesalomov, Kh Geima-novich (Harkov), A A Govsev (Kiev), M S Dobrokhotov (Poltava), f M Dumashev, P A Ivantsova, A B Iozefovich (Harkov), G I Iosifov, V V Kuprievich, Ya S Katsnelson (Smolensk), S D Karapetov, I I Karpachev, A M Kozhevnikov, E A Kopystynsky S A Lyass, V I Lazarev (Kiev), O N Melikyants, M, P Medvedkov (Saratov), H E Osokin (Saratov), A I Prusenko, A I Svirsky, N I Sklyar (Tambov), E Ya Snisarenko (Tver), D A Smirnov, A A Suhov, N G Taranovich, S P Chernyshev, L I Fainberg, A A Eitvid, A A Yudin Revista este publicată lunar în cantitate de coli tipărite, Prețul abonamentului ruble intr-un an adresa editorială; Pod, str Ktsashselyzhaya, lângă Elokhovskaya plod, casa nr Tel - Editor M Yu Lakhtin Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE SCOALA si VIATA (al treilea an de publicare) Singurul ziar săptămânal socio-pedagogic cu suplimente lunare Abonamentul pentru este deschis Sarcina ziarului: unitatea strânsă a școlii cu viața și a familiei cu școala, dezvoltarea liberă a tuturor tipurilor de școli, de la cea mai înaltă la cea mai de jos În numărul de aplicații gratuite pentru , cel puțin de cuptoare sheet , include, printre altele, un tratat despre educația lui John Locke, o colecție de articole ale celui mai proeminent reprezentant al experimentului Psihologia lui Stanley Hall și alte lucrări clasice care sunt necesare nu numai pentru fiecare profesor, ci pentru toți cei interesați de școală și educație Programul ziarului:) Articole despre: a) organizarea școlară și legislația școlară, b) teoria și practica pedagogică generală) Articole pe diverse probleme de educație și educație) Feuilleton, care caracterizează în principal viața interioară a școlii sau popularizează diverse aspecte ale cunoașterii) Imprimare prezentare generală) Cronica educaţiei; activitățile instituțiilor legislative, guvernamentale etc) Cronica vieții școlare în Rusia și în străinătate) Revizuirea literaturii speciale ruse și străine)

Anunturi Acoperirea a tot ceea ce are legătură cu educația mentală, morală și fizică, școală și preșcolară, atât în Rusia, cât și în străinătate, este asigurată de cooperarea profesorilor, profesorilor din școlile secundare și inferioare, zemstvo și urban figuri, membri ai Dumei G şi ai Consiliului G , figuri de diverse comunități și organizații părinte La ziar participă printre altele: prof M Aleksenko, X Alchevskaya, acad V Bekhterev, prof I Borgman, I Belokonsky, prof V Wagner, V Vakhterov, acad V Vernadsky, V Gerd, prof N Grdeskul, prof D Grim, prof V Danilevsky, Ya Dushkin, E Zvyagintsev, prof P Kapte- rev, prof M Kapustin, prof N Karev, lrof A Kizevetter, prof M Kovalevsky, acad A Koni, prof N Lange, A Lipovsky, N Lubenets, prof I Luchitsky, prof A Manuilov, P Milyukov, N Mihailov, prof A Nechaev, acad D Ovsyaniko-Kulikovski, F Oldenburg, A Ostrogorskiy, prof L Petrazhitskyi, A Petrishchev, I Petrunkevici, prof A Posnikov, A Prugavin, G Rossolimo, N Rubakin, M Stahovici, I Titov, D Tihomirov, contele I Tolstoi, N Tulupov^ prof G Khlopin, V Charnolusky, prof G Chelpanov, PPP Cehov, P Shestakov, A Shingarev, acad I Yanzhul și alții și de la oameni de știință străini: prof Rene Worms, Charles Gide, celebrul profesor de franceză Busson, de Greve, Thomassen și alții Redacția ziarului are corespondenți în diferite orașe ale Imperiului și din străinătate, și corespondenți speciali în Consiliul Local și Duma de Stat Prețul abonamentului Pentru un an m m Cu livrare și expediere ruble frecați frecați Pentru elevii din școlile primare, sunt permise rate: la abonament, ruble și până la februarie, martie, aprilie și mai - frec Abonamentul este acceptat: în biroul principal, Sankt Petersburg, Kabinetskaya, satul Gubernsky Zemstvo, nr , în toate departamentele poștale și telefonice și într-un solid carte magazin Anunțuri: O linie non-pareil în fața textului k , în spate - k Editor G A Falbork Editori: N V Mashkov și G A Falbork Biblioteca "Runivers " ANUNTURI Abonamentul pentru este deschis iar abonamentul pentru continuă la revista lunară literară şi politică "GÂNDIREA RUSĂ" Editor-editor P B STRUVE V Ya Bryusov participă permanent la departamentul de critică literară Profesorul-Academician V I Vernadsky ocupă cel mai apropiat rol la departamentul de științe naturale În , revista va fi publicată după același plan care a stat la baza anului și realizat în și cu participarea acelorași forțe literare În , au fost și vor fi plasate următoarele lucrări de ficțiune: D S Merezhkovsky Alexandru I Roman N Gippius Țareviciul Roman O poveste din viața modernă V Ya Bryusov Altarul Victoriei Povestea secolului al IV-lea Boris Sadovskoi Regele mărului Povestea istorică Gavan Drama lui Stuken în traducere θ Sologub și A Chebotarevskaya Ayant-Bichenosets Tragedia lui Sofocle în traducere θ F Zelinsky Poezii de V Ya Bryusov, I A Bunin, K D Balmont, A A Blok, Z N Gippius, N Klyuev și alții În același an au fost publicate, printre altele, următoarele articole: S A Andreevsky Sarcinile viitoare ale instanței N A Berdyaev Naționalism și antisemitism în fața curții conștiinței creștine V Ya Bogucharsky Uniunea Zemsky sau Echipa Sacra? S N Bulgakov La alegeri V I Vernadsky Din istoria ideilor L Ia Gurevici Despre operele artistice postume ale lui Tolstoi θ F Zelinsky Ideea răzbunării în vremuri străvechi, tragedie și viață A A Kaufman Student rus în cifre A A, Ki-zevvetter contele J V Rastopchin B A Kistyakovsky Organul Uniunii Zemsky "Cuvântul liber * și legenda despre acesta A A Kornilov Epoca Războiului Patriotic și semnificația sa în istoria modernă a Rusiei V A Maklakov -Lev Tolstoi ca personaj public V A Obolensky Eseuri despre ferma Rusia S Patraşkin Iliodor P B Struve Cultura integrală rusească și particularismul ucrainean G N Timofeev M A Balakirev Carte E N

Trubetskoy Vechi și nou messionism național AI Shingarev Inițiativa legislativă a membrilor Dumei de Stat și ai Consiliului de Stat În plus, note jurnalistice ale lui A S Izgoev au fost tipărite în mod constant sub titlul general "Pe trecător", "Scrisori din străinătate * ale corespondenților permanenți în străinătate", "Scrisori despre naționalități și regiuni" de către diverse persoane, inclusiv "Probleme culturale și politice ale Siberia" N V Nekrasova Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE În cadrul departamentului "Materiale despre istoria literaturii și culturii ruse", printre altele, lucrarea inedită de tineret a lui I S Turgheniev, scrisorile sale către P Viardo, materiale pentru biografia lui L N Tolstoi ("Cazul jandarmului provincial Samara Direcția locotenentului pensionar Leo Tolstoi"), scrisori către K D Kavelin Secțiunea "În Rusia și în străinătate" (Recenzii și note) a fost împărțită în secțiuni: I Politică, viață socială și economie II Literatură și artă III Mișcare filosofică IV Știință istorică V Religie și biserică VI Școala și educația VII Științe ale naturii VIII Afaceri militare și navale IX Necrolog Această secțiune conține recenzii și note de V Ya Bryusov, S N Bulgakov, P G Vinogradov, L O Gershenzon, Rene Gil (tradus din manuscris), T F Zelinsky , A S Izgoev, A A Kizevetter, Anton Krainyago, P Ya Ryss, A N Savin, ÌI B Struve, Prințul N Trubetskoy, S L Frank, V V Khizhnyakov, G N Shtilman, A S Eliasberg și K A Erberg În "Revista critică" a "Gândirii ruse" pentru , au fost plasate o serie de recenzii despre cărțile rusești și străine (single și consolidate) din toate ramurile cunoașterii și o prezentare generală a întregii literaturi ruse (cărți și reviste) de istorie generală a fost dat (ed D N Egorova) "Revista critică" a fost însoțită de o listă aranjată sistematic a tuturor cărților nou publicate în limba rusă Termenii abonamentului: Sj D T Și Perez An luni luni luni in Rusia p II p, k p k p k In strainatate - - - - - - Timp de o lună numai pentru nerezidenți în interiorul Rusiei I p k Prețul unei camere separate de vânzare I p k Se acceptă abonament și se realizează vânzările cu amănuntul ale revistei №№ din Moscova: în departamentul biroului revistei - Sivdəv-Vrazhek, , apt (S V Lyetsova), în librăriile "Obrazovanie", M O Volf și N P Karbaenikov, în biroul lui N N Pechkoveka; în Sankt Petersburg - în biroul principal: str Nyustadskaya, (lângă Gara Finlanda) - la librării a lui N P Karbaenikov, M O Volf și cartea "Legea"; la Varşovia - în carte magazin H P Karbaenikov; la Kiev - în carte magazin N Ya Ogloblin "Trud"; în Odesa - în librărie "Trud", "Odessa News" și "New Time"; în Saratov - în carte magazin "Timp Nou"; în Harkov - în librărie Dreder; în Baku - în librărie "Sotrudnik" Recepția anunțurilor la Moscova la M D Turubinder, th Tverskaya-Yamskaya, , apt Tel - Scrisorile, manuscrisele și copiile de recenzie trebuie trimise exclusiv la noua adresă a redacției din Sankt Petersburg, Nyustadskaya, Editorial de proiect abonații să anunțe cu promptitudine sediul central cu privire la fiecare schimbare de adresă, anexând k mărci Biblioteca "Runivers " ANUNTURI Al treizeci și doi ani de publicare SE ACCEPTĂ ABONAREA ÎN LA REBUS, o revistă științifică populară despre spiritism, psihism, mediumism și misticism Recenzie și studiu de teorii și fapte puțin cunoscute: telepatie, clarviziune, transmitere a gândurilor, personalitate divizată, obsesie, somnambulism, magnetism animal, hipnotism şi spiritism, cercetări în domeniul misticismului antic şi modern - teosofie, masonerie etc Probleme controversate ale științei și vieții Iese de cel puțin ori pe lună în numere de la una până la două coli tipărite Articolele, după caz, sunt însoțite de desene explicative, desene și portrete Recenzii de cărți noi și vechi:

sfaturi, clarificări și răspunsuri editoriale la solicitările și scrisorile abonaților Prețul abonamentului pentru un an ruble, pentru o jumătate de an ruble, în străinătate pentru un an ruble Abonament acceptat: ZhZhag-YY?""((tm)' ♦ ') Editorial și ed P A Chistyakov ABONAMENTUL SE DESCHIS LA octombrie / DESPRE SĂPTĂMÂNALUL "CERERE DE VIAȚĂ" O REVISTA SĂPTĂMÂNALĂ A KNLTBR și POLITICĂ, publicată la Sankt Petersburg, cu participarea strânsă a prof M M KOVALEVSKAGO (Membru G S) și R M BLANKA Programul "Cererile" Vieții** include:) Articole de orientare pe probleme de actualitate ale vieții politice, economice, literare și științifice a Rusiei și a Occidentului) Trecerea în revistă a evenimentelor din ultima săptămână) Corespondența) Revizuirea socio-economică) Recenzie literară) Revizuire științifică și tehnică) Bibliografie rusă și străină) Jurnal de reviste (recenzie a revistelor și ziarelor rusești și străine)) Teatru) Art) Feuilleton Abonamentele sunt acceptate începând cu data de a fiecărei luni Pret semnatura cu expediere si livrare pentru an - p , pentru Vg - p k , pentru Г·- Р· θ κ·, timp de lună- k , otd număr - k În străinătate: timp de an - ruble, pentru Va Г - θ P - k , pentru V * an - rub k , timp de lună - k Abonament preferenţial pentru preoţi, profesori, studenţi, ţărani şi "muncitori" la abonament pe un an: p pe an și plata în rate pe termene: p k la abonament, rub k - prin J / ani și p - prin / ani Abonament acceptat la sediul central al Cererilor de viață*- St Petersburg, str Nikolaevskaya, , în oficii poștale și librării Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul pentru la reviste este deschis:) "YOUNYA RUSIA" ("CITIREA COPIILOR^") revistă lunară ilustrată pentru familii și școli ANUL - DE EDITARE În anul p k fără expediere, ruble cu expediere, în străinătate p Revista este permisă a fi eliberată, prin abonament prealabil, bibliotecilor studențești ale instituțiilor de învățământ secundar, școlilor orășenești, conform Regulamentului din , precum și sălilor și bibliotecilor publice gratuite În , revista "Tânăra Rusia *" ("Lectură pentru copii") oferă tuturor abonaților: CĂRȚI LUNAR, care includ: a) povești, povești și basme; b) poezii; c) eseuri și biografii istorice; d) articole științifice de popularitate; e) fotografii din portrete ale unor oameni remarcabili, din picturi ale unor artiști celebri etc Suplimente gratuite la revista "Tânăra Rusia" pentru : I Ch Roberts Povești:) Atamanul gri debr Traducere din engleză de V Gatsuk Cu desene II Istoria unei vieți (Thomas Edison) N Earintseva III Călătoriile lui H M Przhevalsky, G E și M E Grum-Grzhimailo S IV Culegere de poezii alese de A M Zhemchuzhnikov, S Ya Nadson, I Z Surikov, K M Fofanov, N V Zhadovskaya, V L Velichko, S D etc , editat de D Ya Tgghomirov) JtWMttì tee", revista pentru educatori si profesori populari ANUL - DE EDITARE p k fără expediere, ruble cu expediere, în străinătate p Revista este publicată de ori pe an, în cărți de până la file PREȚ DE ABONAMENT pentru ambele reviste p timp de un an cu transport, fara transport p Librări concesiune °/ ADRESA EDITORIALĂ: Nr , Bolshaya Molchanovka, Moscova Se acceptă abonamente și în toate librăriile cunoscute Taxă pentru reclame în revistele "Rusia tânără" și "Listok pedagogic": pe pagină ruble, pe */ pagini ruble, pe ¡i pagina ruble pe pagina frecare Editura E N Tikhomirova Editor D I Tihomirov Sub jurnalul "Rusia tânără" și "Listoc pedagogic" a fost organizat un depozit de carte cu publicații de D I Tikhomirov:) Biblioteca pentru familie și școală;) Biblioteca profesorului;) Manuale de D I Tihomirov Catalogul se trimite gratuit la cerere Biblioteca "Runivers " ANUNŢ ABONAMENTUL ESTE DESCHIS "Buletinul teologic" , anul al-lea - (Douzeci și doi de ani de publicare) În ,

Academia Teologică din Moscova va continua să publice Buletinul Teologic pe aceeași bază, conform următorului program: I Opere ale Sfinţilor Părinţi în traducere rusă (Sf Maxim Mărturisitorul) II Cercetări originale și articole despre științe teologice, filozofice, istorice și sociale IP Din viața modernă IV Cronica vieții academice V Bibliografie, recenzie și critică VI Suplimente în care vor fi publicate, cu paginare separată, lucrările unor reprezentanți de seamă ai vieții bisericești din trecutul ei apropiat VII Protocoale ale Consiliului Academiei pentru Din va începe în "B ÎN " Traducerea lucrărilor Sfântului Maxim Mărturisitorul Ca anexă la jurnalul Bogoslovsky Vestnik, abonaților săi din li se vor oferi PĂRȚILE A V-A și A șasea Profesor de creație Efrem Sirul Tuturor abonaților li se va trimite gratuit o broșură de către Prof D t Golubinsky - Ghid de Pascal În plus, redacția dispune de un număr limitat din următoarele publicații, dintre care una poate fi trimisă gratuit, la indicația abonatului Aceste publicații sunt după cum urmează: Io, prof -Protoier A V Gorsky, - Cuvinte °, Despre Antihrist, °, Sfântul Leon, Papa al Romei °, Index la revista "Buletinul Teologic", primul deceniu din - " Prețul abonamentului pentru "Buletinul Bogoslovski" împreună cu aplicația și părți din lucrările lui Ven Efraim Sirul * opt ruble st "transmitere Notă Șapte ruble fără poștă, zece ruble în străinătate Este permis un abonament la jurnal fără anexă (prețul este de ruble) Rata pentru doi termeni este permisă: la abonament ruble iar la iulie, ruble; pentru cei care s-au abonat la jurnal fără un plan de rate al aplicației: la abonare frecați iar къ iulie rub h Pentru schimbarea adresei copeici , Notă Abonații Buletinului Bogoslovski din toate edițiile redacției beneficiază de o reducere de până la %, în funcție de mărimea comenzii Jurnalul "Adăugiri la publicarea lucrărilor Sf tați în traducere rusă" pentru anii disponibili este trimis abonaților cu o reducere de % din prețul de catalog Adresă editorială: Sergiev Posad, provincia Moscova, către redacția Buletinului Bogoslovski w Preotul editor Pavel Florensky ' Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE DESPRE EDIȚIA REVISTEI "V RA și RAZUM" în Jurnalul "Credință și Rațiune" intră la de ani de existență conform programului anterior și cu aceeași direcție științifică și apologetică teologică și filosofică Chemat să slujească sub steagul ortodoxiei, patriotismului și poporului rus, va rămâne fidelă direcției sale în Prețul pentru o publicație anuală în Rusia este Yur , iar în străinătate ruble cu redirecționare Nu este permisă plata în rate în suplimentul de bani Se acceptă abonamente: în Harkov: în redacția revistei "Credință și rațiune" la Seminarul Teologic din Harkov, în filialele Harkov ale "Noului Timp", în toate celelalte librării din Harkov și în biroul "Harkov" Gazeta provincială"; la Moscova: în biroul lui N Pechkovskaya, linii Petrovsky, în librăria lui I D Sytin, în Sankt Petersburg: în librăria din Tuzov, Gostiya, dv , nr birourile Timpului Nou Redacția vinde: Culegere de cuvinte și discursuri a Înaltpreasfințitului Arseni Arhiepiscop de Harkov și Akhtyrsky, rostite în diferite locuri ale ministerului său Prețul pentru șapte cărți este de șapte ruble cu poștă Tot venitul net merge "conform voinței Înaltpreasfințitului Părinte, Arhiepiscopul Arseni, în favoarea Societății de Asistență pentru Elevii Nevoiași a Seminarului Teologic din Harkov" Al patruzeci și opta an de publicare "Foura Astrahan* va fi publicată în sub ediţia anterioară şi cu aceeaşi componenţă de angajaţi permanenţi REclame din provincii: Nijni Novgorod, Kazan, Simbirsk, Samara și Saratov și din Teritoriul Transcaspic și Caucaz, precum și anunțuri de la guvern, birouri bancare, căi ferate și ziare sunt acceptate direct de redacție (Malo-

Dmid , sob d), cu toate acestea altele exclusiv de către Oficiul Central al lui L și E Mötzl și Co (Moscova, Myasyaitsk, satul Sytova) Taxă pentru reclame din linia minion: înainte de text copeici, după text ani Pret abonament cu transport: an frecții de copeici, Va ani- ruble copeici, luni- ruble, lună- rub Editor-editor V I Sklabinekiy Biblioteca "Runivers " ANUNTURI unsprezece Abonamentul pentru este deschis XXIV editii tu revista XXIV editii lingul educației" Revista își propune să clarifice problemele educației și creșterii pe baza pedagogiei științifice, în spiritul societății, al democrației și al liberei dezvoltări a individului În acest scop, revista urmărește dezvoltarea ideilor pedagogice, starea actuală a educației și educației în Rusia și în străinătate și oferă feedback cu privire la cărți noi de pedagogie, științe naturale, științe sociale, cărți pentru copii și altele În plus, revista conține articole de știință de popularitate despre diferite ramuri ale cunoașterii și artei, eseuri literare și pedagogice, povești, memorii și așa mai departe Colaboratori la reviste: Doctor în Filosofie V Henri (Victor Henri), IO I Aikhenvald, A D Alferov, prof Dr D D Bkaryukov, acad V M Bekhterev, Yu A Bunin, acad I A Bunin, Yu A Veselovsky, pr -asoc A V Gorbunov, S G Grigoriev, A E Gruzinsky, A G Da-ute, E A Zvyagintsev, Dr V E Ignatiev, prof N A Kablukov, prof I A Kablukov, prof M M Kovalevsky, P S Kogan, prof H M Kulagin, E I Lozinsky, A I Lototsky, Pr -Asoc P I Lyublinsky, S P Melgunov, prof I I Mechnikov, H F Mihailov, prof A P Nechaev, N M Nikolsky, acad D N Ovsyaniko-Kulikovsky, prof I G Orshansky, G Rokov, S F Rusova, P N Sakulin, Pr -Asoc E D Sinitsky, L D Sinitsky, S G Smirnov, N V Speransky, B I Syromyatnikov, V Ya Ulanov, G A Falbork, prof A t Fortunatov, L B Khavkina-Hamburger, V P Khoprov, V I Charnolusky, N V Cehov, Prinț D I Shakhovskoy, prof F F Erisman, Dr Vl I Yakovenko, E N Yanzhul, acad I I Yanzhul și mulți alții Revista este publicată de ori pe an (în lunile de vară revista nu iesi); în fiecare carte a revistei există mai mult de de coli tipărite Prețul abonamentului: pe an fără livrare ruble, cu livrare și expediere ruble, în jumătate de an ruble; cu expediere in strainatate p k ; pentru persoane insuficiente, pretul pe an cu si fara livrare este de p Zemstvos, autoguvernări ale orașului, societăți de învățământ și de predare, la abonarea la cel puțin exemplare, se face o concesiune în valoare de % din prețul abonamentului și la abonarea la mai mult de exemplare, în valoare de % Aceste concesii se fac sub condiția indispensabilă de a trimite bani direct la redacție Taxă pentru reclame în revistă: de ruble pe pagină și ruble pentru o jumătate de pagină Se acceptă abonamente: în biroul redacției (Moscova, Arbat, Strada Staro- Ko- * Yushenniy, casa nr), în toate instituțiile poștale și poștale- telegrafice și în toate librăriile mari gg Nerezidenții sunt rugați să contacteze direct editorul Editor-editor Dr H F Mihailov Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE "ZARYA DE SUD" Un mare ziar politic, social și literar Fondat de P G GESE Editorul A Da Efimovici Izd T-vo izd spune "Yujn Zarya" Participarea la ziar: Membru Gosud Dumy A M Aleksandrov, S Balabuha, N Bykov, Voskresenskii, L Georgievici, A Efimovici, A Demidov, Georgy Zarnitsyn, Vl Karpov, I Korin, Little-Little, L Magnichy, N Novitsky, Samsonov, A A ta Intrând în cel de-al optulea an de apariție, ziarul va fi publicat după același program, cu aceeași direcție politică și socială, care l-a plasat invariabil printre organele progresiste ale presei Condiții de abonament cu livrare și expediere: Pentru an ruble, luni ruble k , m p , m p k , m p , m p k , m p , m p k , m p k , m p k , m p k , m k Pentru profesorii naționali la sută, concesii Anunțurile din

străinătate, din Sankt Petersburg, Moscova și regiunea Privislyansky sunt acceptate prin Trading House L și E Mötzl and Co Din alte locuri direct în biroul "Zoriilor de Sud" Yekaterinoslav, str Upornaya, Shabada, Telefon - Din partea Comitetului Administrativ al celui de-al XIII-lea Congres al Naturaliştilor şi Medicilor Ruşi, care va avea loc în perioada - iunie în oraşul Tiflis Se aduce la cunoștința tuturor celor care doresc să ia parte la lucrările Congresului în calitate de membri ai acestuia că toate informațiile necesare despre viitorul Congres, precum și "Regulile" Congresului, formele de liste de abonament și informații despre excursiile propuse în cadrul Congresului a, pot fi obținute de la Comitetul Administrativ al Congresului (Tiflis, Biroul Administratorului Districtului Educațional Caucazian), pentru care, de dragul Comitetului Administrativ, trebuie să furnizați adresa dumneavoastră Biblioteca "Runivers" ANUNTURI ABONAMENT ACCEPTAT pentru - la revista lunară (organul reformei educației și educației) " EDUCATIE GRATUITA (Anul publicării al șaselea) editat de I Gorbunov-Poeadov Pentru profesori și părinți din mediul urban și rural Scopul revistei: de a dezvolta întrebări despre o astfel de educație și educație, care se bazează pe autoactivitate, pe satisfacerea nevoilor libere ale copiilor și tinerilor și pe munca productivă, ca bază necesară vieții Programul revistei!) Articole pe probleme de educație mentală, morală și fizică, educație și autoeducație;) din viața familială, școlară și socială din punct de vedere al intereselor creșterii și educației;) despre maternitatea și creșterea copilului în primii ani de viață;) pe probleme de protejare a copiilor împotriva cruzimii și exploatării;) privind inițiativele educaționale gratuite pentru populația activă;) pentru munca manuala (agricol, artizanat etc);) privind studiile naturii, organizarea de excursii etc ;) pe probleme de igiena copilăriei și tinereții;) "Din cărți și viață": o recenzie a revistelor, cărților și ziarelor pe probleme de educație și educație;) corespondența dintre persoanele interesate de problemele educației și reforma educației;) întrebări și răspunsuri de la cititori;) Bibliografie Colaboratori ai revistei: E M Byom, I A Benevsky, Dr G M Berkengheim, P I Biryukov, Dr A S Butkevich, prof Yu N Vagner, V M Velichkina, K N Wentzel, M V Veselovskaya, Yu A Veselovskiy, A M Vikhrov, E E Gorbunova, I N Gorbunov-Posadov, A A Trombakh, H N Gusev, A G A Damoluge, A G A Dekonova Dunaeva, S N Durylin, N I Jivago, A U Zlenko, A S Zonov, Dr N A Kabanov, V Kaidanova, acad I A Kasatkin, M V Kistyakovskaya, N S Kirichko, A Kitaev, M M Klechkovsky, A N Konshin, P V Krotkov, N Krupskaya, S A Levitsky, V I Lukyanskaya, Yu P Pechkovsky, O V Poletaeva, E I Popov, S A Pervukhin, A B Petrishchev, V V Petrov, A S Port, A S Rau, Dr V V Rakhmanov, N A Rubakin, prof I E Repin, M X Svintitskaya, I M Solovyov, E K Solomin, V M Sukhova, E Ya Cherkezov, S G Chefranov, E I Chizhov, S T Shatsky, L K Shləgər, Dr A Shkarvan și alții În - , în "Educația liberă" vor apărea o serie de articole care conțin o descriere a organizării și activităților școlilor avansate din Europa și America, articole care descriu activitatea școlilor avansate din Rusia, articole care stabilesc noi metode de școlarizare, articole despre educația familială și preșcolară (grădinițe etc), articole despre probleme de educație comună, educație sexuală etc , etc În general, sarcina permanentă a revistei va continua să acopere principalele probleme ale educației și să ofere cadre didactice și părinții cu instrucțiuni practice pentru ei lucrează cu copiii Prețul abonamentului: pentru an cu transport ruble, pentru o jumătate de an - I p k , fără livrare la Moscova p k , în străinătate p k Pentru profesorii din mediul rural

pentru an ruble, pentru o jumătate de an - I p Se acceptă abonament:) în redacția revistei "Educația liberă" (Moscova, Câmpul Fecioarei, Trubetskoy per , ,) la editura "Posrednik" (Moscova, Arbat,);) în librăria "Posrednik" (linii Moscova, Petrovsky) și în toate celelalte librării care acceptă abonamente la reviste Editura A N Konshin Editor I Gorbunov-Posadov Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE' Vatnik oshoi Uimi i Bonoi matematică Publicat de de ori pe an în numere separate, de și de pagini fiecare, editat de Privatdozent VF Kagan Programul jurnalului: Articole originale și traduse din domeniul fizicii și matematicii elementare Articole dedicate problemelor predării matematicii și fizicii Experimente și dispozitive Cronica stiintifica Stiri diverse Trivia la matematică Teme pentru angajați Probleme de rezolvat Rezolvari ale sarcinilor propuse cu numele celor care le-au rezolvat Exerciții pentru elevi Atribuții de premii Departamentul bibliografic: recenzie a revistelor speciale; note și recenzii ale cărților noi Articolele sunt scrise cât mai popular posibil, fără a aduce atingere laturii științifice a problemei TERMENI DE ABONAREA! Prețul abonamentului cu transport: ruble pentru un an, ruble pentru șase luni Profesorii și profesorii școlilor inferioare și toți elevii care se abonează la jurnal direct de la redacție plătesc ruble pe an, ruble pe șase luni Este permisă instalarea taxei de abonament prin acord cu redacția Librării °/ concesii Tarif pentru reclame: de ruble pe pagină; la imprimare de cel puțin ori - % reducere, de două ori - %, de ori - % Jurnalul ultimilor ani, p k , iar pentru studenți și vânzători de cărți p pe semestru Probleme separate ale semestrului curent, k , semestre anterioare, k Adresă de corespondență: Odesa Redactorilor Buletinului de fizică experimentală * În , publicarea (anul) a REVISTĂ "RAPORTUL DUMEI ORAȘULUI MOSCOVA" Revista este publicată lunar în cărți de la la buc foi și este împărțit în trei departamente, câte camere fiecare:) un departament general dedicat dezvoltării problemelor vieții urbane în Rusia și în străinătate,) departamentul de informații oficiale cu aplicații gratuite: "Cronica Afacerilor Veterinare și Abatoarelor* și "Cronica Medicală și Sanitară* și) departamentul "Educația Poporului", care conține articole pe probleme de educație publică și recenzii ale activităților din acest domeniu Moscova și alte orașe rusești, precum și străine Prețul revistei cu livrare în toate orașele Rusiei: Departament* general Imagine Timp de luni ruble cop frecați cop frecați - La Se acceptă abonament: Moscova, Consiliul Local, Voskresensk, piață, clădirea Dumei Tel - Este în curs de tipărire și în scurt timp va fi publicată "Colecție de eseuri despre starea actuală a economiei orașului Moscova* în dimensiunea de aproximativ de tipărituri foi, cu fototipuri, planuri si desene Preț ruble Biblioteca "Runivers " ANUNTURI Un abonament este deschis pentru - la ed revistei Iad-(tm)V| · Editat de N V Tulupov și P M Shestakov Iese de două ori pe lună, cu excepția lunii iunie și iulie, doar de de ori pe an în cărți de la la foi Revista își stabilește ca sarcină:) Asistență în reînnoirea școlii noastre pe principiile dictate de pedagogia științifică modernă și cerințele vieții rusești) Să promoveze unificarea lucrătorilor din învățământul public pentru a obține cel mai mare succes în munca lor În acest scop, revista urmărește dezvoltarea noilor idei pedagogice atât aici, în Rusia, cât și în Occident, și oferă tot felul de informații și instrucțiuni practice cu privire la problemele educației școlare și extrașcolare Secțiuni permanente în jurnal: "Din viața școlară în străinătate*," Practică școlară "," Practică bibliotecă "," Bibliografie "," Cronica organizațiilor profesorale și a societăților

de învățământ "," Cronica activităților Zemstvo în învățământul public "," Din scrisorile profesorilor "și "Ordine guvernamentale" Din , revista își mărește volumul, introducând din nou "Revista presei periodice" În această secțiune cititorul va găsi o privire de ansamblu asupra articolelor publicate în cele mai bune reviste: de psihologie, filozofie, logică, pedagogie, metode de predare, lectura copiilor și, în general, pe probleme de creștere și educație, școală și extrașcolară Odată cu creșterea volumului revistei, prețul abonamentului crește ușor, și anume: prețul pe an cu livrare și expediere este de ruble (Împreună cu "Enciclopedia școlii practice" ruble), timp de jumătate de an rub de copeici Abonații anuali ai revistei primesc "Enciclopedia școlii practice" în loc de ruble, de copeici fără poștă, pentru ruble cu poștă Se acceptă abonamente la sediul revistei: Moscova, B Gruzinskaya, d S (tel -), precum și în toate instituțiile poștale și telegrafice ale Imperiului Numărul de încercare al revistei, informații detaliate și recenzii de presă despre " Enciclopedia" sunt trimise gratuit ABONAMENTUL ESTE DESCHIS NOTE DE STUDIU IMPERIAL Universitatea din Kazan în NOTELE DE ANTRENARE includ: I Departamentul de Științe II Departamentul de critică și bibliografie PI Cronica universitară VI Aplicații: cursuri universitare pentru profesori și profesori, monumente istorice și literare, cu comentarii științifice și monumente cu semnificație științifică și nefăcute încă publice Notele științifice sunt publicate lunar Prețul abonamentului pe an cu toate aplicațiile cu expediere ruble Abonamentul este acceptat de Consiliul Universității Redactor A Shontkovsky Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU pentru lunar! revistă literară, politică și științifică BOGATIA RUSIA, publicat de Vl G KOROLENKO Prețul abonamentului cu livrare și expediere: timp de un an ruble, timp de luni - ruble k ; timp de luni - ruble; pentru lună - k - Cu rambsurs la livrare carte separată p k -Fără livrare: timp de un an- ruble; timp de luni - p În străinătate: timp de un an - ruble; timp de luni - ruble; timp de lună - p (Concesionare la librării la abonamentul imediat pentru un an - de copeici) Acceptarea abonamentului: în Sankt Petersburg - în biroul revistei, str Baskova, , la Moscova - în departamentul de birou, Nikitsky Lulvar, , Moshkina; în Odesa - în librăria "Odessa Novosti" - Deribasovskaya , în magazinul "Trud" - strada Deribasovskaya, Biblioteca "Runivers " ÎN REDACȚIA REVISTA "ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE" "Proceedings of the Moscow Psychological Society" sunt la vânzare: Problema II Immanuel Kant Prolegomene la orice metafizică viitoare Pe Vlad Solovyov Ed al treilea Prețul pe care îl frec copeici, cu transfer eu r k Problema IK G V Leibnits Opere filozofice alese cu portretul lui Leibniz, ed B II Preobrajenski Ed al -lea C i r k Pentru expediere k Numărul V Benedict Spinoza Etică Transl din lat N Ivantsova Cu un portret al lui Spinoza Ed al -lea C freacă Problema VI E Kerd Hegel Traducere din engleză sub redacție și cu prefața cărții *CU N Trubetskoy Cu anexa unui articol despre Hegel Vl S Solovyova Preț și r k Problema VII Immanuel Kant Fundamente pentru metafizica moralei Traducere L D B ed V M Hvostov Ts k Ediția Societății de Psihologie din Moscova: N 'Fisher A r tu r Schopenhauer Transl cu germana ed V P Preobrajenski M XVI + p C p G A Girn Și pe l și z universul în elementele sale Transl din franceza Cu o prefață de S I Starynkevich C p Mijloc și constanță Tradus din chineză de D P Ko-nissi Ts k , cu traducere k M S Korelin Umanismul italian timpuriu și istoriografia sa Studiu critic TI C R L Eseuri despre Renașterea italiană Ed al -lea C i r V N Ivanovski Eseu despre viața și opera lui N Ya Grot C k L Asociaţia şi zm psihologic şi epistemologic

Partea I C p A Ben II cu și X despre l despre g i eu sunt t II Traducere și prefață de Vl N Ivanovski M C p k-, elevii i p $ la pr Paulsen Fundamentele eticii Transl s (permisiunea autorului) a -a germană ed ed Vl N Ivanovski M C p k N Ya Grot în eseuri, memorii și scrisori ale camarazilor și studenților, prietenilor și admiratorilor S -PB C p L Lopatin Prințul S N Trubetskoy și perspectiva sa filozofică generală C k Al lui Sarcini pozitive ale filosofiei Partea I Ed C p Carte S N Trubetskoy Colecție completă op în volume C frecare Același lui Curs de istorie a filosofiei antice Ch I Ed al -lea C i r k- N D Vinogradov Filosofia lui David Hume Partea I Filosofie teoretică C i r k Partea a II-a Etica lui D Hume în legătură cu cele mai importante direcţii ale moralei britanice din secolele XVII-XVIII C i r k Index de articole, recenzii și note publicate în revista "Probleme de filosofie și psihologie" pentru cei douăzeci de ani din - Moscova C o k V M Hvostov I Psihologia femeii II Despre egalitatea femeilor C k Venitul din vânzarea acestei broșuri se îndreaptă către cei insuficienti Ascultătorii de la Moscova Superior Jenek Kursov L Etica demnității umane C I p Culegere filozofică Lev Mikhailovici Lopatin la cea de-a treizecea aniversare a activității științifice și pedagogice Din Moscova ••••G TT tgl V